

“บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณิแห่งเทือกเขาบรรทัด
“HOME” IN THE FOREST AND THE CULTURAL ADAPTATION OF THE MANIQ ETHNIC
THE BANTHAT MOUNTAIN RANGE

พิพัฒน์ จรัสเพชร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2566

“บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนิแห่งเทือกเขาบรรทัด

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

“HOME” IN THE FOREST AND THE CULTURAL ADAPTATION OF THE MANIQ ETHNIC
THE BANTHAT MOUNTAIN RANGE

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF ARTS
(D.A. (Arts and Culture Research))

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

2023

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

“บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวม้งนึ่งแห่งเทือกเขาบรรทัด

ของ

พิพัฒน์ จรัสเพชร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า)

..... ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิธรรม โรหิตะสุข)

..... ประธาน

(ศาสตราจารย์ พิเศษพิสิฐ เจริญวงศ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์)

ชื่อเรื่อง	“บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนิแห่งเทือกเขาบรรทัด
ผู้วิจัย	พิพัฒน์ จรัสเพ็ชร
ปริญญา	ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2566
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิธรรม โรหิตะสุข

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นการศึกษายาน และการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนิแห่งเทือกเขาบรรทัดที่มีลักษณะวิถีชีวิตในการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน 3 ลักษณะ คือ วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, วิถีชีวิตแบบกึ่งสังคมชุมชน และวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร โดยมองผ่านบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมในมิติความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุวัฒนธรรม 2) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และวัตถุวัฒนธรรม โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงความหมายจากการสัมภาษณ์สำรวจ ถ่ายภาพ เนื้อหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องนำมาจัดหมวดหมู่เปรียบเทียบ ดีความ และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงกายภาพโดย การวิเคราะห์พื้นที่ใช้สอย, การวิเคราะห์กิจกรรมเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่การใช้สอย จากการศึกษาพบว่า 1) ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพระหว่างชาวมั่นนิที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 กลุ่ม ได้ให้ความหมายบ้านสอดคล้องกัน คือ สถานที่ และครอบครัว โดยมีพื้นฐานมาจากกระเปียบเชิงกลุ่ม ภายใต้ขนมธรรมเนียมทางวัฒนธรรม และให้ความหมายต่อวัตถุทางวัฒนธรรมไว้แตกต่างกัน คือ การดำรงชีพ ,การอนุรักษ์ และการเก็บไว้ในความทรงจำ และมีความสัมพันธ์เชิงกายภาพของบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความต้องการ และความจำเป็นต่อการดำรงชีพในแต่ละกลุ่ม 2) การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนิทั้ง 3 กลุ่ม คือ การปรับตัวลักษณะเชิงกายภาพบ้านแม้ลักษณะทางกายภาพบ้านแตกต่างกันในลักษณะรูปร่างภายนอกแต่มีลักษณะของการวางผังบริเวณ และการจัดการพื้นที่ใช้สอยภายในที่มีความเชื่อมโยงกันในมิติทางความเชื่อตามแบบแผนดั้งเดิม และการปรับตัวลักษณะเชิงกายภาพด้านวัตถุทางวัฒนธรรมที่ได้มีการรับเอาวัฒนธรรมภายนอกแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยในการดำรงชีวิตเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งการปรับตัวทางกายภาพด้านวัตถุทางวัฒนธรรมนี้ส่งผลต่อการปรับตัวต่อความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : การปรับตัวทางวัฒนธรรม, บ้าน, การให้ความหมาย, วัตถุทางวัฒนธรรม, ชาวมั่นนิ

Title	"HOME" IN THE FOREST AND THE CULTURAL ADAPTATION OF THE MANIQ ETHNIC THE BANTHAT MOUNTAIN RANGE
Author	PHIPHAT JARATPHET
Degree	DOCTOR OF ARTS
Academic Year	2023
Thesis Advisor	Assistant Professor Doctor Chakapong Phatlakfa
Co Advisor	Assistant Professor Doctor Sitthidham Rohitasuk

This thesis is a home study and the cultural adaptation of the Maniq people of Banthat mountain range, who have three different lifestyles in their settlements: the traditional nomadic way of life, the semi-communal way of life, and a permanent settlement way of life by looking at houses and cultural objects in terms of their semantic relationship and physical relationship with the objective: (1) to study the semantic relationship and physical relationship with the house and cultural objects; and (2) to study and analyze the connection of cultural adaptation to the house and cultural objects by analyzing semantic relationships from interviews, surveys, photography, content on related issues were categorized, compared, interpreted and analyzed for physical relationships by analysis of usable functions, analysis of activities linking the relationships of usable areas. From the study it was found that: (1) the semantic and physical relationship between the Manni people towards home and the three groups of cultural objects that have a corresponding meaning with home: place and family. It was based on group order under cultural traditions and gave different meanings to cultural objects, namely survival, conservation, and the memory and physical relationships of houses and cultural objects. There are differences depending on the group; and (2) the cultural adaptation of houses and cultural objects of the three Manni groups is the adaptation of the physical characteristics of houses, even though they had a different appearance. However, there were characteristics of area planning and management of internal living spaces connected with the dimension of traditional beliefs and the adaptation of physical characteristics and cultural objects adopted by different outside cultures. They are different, depending on the factors of living an important part. This physical adjustment of cultural objects affected adjustment to meaningful relationships with different cultural objects.

Keyword : Cultural adaptation, Home, Giving meaning, Cultural objects, Maniq people

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากความกรุณา ความอนุเคราะห์ของผู้มีคุณูปการหลายท่านที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ รวมทั้งคอยเป็นกำลังใจตลอดมา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิธรรม โรหิตะสุข อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่เสียสละเวลาให้คำปรึกษาให้ข้อแนะนำชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ปริญญานิพนธ์มีความครอบคลุมสมบูรณ์ตลอดจนทั้งให้กำลังใจในการดำเนินงานวิจัย รวมถึงความกรุณาของคณะกรรมการสอบเค้าโครงปริญญานิพนธ์ ผู้นิพนธ์จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

การศึกษาค้นคว้าในปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เน้นการศึกษาค้นคว้าจากภาคสนามเป็นส่วนใหญ่จึงมีความจำเป็นต้องติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ และภาคประชาชน เพื่อที่จะสามารถเข้าพื้นที่ภาคสนามด้วยความสะดวกเรียบร้อย และปลอดภัย จึงขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธ์ คณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนผลักดันในด้านต่าง ๆ ให้ผู้นิพนธ์สามารถดำเนินการเข้าศึกษาในภาคสนามได้อย่างดีเยี่ยม รวมถึงคอยให้คำปรึกษาให้ข้อคิดชี้แนะแนวทาง และอบรมสั่งสอนที่เป็นประโยชน์อย่างมากตลอดระยะเวลาที่ผู้นิพนธ์ได้เข้าศึกษาเรียนรู้ในสถาบันแห่งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพถุมิกร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน วิเศษศักดิ์ ที่ให้คำปรึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทบทวนทฤษฎี เครื่องมือการวิจัย และถ่ายทอดประสบการณ์จากภาคสนาม รวมถึงเป็นกำลังใจตลอดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

ท้ายที่สุดนี้ ผู้นิพนธ์ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้จนเกิดปัญญามีทัศนคติที่ดีมีความมุ่งมั่นพากเพียรเพื่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่าแก่ตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

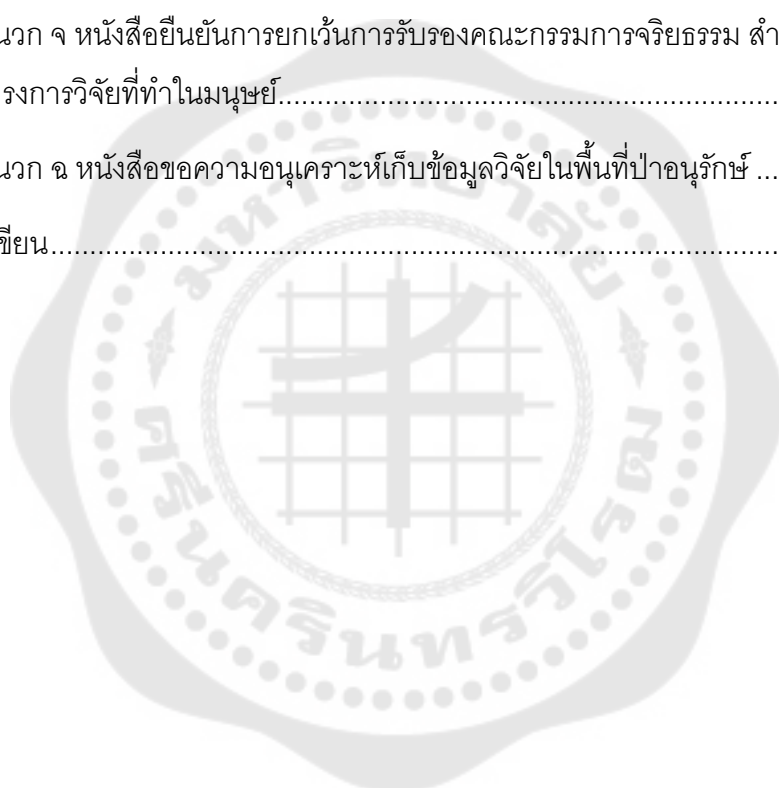
พิพัฒน์ จรัสเพชร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
คำถามงานวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ประโยชน์และความสำคัญของการวิจัย.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ระเบียบวิธีวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
1. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมชาวมัณนี.....	11
2. วัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรม	26
3. ความหมาย “บ้าน” และมายาคติ.....	33
4. ความเชื่อและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัย	37
5. วัตถุทางวัฒนธรรม	40

6. การปรับตัวทางวัฒนธรรม	44
7. กรอบแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	49
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย	62
1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	62
2. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	64
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ	65
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	69
5. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล	69
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	71
ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์การศึกษานำร่อง (Pilot Study)	74
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพบ้าน	99
ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความหมาย “บ้าน”	137
ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของวิถีทางวัฒนธรรม และความสำคัญ	146
ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความหมายของวิถีทางวัฒนธรรม และความสำคัญ	164
ส่วนที่ 6 ผลการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมาย บ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม	171
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	188
สรุปวัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่ มีต่อ บ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาวมัณเฑาะว์แห่งเทือกเขาบรรทัด กลุ่มวิถีชีวิต เร่ร่อนดั้งเดิม, กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร	189
สรุปวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์เชื่อมโยงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และวิถี ทางวัฒนธรรม ในมิติความสัมพันธ์เชิงความหมาย และลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพ ทั้ง 3 วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร	203
บรรณานุกรม	208

ภาคผนวก.....	214
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย	215
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย	217
ภาคผนวก ค ผลการประเมินความสอดคล้อง (Index of consistency : IOC) ของเครื่องมือวิจัย จากผู้ทรงคุณวุฒิ	221
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย	243
ภาคผนวก จ หนังสือยืนยันการยกเว้นการรับรองคณะกรรมการจริยธรรม สำหรับการพิจารณา โครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์.....	261
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์	263
ประวัติผู้เขียน.....	268

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ที่อยู่อาศัยจำแนกกลุ่มภาษาเต็นแอน (Tean-Ean)	13
ตาราง 2 ที่อยู่อาศัยจำแนกกลุ่มภาษากันซิว (Kansit).....	14
ตาราง 3 ที่อยู่อาศัยจำแนกกลุ่มภาษายะฮาย (Yalai)	14
ตาราง 4 ที่อยู่อาศัยจำแนกกลุ่มภาษาเตเต๊ะ (Tea-deh)	15
ตาราง 5 ความต้องการที่จำเป็น และการตอบสนองทางวัฒนธรรม	42
ตาราง 6 ประชากรชาวมัณนิวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มงหรา (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	76
ตาราง 7 ประชากรชาวมัณนิแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	84
ตาราง 8 ประชากรชาวมัณนิวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานแบบถาวร กลุ่มปลายคลองตง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	90
ตาราง 9 ประชากรชาวมัณนิแบบถาวร กลุ่มปลายคลองตง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	92

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 ภาพกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework) (โดยผู้วิจัย)	10
ภาพประกอบ 2 ภาพบ้านในแง่ของความเชื่อมโยงด้านต่าง ๆ.....	36
ภาพประกอบ 3 ภาพการสร้างกรอบทฤษฎี	56
ภาพประกอบ 4 ภาพกรอบทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนิ (ภาพโดยผู้วิจัย)	68
ภาพประกอบ 5 แสดงลำดับผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย (โดยผู้วิจัย).....	73
ภาพประกอบ 6 ภาพแผนที่ชาวมัณนิกลุ่มกงหรา (ภาพถ่ายจาก Google map).....	74
ภาพประกอบ 7 ภาพการตั้งฮ้ายะกลุ่มกงหรา ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง (ภาพถ่ายโดย ผู้วิจัย)	74
ภาพประกอบ 8 ภาพเขียนการจัดวางผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมและ ลักษณะที่ พักอาศัย (ฮ้ายะ) กลุ่มกงหรา (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย).....	75
ภาพประกอบ 9 ภาพแผนที่ชาวมัณนิกลุ่มป่าบอน (ภาพถ่ายจาก Google map)	82
ภาพประกอบ 10 ภาพที่ตั้งบ้านชาวมัณนิกลุ่มป่าบอน บ้านโหล๊ะหาร อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	82
ภาพประกอบ 11 ภาพเขียนการจัดผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ ลักษณะที่พักอาศัย (ชน่า) กลุ่มป่าบอน (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย).....	83
ภาพประกอบ 12 ภาพแผนที่ชาวมัณนิกลุ่มปลายคลองตง	88
ภาพประกอบ 13 ภาพการตั้งชาวอุยกกลุ่มปลายคลองตง บ้านปลายคลองตง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	88
ภาพประกอบ 14 ภาพเขียนการจัดวางผังบริเวณวิถีชีวิตการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร และลักษณะที่ พักอาศัย (ชาวอุยก) กลุ่มปลายคลองตง (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)	89
ภาพประกอบ 15 ภาพกิจกรรมแบบดั้งเดิมของชาวมัณนิกลุ่มปลายคลองตง และการรับรู้ข่าวสาร ภายนอก (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	97

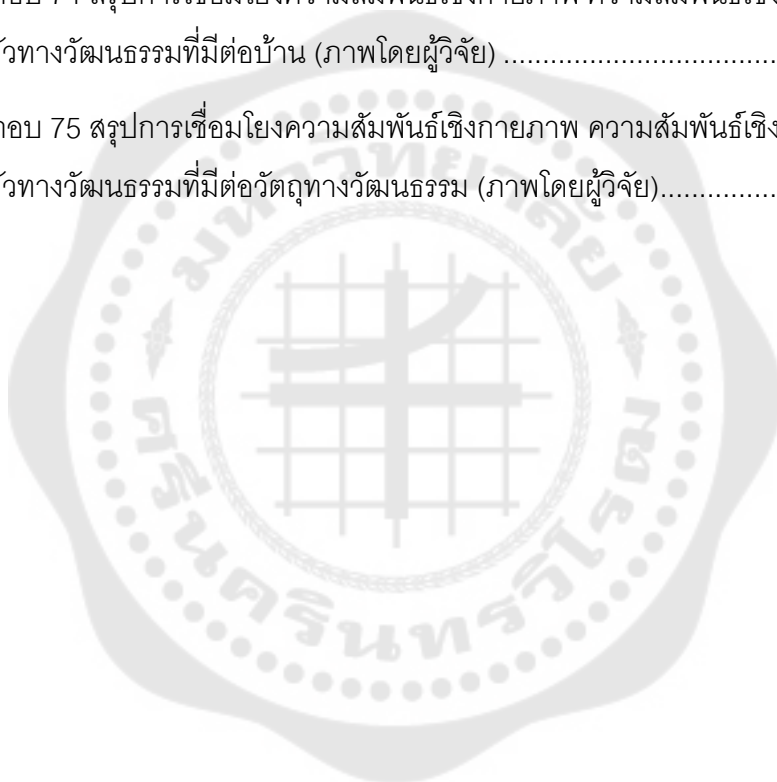
ภาพประกอบ 16 ภาพแผนภูมิความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่าง กลุ่มงหฺรฯ, กลุ่มป่บอญ และ กลุ่มปลยคลงตง (ภพเขียนโดยผู้วิจัย)	97
ภาพประกอบ 17 อณบบริเวณการใช้พื้นที่ของขwmันนวิธชีวิตร่อนดั่งเดิมกลุ่มงหฺรฯ (ภพถ่าย จก Google map).....	99
ภาพประกอบ 18 ภพถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิธชีวิตร่อนดั่งเดิม กลุ่มงหฺรฯ บริเวณน้ตกนกร่ จก การเข้ภคสนมครั้งที่ 1 (ภพถ่ายโดยผู้วิจัย และภพถ่ายจก Google map)	101
ภาพประกอบ 19 ภพถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิธชีวิตร่อนดั่งเดิม กลุ่มงหฺรฯ บริเวณน้ตกไพรวัลย์ จกการเข้ภคสนมครั้งที่ 2 (ภพถ่ายโดยผู้วิจัย และภพถ่ายจก Google map)	101
ภาพประกอบ 20 ภพถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิธชีวิตร่อนดั่งเดิม กลุ่มงหฺรฯ บริเวณน้ตกนกร่ จก การเข้ภคสนมครั้งที่ 3 (ภพถ่ายโดยผู้วิจัย และภพถ่ายจก Google map)	102
ภาพประกอบ 21 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิธชีวิตร่อนดั่งเดิม กลุ่มงหฺรฯ บริเวณน้ตกนกร่ จกการเข้ภคสนมครั้งที่ 1 (ภพเขียนโดยผู้วิจัย).....	103
ภาพประกอบ 22 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิธชีวิตร่อนดั่งเดิม กลุ่มงหฺรฯ บริเวณน้ตกไพรวัลย์ จกการเข้ภคสนมครั้งที่ 2 (ภพเขียนโดยผู้วิจัย).....	104
ภาพประกอบ 23 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิธชีวิตร่อนดั่งเดิม กลุ่มงหฺรฯ บริเวณน้ตกนกร่ จกการเข้ภคสนมครั้งที่ 3 (ภพเขียนโดยผู้วิจัย).....	105
ภาพประกอบ 24 ภพเขียนหยะเบบวิธชีวิตร่อนดั่งเดิม (ภพเขียนโดยผู้วิจัย)	106
ภาพประกอบ 25 การวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทงวัฒนธรรม กลุ่มงหฺรฯ ที่ตั้ง บริเวณน้ตกนกร่จกการเข้ภคสนมครั้งที่ 1 (ภพเขียน และภพถ่ายโดยผู้วิจัย)	108
ภาพประกอบ 26 การวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทงวัฒนธรรม กลุ่มงหฺรฯ ที่ตั้ง บริเวณน้ตกไพรวัลย์จกการเข้ภคสนมครั้งที่ 2 (ภพเขียน และภพถ่ายโดยผู้วิจัย).....	109
ภาพประกอบ 27 การวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทงวัฒนธรรม กลุ่มงหฺรฯ ที่ตั้ง บริเวณน้ตกนกร่จกการเข้ภคสนมครั้งที่ 3 (ภพเขียน และภพถ่ายโดยผู้วิจัย)	110
ภาพประกอบ 28 ภพระยะทงการย้ถิ่นฐานขwmันนลักษณะการตั้งถิ่นฐานของวิธชีวิตกึ่ง สังคมชุมชน กลุ่มป่บอญ (ภพถ่ายจก Google map)	113

[illegible]

ภาพประกอบ 41 บริเวณที่ตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง (ภาพถ่ายจาก Google map) .	127
ภาพประกอบ 42 ถนนทางเข้า กลุ่มปลายคลองตง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	127
ภาพประกอบ 43 ผังบริเวณวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง บริเวณหน่วยพิทักษ์สัตว์ บ้านปลายคลองตง (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)	129
ภาพประกอบ 44 เขียนชาวอุยกูการตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)..	130
ภาพประกอบ 45 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มปลาย คลองตง ที่ตั้งบริเวณหน่วยพิทักษ์สัตว์ที่บ้านปลายคลองตง (ภาพเขียน และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	131
ภาพประกอบ 46 การวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มงหระ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม (ภาพโดยผู้วิจัย)	138
ภาพประกอบ 47 การวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มป่าบอน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน (ภาพโดยผู้วิจัย)	140
ภาพประกอบ 48 การวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มปลายคลองตง ลักษณะวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร (ภาพโดยผู้วิจัย).....	143
ภาพประกอบ 49 เครื่องมือล่าสัตว์แบบดั้งเดิม (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	146
ภาพประกอบ 50 เครื่องสานดั้งเดิมของชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย).....	148
ภาพประกอบ 51 เครื่องเครื่องประดับชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	148
ภาพประกอบ 52 การแต่งกายของชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย).....	149
ภาพประกอบ 53 เครื่องดนตรีของชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย).....	150
ภาพประกอบ 54 อาหารป่าชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย).....	151
ภาพประกอบ 55 สมุนไพรชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	152
ภาพประกอบ 56 เติยงนอน “ป่าไผ่” ของชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย).....	153
ภาพประกอบ 57 เครื่องประกอบพิธีกรรม (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย).....	154
ภาพประกอบ 58 การสนทนาระหว่างกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	157

ภาพประกอบ 59 ประเพณีรวมญาติในปัจจุบัน (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	160
ภาพประกอบ 60 การเลือกสิ่งที่สำคัญในชีวิต กลุ่มงหรา วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	164
ภาพประกอบ 61 ความสัมพันธ์ด้านวัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิงทั้งกลุ่มอาวสุ และกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มงหรา การตั้งถิ่นฐานวิถีเร่ร่อนดั้งเดิม (ภาพโดยผู้วิจัย).....	165
ภาพประกอบ 62 การเลือกสิ่งที่สำคัญ กลุ่มปาบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	166
ภาพประกอบ 63 ความสัมพันธ์ด้านวัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิง กลุ่มปาบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน (ภาพโดยผู้วิจัย)	167
ภาพประกอบ 64 การเลือกสิ่งที่สำคัญในชีวิต กลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)	168
ภาพประกอบ 65 ความสัมพันธ์ด้านวัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิง กลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร (ภาพโดยผู้วิจัย).....	169
ภาพประกอบ 66 ลักษณะการจัดแบ่งพื้นที่ทางกายภาพบ้าน (ภาพถ่าย และภาพเขียนโดยผู้วิจัย)	173
ภาพประกอบ 67 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม กลุ่มงหรา วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม (ภาพโดยผู้วิจัย)	176
ภาพประกอบ 68 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพ บ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม กลุ่มปาบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน (ภาพโดยผู้วิจัย)..	179
ภาพประกอบ 69 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม กลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร (ภาพโดยผู้วิจัย)	182
ภาพประกอบ 70 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมทั้ง 3 กลุ่มลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน (ภาพโดยผู้วิจัย)	185

ภาพประกอบ 71 ลักษณะการจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านระหว่าง ฮายะ, ชนํ้า, ซาวอูก (ภาพ โดยผู้วิจัย)	195
ภาพประกอบ 72 ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน (ภาพ โดยผู้วิจัย)	199
ภาพประกอบ 73 ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อวัตถุทาง วัฒนธรรม (ภาพโดยผู้วิจัย)	202
ภาพประกอบ 74 สรุปการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ ความสัมพันธ์เชิงความหมายและ การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน (ภาพโดยผู้วิจัย)	204
ภาพประกอบ 75 สรุปการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ ความสัมพันธ์เชิงความหมายและ การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรม (ภาพโดยผู้วิจัย).....	206

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

“บ้าน” นั้นมีความหมายแตกต่างกันออกไป ให้นำคำนิยามในแบบกว้าง ๆ และถูกเลือกใช้ในบริบทที่ต่างกันทั้งมิติทางกายภาพและมิติทางความสัมพันธ์เชิงความหมาย โดยทั่วไปแล้วความหมาย “บ้าน” ตาม (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) หมายถึง ลักษณะรูปธรรมในเชิงกายภาพของบ้าน คือโครงสร้างทางกายภาพ ไว้เพื่อกำบังป้องกันแสงแดด ลม ฝน สัตว์ร้าย หรือบุคคลแปลกหน้า และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำกิจกรรมชีวิตประจำวันทั้งการกิน การนอน การขับถ่าย ชำระร่างกาย รสรินทร์ ชอร์ (2563, น. 10), บัณฑิต ไกรวิจิตร (2550, น. 9) และ Judith Sixsmith. (1986, pp. 293-298). ได้อธิบายความหมายของบ้านสอดคล้องกัน ในลักษณะของความหมายเชิงนามธรรมเกี่ยวกับ อารมณ์ ประสบการณ์ ความผูกพันของบุคคลในครอบครัว ความรู้สึกสะดวกสบายทั้งร่างกาย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงความหมายแม้กระทั่งความสัมพันธ์ในแง่ของเวลาระหว่างคนกับบ้านที่มีความเชื่อมโยงเรื่องราวความทรงจำในอดีตและอนาคต ในความหมาย 2 มิติเชิงลึกนี้ หากต้องทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม มนุษย์ สังคม จิตวิทยากับสภาพแวดล้อม จำเป็นต้องมองเข้าไปถึงปัจจัยหลักด้านวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ซึ่ง “บ้าน” สามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบกรอบของชีวิต กฎของสังคม และขนบธรรมเนียม ดังนั้นบ้านจึงมีคุณค่า และความหมายมากกว่าการเป็นที่อยู่อาศัยหลับนอน

คุณค่า และความหมาย “บ้าน” ในมุมมองชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความหมายเฉพาะตัวซึ่งมักผูกพันเข้ากับวิถีชีวิต ความเชื่อ เรื่องราว ตำนานผ่านการรับรู้จากบรรพบุรุษ ซึ่งสะท้อนระบบทางสังคม วัฒนธรรม โดยในสังคมตะวันตกความหมายบ้านที่ใช้สองคำหลักคือ “Home” และ “House” แต่มีนัยที่แตกต่างกันโดย “House” เป็นลักษณะทางด้านกายภาพ หรือโครงสร้างทางกายภาพ ที่มีความแตกต่างทางด้านลักษณะ รูปทรง รูปทรงแย้ง ลวดลาย จากภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นด้วยมโนภาพหรือสังสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร ปรับปรุง ประดิษฐ์ เรียนรู้ ถ่ายทอดสืบต่อกัน เพื่อพัฒนาแก้ปัญหา และปรับตัวตามวิถีชีวิต โดยที่พหุองค์จะสะท้อนถึงความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะ และของมนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรม สังคม สภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้รูปแบบของสถาปัตยกรรมแต่ละพื้นที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวตามบริบทของสภาพแวดล้อมนั้น ๆ และผันแปร เปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละบริบทของสังคมวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม คติความเชื่อ การดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน (วัชรินทร์ จินต์วุฒิ, 2558, น. 177-189) ส่วน “Home” เป็นความหมายเกี่ยวกับสถานที่ทางใจที่เติบโตมา ความผูกพันของบุคคลในครอบครัว ความรู้สึก

สะดวกสบายทั้งร่างกายจิตใจ หรือแม้แต่ความเป็นชาติ ดังนั้นบ้านในทั้ง 2 มิตินี้ ถือเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาคุณค่า และการให้ความหมายในบริบทต่าง ๆ ทางสังคม Kimberly Dovey, (1985, p. 8 อ้างถึงใน ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี, 2557, น. 65-67) ดังนั้น คุณค่า และความหมาย “บ้าน” สามารถให้ความหมายทั้งทางกายภาพ และความหมาย

เมื่อมนุษย์รู้จักการเพาะปลูกจึงเริ่มก่อสร้างบ้านเรือนหลังจากการเร่ร่อนล่าสัตว์ อาศัยอยู่ในถ้ำมีชีวิตแบบเรียบง่าย และโยกย้ายถิ่นไปตามความสมบูรณ์ของธรรมชาติแล้วนั้น จึงตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชาวมันนิ หรือ มานิ (Maniq) หลายกลุ่มที่ยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เนื่องจากมีความเชื่อในเรื่องการไม่ยึดติดกับวัตถุ และปราศจากความคิดในการครอบครองซึ่งต่าง ๆ โดยยังคงดำรงชีพด้วยการเร่ร่อนหาของป่าล่าสัตว์โยกย้ายถิ่นไปตามความสมบูรณ์ของธรรมชาติ ด้วยภูมิปัญญาจากการสังสม ความรู้ประสบการณ์ และการสืบทอดต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยปกติแล้วตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมจะไม่ทำการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ และอาศัยการสร้างที่พักแบบง่าย ๆ ที่ใช้เพียงวัสดุดิบที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติในแต่ละพื้นที่เป็นการชั่วคราวที่เรียกว่า “ฮายะ” และเมื่ออาหารในพื้นที่ เช่น หว้มัน สัตว์ตัวเล็ก หรือสัตว์ใหญ่ที่สุดที่ล่า คือ หมูหริ่งเริ่มหายาก ก็จะย้ายถิ่นตามความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาชาวมันนินมีวิถีชีวิตที่มีความผูกพัน และพึ่งพาป่าในทุกมิติของชีวิต

ชาวมันนินมักถูกคนไทยเรียกแบบชินปาก และเรียบเรียงว่า “ซาไก” จากความไม่รู้ซึ่งในตามความหมายภาษามลายู แปลว่า “ทาส” ไร้วัฒนธรรม เป็นความหมายที่สื่อไปในทางดูหมิ่นเหยียดหยาม ซึ่งในปัจจุบันทางมาเลเซียได้ถูกยกเลิกใช้ไปแล้ว หรืออีกคำที่มักเรียกว่า “เงาะป่า” ซึ่งเป็นชื่อของตัวละครในวรรณคดีไทย หรือแม้แต่ป้ายของหน่วยงานราชการเองยังเกิดความเข้าใจผิดจนถึงปัจจุบัน ไพบุลย์ ดวงจันทร์. (2548, น. 7 อ้างถึงใน วิสา เสกธีระ, 2557, น. 1) อธิบายว่าในความเป็นจริงกลุ่มคนเหล่านี้เรียกตัวเอง “มันนิ” แปลว่า “คน” หรือ “ชาวป่า” บ่งบอกได้ถึงความเป็นมนุษย์มีศักดิ์ศรีเท่าเทียม ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารจะเป็นภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) เป็นภาษาชนิดคำโดด ไม่มีภาษาเขียน มีความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งมีลักษณะวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์ (hunting-gathering culture) และดำรงชีพอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ เปรียบเสมือน ป่า คือ บ้านที่มอบทุกสิ่งให้กับพวกเขา เช่น อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่พักอาศัย ซึ่งเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่แถบเทือกเขาบรรทัดทางภาคใต้ของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน เทือกเขาบรรทัดมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อนสภาพเป็นป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา และทุ่งหญ้า ถือเป็นระบบนิเวศมีความหลากหลายทางชีวภาพ

ส่งผลให้ชาวมัณนิสามารถหาอาหารเพื่อดำรงชีพได้ตลอดทั้งปี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตลอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การปรับตัวสู่สังคมพหุวัฒนธรรมของชาวมัณนิเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้นในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่มีการส่งเสริมพัฒนาให้มีการสร้างระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น การสร้างถนน น้ำประปา ไฟฟ้าไปยังพื้นที่ชนบท ในปีพุทธศักราช 2504 การพัฒนาในขณะนี้เอง มีการเปิดป่าเพื่อทำสัมปทานป่าไม้ช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติ การบุกรุกเชิงนโยบายจากภาครัฐ และการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มคนบางกลุ่มส่งผลให้ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มลักลอบตัดไม้ป่า และจับจองพื้นที่ทำกินตลอดมา เหตุการณ์นี้เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลให้จำนวนพืช และสัตว์หลายชนิดลดน้อยลง ชาวมัณนิบางส่วนจึงหันมาประกอบอาชีพรับจ้าง และนำของป่าที่หาได้มาขายให้กับชาวบ้านเพื่อดำรงชีพ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ลดลง และการรุกรานพื้นที่ป่า ทำเป็นสวนยางพารา สวนผลไม้ ด้วยเหตุสำคัญนี้จึงส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลต่อการปรับตัวให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้จากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมสู่การลงหลักปักฐานในที่ที่สุด ด้วยการเติบโตของระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นก็นำมาสู่การกระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอก ซึ่งการปรับตัวนี้ปรากฏเด่นชัดในลักษณะการแต่งกายที่รับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายจากบุคคลภายนอกแตกต่างจากในอดีตที่เคยใช้เพียงใบไม้ปกปิดของสงวนทั้งหญิงและชาย (วรชัย วิริยารมภ์, 2557, น. 93-94) ปัจจุบันพบว่าการปรับตัวนั้นไม่ได้มีการเปลี่ยนไปอย่างกระชั้นชิดเพียงแต่ค่อย ๆ ปรับตัวอย่างช้า ๆ ซึ่งการปรับตัวเข้าหาสังคมพหุวัฒนธรรมนี้พบในการศึกษาของ สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2558, น. 36-38) และ วิสา เสกธีระ (2557, น. 30) อธิบายสอดคล้องกันว่ามี 3 รูปแบบ วิถีชีวิตจากรูปแบบเร่ร่อนดั้งเดิมสู่การตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งสังคมชุมชน และการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร

ทฤษฎีภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural geography) มองว่าสภาพแวดล้อมอาจสร้างข้อจำกัดทางพฤติกรรมของมนุษย์แต่ไม่ใช่ตัวกำหนด ดังนั้นการปรับตัวทางวัฒนธรรมส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงเป็นผลกระทบอย่างหนึ่งที่เป็นข้อจำกัด ซึ่งไม่ใช่ตัวกำหนด เช่นเดียวกับการกระจายทางวัฒนธรรมภายนอกก็ส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Brunhes อ้างถึงใน อรรถญา ศิริผล, 2564) อธิบายว่า เงื่อนไขหรือข้อจำกัดของพัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมถูกยับยั้งด้วยโอกาสในการตัดสินใจ เพื่อตอบสนองต่อการจัดการข้อจำกัดทางด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

ภูมิปัญญาที่สำคัญในการสร้างที่พักอาศัยเพื่อตอบสนองความต้องการที่เป็นหนึ่งในปัจจัย 4 พื้นฐานของมนุษย์เพื่อการดำรงชีวิต การสร้างบ้านเรือนเพื่อเป็นที่พักอาศัยนั้นชาวมัณนิใช้

เพียงวัสดุหลักที่หาได้ง่ายทางธรรมชาติในพื้นที่ ตามวิธีดั้งเดิมรูปแบบคล้ายเพิงหมาแหงนเรียกว่า “ทับ” ในภาษาไทยภาคใต้ หรือ “ฮายะ” ในภาษาของชาวมันนิ เพื่อพักอาศัยชั่วคราว ส่วนรูปแบบอื่น คือรูปแบบกระท่อมคล้ายแบบชาวบ้านท้องถิ่นซึ่งชาวมันนิที่ตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งสังคมชุมชนส่วนใหญ่สร้างกระท่อมและใช้คำเรียกเดียวกับชาวบ้านท้องถิ่นว่า “ชนา” เหตุเพราะไม่มีคำเรียกในภาษามันนิ และรูปแบบบ้านถาวร ในภาษามันนิ เรียกว่า “ชาวอูก” แปลว่าบ้านไม้ถาวร สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการรับวัฒนธรรมการปลูกสร้างอย่างมีนัยสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามการทำความเข้าใจความหมาย และตัวตนของที่อยู่อาศัยให้มากขึ้นจะต้องทำความเข้าใจวิถีทางวัฒนธรรม (Material Culture) ซึ่งบ้านก็เป็นหนึ่งในนั้นรวมถึงสิ่งของอื่น ๆ ภายในบ้าน และภายในชุมชน โดยสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนตัวตน การใช้งาน ความรู้สึก พฤติกรรม ซึ่งได้แสดงออกอย่างชัดเจนในส่วนต่าง ๆ ของที่อยู่อาศัย (สดานุ สุขเกษม, 2562, น. 142-143) ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าบ้านเรือนเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การดำรงชีวิตพื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจในการศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมโดยมองผ่าน “บ้าน” และวิถีทางวัฒนธรรม ในความหมายต่าง ๆ ของบริบททางวัฒนธรรมทั้ง 2 มิติ คือ ลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมาย และลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพของกลุ่มชาวมันนิ ในรูปแบบการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม การตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรแห่งเทือกเขาบรรทัด ทั้ง 3 รูปแบบ เพื่อทำความเข้าใจ และอธิบายความเชื่อมโยงปรากฏการณ์เชิงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ บ้านและวิถีทางวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นศึกษาสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต และทัศนคติเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมาย ต่อวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมไปพร้อมกัน ซึ่งเป็นการศึกษาในมิติทางมานุษยวิทยาสถาปัตยกรรม (Architectural Anthropology) ที่มีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจหลายประเด็นทั้ง ทางสังคมวัฒนธรรม ความหมาย ระบบความเชื่อ ความคิด และพฤติกรรมไปพร้อมกับการตั้งถิ่นฐานสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การสร้างที่อยู่อาศัยที่มีการแยกบริเวณส่วนต่าง ๆ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่กิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมถึงการศึกษาความหมายเชิงคุณค่าของวิถีทางวัฒนธรรม (Material Culture Study) ที่อาจมีการปรับตัวจากความหมายหนึ่งที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมไปสู่อีกความหมายหนึ่ง เพื่อศึกษาบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างชาวมันนิที่มีต่อบ้านและวิถีทางวัฒนธรรมมีนัยสำคัญอย่างไรต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้ง 3 รูปแบบวิถีชีวิต

คำถามงานวิจัย

1. ชาวมัณนิ 3 รูปแบบวิถีชีวิต คือ วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน, วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ภายใต้วัฒนธรรมเดียวกันนี้พวกเขามีความสัมพันธ์เชิงความหมาย และลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. การปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนิทั้ง 3 รูปแบบ วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน, วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร นี้มีลักษณะแตกต่างกัน หรือ/และ มีความเชื่อมโยงของความหมายเชิงคุณค่าที่มีต่อบ้านและวัตถุทางวัฒนธรรมสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุวัฒนธรรมของกลุ่มชาวมัณนิแห่งเทือกเขาบรรทัด 3 รูปแบบ คือ วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และวิถีชีวิตการตั้งถิ่นฐานถาวร
2. ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และวัตถุวัฒนธรรมต่าง ทั้ง 3 รูปแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ในมิติความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพ

ประโยชน์และความสำคัญของการวิจัย

การศึกษานี้เกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้านและ วัตถุวัฒนธรรมต่างสู่สังคมพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน สามารถนำมาเป็นประโยชน์ได้ดังนี้

1. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาก่อนเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความต้องการ มุมมองและทำความเข้าใจในการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และการสืบทอดภูมิปัญญาวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์
2. เป็นแนวทางต่อการศึกษาในมิติทางมานุษยวิทยาสถาบันัตถกรรม เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับการปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตในปัจจุบัน
3. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์ ไม่ให้เกิดการใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำผิด ลักลอบล่าสัตว์
4. เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจวิถีชีวิต วิถีคิดและมุมมองของผู้ถูกศึกษา ที่ถูกมองคุณค่าเชิงลบความหวาดระแวงการด้อยค่าที่มีในสังคมไทยไม่ให้เป็นกลุ่มคนแปลกหน้า และกลายสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต

5. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อความรู้ความเข้าใจในการแยกแยะถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงความเคารพในความแตกต่างเพื่อข้ามผ่านอคติทางชาติพันธุ์

6. ทราบถึงทัศนคติ วิธีคิด และการปรับตัวของชาวมัณิในการเข้าสู่สังคมพหุวัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างผาสุก

7. เพื่อเป็นแนวทาง และข้อมูลในการจัดการแก้ปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่ทางวัฒนธรรมกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างยั่งยืน อย่างถูกต้องและเหมาะสม

8. เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาความเข้าใจผิดทางวัฒนธรรมของชาวมัณิ เช่น คำเรียกต่อหน่วยงานราชการ เอกชนและประชาชนทั่วไป

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การปรับตัวทางวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิด ทัศนคติตามแบบแผนการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย ค่านิยม ความเชื่อร่วมกัน และกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากับบริบททางสังคมในโลกปัจจุบัน

บ้าน หมายถึง ที่อยู่อาศัยลักษณะเชิงกายภาพ โครงสร้างทางกายภาพเพื่อป้องกันแดด ลม ฝน และลักษณะเชิงความหมาย ถิ่นกำเนิด สถานที่ที่เติบโต ความผูกพันของบุคคลในครัว และความเป็นชาติ

การให้ความหมาย หมายถึง กระบวนการตีความการสื่อความเพื่ออธิบายความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งรอบตัวตามปัจเจกบุคคล ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงจากความหมายหนึ่งสู่อีกความหมายหนึ่ง

ชาวมัณิ หรือ ชาวมานิ หมายถึง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งทางภาคใต้ของประเทศไทย มักถูกเรียกว่า เงาะป่า หรือ ชาโก มีวิถีชีวิตการยังชีพด้วยการล่าสัตว์ ท่ามกลางธรรมชาติในเทือกเขาบรรทัด

ฮายะ หมายถึง เป็นที่พักอาศัยตามวิถีชีวิตแบบเร่ร่อนดั้งเดิมของชาวมัณิ มีลักษณะเป็นเพิงพักแบบง่าย ๆ โดยใช้ท่อนไม้ขนาดเล็กเป็นเสา ค้ำ ผู้มัดกิ่งไม้ขนาดเล็กเป็นโครงสร้าง ใช้การสานใบไม้ทำเป็นหลังคา และสร้างที่นอนคล้ายแคร่ยกสูงด้านใดด้านหนึ่งด้วยใช้ไม้จามและใช้ท่อนไม้ขนาดเล็กทำเป็นคานพร้อมกับนำไม้มาวางเรียงกันเป็นที่นอน

ชนา หมายถึง เป็นภาษาไทยภาคใต้ที่ชาวมัณิใช้เรียก ที่พักอาศัยที่มีลักษณะเป็นกระท่อม ตามวิถีชีวิตแบบกึ่งสังคมชุมชนของชาวมัณิโดยใช้ท่อนไม้ขนาดเล็กไม่แปรรูป หรือไม้

แปรรูปเล็กน้อยเป็นโครงสร้างหลังคายังคงใช้ใบอิเหนาและทุกหลังซ้อนด้วยแผ่นผ้าใบมีการแบ่งสัดส่วนเป็นห้องนอนและชานนั่ง

ชาวอุก หมายถึง เป็นที่พักอาศัยตามวิถีชีวิตแบบการตั้งถิ่นฐานถาวรของชาวมัณนิ มีลักษณะคล้ายชาวบ้านทั่วไปตามบริบทของสังคมชนบท โครงสร้างเป็นไม้แปรรูป ใช้เสาไม้หรือเสาคอนกรีต ผนังเป็นไม้ฝาหรือก่ออิฐฉาบปูน หลังคาใช้แผ่นกระเบื้องหรือแผ่นสังกะสี ยกพื้นขึ้นจากพื้นดินเล็กน้อยหรือยกพื้นสูงมีได้ถุน มีการแบ่งสัดส่วนเป็นห้องนอน ห้องครัวและชานนั่ง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับบ้านและวิถีทางวัฒนธรรมในลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมายและเชิงกายภาพ ในวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรของชาวมัณนิแห่งเทือกเขาบรรทัดด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งเอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เพื่อศึกษาข้อมูลประเด็นทางวัฒนธรรมต่าง ๆ และในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ บ้าน และวิถีทางวัฒนธรรมดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาเอกสารงานวิจัย วารสาร บทความทางวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 การศึกษานำร่อง (Pilot Study) เพื่อเก็บข้อมูลด้านสภาพแวดล้อม ด้านพื้นที่ประชากร วิถีชีวิตและกิจกรรมทางวัฒนธรรม จัดทำแผนภาพทางกายภาพและวัฒนธรรม แผนที่การย้ายถิ่นฐาน และข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในภาคสนามในการเก็บข้อมูลจริง

ขั้นที่ 3 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เป็นการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information)

- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการสังเกต จดบันทึกถ่ายภาพ

- การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทำการแบบตัวต่อตัว (Face to Face) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) บันทึกภาพและเสียง

จากนั้นนำข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อธิบายการเชื่อมโยงของระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ในการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้านและวิถีทางวัฒนธรรมในบริบทที่แตกต่างกันทั้ง 3 กลุ่มวิถีชีวิต

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

ปัจจุบันพบว่ากลุ่มชาวมัณีนอาศัยอยู่กระจายตัวอยู่ในแถบเทือกเขาบรรทัดใน จังหวัดตรัง สตูล พัทลุง ยะลา และนราธิวาส มีประชากรจำนวน 200-250 คน (วิสา เสกธีระ, 2557, น. 25) มีลักษณะการอยู่อาศัย 3 ลักษณะคือ วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร โดยจำกัดกลุ่มศึกษาแต่ละรูปแบบวิถีชีวิตกลุ่มละหนึ่งกลุ่มศึกษา เนื่องจากชาวมัณีนมีอุปนิสัยสันโดษยึดถือความเป็นส่วนตัวสูงซึ่งมักไม่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าศึกษาอย่างใกล้ชิดมากนัก ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งต้องเข้าศึกษาตามติดวิถีชีวิตเป็นระยะเวลานานเพื่อสร้างความไว้วางใจและยอมเปิดเผยข้อมูล สำคัญ และความเพียงพอต่อเนื้อหาการวิจัย เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา และการค้นพบข้อสรุปอย่างตรงประเด็น ได้แก่

- 1.1 วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มกงหรา ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง
- 1.2 วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน ตำบลทุ่งนารี อำเภอป่าบอน จังหวัด พัทลุง
- 1.3 วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1. เนื้อหาที่เกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และวัดภูวัฒนธรรม ทั้งความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพ โดยแบ่งการศึกษาเนื้อหา ดังนี้

2.1.1 กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวต่อการดำรงชีวิต การสืบทอดภูมิปัญญา ความเชื่อ การสำรวจที่อยู่อาศัยทางสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม วัดภูทาง วัฒนธรรม การย้ายถิ่นฐานการมีปฏิสัมพันธ์ต่อสังคมพหุวัฒนธรรม

2.1.2 กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ศึกษาการปรับตัว ความเป็นอยู่ ลักษณะ การดำรงชีพ การสืบทอดภูมิปัญญา ความเชื่อ วิถีชีวิต การสำรวจที่อยู่อาศัยทางสถาปัตยกรรม อาชีพ วัดภูทางวัฒนธรรม การย้ายถิ่นฐานและการมีปฏิสัมพันธ์ และการอยู่ร่วมกับสังคมพหุ วัฒนธรรม

2.1.3 กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ศึกษาการปรับตัว ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต การสืบทอดภูมิปัญญา ความเชื่อ วิถีชีวิต การสำรวจที่อยู่อาศัยทางสถาปัตยกรรม อาชีพ วัตถุทางวัฒนธรรม การย้ายถิ่นฐาน และการอยู่ร่วมกับสังคมพหุวัฒนธรรม

2.2 เนื้อหาการเกี่ยวกับการเชื่อมโยง การปรับตัวทางวัฒนธรรม ลักษณะการปรับตัวเข้าสู่สังคมพหุวัฒนธรรม การให้ความหมายเชิงคุณค่าที่มีต่อบ้าน และวัตถุวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมถึงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละบริบทที่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการศึกษาศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมต่าง ๆ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ โครงสร้างทางสังคม วิถีชีวิต และความเชื่อเชิงลึก เพื่อศึกษา ลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมาย และเชื่อมโยงการปรับตัวทางวัฒนธรรมสู่สังคมในปัจจุบัน โดยภายใต้วัฒนธรรมเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวมั่นที่มี ความแตกต่างด้านการตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตทั้ง 3 รูปแบบนี้ โดยแบ่งตัวแปรออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. ตัวแปรต้น

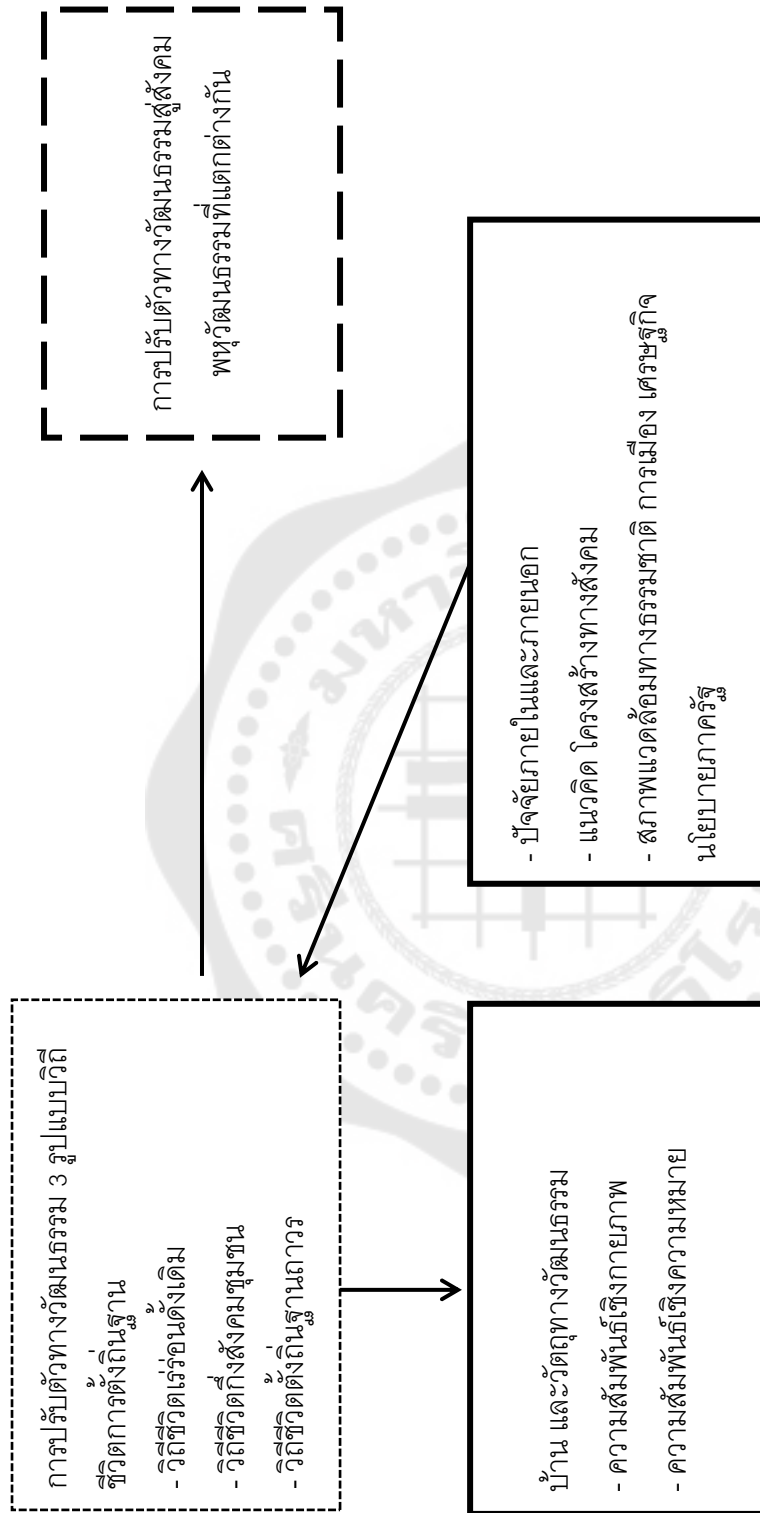
- การปรับตัวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน, วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานแบบถาวร

2. ตัวแปรตาม

- ความสัมพันธ์เชิงกายภาพและด้านความสัมพันธ์เชิงความสัมพันธ์เชิงความหมาย ที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม

3. ตัวแปรสอดแทรก ในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อแปรต้นปัจจัยภายใน และภายนอก

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การเมือง เศรษฐกิจ นโยบายภาครัฐ โครงสร้างทางสังคม

ภาพประกอบ 1 ภาพกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework) (โดยผู้วิจัย)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย การปรับตัวทางวัฒนธรรมโดยมองผ่าน “บ้าน” และวัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นตัวแทนบริบททางวัฒนธรรมของชาวมันนิในลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมาย และลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพทั้ง 3 รูปแบบวิถีชีวิต วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม วิถีชีวิตกึ่งสังคม ชุมชน และวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรแห่งเทือกเขาบรรทัด เพื่อทำความเข้าใจ และอธิบายความเชื่อมโยง ปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมันนิที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้มีศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีหัวข้อดังนี้

1. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของชาวมันนิ
2. วัฒนธรรม และพหุวัฒนธรรม
3. ความหมาย “บ้าน” และมายาคติ
4. ความเชื่อ และวัฒนธรรมเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
5. วัตถุทางวัฒนธรรม
6. การปรับตัวทางวัฒนธรรม
7. แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมชาวมันนิ

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ชาวมันนิ

ชาวมันนิ เป็นมนุษย์ในชาติพันธุ์เนกริโต (Negrito) ซึ่งเป็นชาติพันธุ์ย่อยของชาติพันธุ์นิกรอยด์ (Negroids) หรือ คนผิวสี มนุษย์ชาติพันธุ์เนกริโต โดยทั่วไปมีรูปร่างผอมบางไม่สูงใหญ่ เส้นผมสีดำหยิกขมวดกลม หรือหยิกฟูเป็นฝอย นัยน์ตาสีดำ ขนตายาวงอน จมูกแบนกว้าง ริมฝีปากหนา ผิวดำเงาแดง อุปนิสัยรักสงบ โดยชาวมันนิเรียกตัวเองว่า “มันนิ” แต่คนอื่นเรียกพวกเขาหลายชื่อ เช่น เจาะ เจาะป่า ชาวป่า ชาแกล ชาไก และ โอรัง อัสลี (Orang Asli) ส่วนนักมานุษยวิทยา เรียกว่า “ชาไก หรือ มันนิ” แปลว่า คน กลุ่มนี้มีภาษาพูดเป็นของตนเอง แต่ไม่มีตัวอักษร ภาษาของเขาเป็นภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Language Family) สาขามอญ-เขมร (Mon-Khmer Language Branch) ซึ่งทั่วไปมันนิ ยังมีวิถีชีวิตแบบมนุษย์ในยุคก่อนารยชนที่ตกค้างหลงเหลืออยู่ในโลกปัจจุบัน ซึ่งเดิมทีเป็นกลุ่มคนป่า ยังไม่รู้จักรเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ อาศัยเพิงใบไม้ เร่ร่อนอยู่ตามป่าเขา มีวิถีชีวิตการยังชีพด้วยการล่าสัตว์ และเก็บหาของป่า

(Hunting and Gathering) ความก้าวหน้าในการดำรงชีพมีเพียงการรู้จักใช้ไฟ และลูกดอก มีบางกลุ่มเท่านั้นที่หันมาสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง และพึ่งหันมารู้จักเพาะปลูกซึ่งมีหลักฐานทางโบราณคดีระบุว่าชาวมันนิเป็นคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยยุคหินกลาง หรือประมาณ 1,500-10,000 ปี นับตั้งแต่บริเวณรอบอ่าวบ้านดอน จังหวัด นครศรีธรรมราช จังหวัดกระบี่ จนไปถึงแหลมมลายู ซึ่งมีชาวมันนิกระจายอยู่ทั่วไป (พระบริหาร เทพธานี, 2517, น. 1; พระยาสมันตรัฐบุรินทร์, 2506 อ้างถึงใน สุนิตดา ชูสวัสดิ์, 2553, น. 53)

อัตลักษณ์ของชาวมันนิ มีลักษณะรูปร่างภายนอกที่มีความแตกต่างจากชาวบ้านท้องถิ่นอย่างชัดเจน กล่าวคือมีลักษณะรูปร่างสัทัด ผิวดำ ตาโต ผมหยักติดศีรษะ จมูกแบน อาศัยอยู่รวมเป็นกลุ่ม โดยลักษณะทางพันธุกรรมแสดงอัตลักษณ์ได้ชัดเจน แต่บางกลุ่มเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากบางกลุ่มได้มีการแต่งงานกับชาวบ้าน โดยลักษณะของชาวมันนิที่แต่งงานกับชาวบ้าน มีลักษณะผิวดำไม่สนิท ตัวสูง ผมหยักศก บางคนผมตรง โดยอุปนิสัยนั้นชาวมันนิเป็นคนซื่อสัตย์ ร่าเริง ไม่ซับซ้อน มีความจำดี หากใฝ่ใจใครก็จะใฝ่ใจคนนั้นเท่านั้น และถือเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดไป (พรพิมล รัตนกุล, 2565, น. 8-9)

เมื่อราว 100 ปีที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ ประพาส เมืองพัทลุงในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2432 ก็มีหลักฐานระบุว่าพระองค์ยังได้เสด็จไปถึงทับของชาวมันนิหรือ ซึ่งแม้ไม่ระบุแน่ชัดว่าทับของชาวมันนิที่เสด็จไปถึงนั้นอยู่ตรงไหนในภาคใต้สมัยนั้นมีชาวมันนีอยู่มากกว่าปัจจุบัน

จากหลักฐานดังกล่าวแสดงว่า บริเวณภาคใต้ในอดีตมีชาวมันนีอยู่เป็นจำนวนมาก และกระจายอยู่ในบริเวณกว้างกว่าคนเผ่าอื่น แต่ไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า ชาวมันนินี้เคยถือกรรมสิทธิ์เหนือที่ดินบริเวณใดบริเวณหนึ่ง เพื่อสร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นเป็นอาณาจักร หรือเคยมีความเจริญทางอารยธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าในภายหลังเผ่าอื่นได้อพยพเข้ามาถือครองสิทธิเหนือดินแดนที่ชาวมันนียเคยอาศัยอยู่ ก็ไม่เคยปรากฏว่ามีข้อพิพาทบาดหมางหรือข้อขัดแย้ง แ่งชิงความเป็นใหญ่เหนือดินแดนระหว่างชาวมันนากับผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ และแม้ว่าผู้อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ได้แผ่ขยายความเจริญทางอารยธรรม แผ่ขยายอำนาจการครอบครองที่ดินรวมทั้งทำลายป่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้ผืนป่าอันเป็นที่อยู่อาศัยของชาวมันนิถูกปิดล้อมแคบลง แต่ก็ยังไม่เกิดการเรียนรู้ หรือการปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนกับอารยธรรมอื่น ส่วนใหญ่พากันถอยร่นเข้าป่าลึกไปจนกระทั่งกลายเป็นผู้ล่าหัง และใกล้จะสูญสิ้นชาติพันธุ์

การสัมปทานป่าในเขตอยู่อาศัยของชาวมันนิ โดยในปีพุทธศักราช 2476 รัฐบาลได้เริ่มประกาศพื้นที่บางส่วนของประเทศให้เป็นเขตป่า ต่อมา พรบ.ป่าไม้ในพุทธศักราช 2484 ฉบับแรก

ได้ระบุให้ที่ดินซึ่งไม่มีเจ้าของได้ตกเป็นของรัฐ ทั้งนี้เพื่อเอื้อประโยชน์ให้รัฐได้เปิดสัมปทานป่าไม้ โดยพื้นที่เขาบรรทัดเป็นผืนป่าดิบชื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของชาวมันนิ ที่ยังคงพึ่งพิงผืนป่าในการดำรงชีวิตทั้ง 4 ปัจจัย ที่อยู่อาศัย อาหาร ยารักษา และเครื่องนุ่งห่ม โดยธรรมชาติของชาวมันนินั้นไม่แสดงความเป็นเจ้าของผืนดินไม่ครอบครองแม้กระทั่งแหล่ง อาหาร และทรัพยากรใด ๆ ชาวมันนิไม่แม้แต่จะรับรู้ว่ามีพื้นที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่นั้นได้ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่ของรัฐ และเปิดสัมปทานไม้ในเขตเทือกเขาบรรทัด การครอบครองพื้นที่ของเอกชนส่งผลต่อการบุกเบิกพื้นที่ป่าอย่างกว้างขวาง มีการตัดถนนสายน้ำพอง-เจ้าพะ ในตำบลปะเหลียน เพื่อลำเลียงไม้ออกจากป่า ด้วยรถบรรทุก รวมทั้งคนงานตั้งแคมป์ล่าสัตว์หาของป่าในพื้นที่ของชาวมันนิ (พรพิมล รัตนกุล, 2565, น. 39)

ปัจจุบัน ในภาคใต้มีชาวมันนิประมาณ 200-250 คนอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มละ 5-10 คน หรือ 20-25 คน ใช้ชีวิตเร่ร่อนตามป่าเขาบริเวณเทือกเขาบรรทัด สามารถพบได้หลายจุดแถบ จังหวัดตรัง พัทลุง สตูล สงขลา ยะลา และนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ ระหว่างพิกัดภูมิศาสตร์ประมาณ เส้นรุ้งที่ 5 องศา 45 ลิปดาเหนือ ถึง 7 องศา 30 ลิปดาเหนือ และ ประมาณเส้นแวงที่ 99 องศา 45 ลิปดาตะวันออก ถึง 102 องศาตะวันออก มันนิเหล่านี้สามารถ จำแนกออกเป็นกลุ่มโดยใช้ภาษา เป็นเกณฑ์ได้ 4 กลุ่มใหญ่ แต่ละกลุ่มมีจำนวนประชากรที่อยู่อาศัย ตามตารางดังต่อไปนี้ (ไพบุลย์ ดวงจันทร์, 2548, อ้างถึงใน สุนิตตา ชูสวัสดิ์, 2553, น. 54-55)

1. กลุ่มแต้แน้น (Tean-Fan) มันนิกลุ่มนี้ใช้ภาษาแต้แน้นในการสื่อสาร อาศัย อยู่ตามป่าเขา บริเวณเทือกเขาบรรทัดในพื้นที่ 4 จังหวัด คือ สตูล ตรัง พัทลุง และสงขลา โดย กระจายเป็นกลุ่มเล็ก ๆ หลายกลุ่ม มีประชากรรวมกันประมาณ 150-200 คน ซึ่งพบได้ตามจุดดังนี้

ตาราง 1 ที่อยู่อาศัยจำแนกกลุ่มภาษาแต้แน้น (Tean-Ean)

กลุ่มภาษาแต้แน้น (Sakai Tean-Ean)

ลำดับที่	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนประชากร
1.	บ้านคลองตง	ปะเหลียน	ปะเหลียน	ตรัง	20-25 คน
2.	บ้านเจ้าพะ	ปะเหลียน	ปะเหลียน	ตรัง	15-20 คน
3.	บ้านตระ	ปะเหลียน	ปะเหลียน	ตรัง	15-20 คน
4.	บ้านเขาน้ำเต้า	ลิพัง	ปะเหลียน	ตรัง	7-10 คน
5.	บ้านช่องจับ	นาทอน	ทุ่งหว้า	สตูล	7-10 คน
6.	บ้านปากคอก	ปาล์มพัฒนา	มะนัง	สตูล	15-20 คน

ตาราง 1 (ต่อ)

กลุ่มภาษาเต็นแอน (Sakai Tean-Ean)

ลำดับที่	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนประชากร
7.	บ้านทับทุ่งทอง	วังสายทอง	ละงู	สตูล	5-7 คน
8.	บ้านวังประจัน	วังประจัน	ควนโดน	สตูล	15-20 คน
9.	บ้านทะเลบัน	วังประจัน	ควนกาหลง	สตูล	5-7 คน
10.	บ้านห้วยกาหมิง	ทุ่งนุ้ย	ควนกาหลง	สตูล	5-7 คน
11.	ทุ่งนารี	ทุ่งนารี	ป่าบอน	พัทลุง	15-20 คน
12.	คลองกิว	เขาพระ	รัตภูมิ	สงขลา	5-7 คน

2. กลุ่มภาษากันชีว (Kansit) มั่นนิกลุ่มนี้ใช้ภาษากันชีวในการสื่อสาร มีประชากรประมาณ 7-10 คน ซึ่งพบได้ที่หมู่บ้านม่นนิ หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแห อำเภอรือโต จังหวัดยะลา

ตาราง 2 ที่อยู่อาศัยจำแนกกลุ่มภาษากันชีว (Kansit)

กลุ่มภาษากันชีว (Saitai Kansit)

ลำดับที่	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนประชากร
1.	-	บ้านแห	รือโต	ยะลา	7-10 คน

3. กลุ่มภาษาเยฮาย (Yalai) ชาวมั่นนิกลุ่มนี้ใช้ภาษาเยฮายในการสื่อสาร มีประชากร ประมาณ 35-50 คน ซึ่งพบได้ในพื้นที่หลายจุดดังนี้

ตาราง 3 ที่อยู่อาศัยจำแนกกลุ่มภาษาเยฮาย (Yalai)

กลุ่มภาษาเยฮาย (Yalai)

ลำดับที่	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนประชากร
1.	บ้านสันติ	เขื่อนบางลาง	บันนังสตา	ยะลา	7-10 คน
2.	บ้านศรีนคร	คีรีเขต	รือโต	ยะลา	10-15 คน
3.	บ้านหาหลา	อัยเวง	เบตง	ยะลา	15-20 คน
4.	บ้านไต่ะโม๊ะ	ภูเขาทอง	สุคีริน	นราธิวาส	5-7 คน
5.	บ้านกิโเลแปด	ภูเขาทอง	สุคีริน	นราธิวาส	5-7 คน

4. กลุ่มภาษาเตเต๊ะ (Tea-deh) มัณฑนิกลุ่มนี้ใช้ภาษาเตเต๊ะในการสื่อสาร ประชากรประมาณ 40 คน อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาแถบอำเภอหรือเสาะ และอำเภอระแงะ จังหวัด นราธิวาส

ตาราง 4 ที่อยู่อาศัยจำแนกกลุ่มภาษาเตเต๊ะ (Tea-deh)

กลุ่มภาษาเตเต๊ะ (Tea-deh)

ลำดับที่	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนประชากร
1.	-	-	หรือเสาะ	นราธิวาส	-
2.	-	-	ระแงะ	นราธิวาส	-

มีชาวมัณฑนิกเพียง 2 กลุ่มนี้เท่านั้นที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน และเป็นชาวมัณฑนิกเพียงกลุ่มเดียวที่ได้รับการรับรอง สิทธิตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อ พ.ศ. 2519 กรมประชาสงเคราะห์ได้รวบรวมมัณฑนิกที่เร่ร่อนกระจายอยู่ เป็นกลุ่มเล็ก ๆ แถบ อำเภอบันนังสตา และอำเภอธารโต จังหวัดยะลา ให้มาอยู่รวมกันในพื้นที่ที่อยู่ ปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่ของอาณานิคมสร้างตนเองธารโต โดยรัฐได้จัดสรรที่ดินทำกินให้ประมาณ 300 ไร่ และ สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนีได้พระราชทานนามสกุลให้ว่า “ศรีธารโต” หลังจากนั้น กรมประชาสงเคราะห์ได้สร้างบ้านเรือนให้อยู่อาศัย และ เมื่อ พ.ศ. 2527 กระทรวงมหาดไทยได้ให้ การรับรองสิทธิตามกฎหมาย เมื่อครั้งที่กรมประชาสงเคราะห์รวบรวมให้มาอยู่ในที่ดังกล่าวในปี พ.ศ. 2519 นั้น ที่มีประชากรประมาณ 60 คน (สุนิตดา ชูสวัสดิ์, 2553, น. 54-56.)

ลักษณะภูมิประเทศเทือกเขาบรรทัด

จากรายงานการสำรวจของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ และแบ่งระหว่างภาคใต้ฝั่งตะวันออก และภาคใต้ฝั่งตะวันตก แบ่งเป็น 3 จังหวัด คือ จังหวัดพัทลุง และจังหวัดตรังเป็นลักษณะภูเขาหินปูนสูงสลับซับซ้อน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ระหว่าง 200 - 2,350 เมตร และความสูงชันอยู่ระหว่าง 250 - 300 เมตร ภูเขาบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด นอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำนวนมากแล้ว ยังเป็นแหล่งต้นน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเทือกเขา อันได้แก่ คลองนาท่อม คลองหัวส้ม คลองท่ามะเดื่อ คลองป่าบอน คลองพรุพ้อ และคลองรัตภูมิ ซึ่งคลองเหล่านี้จะเป็นแหล่งรวมของลำน้ำเล็ก ๆ จำนวนหลายสายที่ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา ต้น

น้ำเกิดจากภูเขาในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด และไหลลงสู่ทะเลอันดามัน ได้แก่ แม่น้ำตรัง แม่น้ำปะเหลียน คลองสิพังและคลองสะงู โดยสภาพภูมิอากาศมี 2 ฤดู คือฤดูฝนและฤดูร้อน ช่วงที่อุณหภูมิต่ำสุดคือ เดือนพฤศจิกายน - มกราคม และช่วง ที่อุณหภูมิสูงสุด คือ เดือนมีนาคม - เมษายน

ทรัพยากรทางชีวภาพโดยทั่วไป

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด มีลักษณะเป็นป่าที่แตกต่างกัน 2 ลักษณะ คือ ป่าดิบชื้น และเขาหินปูน ซึ่งเป็นป่าที่ไม่ผลัดใบ ป่าดิบชื้นเป็นป่าที่ขึ้นปกคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่า พบตั้งแต่บริเวณลำห้วยขึ้นไปจนถึงยอดเขา มีพรรณไม้ขนาดต่าง ๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นปกคลุมมากกว่า 80% บริเวณพื้นที่ป่าปกคลุมด้วยอินทรียวตฤ ซึ่งเป็นซากของใบไม้กิ่งไม้เป็น ป่าเขาหินปูนเป็นป่าที่ขึ้นอยู่เฉพาะตามภูเขาที่เป็นเขาหินปูนเท่านั้น ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด พบว่าป่าเขาหินปูนบริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าโดนเต๊ะ และบริเวณถ้ำเจ็ดคตใกล้หน่วยพิทักษ์ป่าคีรีวง สภาพป่าเป็นป่าแคระแกร็น ไม้ที่ขึ้นอยู่มีขนาดเล็ก เนื่องจากมีชั้นหน้าดินน้อยมาก ชนิดพรรณไม้บริเวณที่ขึ้นถึงนั้นเป็นเนินเขาเตี้ยมีชั้นหน้าดินค่อนข้างหนาและติดอยู่กับป่าดิบชื้น

การตั้งถิ่นฐาน

ชาวมันนิไม่มีแหล่งอาศัยที่แน่นอน มักย้ายที่อยู่อาศัยเร็วออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกไม่มาก ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณอาหารที่มีจำกัด หากของจำนวนสมาชิกในกลุ่มมีมากกว่าไป ทำให้การแบ่งปันอาหารอาจเพียงพอ สมาชิกส่วนหนึ่งจะแยกตัวไป สร้างกลุ่มใหม่ หรือไปอยู่รวมกับกลุ่มที่มีสมาชิกน้อย หรือบางครั้งเดินทางมาเจอกันโดยไม่ได้มีการนัดหมายรวมกลุ่มระยะหนึ่ง จากนั้นจึงแยกย้ายออกไป อีกทั้งการมีจำนวนสมาชิกน้อยเป็นการสะดวกในการย้ายถิ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประจำกลุ่ม โดยหัวหน้ากลุ่มจะเป็นผู้เลือกที่พักอาศัยที่เหมาะสม กล่าวคือ เป็นสถานที่ที่มีความสมบูรณ์ ทั้งพืชพรรณสมุนไพร และสัตว์ที่เป็นอาหารได้ และมีสภาพที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย เช่น อยู่ใกล้แหล่งน้ำมีต้นไม้ใหญ่ให้ความร่มเย็น ไม่มีพืชหรือ สัตว์ที่เป็นอันตราย ห่างไกลจากชุมชน (น่าวร, 2552, สัมภาษณ์ อ้างถึงใน สุนิตตา ชูสวัสดิ์, 2553, น. 65.)

ทับ มีลักษณะเป็น “เพิง” โครงสร้าง ประกอบด้วยเสาไม้ดิบทำเป็นเสา 2 ต้น นำมาวางเป็นคาน คลุมด้วยใบไม้ ซึ่งมักใช้ใบไม้ที่หาได้ง่ายในบริเวณนั้น เช่น กาบใบ ใบกล้วยป่า ใบชิง นำมาวางซ้อนทับกัน หรือนำมาสานขัดกัน ส่วนพื้นที่อาบปูด้วย ใบไม้ ไม้ไผ่ กาบใบของปูด่างคก หรือก้านใบของต้นไข่เป็นที่นั่งหรือนอน มักให้ บริเวณด้านที่วางศีรษะสูงกว่าด้านที่วางเท้าเล็กน้อย

ขนาดของที่นอนในแต่ละคนจะมีความกว้างกว่าขนาดลำตัวเพียงเล็กน้อย มีการก่อกองไฟสำหรับให้ความอบอุ่นอยู่ตรงกลางระหว่างแคร่ กองไฟนี้จะก่ไฟตลอดเวลาทั้งกลางวัน และกลางคืน นอกจากให้ความอบอุ่นแล้ว ยังช่วยขับไล่แมลง และสัตว์ร้ายต่าง ๆ ไม่ให้มารบกวนด้วย โดยขนาดของที่นอนขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในแต่ละครอบครัว หากครอบครัวใดมีเด็กเล็ก หลายคน ขนาดที่นอนก็จะใหญ่ขึ้น ตามไปด้วยเด็กเล็ก ๆ จะนอนกับแม่ ส่วนพ่อจะนอนแยกออกมา เด็กคนใดที่โตพอที่จะสร้างที่นอนเองแล้วก็จะแยกออกมามีที่นอนขนาดเล็กเป็นของตนเอง การนอนจะหันศีรษะไปทางทิศใดก็ได้ แต่ส่วนใหญ่มักนอนหันศีรษะออกด้านนอกแสดงให้เห็นว่า วิธีการนอนของชาวมันนินั้น เป็นวิธีการที่คอยเตือนให้ตนเองนั้นมีสติและเตรียมพร้อมตลอดเวลาในการเฝ้าระวังภัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากสัตว์ป่า หรือกลุ่มคนจากภายนอก ซึ่งถือเป็นกลวิธีอันชาญฉลาดในการป้องกันตนเอง และเฝ้าระวังภัย มากกว่าที่จะคิดว่าเป็นเรื่องตลกของบุคคลทั่วไปที่ได้พบเห็นอย่างที่ผ่านมา นอกจากนี้ชาวมันนินิยังมีประเพณีนอนคนละแคร่และจะไม่ร่วมประเวณีกันในที่นอน โดยเด็ดขาดแต่จะไปร่วมประเวณีกันในป่า โดยใช้สำนวนว่าไป “ยุตมัน” บริเวณที่ใช้ร่วมประเวณีจะทำเครื่องหมายเรียกว่า “ปักกำ” ไว้ปากทางเข้า เป็นที่รู้กันว่า เป็นทางห้ามผ่านหรือเข้า ไปโดยเด็ดขาดนอกจากนั้น บริเวณด้านข้างของที่นอนจะมีกระบอกลูกตุ้ม และลูกดอกอาบยาพิษสอดไว้ตรงหลังคา ซึ่งมีทุกที่แสดงว่าเป็นเครื่องมือในการหาอาหาร ผู้ชายทุกคนเลยก็ว่าได้และกระบอกลูกดอกนั้นจะแขวนไว้ที่สูงเพื่อป้องกันอันตรายหาก ใครเอาไปเล่น ก็จะทำให้ตายได้ เพราะยาพิษที่ได้มาจะไม่มีการรักษา ดังนั้นจึงต้องเอาไวไกลจากเด็ก ๆ หรือบุคคลภายนอก (สุนิตตา ชูสวัสดิ์, 2553, น. 66-67)

วัฒนธรรมชาวมันนินิ

การแต่งกายของชาวมันนินิในอดีต

ชาวมันนินิทั้งผู้หญิงหรือผู้ชายจะไม่มีเสื้อผ้าสวมใส่ หากแต่ชาวมันนินิเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกกลุ่มเพิ่มมากขึ้น จากการเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำสวนทำไร่ของชาวบ้าน ทำให้จำเป็นต้องมีสิ่งปิดบังของสงวนไว้ ช่วงแรกก็จะใช้เปลือกไม้ ใบไม้ และตะไคร่น้ำบางชนิดมาถักเป็นเครื่องนุ่งห่มปกปิดร่างกาย มักเปลือยท่อนบนทั้งผู้ชายและผู้หญิง ส่วนเด็ก จะไม่สวมอะไร ผู้ชาย แต่งกายโดยใช้เปลือกไม้ ผู้หญิงใช้ย่านไม้พันกายสั้น ๆ ใช้หวี ไม้ไผ่เสียบผม หรือสวมกำไลข้อมือ ส่วนหญิงมีสามีแล้วจะสวม สร้อยคอลูกประคำ ต่อมาเมื่อการปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านเพิ่มมากขึ้นก็มีการนำเสื้อผ้าของคนเมือง มาสวมใส่ สอดคล้องกับพระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จประพาสหัวเมืองทางภาคใต้ ทรงพบมันนินิที่จังหวัดพัทลุงและจังหวัดตรัง เมื่อ ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) และทรงพรรณนาการแต่งกายของเงาะป่าหรือมันนินิไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่า และนอกจากนี้ทรงได้รับเลี้ยงเด็กชาวมันนินิชื่อ

คะนัง กิราตะ พระองค์ทรงโปรดปานคนึงเป็นอย่างมากทรงให้เข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กสนองพระเดชพระคุณ และมักจะทรงซักถามคำศัพท์ของชาวมันนิสำหรับพระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่า ซึ่งมีบทบาทสำคัญหลายประการต่อวรรณกรรมเรื่องนี้ และได้รับความนิยมในราชสำนักในเวลานั้น

วัฒนธรรมอาหาร

ชาวมันนิเป็นกลุ่มชนที่อยู่ในระยะวัฒนธรรมแบบล่าสัตว์ (Hunting Culture) ยังไม่รู้จักการเพาะปลูกหาอาหารที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น หัวเผือก หัวมันป่า เนื้อสัตว์ ผัก หญ้า กล้วยป่า มะละกอหรือยอดไม้ ใบไม้ที่เก็บหาได้ง่าย ปัจจุบันชาวมันนิ ยังไม่รู้จักประกอบอาหารให้อร่อยแต่ รู้จักการทำให้อสุก ยังไม่สะสมอาหาร ถ้าหามาได้เท่าไรก็จะกินจนหมดแล้วค่อยออกหาใหม่ ถ้ามีมาก ก็ จะกินกันทั้งวันทั้งคืนจนหมด รู้จักการนำของป่าแลกข้าวสารจากชาวบ้านหรือไปทำงานเพื่อแลก ข้าวสารหรือไม่ก็นำของป่าไปขาย ถ้าหากมีข้าวสารเหลืออยู่แต่กับข้าวหมด จะไม่ออกไปหาใหม่จะกิน ข้าวกับเกลือ หรือหอยกกล้วยป่าตำกับเกลือ หรือใช้ใบไม้ห่อเกลือมากินกับข้าว ถ้าข้าวหรือเผือกมัน หมด แต่เนื้อสัตว์ยังเหลืออยู่ก็จะกินเนื้อสัตว์อย่างเดียวจนหมด ยังไม่รู้จักเพาะปลูก ทำสวนครัว ภาชนะที่ใช้จะมีเพียง 2-3 ชิ้น คือ หม้อข้าวสองใบใช้เป็นทั้งหม้อข้าวหม้อแกง (อนงค์ เชาวนะกิจ, 2550, น. 23)

การล่าสัตว์ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับของชาวมันนิที่เป็นเพศชายที่ออกปลาล่าสัตว์เพื่อเลี้ยงครอบครัวและคนในกลุ่ม กระบอกตุ๊ดหรือบอเลา สร้างจากไม้ไผ่เป็นไผ่ที่ค่อนข้างหายาก เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญสำหรับเพื่อใช้ในการล่าสัตว์ ได้เกือบทุกประเภท เช่น ลิง ค่าง นก กระรอก เป็นอาวุธที่ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ บอเลา ลูกดอก และยาพิษ คือ ยาน่อง ทั้งสามเป็นอุปกรณ์สำคัญเพราะใช้ในการหาอาหาร ซึ่งยาพิษที่ใช้ล่าสัตว์ มีส่วนประกอบของพืช 2 ชนิดด้วยกันคือ อีโป๊ะหรือดอก ซึ่งมีสารประกอบส่งผลต่อการบีบตัวของหัวใจและเปลือกของต้นกะแหง หรือต้นมะเปี้ยะ ซึ่งมีสารประกอบที่ส่งผลต่อการหดตัวของกล้ามเนื้อทำให้เป็นอัมพาตและเสียชีวิต

ภูมิปัญญาสมุนไพร

การดำรงชีพของชาวมันนิอาศัยปัจจัยต่าง ๆ จากธรรมชาติที่อยู่รอบตัว เช่น การนำสมุนไพรมารักษาโรค การล่าสัตว์ การเก็บของป่ามาเป็นอาหาร และการนำพืชมาใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ มากมาย ความรู้เหล่านี้ได้ถ่ายทอดสืบต่อกันเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน โดยภูมิปัญญาของมนินิที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน มีการใช้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น

สมุนไพรหลากหลายชนิด นำมาจัดจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้ เป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น สมุนไพรที่ช่วยรักษาอาการปวดเมื่อย ปวดศีรษะ เป็นไข้ เช่น หมาหยม

พืชที่ใช้บำรุงกำลังสำหรับบุรุษที่นำมารับประทานสด ต้ม อาจใช้เพียงชนิดเดียว หรือร่วมกันกับพืชชนิดอื่นที่มีสรรพคุณเช่นเดียวกัน เช่น ข้าวเย็นเหนือ

พืชที่นำมาใช้แก้พิษสัตว์ เช่น ปากกา และ เาะะ นำลำต้น ใบมาตำพอกบริเวณที่โดนสัตว์มีพิษ เช่น งูตะขาบ แมงป่องกัด

พืชที่ใช้สำหรับสตรี เช่น ว่านนางตัดนำมาต้มน้ำให้สตรีหลังคลอดบุตรดื่มช่วยให้มดลูกแห้งเร็วหากดื่มเข้าไปขณะตั้งครรภ์ 2-3 เดือน อาจแท้งบุตร ได้จึงนำรากของว่านเหล่านี้มารับประทานสด

ยาร้อน คือ การนำรากสมุนไพรมาต้มน้ำดื่ม ช่วยให้ประจำเดือนมาตามปกติ ช่วยลด อาการปวดท้องในขณะมีประจำเดือน หรือนำรากมาให้สตรีหลังคลอดบุตร รับประทานสด เพื่อช่วยป้องกัน การตกเลือด หรือยาคลอได้ง่าย เป็นเห็ดราชนิดหนึ่งชาวมนัสนำมาแช่น้ำ และ ลูบท้องแม่ขณะปวดท้องคลอด โดยเชื่อว่าจะทำให้คลอดง่าย

ยาเสน่ห์ เป็นพืชสมุนไพรกินซากชนิดหนึ่ง มีขนาดเล็กมากทั้งต้นมีสีม่วงเข้ม เจริญได้บริเวณที่มีซากพืชทับถมกันพืชชนิดนี้สามารถทำเป็นยาเสน่ห์ โดยการนำไปแช่น้ำมันมะพร้าว พร้อมทั้งเสกคาถากำกับ ก่อนนำไปป้ายคนที่ตนหลงรัก เชื่อว่าช่วยให้ความรักสมหวังได้ ซึ่งเป็นความเชื่อ

นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาในการรักษาโรคและบาดแผลนอกเหนือจากการใช้พืชสมุนไพรด้วยกัน เช่น แผลสด รักษาโดยการใช้น้ำผึ้ง แผลงูกัด รักษาโดยใช้เห็ดงู และการรักษาโดยอาศัยความเชื่อ เช่น การแขวนหัวไพล กระจูด ต่าง กระจูดลิง เกล็ดลิ้น ช่วยป้องกันไม่ให้เด็กเจ็บป่วย รวมทั้งการใช้ถ่านไฟ หรือขี้เถ้าป้าย หน้าผาก เชื่อว่าช่วยบรรเทาอาการปวดศีรษะได้

ปัจจุบันนี้พบว่าสาเหตุการป่วย และการเสียชีวิตส่วนหนึ่งเกิดจาก ไข้มาเลเรีย และไม่มีพืชสมุนไพรรักษา นอกจากนี้เด็ก ๆ ส่วนใหญ่มัก ได้รับบาดเจ็บจากการถูกไฟไหม้จากกองไฟที่ก่อไว้เพื่อให้ความอบอุ่น บาดแผลที่เกิดขึ้นมีตั้งแต่ขนาดเล็ก จนกระทั่งไหม้เนื้อหนังทั้งตัว บาดแผลจากไฟไหม้รักษาโดยการทา น้ำมันจากหมูหริ่ง ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดหนึ่ง ส่วนใหญ่ทุกกลุ่มจะเคี้ยวเก็บไว้ ส่วนบาดแผลอื่น ๆ อาจรักษาโดยใช้น้ำมันมะทาบาดแผล

ภูมิปัญญาเครื่องจักรสาน

ผู้หญิง และเด็กมักสานภาชนะสำหรับใส่ของใช้หรือไว้สำหรับเก็บหุ้มมัน หรือสานเสื่อจากใบเตยป่า ไว้ใช้งาน ภาชนะใส่ของมีขนาดแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการใช้งาน ขั้นตอนการทำเริ่มจากการคัดเลือกใบเตยที่ไม่อ่อน หรือไม่แก่เกินไป และมีขนาดความยาวที่เหมาะสมกับการใช้งาน นำใบเตยมารีดใบส่วนขอบใบที่มีหนามออก โดยการใช้ไม้ไผ่ซี่บาง ๆ ฉีกใบเตยให้เป็นเส้นมีขนาดพอเหมาะกับขนาดของภาชนะที่จะทำนำมามัดให้อ่อนตัวลง โดยการถูไปมากับฝ่ามือ หรือท่อนไม้ที่ปักลงในดิน เป็นวิธีการคล้ายกับการสานแบบขัดตะของชาวบ้านทั่ว ๆ ทั่ว ลักษณะมักเป็นทรงกระบอก ส่วนการสานเสื่อทำเช่นเดียวกับภาชนะ ซึ่งใช้วิธีการสานแบบขัดตะให้แผ่นกว้างไปเรื่อย ๆ ตามความต้องการ

เครื่องดนตรี

จากการศึกษางานของ (อนงค์ เชาวนะกิจ, 2550, อ้างถึงใน สุจิตตา ชูสวัสดิ์, 2553, น. 102-104) พบว่า เครื่องบันเทิงของชาวมัณเฑียรทำให้เกิดเสียงดนตรีมีอยู่ 3 ชนิด และไม่มีชื่อเรียก แต่เรียกชื่อรวมกันว่า “บาเตซ” ทั้งสิ้น ดนตรี และนาฏศิลป์ของมัณเฑียร เป็นระดับพื้นฐานประดิษฐ์จากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นแบบสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ตั้งแต่โบราณ เป็นเครื่องดนตรีประเภทให้จังหวะด้วยการตี หรือการตี หรือการเป่า ไม่มีเครื่องดนตรีให้ทำนอง เพลงที่ร้องเป็นเพลงสั้น ๆ ง่าย ๆ และมีไม้กลอง ด้านนาฏศิลป์ไม่มีลีลาารายรำ หรือจังหวะที่เป็นแบบแผนซึ่งเป็นการเต้นให้เข้ากับดนตรีอย่างตามใจชอบ การร่ายรำอย่างอื่นไม่มี โอกาสหรือเวลาที่มัณเฑียรจะเล่นดนตรีร้องรำทำเพลง และสนุกสนานมักเป็นเวลาแดดร่มลมตก ของวันที่อากาศดีแจ่มใส ไม่มีดพ้าม้วน พวกเขาจะเล่นจนดึก ชาวมัณเฑียรจะเล่นดนตรีประเภทให้ จังหวะดังนั้นเวลาบรรเลงเครื่องดนตรีจะใช้ตีหรือตีพร้อมกัน จังหวะเร็วหรือช้าแล้วแต่หัวหน้า เป็นผู้สั่ง หรือตามคำบอกของผู้มานั่งร่วมวง ผู้ฟังจะปรบมือโยกตัวไปตามตามจังหวะดนตรี ถ้า จังหวะสปรอมมมาก ๆ จะลุกขึ้นกระโดดเต้นเล่นล้อไปตามจังหวะดนตรี

พิธีกรรมกับความเชื่อ

ในแต่ละวันของการดำเนินชีวิตของชาวมัณเฑียรนั้นจะตั้งอยู่บนหลักแห่งความเชื่อแทบทั้งสิ้น ตั้งแต่เกิดจนไปถึงตาย เชื่อกันในสิ่งที่ตนเองนับถือ ชาวมัณเฑียรไม่นับถือลัทธิศาสนาใด ๆ แต่เขามีความเชื่อในเรื่องภูตผี และโซกลาง มักไม่มีรูปวางเป็นตัวตนในจินตนาการ และไม่มีชื่อเรียกรวมว่าคนที่ตายไปแล้วเป็นผี สัตว์ที่ตายไปแล้วเป็นผีที่สามารถทำอันตรายต่อพวกเขาได้ และเชื่อว่าอาศัยอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ และในที่มืด ดังนั้นชาวมัณเฑียรเกรงกลัวต้นไม้ใหญ่ และกลัว ความมืด

มันนี่เชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วนั้นยังมีวิญญาณเหลืออยู่ วิญญาณนี้จะหลอกลอนญาติ พี่น้อง และจะทำอันตรายกับคนที่ไม่ชอบ ดังนั้นเมื่อมีคนตายพวกเขาจะย้ายที่อยู่อาศัยหนี และเชื่อว่าตามต้นไม้ใหญ่จะมีผีสิงอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีปฏิบัติในพิธีฝังศพ คือเมื่อฝังศพเสร็จหม้อผีจะนำเอาวิญญาณ ไปให้อยู่ที่ต้นไม้ใหญ่ เชื่อว่าต้นไม้ใหญ่นั้นจะเป็นบ้านที่อยู่อันแข็งแรงสืบไป การล่าสัตว์เมื่อยิงสัตว์เดินดินตายลง จะต้องทำพิธีถอนรังควาน ซึ่งเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการขอขมาต่อวิญญาณสัตว์ที่ได้ล่าไป ส่งวิญญาณสัตว์ที่ตายให้ไปเกิด ถ้าไม่ทำเช่นนั้นวิญญาณสัตว์อาจจะมาเข้าสิงในร่างกายของผู้ล่า แล้วผู้นั้นจะมีอาการคล้ายกับสัตว์ตัวนั้นและจะวิ่งเข้าป่าไป ซึ่งจะถูกสัตว์ชนิดเดียวกันนั้นทำร้าย

ความเชื่อกับการย้ายถิ่น

เมื่อที่อาศัยอยู่นี้อาหารหมดหมายถึง สัตว์ ป่าก็เริ่มหายากขึ้น ห้วยมันป่าที่ขุดก็ไม่มีหรือมีไม่เพียงพอกับสมาชิกในกลุ่มแล้วและถ้ามีก็ต้อง ออกไปหาไกล ๆ และอีกอย่างคือมีคนภายนอกเข้ามารบกวนพวกเขาก็จะย้ายที่หนีทันที นอกจากนี้หากมีใครในทับตายพวกเขาก็จะย้ายที่หนีทันที การเดินทางเพื่อไปตั้งถิ่นฐานยังที่แห่งใหม่ชาวมันนี่ยังทำสัญลักษณ์ไว้เพื่อให้กลุ่มอื่นรู้ว่ากำลังเดินทางไปที่แห่งใด เพื่อที่จะได้รู้ทิศทาง และตามหากันได้ การโยกย้ายที่อาศัยปัจจัย ในหลาย ๆ ที่สำคัญ เช่น อาหารที่มีอยู่บริเวณนั้นเริ่มหมด หรือมีน้อยลง ต้องออกไปหาที่ไกล ๆ มากขึ้น หรือมีผู้คนมาพบและรบกวนพวกเขามากเกินไป และหากมีคนตายภายในกลุ่มพวกเขาก็จะรีบอพยพหนีไปโดยทันที การย้ายที่แต่ละครั้งก็จะมีการทำเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์เอาไว้ เช่น การหักกิ่งไม้บอกเส้นทางที่อพยพไป หรือปักไม้ไว้โดยหันลูกศรจากไม้ง่าม ถ้าหัวหันไปทางไหนก็แสดงว่าอพยพไปในเส้นทางนั้น

ชาวมันนี่ไม่มีพิธีกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับความตายมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมาความกลัว โดยเมื่อมีคนป่วยหนัก และไม่สามารถรักษาได้ จึงจำเป็นต้องเตรียมตัวย้ายที่อยู่ยังถิ่นฐานไปยังสถานที่แห่งใหม่ โดยจะมีการสร้างรั้วล้อมรอบที่พักของคนป่วยเพื่อเป็นการป้องกันไม่สัตว์เข้ามาทำร้าย หรือทำลายซากศพ นำอาหาร และน้ำดื่มไว้ให้คนป่วย เครื่องมือล่าสัตว์ และข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว หากสามารถหายจากอาการเจ็บป่วยก็สามารถตามไปรวมกลุ่มได้เหมือนเดิม แต่สำหรับกลุ่มที่มีการตั้งถิ่นฐานในลักษณะถาวร เมื่อมีคนป่วย หรือคนตายเกิดขึ้นจะนำไปวางไว้ในถ้ำที่ห่างไกลจากที่พักพร้อมวางอาหาร และน้ำดื่มไว้ให้ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มกันขิว (ไพบูลย์ ดวงจันทร์, 2523 อ้างถึงใน สุนิตตา ชูสวัสดิ์, 2553, น. 110) ได้ศึกษากลุ่มที่มีลักษณะการทำพิธีฝังศพ โดยญาติที่สนิทกับคนตายจะเป็นคนทำพิธี ตั้งแต่การเลือกพื้นที่ในการทำหลุมฝัง

ศพ ซึ่งมีลักษณะเป็นเนินสูงบนภูเขา หรือบริเวณป่าห่างไกล ซึ่งจะมีการวางศพให้หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก นำไม้ไผ่ผ่าซีกวางไว้บนศพ ปิดทับด้วยใบไม้อีกชั้นหนึ่ง และใช้ดินกลบหลุมศพให้แน่น จากนั้นจะสร้างทับไว้บนปากหลุม ช่วงกลางคืนญาติสนิทจะมาทำการก่อไฟไว้ซึ่งเชื่อว่าเป็นการให้ความอบอุ่นแก่ศพ การฝังศพจะทำทันทีที่ตาย โดยมีมีการปล่อยทิ้งศพไว้ข้ามคืน แต่หากตายตอนเย็นหรือกลางคืน ก็สามารถนำศพมาฝังได้ในยามเช้าของวันใหม่ได้เช่นกัน

นอกจากนี้การย้ายถิ่นฐานที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อยังคงพบในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกไม่สบายเนื้อสบายตัว ซึ่งหากเกิดจากผู้นำกลุ่มหรือผู้อาวุโสส่วนใหญ่จะนำกลุ่มย้ายออกบริเวณทันที หรือเกิดต้นไม้ล้มหรือการหักโค่นของต้นไม้ใหญ่

ความเชื่อเรื่องโชคลาง

ชาวมันนิ เมื่อเดินป่า ถ้าเดินผ่านบริเวณใดหากเกิดชนลูกขนปอง ใจคอไม่ดี แสดงว่า เจ้าที่แรงห้ามล่าสัตว์ หรือทำร้ายสัตว์ในบริเวณนั้นถ้ายังทำร้ายสัตว์ เชื่อว่าจะเสียชีวิตด้วยสัตว์ชนิดนั้น เมื่อเข้าป่าจะล่าสัตว์ตอนเริ่มออกเดินทางหากบังเอิญสะดุดหลุมก็จะไม่เดินทางไปทางนั้น โดยจะเปลี่ยนทิศทางเดิน หากยังเดินไปทางเดิมเชื่อว่าจะเป็นอันตราย เมื่อจะเข้าป่าล่าสัตว์ ห้ามพูดว่าจะเดินไปทางทิศใดหรือทางใด หากเผลอพูดออกมาจะต้องเปลี่ยนทางเดินไปทิศทางอื่น ถ้าเดินไปทางที่พูดไว้จะเชื่อว่าจะได้รับอันตรายจากสัตว์ร้าย หรือภูตผีที่จะคอยดักทำร้าย การเข้าป่าล่าสัตว์ระหว่างทางให้พูดสัตว์ที่ต้องการจะล่า ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าจะได้ตามที่พูดไว้ และเมื่อเข้าป่าห้ามพูดถึงสัตว์ร้าย ถ้าพูดพวกเขาเชื่อจะได้พบเจอกับสัตว์ร้ายชนิดนั้น

ความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา

เวทมนต์คาถาที่ใช้รักษาโรคภัย ผู้รักษาโรคจะเสกหมากพลูแล้วเคี้ยวพ่นตามอวัยวะส่วนที่เจ็บปวดเรียกว่า “ซาโฮซ” จะทำให้หายจากโรคภัยต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้เวทมนต์คาถาที่ทำให้คล่อง่ายก็มี เช่น การคล่อง่ายยามห่มผู้ทำคล่อง่ายจะเสกคาถาลงบนหน้าท้องของแม่ เชื่อว่าจะทำให้คล่อง่าย และทำให้ไม่ หรือหากใครจะทำน้ำมันเสน่ห์ก็จะมีเวทมนต์สำหรับเรียกซึ่งเป็นผีชนิดหนึ่งที่มันนิเชื่อว่ามีอยู่ให้มา สิ่งอยู่ในน้ำมันเสน่ห์

นอกจากนี้ก็ยังมีความเชื่อเรื่องเวทมนต์ป้องกันผี หรือสัตว์ร้ายในป่า เมื่อจำเป็นต้องออกจากทับไปค้างคืนในป่า ก่อนนอนเขาจะเสกก่อนห่มโยนไปรอบที่นอนทั้ง 4 ทิศ เชื่อว่าภูตผีจะไม่มารังควาน ส่วนเรื่องเพศการรักษาวรรณจารีของหญิงสาวในสังคมชาวมันนิ มีความเชื่อเรื่องการรักษาวรรณจารีของหญิงสาวอย่างเคร่งครัด หญิงสาวต้องพยายามรักษาวรรณจารีของตนไว้ให้สำหรับ

ชายเพียงคนเดียวเท่านั้น ห้ามให้มีการล่วงเกินได้เสียก่อนที่จะแต่งงาน ถ้าหากเพียงแต่ชายหนุ่มได้ถูกเนื้อต้องตัวผู้หญิงเข้า ฝ่ายหญิงจะถือเสมือนว่าชายหนุ่มผู้นั้นเป็นสามีแล้ว

ข้อห้ามในครอบครัวมันนิ

ชาวมันนิตั้งแม้ว่าจะเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในป่า แต่ก็มีความเชื่อข้อห้ามต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ซึ่ง กฎ หรือข้อห้ามต่าง ๆ นี้ผู้ที่อาวุโสจะตั้งขึ้นเพื่อไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้ามาทำร้ายคนภายในกลุ่มของพวกเขา กฎข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น บางกลุ่มห้ามสามี ภรรยาร่วมประเวณีกันในที่พักอาศัย เนื่องจากมีความเชื่อว่าจะได้รับการลงโทษจากผีเจ้า นอกจากนี้ข้อห้ามสำหรับลูกสะใภ้กับพ่อของสามี เช่น ห้ามลูกสะใภ้หุงหาอาหารทำกับข้าว เฝ้ามั่นให้พ่อสามีกิน แม้กระทั่งจะเป็นการพยาบาลในเวลาเจ็บไข้ก็ไม่ได้ ห้ามสนิทสนม มองหน้า หรือพูดจาเกิน และห้ามนั่งสนทนาร่วมวงเดียวกัน หากจำเป็นต้องนั่งวงเดียวกันจะไม่นั่งติดกันซึ่งจะต้องมีคนอื่นมานั่งคั่นระหว่างกลาง และลูกสะใภ้ก็ต้องหันหลังขณะร่วมวงสนทนาตลอดเวลา

การสืบทอดองค์ความรู้ และภูมิปัญญา โดยทั่วไปแล้วชาวมันนิไม่มีตัวอักษรหรือภาษาเขียนจึงไม่ได้มีการจดบันทึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ หรือการจดบันทึกด้านองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อการสืบทอดแต่การดำรงชีวิตในป่า ต้องอาศัยความรู้และทักษะหลายด้านในการเอาชีวิตรอด ซึ่งถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งถ่ายทอดความรู้ด้วยการนำปฏิบัติ หรือสอนให้ทำ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน การหาของป่าล่าสัตว์ การใช้ยาสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ โดยความรู้ต่าง ๆ นั้นต้องเรียนรู้จากผู้อาวุโสในกลุ่ม และความรู้บางอย่างผ่านการบอกต่อและท่องจำ เช่นบทสวดในเวลาออกล่าสัตว์เพื่อให้ล่าสัตว์อย่างปลอดภัย และเมื่อมีคนเจ็บป่วยจะใช้ยาสมุนไพรควบคู่กับบทสวด (พรพิมล รัตนกุล, 2565, น. 33)

จะพบว่าชาวมันนิไม่มีการสืบทอดความรู้ผ่านตัวอักษรหรือภาษาเขียนเหมือนวัฒนธรรมอื่น ๆ แต่พวกเขาใช้วิธีการสื่อสาร และสืบทอดองค์ความรู้ผ่านประสบการณ์ชีวิตและฝึกทักษะต่าง ๆ ในการใช้ชีวิตในสิ่งแวดล้อม เช่น การตั้งถิ่นฐาน การหาอาหารเพื่อเอาชีวิตรอด ทักษะเหล่านี้ถูกส่งต่อผ่านเรียนรู้จากผู้อยู่ก่อนหน้า และการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาวรรณกรรม สามารถสรุปภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมชาวมันนิพอสังเขปได้ดังนี้

1. การตั้งถิ่นฐาน ชาวมันนิไม่มีแหล่งอาศัยที่แน่นอน มักมีการย้ายที่อยู่อาศัยเร่ร่อนไปเรื่อย ๆ ซึ่งจำนวนสมาชิกอาจมีไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากปริมาณอาหารที่มีอย่างจำกัด

หากจำนวนสมาชิกในกลุ่มมีมากเกินไปจะทำให้แบ่งปันอาหารได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการในแต่ละวัน สมาชิกบางส่วนจึงแยกตัวไป สร้างกลุ่มใหม่ หรือไปอยู่ร่วมกับกลุ่มที่มีสมาชิกน้อย หรือบางครั้งเดินทางมาพบกันด้วยความบังเอิญ ที่มีการรวมกลุ่มเพียงระยะสั้นจากนั้นจึงแยกย้ายออกไป อีกทั้งการมีจำนวนสมาชิกน้อยทำให้สะดวกในการย้ายถิ่น และหัวหน้ากลุ่มจะเป็นผู้เลือกที่พักอาศัยที่เหมาะสมในการเลือกสถานที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์

2. การแต่งกายในอดีตจะไม่สวมใส่เสื้อผ้าเลย ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ถ้าเป็นเด็ก ตั้งแต่เกิดก็จะมีสวมใส่เสื้อผ้า แต่เมื่อชาวมันนิเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกกลุ่มเพิ่มมากขึ้นทำให้ชาวมันนิจำเป็นต้องมีสิ่งปิดบังของสงวนไว้ ช่วงแรกก็จะใช้เปลือกไม้ ใบไม้ มาถักเป็นเครื่องนุ่งห่มปกปิดร่างกาย มักเปลือยท่อนบนทั้งผู้ชายและผู้หญิง ผู้ชายชาวมันนิ แต่งกายโดยใช้ใบไม้หรือเปลือกไม้ ๆ

3. อาหารของชาวมันนิที่เป็นอาหารหลัก คือ หัวมันเผาะ ผลไม้ป่า และเนื้อสัตว์ ซึ่งหาได้บริเวณโดยรอบทับ ผู้หญิงและเด็กจะซูดหัวมัน ผัก ผลไม้ในบริเวณไม่ห่างจากทับ ส่วนผู้ชายจะออกหาอาหาร โดยการล่าสัตว์ หรือหาตะพาบ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเภทเนื้อสัตว์ ซึ่งไม่มีการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์

4. เครื่องมือล่าสัตว์ การล่าสัตว์ของชาวมันนิส่วนใหญ่เพศชายจะเป็นคนที่ออกไปล่าสัตว์เพื่อเลี้ยง ครอบครัวและคนในกลุ่ม กระบอกตุ๊ดเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญ เพราะใช้ในการล่าสัตว์บก ได้เกือบทุก ประเภท เช่น ค่างดำ กระรอก เป็นอาวุธที่ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ กระบอกตุ๊ด หรือบอเลา ลูกดอกหรือบิลลา และยาพิษคือยานอง

5. ภาษาชาวมันนิ เป็นภาษาในตระกูลคำโดด สายภาษามอญ-เขมร ภาษาชาวมันนิในประเทศไทย มีด้วยกัน 4 ภาษา คือ 1) ภาษากันทิว เป็นภาษานิแถบจังหวัดยะลา 2) ภาษาแต้นแอ้นเป็นภาษาแถบจังหวัดสตูล ตรัง พัทลุง 3) ภาษาแตะเต๊ะ เป็นภาษาแถบ อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส และ 4) ภาษาเยะฮายย์ เป็นแถบ อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส ระบบเสียงภาษาชาวมันนิทั้ง 4 ภาษา มีระบบเสียงเหมือนกัน คือ มีเฉพาะหน่วยเสียง สระกับหน่วยเสียงพยัญชนะ มัันนินั้นเป็นชนที่มีภาษาพูดเป็นของตนเองแต่ไม่มีตัวอักษรเขียน ปัจจุบันชาวมันนิมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านมากขึ้น และได้รับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งรับภาษาพูดเข้ามาด้วย มัันนิจึงนำภาษาของคนกลุ่มอื่นเข้าไปผสมกับภาษาของตน ตัวอักษรคำเขียนที่ใช้ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และสิ่งในธรรมชาติ มีการยืมคำศัพท์จากภาษาไทยเข้าไปผสมบ้างหาก เป็นศัพท์ใหม่จะพูดทับศัพท์ด้วยสำเนียงพูดของมัันนินี้เสียงดังอยู่ในลำคอ พูดเร็ว ฟัง ค่อนข้างฟังยากสำหรับคนที่ไม่คุ้นชินกับภาษาไทยท้องถิ่นภาคใต้

6. การแต่งงาน พิธีการแต่งงานของชาวมันนีนั้นจะทำแบบง่าย ๆ ไม่มีพิธีกรรมอะไรมากมาย ชาวมันนีนีจะแต่งงานเมื่ออายุประมาณ 14 ปี โดยคู่ที่จะแต่งงานกันนั้นจะต้องเป็นคู่ที่ต้องรักใคร่ชอบพอกัน ทั้งสองฝ่าย หากเป็นพี่น้องพ่อแม่เดียวกันก็จะไม่แต่งงานกัน แต่ถ้าเป็นลูกพี่ลูกน้องสามารถที่จะ แต่งงานกันได้ ซึ่งหากทั้งคู่อยู่กับคนละกลุ่มและทางพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายเห็นว่าเหมาะสม ควรที่จะแต่งงานกันได้ ก็จะจัดให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมาใช้ชีวิตอยู่ในกลุ่มเดียวกันเพื่อเสริมสร้างความสนิท

7. การคลอดบุตร และการดูแลบุตร ผู้หญิงชาวมันนีนี สำหรับการคลอดในบางคนสามารถให้สามีเป็นผู้ช่วยทำคลอดได้ หรือให้ผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์ช่วยทำคลอด เมื่อเจ็บท้องคลอดจะใช้สมุนไพร ช่วยบรรเทาอาการเจ็บปวด และใช้สมุนไพรที่เชื่อจะให้คลอดได้ง่าย มีการนำหินมาหมกไฟให้ร้อนเพื่อช่วยเจ็บท้องหลังคลอด และมีการงดอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ยกเว้นเนื้อปลา ซึ่งการดูแลทารกแรกเกิดส่วนใหญ่จะให้กินนมแม่เท่านั้น หลังจากนั้นอาจนำมันป่า ข้าว หรือกล้วยมาบดให้ละเอียด และผสมกับน้ำต้มเนื้อสัตว์ ซึ่งจะสลับกับการให้นมด้วย เมื่อเด็กเริ่มมีฟันจะให้กินเนื้อสัตว์ เช่น เนื้อปลา และอาหารอื่นเพิ่มขึ้นตามวัย แม่จะมีหน้าที่ในการเลี้ยงลูกเป็นส่วน

8. ภูมิปัญญาสมุนไพรของชาวมันนีนี ถือเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของภูมิปัญญาในการรักษาโรค เพราะมันนีนีถือเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องพืชสมุนไพรมาก การใช้ชีวิตในป่าก็จำเป็นต้องรู้ชื่อพืชและการนำพืชเหล่านั้นมาทำเป็นยาในการรักษาตัวเองเมื่อเจ็บป่วยและมีการท่องเที่ยวตลอดควบคู่กับการรักษา

9. ภูมิปัญญาในเรื่องของเครื่องจักรสาน ชาวมันนีนีจะมีวิธีการนำพืชที่มีใบยาว เช่น เตยป่า นำมา ถักทอเป็นภาชนะในการใส่ของ เช่น ตะกร้าชะลอม เมื่อเข้าป่าออกหาอาหาร เช่น การไปขุดมันป่า เผือก ก็สามารถนำตะกร้าเหล่านี้ไปใส่กลับมายังทับได้

10. ดนตรีชาวมันนีนี คือ บาแดซ เป็นชื่อเรียกเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงเมื่อมีเวลาว่างหรือ เวลาที่ทุกคนอยู่กันครบภายในกลุ่ม ซึ่งจะมีทั้งหมด 8 ชนิด แต่จะเรียกชื่อรวมกันในแต่ละชนิดว่า บาแดซทั้งหมด เช่น ชนิดที่หนึ่ง เรียกว่า บาแดซ 1 ชนิดที่สอง เรียกว่า บาแดซ 2 เป็นต้น ลักษณะ ของการเล่นดนตรีของมันนีนีนีเพื่อความบันเทิง และสนุกสนานของกลุ่ม ส่วนใหญ่จะเล่นกันเฉพาะ ภายในกลุ่มเท่านั้น จะไม่เล่นเมื่อมีคนนอกกลุ่มรวมอยู่ด้วย เพราะเชื่อว่าเป็นเรื่องความสนุกสนาน ภายในของกลุ่มตนเท่านั้น

11. พิธีกรรม ความเชื่อชาวมันนีนีการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นจะตั้งอยู่บนหลักของความเชื่อแทบทั้งสิ้น ตั้งแต่เกิดจนไปถึงตาย พิธีกรรมต่าง ๆ ของมันนีนี จะทำกับแบบง่าย ๆ ไม่มีการจัดใหญ่โตหรือให้ ผู้อื่นรับรู้เหมือนกับพิธีกรรมของคนเมืองแต่อย่างใด ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้ที่ทำ

พิธีกรรมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ ผู้ทำนับถือเท่านั้นเองความเชื่อในการย้ายถิ่น การโยกย้ายทับของมันนิ อาศัยปัจจัยในหลาย ๆ ที่สำคัญเช่น อาหารที่มีอยู่บริเวณนั้นเริ่มหมด หรือมีน้อยลง ต้องออกไปหา ที่ไกล ๆ มากขึ้น หรือมีผู้คนมา พบและรบกวนพวกเขามากเกินไป นอกจากนั้นยังพบว่าหากมีคน ตายภายในกลุ่มก็จะรีบอพยพหนี ไปโดยทันที การย้ายทับแต่ละครั้งก็จะมี การทำเครื่องหมายหรือ สัญลักษณ์เอาไว้ เช่น การหักกิ่งไม้ บอกเส้นทางที่อพยพไป หรือปักไม้ไว้โดยหันลูกศรจาก ไม้ง่าม ถ้าวัดหันไปทางไหนก็แสดงว่า อพยพไป ในเส้นทางนั้น การทำศพ ลักษณะของการทำพิธีกรรมเมื่อมี คนตายเกิดขึ้น ก็จะทิ้งศพไว้ใน ทับแล้วรีบจากไปโดยไม่กลับไปทับนั้นอีก ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเมื่อมี คนตายที่ใดแล้ว ที่นั้นย่อมมีสิ่งชั่วร้ายอยู่ก็ต้องรีบหนีไปที่อื่นโดยเร็ว แม้ว่าจะเพิ่งมาอยู่ก็ตาม เพราะพวกเขากลัวว่าคนตายนั้นจะ มาหลอกหลอนพวกที่ยังมีชีวิตอยู่ มันนิมีความเชื่อในสิ่งเหนือ ธรรมชาติและเกรงกลัวต่อสิ่งที่ เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ เชื่อในไสยศาสตร์เวทมนตร์ และข้อห้ามทางสังคมที่พวกเขาได้กำหนดขึ้น

12. ข้อห้ามทางสังคม กฎ หรือข้อห้ามต่าง ๆ นี้ผู้ที่อาวุโสจะตั้งขึ้นเพื่อไม่ให้สิ่งชั่วร้ายเข้ามาทำร้ายคนภายในกลุ่มของ พวกตน กฎข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น การห้ามสามีภรรยา ร่วมประเวณีกันในทับ เชื่อว่าจะได้รับการลงโทษจากผีเจ้า นอกจากนั้นข้อห้ามสำหรับลูกสะใภ้กับ พ่อสามี เช่น ห้ามลูกสะใภ้หุงข้าวทำกับข้าว หรือการเฝ้ามันให้พ่อสามีกิน แม้กระทั่งการ รักษาพยาบาลในเวลาเจ็บป่วย ห้ามสนิทสนม มองหน้า ห้ามพูดคุย ห้ามนั่ง สันทนาร่วมวง เดียวกัน หากจำเป็นต้องนั่งวงเดียวกันจะไม่สามารถนั่งติดกันไม่ได้ ต้องมีคนอื่นคั่นนั่งระหว่าง กลาง พ่อสามี และลูกสะใภ้ ซึ่งลูกสะใภ้ต้องหันหลังให้ตลอดเวลา ความเชื่อดังกล่าวน่าจะเป็นการ เพื่อไม่ให้เกิดการข้อครหาให้เกิดขึ้นในหมู่ของชาวมันนิก็เป็นได้

2. วัฒนธรรมและพฤติกรรม

วัฒนธรรมและองค์ประกอบ

ความหมาย คำว่า “วัฒนธรรม” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เพราะคำว่า “วัฒนธรรม” มาจาก คำบาลีว่า “วัฒน” ซึ่งแปลว่า เจริญงอกงาม คำว่า “ธรรม” มาจากภาษา สันสกฤตแปลว่า “ธรรม” หมายถึง ความดี “วัฒนธรรม” เป็นคำที่เกิดขึ้นในภาษาไทย โดยในสมัยที่ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพล ต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบทางวัฒนธรรม ได้มองเห็นถึงความสำคัญของเรื่องนี้ วัฒนธรรมจากคำ เดิมที่เป็นภาษาอังกฤษ คือ “Culture” ในตอนแรกนั้น “พระมหากษัตริย์” แห่งวัดมหาธาตุได้แปลคำนี้ ไว้ว่า “ภูมิธรรม” ซึ่งกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ทรงเล็งเห็นว่าจาก คำว่า ภูมิธรรม มีความหมายค่อนข้างคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงจึงทรงให้ความหมายของคำนี้ในลักษณะที่มีความเคลื่อนไหว

เปลี่ยนแปลง และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงทรงแปลใหม่เป็น “วัฒนธรรม” และนำมาใช้ตลอดจนถึงปัจจุบัน (จงกิจ วงษ์พนิจ, วิภาวดี มูลไชยสุข, และ ถิรพิทย์ ฤาพรผาด, 2561, น. 17) มนุษย์เป็นผู้กำหนดวัฒนธรรมขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเจริญงอกงามในสังคมนั้น ๆ ซึ่งมนุษย์จะสามารถซึมซับวัฒนธรรมเองโดยไม่รู้ตัว สังคมใดที่มีวัฒนธรรมย่อมอยู่รวมกันได้อย่างสงบสุข วัฒนธรรมยังรวมไปถึงความเชื่อ ความคิด และพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมา

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

สุรพงษ์ ลือทองจักร (2552, น. 84) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรมซึ่งโดยทั่วไปแล้ววัฒนธรรม มีองค์ประกอบอยู่ 4 ประการ คือ

1. องค์วัตถุ (Material) สัญลักษณ์ และทั้งที่เป็นเครื่องมือ (Instrumental And Symbolic Objects) หมายถึง วัฒนธรรมในทางด้านวัตถุที่เป็นสิ่งสามารถจับต้องได้ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ภาพเขียน สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ และการสร้างสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องหมาย ที่แสดงถึงความเข้าใจ เช่น อักษรภาษา อักษรภาพ และการสื่อความหมายต่าง ๆ เป็นต้น

2. องค์การ หรือสมาคม (Organization) หมายถึง วัฒนธรรมในส่วนของการบริหารจัดการ ระเบียบกฎเกณฑ์เป็นองค์กร หรือสมาคม มีโครงสร้างซึ่งสามารถมองเห็นได้ เป็นระเบียบ มีแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อห้าม ข้อบังคับ รวมถึงระเบียบวิธีปฏิบัติขององค์กร หรือสมาคม นั้น ๆ อาทิเช่น สถาบันทางสังคม กลุ่ม หรือองค์กร

3. องค์พิธี หรือพิธีการ (Usage) หมายถึง วัฒนธรรมในส่วนพิธีการที่มนุษย์สร้างขึ้นนับตั้งแต่ช่วงการเริ่มต้นของชีวิต คือ ตั้งแต่การเกิดจนกระทั่ง การตาย เช่น พิธีรับขวัญเด็ก พิธีโกนจุก หรือพิธีบวชพระ พิธีทำขวัญนาคนาค พิธีงานแต่งงาน พิธีศพ ลักษณะการแต่งกาย มารยาททางสังคม ซึ่งพิธีเหล่านี้ได้จัดกระทำขึ้นเป็นขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี รวมทั้งพิธีการอื่น ๆ ที่สังคมมีส่วนร่วมมีส่วนร่วมกำหนดขึ้น

4. องค์คติ หรือมโนทัศน์ (Concepts) หมายถึง วัฒนธรรมทางความคิดร่วมในความเชื่อ และอุดมการณ์ต่าง ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนทางศาสนา เช่น การกระทำบุญบาป นรก สวรรค์ตาม ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การกระทำจะส่งผลต่อสิ่งนั้น ความเชื่อในพระเจ้า รวมถึงการมีอุดมการณ์ทางเชื้อชาติ ความเป็นชาติ และทางการเมือง

ดังนั้นองค์ประกอบเหล่านี้ช่วยสร้างความหลากหลายในวัฒนธรรม และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและรูปแบบของชีวิตมนุษย์ในแต่ละสังคม

เปรม ถาวรประภาสวัสดิ (2559, น. 2) ได้อธิบายมรดกทางวัฒนธรรม เป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ และมีคุณค่าซึ่งเกิดขึ้นในอดีต และได้รับการถ่ายทอดสืบทอดต่อกันจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง โดยมรดกทางวัฒนธรรมบางประการกลายเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อชีวิต ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจต่อคนภายในสังคมสืบเนื่องมาจากอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน มรดกทางวัฒนธรรม สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีงานจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ศิลปหัตถกรรม รวมถึงการประดิษฐ์คิดค้น สิ่งต่าง ๆ การดัดแปลง และที่อยู่อาศัย

2. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เรียกว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภาษา ศิลปะ การแสดง วรรณกรรม งานช่างฝีมือ

นอกจากนี้ (จงกิจ วงษ์พินิจ, และคณะ 2561, น. 23-27) ได้อธิบายมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทที่กล่าวมาที่มีความหลากหลายรวมอยู่ในตัวเอง แต่ไม่สามารถแบ่งแยกเนื้อหาทั้ง 2 ประเภทออกได้ เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ต่างล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแยกออกจากกัน โดยเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมาโดยตลอดในระยะเวลาที่ผ่านมานับตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจับต้องได้ ซึ่งเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้มีพื้นฐานมาจากวิถีคิด ความคิด ความเชื่อ และทักษะอันเป็นลักษณะของนามธรรมที่สัมผัสได้แต่ไม่อาจจับต้องไม่ได้ โดยลักษณะดังกล่าวจึงก่อกำเนิดให้ไม่มีความหลากหลายในความหลากหลาย ของมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่โดดเด่นของการพัฒนาการทางด้านวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับ และถ่ายทอดสืบทอดกันมาอันจะนำไปสู่การคุ้มครอง และสงวนรักษาไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

สัมภาระทางวัฒนธรรม (Cultural baggage) การหอบหิ้วติดตัวของสัมภาระทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ เช่น วิธีการเกษตร การจัดการน้ำ การอยู่อาศัย หมู่บ้าน เรือนพื้นดิน เครื่องมือ เครื่องใช้ ภูมิปัญญาในการดำรงชีพ การทอผ้า อาหาร และสัมภาระทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ เช่น ความเชื่อ ที่ปรากฏทั้งกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวิถีชีวิต ความผูกพันในระบบเครือญาติ ศาสนา ประเพณี สิ่งเหล่านี้เป็นความสัมพันธ์กับบริบทของสภาพแวดล้อมฐานทางภูมิศาสตร์ เมื่อบริบทเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย อรศิริ ปาณินท์. (2553 น.31-55).

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าแต่ละกลุ่มหรือสังคมต้องหอบหิ้วสัมภาระทางวัฒนธรรมบางอย่างที่เป็นนามธรรม ไม่ได้แสดงออกเป็นวัตถุหรือสิ่งของที่เราสามารถเห็นได้โดยตรง เช่น ความเชื่อ ประเพณี หรือความสัมพันธ์ในระบบครอบครัว ศาสนา หรือประเพณี เรื่องเหล่านี้มักเป็นผลจากบริบทของสภาพแวดล้อมทางทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต เมื่อสภาพแวดล้อมหรือวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงบางครั้ง อาจมีการปรับตัวในเรื่องของชีวิตประจำวันเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นได้ดีขึ้น

ความหมายพหุวัฒนธรรม

พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) (แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2549, น. 21-24) นั่นคือ วัฒนธรรมที่หลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnicity) หรือเชื้อชาติ (Race) โดยความหลากหลายนี้เป็นแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของวิถีชีวิตที่มีความเป็นอยู่แตกต่างกันตามความเชื่อ ธรรมเนียมและจารีต โดยเรียกว่า “วัฒนธรรม” (ซุมศักดิ์ อินทร์วิเศษ, 2557, น. 7-14) แนวคิดพหุวัฒนธรรมปรากฏขึ้นภายใต้ปัจจัย และเงื่อนไขของบริบททางการเมือง สังคมของโลกยุคหลังอาณานิคม ทั้งนี้แนวคิดพหุวัฒนธรรมเป็นการเน้นความหลากหลายด้านวัฒนธรรม โดยแนวคิดพหุวัฒนธรรมนี้ถูกมองว่าสังคมไม่สามารถที่จะหลอมรวมผสานเป็นหนึ่งเดียวกัน และมักถูกจัดให้เป็นกลุ่มแบ่งแยกที่แตกต่างกัน เรียกว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” (Multicultural Society) ซึ่งหมายถึงที่มีประชากรตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะวัฒนธรรมเป็นของตนเองอันมีอัตลักษณ์ของตน (แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2549, น. 20)

ดังนั้นจากความเห็นของผู้วิจัยพบว่า แนวคิดพหุวัฒนธรรมแม้จะถูกมองว่าไม่สามารถผสานเป็นอันหนึ่งได้แต่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้หากมีความเข้าใจกลุ่มคนที่แตกต่างกันด้านวัฒนธรรม แต่การเน้นความเข้าใจ และการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่ได้รับการแบ่งแยกได้วิธีใด หรือหลักเกณฑ์ใดก็ตามสามารถสร้างสังคมที่ดี สามารถดำรงอยู่ร่วมกันโดยมีความเข้าใจต่อกันอย่างเหมาะสมซึ่งจะเป็นฐานเดียวกันได้ในสังคมที่มีความหลากหลายที่อยู่ร่วมกัน

แนวคิดพหุวัฒนธรรม นั้นได้ถูกกล่าวถึงความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมหลายมิติ ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นมักแสดงออกมาในรูปแบบอัตลักษณ์ของกลุ่มคนนั้น ๆ โดยมีความเชื่อในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการสืบทอดทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่สั่งสมมาอย่างยาวนานจากอดีต มีความภาคภูมิใจในความเป็นมาของบรรพบุรุษสืบปัจจุบัน และมิ

ความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวัฒนธรรมของตน และดำรงอยู่ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างมั่นคง (แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2549, น. 22)

สังคมพหุวัฒนธรรม

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) คือ สังคมที่มีประชากรตั้งแต่สองกลุ่มที่แตกต่างกันด้านวัฒนธรรมขึ้นไป ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีอัตลักษณ์และชุมชนของตนเอง ในบางครั้งอาจมีลักษณะที่ทับซ้อนกันระหว่างกลุ่ม ซึ่งในแต่ละกลุ่มอาจเป็นการพึ่งพิงทางอำนาจด้วยความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม หรือความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม การศึกษา และอิทธิพลทางการเมือง (แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2549, น. 20)

ความหมายโครงสร้างทางสังคม

Broom, Selznick และ Darroch (1981 อ้างถึงใน วาริภา นรคิม, 2557, น. 6) กล่าวว่า โครงสร้างทางสังคมมักจะสร้างมาจากประสบการณ์ของมนุษย์และสังคมทำให้มนุษย์สร้างหลักเกณฑ์ และรูปแบบการกระทำที่สอดคล้องกับสังคม และวัฒนธรรมของพวกเขา เพื่อให้สามารถมีความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเหมาะสมเป็นระเบียบอย่างมีความสมดุล อีกทั้งยังหมายถึง ลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน ซึ่งแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมเหล่านั้นจะต้องมีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอน และมีความต่อเนื่อง โดยเป็นเรื่องที่กำหนดขึ้นจากมนุษย์ เพื่อสร้างไว้เป็นเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบ และเป็นเงื่อนไขที่สำคัญทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มสังคม

Baldwin (1985 อ้างถึงใน วาริภา นรคิม, 2557, น. 7) กล่าวว่า โครงสร้างทางสังคมหมายถึง โครงสร้างทางพฤติกรรมใน กลุ่มคนหรือสังคม ที่พรรณนาถึงการค่านิยม (Value) ความเชื่อ (Belief) และเจตคติ (Attitude) รวมทั้ง บรรทัดฐานถูกจัดให้เป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างมากมาในการดำรงชีวิตทางสังคม โดยอาจจะมีข้อจำกัดต่าง ๆ ในการเลือก หรือมีความขัดแย้งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ นอกจากนี้ยังเป็นการกล่าวถึง หรือพิจารณาถึงระดับความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในโครงข่ายสังคมที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน ซึ่งช่วยในการเข้าใจ และคาดเดาถึงชีวิตทางสังคม โดยมีแนวคิดว่าส่วนร่วมมักจะมีความสำคัญมากกว่าแต่ละส่วนย่อยที่ร่วมกันเป็นส่วนรวม และมีผลกระทบต่อกันอย่างสัมพันธ์กันได้อย่างต่อเนื่องในสังคม

โดยโครงสร้างทางสังคมเป็นทำความเข้าใจระเบียบของสังคม หรือการศึกษาแบบแผนของความสัมพันธ์ ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน โดยทางสังคมวิทยาถือว่าสังคมมีการจัดระเบียบในสองเรื่องใหญ่ ได้แก่ การจัดระเบียบบรรทัดฐาน และการจัดระเบียบความแตกต่าง (ฐาตุกร จันประเสริฐ, 2553, น. 20-25)

1. การจัดระเบียบบรรทัดฐาน หมายถึง ความเข้าใจร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่บุคคลถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และการใช้ติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น กล่าวคือ คำว่า บรรทัดฐาน (Norms) หมายถึง กฎเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมาย แนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดไว้ให้บุคคลถือเป็นหลักในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต และเป็นแนวทางในการติดต่อ มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และเมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันจึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติร่วมกันมีการถ่ายทอดบรรทัดฐานเหล่านั้นไปยังสมาชิกในสังคม

2. การจัดระเบียบความแตกต่าง หมายถึง การจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เข้ามา มีความสัมพันธ์กันออกเป็นกลุ่มเป็นพวก แต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มเหล่านี้ก็จะมีลักษณะและแบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน

ดังนั้น โครงสร้างทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีแบบแผนในแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยโครงสร้างทางสังคมเป็นระบบของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เชื่อมโยงให้เกิดกลุ่มสังคมที่มีรูปแบบที่แตกต่างกันตามระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มที่จะทำให้สังคมเป็นระเบียบ ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคน การจัดระเบียบทางสังคม และสถาบันทางสังคม

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ (Identity) คือ การแสดงภาพความเป็นตัวตนในความเป็นปัจเจกผ่านสัญญาณเป็นลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนตลอดจนถึงลักษณะที่เป็นกระบวนการทางสังคมก่อกำเนิดถึงกฎเกณฑ์ มีระเบียบปฏิบัติ ธรรมเนียมจารีตประเพณีทางสังคมที่มีการปฏิบัติสืบต่อกันมา และพัฒนาให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิต โดยมีการกำหนดอย่างเป็นลำดับขั้น ทั้งในระดับส่วนบุคคล และระดับกลุ่ม ดังนั้นทั้งอัตลักษณ์เฉพาะบุคคล (Personal Identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ต่างเป็นตัวเชื่อมโยงความเป็นปัจเจกกับโครงสร้างทางสังคมสามารถจำแนกความเป็นอื่นออกไปโดยรูปแบบของสัญญาณ (อภิญญา เฟื่องสกุล, 2546, น. 1-2)

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไม่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นผลจากการสร้างของบุคคลภายในวัฒนธรรมตามช่วงเวลาที่เป็นอยู่ วัฒนธรรมถือเป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคมหนึ่ง วัฒนธรรมซึ่งไม่หยุดนิ่ง หรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปตามเวลา วงจรแห่งวัฒนธรรม (Circuit of Culture) ตามกระบวนการ ดังนั้นอัตลักษณ์ทั้งหลายเหล่านี้จึงมีกระบวนการถูกผลิตให้เกิดขึ้นสามารถถูกบริโภคและถูกควบคุมจัดการอยู่ในวัฒนธรรมนั้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างความหมายต่าง ๆ ผ่านทางระบบของการสร้างภาพตัวแทนเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ความหลากหลายที่มนุษย์เลือกใช้ หรือนำเอามาสร้างเป็นอัตลักษณ์ หรือความเป็นตัวตน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และการแสดงออกผ่านการสื่อสาร เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เชื้อชาติ สัญชาติ เพศสภาพ เพศ ความสัมพันธ์ อายุ ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อทาง การเมืองที่ตั้งของที่อยู่อาศัยสถานะทางสังคม ภาษา ความสามารถ หรือ ความพิการ ชาติตระกูล ประเพณี ตลอดจนถึงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งทฤษฎีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแสดงให้เห็นสาเหตุที่มาของการแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง บุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมหลาย วัฒนธรรมพร้อม ๆ กันได้ โดยลักษณะที่แตกต่างกันสามารถปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ โดยอาจปรับตัวไปสู่วัฒนธรรมอื่น ๆ และวัฒนธรรมสามารถทับซ้อนกันได้และกลายเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดของแต่ละบุคคล มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา และประสบการณ์ในการนี้เองวัฒนธรรมจึงกำหนดวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมโดยรวม ในอีกด้านหนึ่งกระบวนการสื่อสาร คือ เป็นปัจจัยที่สร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มวัฒนธรรม ดังนั้นวัฒนธรรมมีผลต่อการสื่อสาร และการใช้ภาษาโดยตรง เมื่อมีผู้คนที่มีความรู้ร่วมกันและมีวัฒนธรรมที่เป็นกลางการสื่อสารมักเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเข้าใจง่าย เนื่องจากมีการรอบความคิด (จงกิจ วงษ์พินิจ, วิชาวดี มูลไชยสุข, และ ถิรพิทย์ ภาพรผาด, 2561, น. 14)

การสร้างอัตลักษณ์ผ่านการรับรู้

การสร้างอัตลักษณ์ (Identity Formation) เป็นการมองผ่านความสามารถในการรับรู้ (Cognition) ในการใช้ภาษาและในการปฏิบัติกิจกรรม (Action) หรือปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างกัน ผ่านการเรียนรู้ผ่านจริยธรรมที่แฝงฝังอยู่ในการสื่อสาร ในความต้องการของมนุษย์ในการรับรู้โลกสังคมที่อยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ กล่าวคือ การใช้ภาษาเป็นสื่อในการสื่อสาร การตีความหมาย ความต้องการ ข้อตกลง หรือการกระทำร่วมกับผู้อื่นในสังคม และทั้งหมดก็ล้วนต้องผ่านภูมิหลังเชิงโครงสร้างของปริณิณทลชีวิต (Lifeworld) ของสังคมแต่ละยุคสมัย ทำให้เกิดรูปแบบของอัตลักษณ์ 2 ส่วนคือ อัตลักษณ์ความเป็นตัวเอง ซึ่งต่างไปจากอัตลักษณ์ของคนอื่น และอัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) ซึ่ง การก่อรูปของอัตลักษณ์บุคคลและอัตลักษณ์กลุ่มนั้น

โดยผ่านกระบวนการยอมรับซึ่งกันและกันภายในกลุ่มและยอมรับความเหมือนกันภายในกลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อความสมานฉันท์ในกลุ่ม ความพยายาม ความต้องการ หรือประสบการณ์ในการ แก้ปัญหาร่วมกันภายในกลุ่ม และจากรูปแบบอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยของสังคมที่ได้ สร้างกรอบ เชิงจารีต (Conventional Identity) จนเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เหล่านั้น ได้ถูกหล่อหลอมรวมกันเป็นอัตลักษณ์ชุดใหม่ ที่ผ่านกระบวนการของกฎหมาย ศาสนา และ การเมือง อันมาจากการก่อรูปของอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงติดต่อกันซึ่งกันและกัน ผ่านรากเหง้า ทางสังคม ประวัติศาสตร์เฉพาะกลุ่มตน และการเน้นผ่านกระบวนการกระทำผ่านชาววัฒนธรรม เดียวกัน ชุดของอัตลักษณ์ลักษณะนี้ คือ รูปแบบของอัตลักษณ์แบบชาตินิยมที่มักถูกสร้างขึ้น มาเพื่อปกป้องเงื่อนไขการดำรงอยู่ของตน และการป้องกันทรัพย์สินและผลประโยชน์ที่ถูกสร้าง ร่วมกัน ภายในในกลุ่มของตน ผลที่อาจเกิดตามมาจากอัตลักษณ์ในลักษณะนี้คือ สงครามการสร้าง ชาตินิยม ลักษณะที่ก่อเกิดร่วมกันผ่านกระบวนการทางชาติพันธุ์ 2 รูปแบบ 1. การกระทำผ่าน กระบวนการเชิงสัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกะเหรี่ยง เช่น ภาษา การ แต่งกาย บทกวีกะเหรี่ยง และที่มีความสำคัญคือ การสร้างประวัติศาสตร์ของชาติกะเหรี่ยง ขึ้นมา กลายเป็นอัตลักษณ์ที่เกิด ร่วมกันในแต่ละชุมชนผ่านยุคสมัยต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์สังคมกะเหรี่ยง โดยเฉพาะการหล่อ หลอมรูปแบบอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในชุมชนกะเหรี่ยง และมีอิทธิพลมาจนถึง ปัจจุบัน 2. การ สร้างอัตลักษณ์ที่ผ่านพื้นที่ทางสังคม ในรูปแบบขององค์กรประชาสังคมเพื่อแสดงตัวตนของสังคม กะเหรี่ยง (สรพงษ์ วิชัยดิษฐ์, 2547, น. 157-159)

นอกจากนี้จากการศึกษาทบทวนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และสังคมพบว่า วัฒนธรรมมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการกำหนดความเป็นตัวตน การระบุเอกลักษณ์ หลัก ความคิดรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และการรับรู้ด้วยกัน โดยมีส่วนในการสร้าง สังคมที่เป็นระเบียบ และช่วยในเกิดการสร้างทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งวัฒนธรรมมีผลต่อความเป็นอยู่ร่วมกันของสังคมอันเป็นรากฐานที่สำคัญในทุกสังคม

3. ความหมาย “บ้าน” และมายาคติ

ความหมายของบ้าน

ความหมายบ้านในทางมานุษยวิทยานั้นมีหลากหลายมิติ จากแง่มุมต่าง ๆ ทั้ง เช่น ทางด้านพฤติกรรมมนุษย์ สังคม จิตวิทยา และความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ซึ่งในทาง มานุษยวิทยา ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความหมายของบ้านจำเป็นต้องมองเข้าไปถึงปัจจัยหลัก โดยเฉพาะเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ซึ่งวัฒนธรรมนั้นมีความหมายมากกว่าการแสดงออก ทางสังคม และยังหมายความถึงการสื่อสาร การพัฒนา คุณค่า ความรู้ และทัศนคติที่มีต่อชีวิตของ กลุ่มคนต่าง ๆ คล้ายกับการให้คำจำกัดความของวัฒนธรรม โดยอย่างยิ่งการทำความเข้าใจ

ด้านมุมมอง และทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของวัฒนธรรม ความเชื่อ อุดมการณ์ที่มีต่อสังคม ซึ่งสามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบทางกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ กล่าวคือ “บ้าน” สามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบกรอบของชีวิตระเบียบของสังคม และขนบธรรมเนียม และการทำความเข้าใจรูปแบบของวัฒนธรรมไม่สามารถใช้เพียงการสังเกตการณ์เพียงเดียว แต่จำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงออกมาทางกายภาพผ่านระบบการให้ความหมายของพื้นที่ จากระบบเหตุผลที่มีต่อรูปแบบการใช้งานในพื้นที่นั้น ๆ (รสรินทร์ ชอว์, 2563, น. 10)

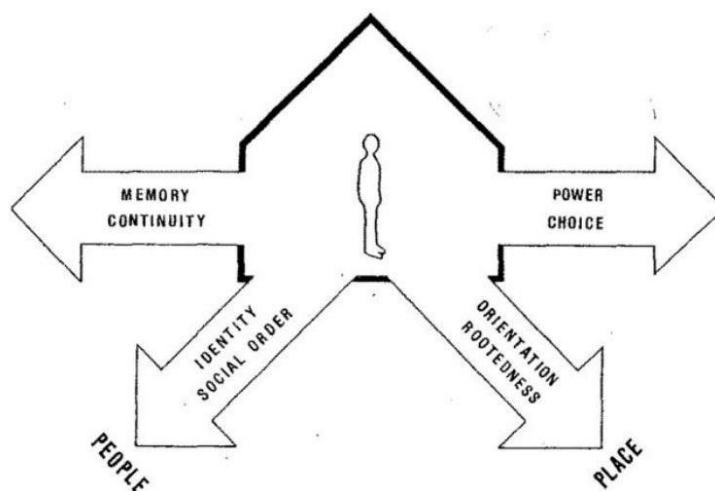
ความหมายบ้านในกรอบทางสถาปัตยกรรม บ้านมีความหมายอย่างลึกซึ้ง ทั้งด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทั้งในลักษณะนามธรรมและรูปธรรม และเชื่อว่าแต่ละสถานที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สึกของสถานการณ์นั้น ๆ และในทางกลับกัน ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ก็มีปฏิสัมพันธ์ทั้งโดยตรงและทางอ้อมกับพื้นที่นั้น และการตั้งถิ่นฐานทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมเดิม ไปสู่ “วัฒนธรรมพื้นที่” (cultural landscape) (รสรินทร์ ชอว์, 2563, น. 12)

ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒินกร (2558, น. 1451) อธิบายการให้ความหมายของคำว่าบ้านมีความแตกต่างกันออกไป โดยการให้ความหมายในภาษาอังกฤษ คำว่า “บ้าน” ถูกให้ความหมายกว้าง ๆ 2 คำคือ Home มีความหมายในเชิงอารมณ์ประสบการณ์ และความผูกพันของบุคคล และบ้าน House มักจะถูกใช้และให้ความหมายในเชิงกายภาพของบ้าน โดยแนวคิดเรื่องบ้านนั้นได้มีการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ คือ แง่กายภาพของบ้าน (The physical entity of home) เป็นความหมายกว้าง ๆ เมื่อกล่าวถึงบ้าน เป็นโครงสร้างทางกายภาพ ไว้เพื่อกำบังหรือป้องกัน เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยรู้สึกปลอดภัย ซึ่งปัจจัยเรื่องของสถานที่ (Location) ความสัมพันธ์ของสังคมและตัวแปรอื่น ๆ ที่จะทำให้ House กลายเป็น Home แ่งความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งภายในและโดยรอบบ้าน (Social relationship in and around home) เป็นความสัมพันธ์ที่เริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ภายในครอบครัวจนถึงระดับความสัมพันธ์ที่กว้างขวางที่สุด ประสบการณ์ที่มีต่อบ้านในแง่ส่วนบุคคล (Personal aspects of the home experience) ความรู้สึกสะดวกสบายทั้งทางร่างกายและความสัมพันธ์เชิงความหมาย โดยมีองค์ประกอบหลัก ๆ คือ การสนับสนุน (Support) ความปลอดภัย (Security) ควบคุมได้ (Control) และความรู้สึกสบาย ผ่อนคลาย (Being at ease and relaxed) แ่งของเวลาที่มีผลสัมพันธ์ระหว่างคนกับบ้าน (Temporal aspects) เป็นความสัมพันธ์กันระหว่างคนกับบ้านโดยมีเวลาเป็นตัวเชื่อมเรื่องราวของทั้งสองสิ่งเข้าด้วยกัน เป็นความทรงจำที่

มีการเชื่อมโยงกันระหว่างอดีต ปัจจุบันและอนาคต แล้วส่งผลต่อการจัดการพื้นที่ภายในบ้านและพฤติกรรมของผู้อาศัย

Judith Sixsmith. (1986, p. 281-298) ได้อธิบายปรากฏการณ์ของบ้านหลายมิติ โดยคุณสมบัติพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ในบ้านแต่ละหลังมีลักษณะเฉพาะและผสมผสานคุณสมบัติส่วนบุคคล สังคม และทางกายภาพ และความหมาย ซึ่งบ้านประเภทต่าง ๆ พบว่าสถานที่ที่เป็นบ้านของคนหนึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นบ้านของอีกคนหนึ่ง ประสบการณ์ทางกายภาพบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและสถานที่ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างความหมายด้านสิ่งแวดล้อม และความหมายที่แตกต่างในแง่ของความสำคัญทางอารมณ์ความรู้สึก ความปรารถนา ความรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ ซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างของประสบการณ์ส่วนบุคคล สังคมและกายภาพ

Kimberly Dovey (1985, p. 8) ได้เสนอความหมายของ “บ้าน” ในมุมมองของการมีประสบการณ์ใน สถานที่ เช่น การมีประสบการณ์บ้านในบ้าน การมีประสบการณ์บ้านในที่สาธารณะ โดย Dovey อธิบายแนวคิด ดังกล่าวนี้นผ่านการเชื่อมโยง (Connectedness) โดยแบ่งการเชื่อมโยงตามความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ 1) การเชื่อมโยงกับคน (Connectedness with people) ความเป็นบ้านที่แสดงตัวตนและเอกลักษณ์ ของผู้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นผลจากลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของคนกลุ่มนั้น 2) การเชื่อมโยงกับสถานที่ (Connectedness with place) ความเชื่อมโยงบ้านจากภูมิลำเนาที่เป็นราก ของผู้อยู่อาศัย สู่การแสดงออกตัวตนและรากเดิมแม้ว่าสถานที่อาศัยจะเปลี่ยนไป 3) การเชื่อมโยงกับอดีต (Connectedness with past) ความทรงจำที่มีต่อบ้านในอดีตที่ฝังอยู่ที่ส่งผล ต่อเนื่องสู่ประสบการณ์ที่มีต่อบ้านในช่วงชีวิตต่อ ๆ ไป 4) การเชื่อมโยงกับอนาคต (Connectedness with future) เมื่อผู้อยู่อาศัยสามารถกำหนดความเป็นบ้านสามารถปรับเปลี่ยนความเป็นบ้านในความหมายที่เขาต้องการ

ภาพประกอบ 2 ภาพบ้านในแง่ของความเชื่อมโยงด้านต่าง ๆ

ที่มา: Kimberly Dovey (1985, p. 44)

บ้านในมายาคติ

การศึกษาเรื่องมายาคติ จำเป็นต้องทำความเข้าใจใน สัญลักษณ์ ซึ่งบทบาทของสัญลักษณ์ เป็นกระบวนการสร้างความหมาย โดยมี 2 ส่วนในการประกอบเป็นสัญลักษณ์ 1) รูปสัญลักษณ์ (Signifier) คือถ้อยคำที่พูดหรือข้อความที่ถูกเขียนออกมา 2) ความหมายสัญลักษณ์ (Signified) คือ สิ่งที่เราเข้าใจได้จากถ้อยคำนั้น ๆ อย่างไรก็ตามความหมายจะขึ้นอยู่กับข้อตกลงทางสังคม และสามารถแปรผันเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของสังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ ต้องพิจารณา วัฒนธรรมที่ปรากฏของในบริบททางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดการให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ส่วนวัฒนธรรมนั้นเป็นตัวให้ความหมายแก่สัญลักษณ์ เพราะสัญลักษณ์จะมีความหมายอย่างใดนั้นจะขึ้นอยู่กับบริบทของวัฒนธรรม ดังนั้นมายาคติ คือ ความหมายแฝง (Connotation) หรือ รหัสทางวัฒนธรรม (นัสดา ธนทาน 2556, น. 6-9)

4. ความเชื่อและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัย

ภูมิหลังคติความเชื่อกับการออกแบบและก่อสร้าง

การนำเอาแนวคิดทางความเชื่อไปใช้ร่วมกับการออกแบบ และสิ่งก่อสร้างเป็นปัจจัยที่สำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างยาวนานในอดีต โดยคติทางความเชื่อเรื่องของ ฮวงจุ้ย (Feng Shui) ในประเทศจีนโบราณ และคติทางความเชื่อของ วาสตู (Vaastu) ในประเทศอินเดียโบราณ เป็นศาสตร์ และศิลป์ของคนโบราณที่มีการเลือกใช้ และการปรุงแต่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติได้อย่างเกื้อหนุน และกลมกลืนตลอดมา (Thongkamsamut, Buranakarn, 2007, อ้างถึงใน ชูพงษ์ ทองคำสมุทร, 2554, น. 83) โดยคติความเชื่อจากนักปราชญ์ชาวจีนโบราณ มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปรุงแต่งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ แนวคิดการเลือกพื้นที่ รูปร่างรูปทรงอาคาร รวมถึงการเลือกทิศทางที่ตั้งของตัวอาคาร การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายนอกอาคาร รวมไปถึงการจัดวางผัง และจัดวางเครื่องเรือนภายในตัวอาคาร โดยในลักษณะของคติความเชื่อในवासตูของชาวอินเดียโบราณ นั้นมีลักษณะเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันกับคติความเชื่อฮวงจุ้ย แต่จะแตกต่างกันออกไปในรายละเอียด โดยหลักฐานมีการระบุว่าคติความเชื่อवासตูนี้เป็นต้นกำเนิดของคติความเชื่อ ฮวงจุ้ย (Schmieke 2002 อ้างถึงใน ชูพงษ์ ทองคำสมุทร, 2554, น. 83) จากความคล้ายคลึงกันนี้ในส่วนของปรัชญา และแนวคิดองค์รวม โดยที่คติความเชื่อवासตูนี้ได้พัฒนามาจากในคัมภีร์พระเวทย์ของศาสนาฮินดูที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างอาคาร เรียกว่า สถาปัตยเวทย์ (Sathapataya Veda อ้างถึงใน ชูพงษ์ ทองคำสมุทร, 2554, น. 84)

รูปแบบอาคารบ้านเรือน และการก่อสร้างในระดับหมู่บ้าน หรือชุมชน การใช้สอยพื้นที่สำหรับในชีวิตประจำวัน มักสะท้อนถึงลักษณะทางความเชื่อ ทั้งนี้อาคารบ้านเรือนที่ถูกสร้างขึ้นนั้นมีความต้องการในลักษณะเดียวกันในแง่มุมในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน แต่จะแตกต่างกันตามรูปแบบเฉพาะของบริบทนั้น ๆ และผันแปรไปตามแต่ละบริบททางสังคม วัฒนธรรม คติความเชื่อ การดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็น “ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ที่เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตในลักษณะเฉพาะ ส่วนหนึ่งเป็นการกำหนดบรรทัดฐานทางสังคม โดยวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดลักษณะเฉพาะของแบบแผนในการดำเนินชีวิต และมักจะสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ” (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2556, น. 149)

การศึกษาการย้อนกลับมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่เดิมของกลุ่มลาวพวนเชียงขวาง หลังเผชิญกับสภาวะสงครามเป็นเวลานานต่อเนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเวียดนาม และการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กลุ่มลาวพวนได้มีการย้อนกลับมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่ตนเองนั้นเคยอาศัยอยู่ในอดีต โดยพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเดิมทั้งวัด และเรือนถูกทำลายลงหมดสิ้น การก่อสร้างหมู่บ้าน

ใหม่จึงทำได้ตามจำกัดของสาธารณูปโภคพื้นฐานที่รัฐจัดให้ คือถนนสายหลักเพื่อผ่านเข้าหมู่บ้านต่าง ๆ มีการขยายตัวลักษณะเป็นรูปแบบแนวยาวไม่เป็นกลุ่มเรือนแบบสมัยโบราณ กลุ่มเรือนแถวแรกเป็นการตั้งถิ่นฐานในที่เดิมเป็นกลุ่มเครือญาติ โดยมีองค์ประกอบหลักสภาพแวดล้อมในการก่อสร้าง 4 ประการ คือ กลุ่มเรือน ที่นา แหล่งน้ำ และป่าชุมชนซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในการดำรงชีวิต ลักษณะของสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มเรือน ที่นา แหล่งน้ำ และป่าชุมชน บ่งบอกถึงความถ้อยทีถ้อยอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างคนและสรรพสิ่งในระบบนิเวศ ลักษณะรูปแบบของเรือนการจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในต่าง ๆ มีลักษณะแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่แต่ละส่วนเมื่อพิจารณาการใช้สอยพื้นที่ที่มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยระหว่างเพศชาย เพศหญิงและให้ความสำคัญกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือแม้กระทั่งเครือญาติที่มาเยี่ยมเยียนค่อนข้างชัดเจน นอกจากนี้พื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศต่อพื้นที่แล้วยังจัดลำดับความสำคัญของตัวบุคคลแสดงให้เห็นถึงค่านิยมประเพณีที่แฝงไว้ในเรือนซึ่งสามารถสะท้อนผ่านรูปแบบของการจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน (อรศิริ ปาณินท์, 2553 น.3-27)

บ้านเรือนและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวโซ่ง มีวัฒนธรรมที่มีย้ายการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเพชรบุรีของประเทศไทย ได้ปรับเปลี่ยนลักษณะของเรือนสะท้อนให้เห็นถึงการรับเอาวัฒนธรรมการปลูกสร้างบ้านเรือนไทย โดยรับเอาเอาลักษณะของเรือนทรงไทยเข้าไปปรับใช้ในการสร้างที่อยู่อาศัยแทนเรือนทรงกระดองเต้าอันเป็นแบบแผนแท้และดั้งเดิมตั้งแต่ทศวรรษ 2450 เป็นต้นมาและปรับเปลี่ยนเรื่อยมาตามความนิยมของคนไทย ซึ่งกลายเป็นทรงปั้นหยา มนิลา และเรือนทรงบังกะโล แต่แม้เรือนจะปรับเปลี่ยนรูปลักษณะภายนอกไป ภายในเรือนยังคงมีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ห้องผีเหมือนเช่นที่เป็นในครั้งบรรพบุรุษ ทั้งนี้การมีวัฒนธรรมไทยเข้าไปเป็นข้ออิทธิพลหลักนั้นสะท้อนการปรับตัวสู่บริบทให้เข้ากับสภาพแวดล้อมแต่ยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองบางประการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการนับถือผี (อรศิริ ปาณินท์, 2553 น.201-223)

ลักษณะการสร้างที่อยู่อาศัยมักมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อเรื่องทิศทาง โดยแนวคิดการสร้างบ้านของชาวกระเหรี่ยงถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเชื่อเรื่องทิศมงคลที่ได้รับส่งถ่ายมาจากบรรพบุรุษซึ่งสะท้อนถึงระบบทางความคิด ความเชื่อของการอยู่อาศัยที่เชื่อมโยงกับโลกแห่งจิตวิญญาณ และบรรพบุรุษ โดยความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงตัวตน ซึ่งพวกเขาให้ความเคารพต่อพิธีกรรมทางศาสนา และถูกพัฒนาปรากฏผ่านพิธีกรรมที่มีมิติในการแสดงออกถึงพฤติกรรม การใช้งาน การอยู่อาศัย และการจัดการพื้นที่ทางกายภาพ ที่เชื่อมโยงกับการหันหน้าบ้าน บันได พื้นที่ทำอาหารไปยังทิศทางตามความเชื่อ อีกทั้งยังมีความเชื่อ

ในการทำพิธีกรรมก่อน และหลังการสร้างบ้านเพื่อเป็นการบูชาผีบ้าน และเจ้าที่ตามความเชื่อ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนผสมในการกระบวนการสร้างที่อยู่อาศัย โดยวิถีทางวัฒนธรรม (Material culture) วัสดุการก่อสร้าง ทักษะ และเทคนิคเป็นตัวกำหนดรูปแบบอาคารและพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม (สดานู สุขเกษม, 2562, น. 112-143)

นอกจากนี้ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นของชาวอาข่า เกี่ยวข้องกับความเชื่อ และวัฒนธรรม จะประกอบด้วย แนวคิดในการเลือกพื้นที่ การหันทิศทางอาคาร รูปทรงอาคาร สภาพแวดล้อม การวางผัง และจัดวางเครื่องเรือนภายในอาคาร โดยจะแบ่ง 3 ลักษณะที่แตกต่างกัน คือ 1) เรือนดั้งเดิมแบบเรือนเดี่ยว 2) เรือนดั้งเดิมแบบแยกครัวกับบ้านพัก 3) บ้านสมัยใหม่ปรับพื้นที่โดยถมดิน เว้นพื้นที่หน้าบ้านเป็นลานโล่งไว้พักผ่อน ด้านหลังเป็นสวนครัว ใช้วัสดุอุตสาหกรรม แบบเรือนสมัยนิยมบางหลังมี 2 ชั้น สมาชิกทุกคนมีห้องนอน ครัว และห้องน้ำ อยู่ภายในเรือน มีเครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อการใช้งาน ซึ่งทั้ง 3 ลักษณะนี้มีการแปรผันไปตามระบบทางสังคม และเกิดการปรับเปลี่ยนในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก (พนารมณ ศรีมูล, และเกรียงไกร เกิดศิริ, 2554, น. 179-199)

นำพวลัย กิจรักษ์กุล. (2528 หน้า 2-7) ได้อธิบายการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะการตั้งถิ่นฐานตามความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การตั้งถิ่นฐานแบบชั่วคราว (Mobility settlement) เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่กับที่ในช่วงเวลาสั้น ๆ จากนั้นจึงมีการเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานบริเวณอื่น เป้าหมายเพื่อตั้งถิ่นฐานบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่าพื้นเดิม ชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานแบบชั่วคราวนี้มักเป็นกลุ่มการเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อน หรือการหาของป่าล่าสัตว์

2. การตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งถาวร (Semi-permanent settlement) เป็นการตั้งถิ่นฐานเพื่ออยู่อาศัยและประกอบอาชีพเพาะปลูก โดยการใช้วิธีไถ่นา ถางและเผา เพื่อปลูกพืช 2-5 ปี ซึ่งไม่ได้เป็นการปลูกพืชหมุนเวียนแต่เป็นวิธีการเพาะปลูกลักษณะทำไร่เลื่อนลอย

3. การตั้งถิ่นฐานแบบถาวร (Permanent settlement) เป็นการตั้งถิ่นฐานอยู่กับที่เป็นหลักแหล่งที่แน่นอน โอกาสในการเคลื่อนย้ายมีน้อย ซึ่งการตั้งถิ่นฐานแบบนี้ถือเป็นการตั้งถิ่นฐานของประชากรส่วนใหญ่ของโลก โดยจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในบริเวณที่สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการตั้งรกราก

5. วัตถุทางวัฒนธรรม

ความหมายของวัตถุวัฒนธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2549, น. 102) อธิบายคำว่า material culture ว่า วัฒนธรรมวัตถุ คือ วัฒนธรรมในส่วนที่ประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่เป็นวัตถุไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือวัตถุอื่นใด วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดความหมาย และการคุณค่าให้

เสถียร โกเศศ, 2524 อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2543, น. 206) ได้อธิบายไว้ในเรื่องวัฒนธรรมวัตถุ ว่า สิ่งมีชีวิตต้องมีความต้องการเรื่องอาหาร ต้ม ย่าง เครื่องนุ่มห่ม ซึ่งมนุษย์แตกต่างจากสัตว์ตรงที่รู้จักการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ การปรุงอาหาร และถนอมอาหาร ตลอดจนตัดเย็บเสื้อผ้าเครื่องนุ่มห่ม การก่อสร้างบ้านเรือน และสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ และสรุปว่า “สิ่งที่สังคมสร้างขึ้นหรือทำขึ้นด้วยความจำเป็น และมีความต้องการเกี่ยวกับชีวิตหรือร่างกายนี้เรียกเป็นคำรวมว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture)”

ริชาร์ด เอ็ม. ดอร์สัน อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2543, น. 206) กล่าวถึง Material culture หมายถึง วิถีชีวิตพื้นบ้านทางกายภาพ (physical folklife) ที่ตรงกันข้ามกับข้อมูลคติชน คือ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับด้านพฤติกรรมของชาวบ้านพื้นถิ่น ที่เป็นลักษณะเชิงประจักษ์มากกว่าลักษณะกล่าวอ้างจากผู้อื่น พฤติกรรมชาวบ้านพื้นถิ่นนี้กำเนิดมาก่อนยุคอุตสาหกรรมที่ใช้เครื่องจักรเป็นเครื่องมือ และยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมนี้ Material culture เป็นสิ่งที่ตอบสนองต่อวิถี ทักษะ ตำรา อาหาร ตำรับยา และสูตรต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดกันต่อกันมา

นักคติชนวิทยาอีกผู้หนึ่งคือ ไชมอน เจ. บรอนเนอร์ (Bronner อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2543, น. 206) กล่าวถึง วัตถุพื้นบ้าน เช่น บ้าน ลวดลายไม้แกะสลัก อาหารการกิน พื้นบ้านว่าเป็นผลผลิตที่เกิดจากวัตถุตามประเพณีนิยม บรอนเนอร์ อธิบายว่า วัตถุพื้นบ้านเป็นสิ่งที่สำคัญในประเพณี ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้กันด้วยวิธีการเลียนแบบงานของชุมชนหรือครอบครัว การศึกษาวัตถุพื้นบ้านช่วยให้เราับรู้การทำซ้ำ และการเปลี่ยนแปลง และด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในประเพณีของท้องถิ่น วัตถุพื้นบ้านแสดงให้เห็นความสัมพันธ์หรือการเชื่อมโยงภายในที่มีร่วมกับรูปแบบทุกประเภทของคติชน ไม่ว่าจะเป็นบ้านสักหลังหนึ่ง ไม้แกะสลักสักชิ้นหนึ่ง หรืออาหารสักจานหนึ่งก็ตาม สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ที่ทุกคนมีส่วนร่วม เห็นความคิดของชุมชน และค่านิยมที่ดึงเอาปัจเจกบุคคลและกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ทั้งยัง เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมด้วย ในการที่จะเน้นถึงความเชื่อมโยงภายในนี้ เรามักจะใช้คำว่า “material culture” ในการวิเคราะห์การเชื่อมโยงของวัตถุที่ผลิต และใช้ในชีวิตประจำวันของบุคคลแต่ละกลุ่ม

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2543, น. 207) ได้อธิบาย ความหมาย วัตถุวัฒนธรรม (Material culture) ในทางมานุษยวิทยาจะเน้นความเป็นกลุ่มมากกว่าของปัจเจกบุคคล คือ หมายถึง การประดิษฐ์ทางเทคโนโลยี (Technology) และ สิ่งที่ประดิษฐ์ด้วยมือคน หรือวัตถุที่คนประดิษฐ์ขึ้น และเผยแพร่อยู่ในกลุ่มสังคม ซึ่งรวมถึงส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ยังคงกระทำอยู่ในกลุ่ม ตลอดจนสิ่งที่ผลิตขึ้นมาเพื่อให้เป็นเครื่องประดับ เป็นงานศิลปะ หรือมีจุดประสงค์เพื่อใช้ในพิธีกรรม การศึกษาวัตถุวัฒนธรรมในนัยหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับโบราณคดี ซึ่งจะเป็นการศึกษาข้อมูลวัตถุที่ปรากฏหลงเหลือเป็นหลักฐานของ ชุมชนที่เราต้องการศึกษา และ การศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนนั้นทำได้โดยศึกษาจากข้อมูลเหล่านั้น เท่านั้น ส่วนอีกนัยหนึ่งก็คือเกี่ยวข้องกับมานุษยวิทยาของศิลปะ ดนตรี การร่ายรำ สัญลักษณ์นิยม และพิธีกรรม และรวมถึงมานุษยวิทยาของระบบเทคโนโลยี (Technological systems) อีกด้วย

จากการศึกษาความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่า วัตถุทางวัฒนธรรม โดยทั่วไป หมายถึง ผลผลิตที่เป็นวัตถุที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ผลผลิตบางอย่างเป็นสิ่งสร้างขึ้นตามความต้องการทั้งทางร่างกายและความสัมพันธ์เชิงความหมายการศึกษาวัตถุทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิถีชีวิต โดยเริ่มจากความดั้งเดิมสู่วิวัฒนาการเรื่อยมา วัตถุทางวัฒนธรรมเหล่านี้ต่างมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ทราบถึงความรู้ความสามารถของมนุษย์ต่อการดำเนินชีวิต รวมถึงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อวัตถุ

ความต้องการ และการตอบสนองทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีของ มาลินอฟสกี อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2543, น. 204) ได้สรุปทฤษฎีหน้าที่นิยม ไว้ว่าลักษณะการวัฒนธรรม ทั้งหมดทำหน้าที่สนองความต้องการของปัจเจกบุคคลในสังคม ปัจจุบันตามความต้องการทั้งความต้องการขั้นพื้นฐาน ที่รวมไปถึงการรับประทานอาหาร ขยายแพร่พันธุ์ อารมณ์ความสุข ความสมหวัง ความปลอดภัย การพักผ่อนหลับนอน การเคลื่อนไหว และการเจริญเติบโต ลักษณะบางประการของวัฒนธรรมสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานเหล่านี้ในชีวิต และในการทำเช่นนี้จะทำให้เกิดความต้องการสืบเนื่อง ซึ่งก็จะต้องได้รับการตอบสนองแบบเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ลักษณะการวัฒนธรรมที่ตอบสนองความต้องการอาหารจะทำให้เกิดความต้องการสืบเนื่อง หรือความต้องการในขั้นรองลงมา คือ ความร่วมมือกันในการรวบรวมหาอาหาร หรือการผลิตอาหาร และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วสังคมถึงจะต้องพัฒนารูปแบบการจัดระเบียบใน

การปกครอง และการควบคุมทางสังคมเพื่อเป็นหลักประกันได้ว่าจะต้องให้สมาชิกในสังคมมีความร่วมมือกัน

ความต้องการที่จำเป็น และการตอบสนองด้านวัฒนธรรมนี้ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของมนุษย์นั้นแตกต่างไปจากสัตว์ ทั้งยังมีวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งที่แบ่งแยกตนเองออกมาจากสัตว์ ด้วยความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์นี้มองเห็นได้ชัดในกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่นักวิชาการด้านมานุษยวิทยาระบุไว้ โดยกล่าวถึงความต้องการจำเป็น (basic needs) และลักษณะการตอบสนองทางวัฒนธรรม (cultural responses) ควบคู่กันไปดังตารางนี้

ตาราง 5 ความต้องการที่จำเป็น และการตอบสนองทางวัฒนธรรม

ความต้องการที่จำเป็น และการตอบสนองทางวัฒนธรรม	
ความต้องการจำเป็น	การตอบสนองทางวัฒนธรรม
1. สิ่งที่บำรุงเลี้ยงชีวิต	1. เสี่ยง การหาอาหาร
2. การสืบพันธุ์ การแพร่พันธุ์	2. เครือญาติ
3. ความจำเป็นทางร่างกาย	3. ที่อยู่อาศัย
4. ความปลอดภัย	4. การป้องกันภัย
5. การเคลื่อนไหว	5. กิจกรรม
6. การเจริญเติบโต	6. การอบรม
7. สุขภาพดี	7. การสาธารณสุข สุขอนามัย

การแบ่งวัฒนธรรมตามแนวคิดของนักสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มีการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมตามหลักการแนวคิดทางสังคมวิทยา ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากสังคมโดยทั่วไป แบ่งได้ 2 ประเภท ตามลักษณะสภาพสังคมในอดีต และปัจจุบัน ซึ่งแนวคิดนี้จำแนกวัฒนธรรมออกได้ ดังนี้

1. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (Material Culture) คือ สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี ที่มนุษย์มีความสามารถในการคิดค้นขึ้น และผลิตสร้างขึ้น เช่น สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน อาวุธ เครื่องอำนวยความสะดวกเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามภูมิภาค ส่วนใหญ่ที่อาศัยวัสดุที่หาง่าย หรือมีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่น วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกันทางด้านวัตถุ

จึงเน้นในสิ่งที่เป็นรูปธรรมอันเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของคนซึ่งเป็นที่มาของปัจจัยสี่ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกด้าน

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non – material Culture) คือ แนวความคิด ภาษา ความเชื่อทางศาสนา อุดมการณ์ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิทางการเมือง กฎหมาย วิธีการ การกระทำ และแบบแผนในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม (Abstract) ที่มองเห็นไม่ได้แต่รู้สึกได้ โดยทั่วไปแล้วการปรับตัวเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะต้องเกิดขึ้นพร้อมกัน ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (จงกิจ วงษ์พินิจ, วิวาทดี มูลไชยสุข, และ ถิรพิทย์ ภาพรผาด, 2561, น. 18-19)

การจำแนกวัฒนธรรมในมุมมองของการพูดถึง วัตถุทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นตัววัตถุ สิ่งของ ที่เป็นรูปธรรม และตัวที่ไม่ใช่วัตถุที่เกี่ยวข้อง อุดมการณ์ ความเป็นชาติ ศาสนา ที่เป็นนามธรรม มีความเกี่ยวข้องพัวพันกัน โดยเป็นส่วนประกอบของโครงสร้างทางสังคม ซึ่งแสดงถึงความคิด การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ทั้งในเชิงสัญลักษณ์ การรับรู้ การใช้งาน หรือแม้กระทั่งการให้ความหมาย โดยขึ้นอยู่กับบริบทที่ถูกใช้ หรือบริบทที่ถูกพูดถึง และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งการให้ความหมายและหน้าที่การใช้งาน ดังนั้นการมองเพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุต้องมองพร้อมกัน กับคนที่อยู่ในบริบทที่ถูกใช้ หรือบริบทที่ถูกพูดถึง

Bourdieu (1997, pp. 50-75) ได้อธิบาย ทุนวัฒนธรรม (cultural capital) ในรูปแบบของวัตถุหรือที่เป็นในลักษณะรูปธรรม (objectified state) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรมในแบบของสื่อหรือสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ เครื่องมือ เครื่องจักร โดยแสดงออกถึงการสืบทอดผ่านวัตถุ ความเป็นเจ้าของในวิถี ดังนั้นวัตถุทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ทั้งวัตถุและสัญลักษณ์

Christopher Tilley (2007, pp. 60- 73) ได้อธิบายภาพสะท้อนของรูปแบบทางวัตถุ ด้านวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างทางสังคม รวมถึงชุดความคิดและระบบสัญลักษณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถถูกผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และรูปแบบที่แตกต่างกันของสังคมและวิธีการสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันจึงถูกสร้างขึ้นผ่านสื่อที่เรียกว่า วัตถุทางวัฒนธรรม โดยความหมายและความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ สำหรับมนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของพวกเขา ดังนั้นการใช้คำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง วัตถุและเรื่องราวเชื่อมโยงกันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้นวัตถุทางวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดการกระทำ และสิ่งที่จะแสดงออกในอนาคต

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ความต้องการหรือความจำเป็นซึ่งเป็นการผลิตสร้างเพื่อตอบสนองด้านกายภาพเป็นพื้นฐานขั้นต้นต่อมาจึงพัฒนารูปแบบให้เกิดการจัดระเบียบ

ทางการปกครอง และการควบคุมทางสังคมโดยผสมผสานเรื่องราว และปฏิบัติสืบทอดกันด้วยความร่วมมือของสมาชิกจนเกิดการตอบสนองทางวัฒนธรรม ซึ่งจำแนกวัฒนธรรมออกได้ คือ วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ เน้นผลิตสร้างเป็นรูปธรรมให้ตอบสนองด้านกายภาพ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เน้นผลิตสร้างเป็นนามธรรมเพื่อตอบสนองด้านจิตใจความรู้สึก ดังนั้นผู้วิจัยพบว่าการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไม่อาจหลีกเลี่ยงการศึกษาวรรณกรรมที่ไม่ใช่วัตถุได้เนื่องจากทั้ง 2 มีความเกี่ยวพันกัน หรืออิทธิพลระหว่างกัน

6. การปรับตัวทางวัฒนธรรม

กลไกทางสังคมและการปรับตัว

อรรถญา ศิริผล (2564, น. 22-23) อธิบายว่า แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมมุ่งศึกษา การปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมของมนุษย์ ไม่ว่าสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ หรือศักยภาพในการเข้าถึงทรัพยากร เพื่อให้ความหมายกับวัฒนธรรม โดยหลักสำคัญของ นิเวศวิทยาวัฒนธรรมมองว่ามนุษย์ปรับตัวไปตามกลไกธรรมชาติ ซึ่งแนวคิดนี้เปลี่ยนมุมมอง ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดการปรับตัว (Adaptation) ของมนุษย์ภายใต้ เงื่อนไขธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญต่อ “แก่นวัฒนธรรม” (Cultural core) หมายถึง ลักษณะแบบแผนของวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกิจกรรมเพื่อการดำรงชีวิตและ การจัดการทางเศรษฐกิจ เช่น แบบแผนทางสังคม การเมือง ศาสนา หรือ เทคโนโลยี ซึ่งมนุษย์ใช้ “กลไกทางวัฒนธรรม” (Cultural mechanism) หรือ “กลไกทางสังคม” (Social mechanism) ในการปรับตัวเพื่อดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าจะทำการปรับตัว ด้วยกลไกทางธรรมชาติ มนุษย์มีการปรับตัวโดยจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือ ปรับใช้ตามความ จำเป็นผ่านกลไกทางสังคมวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ต้องเผชิญ ซึ่งใช้แบบ แผนทางสังคมวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการปรับตัวเพื่อได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพต่อการดำรงชีวิต โดยการสร้างแบบแผนทางสังคม วัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงการตอบสนองต่อการอยู่รอดในธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นการสร้างระบบ เพื่อรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้น สงครามและการขาดแคลนอาหาร โดยการสร้างแบบแผนทางสังคม วัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพราะสภาพแวดล้อมเป็นกำหนด เช่น กลุ่มบุชแมน หรือชาวอะบอริจิน ในออสเตรเลีย หรือกลุ่มอินเดียนแดงในสหรัฐอเมริกา ซึ่งอยู่ในเขตร้อนทะเลทรายเหมือนกัน ขณะเดียวกันกลุ่มนิกริตในคองโกอยู่ในเขตป่าฝนแต่เป็นเพราะธรรมชาติของการล่าสัตว์ที่ส่งผล ให้ลักษณะแบบแผนคล้ายกัน

จารุวรรณ พรหมวัง (2539, น. 145-146) ได้อธิบายวิธีชีวิตสังคมมนุษย์ โดยทั่วไปนั้น มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้ากับเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมซึ่งอาจจะเป็นทั้งการเปลี่ยนแปลงด้วยวัตถุหรือพฤติกรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แต่อัตราเร่งการเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวประเภทดังกล่าวอาจจะไม่เท่ากัน โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงทางด้านที่ไม่ใช่วัตถุจะเปลี่ยนแปลงช้ากว่า และอาจจะออกมาหลายรูปแบบ เช่น วิวัฒนาการของการติดต่อ หรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม เป็นต้น โดยการเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบวัฒนธรรมเดิม หรือตกย้ำให้มีการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง

กระบวนการการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิทยา

นิรุตร์ แก้วหล้า, (2562), น. 20 อธิบายถึง ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมที่บุคคลในสังคม และได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. กระบวนการทางจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ (Perceiving) แบ่งได้เป็น 2 ระดับ

1.1 การรับรู้โดยไม่รู้ตัว (Subliminal Perception) ได้แก่ การที่คนเรารับรู้ความรู้สึกที่คล้ายกัน และแสดงพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกันโดยไม่รู้ตัว การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจมีสาเหตุหลายประการจากภายนอก เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม และเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ซึ่งจะมีอิทธิพลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในที่สุด

1.2 การรับรู้กึ่งรู้ตัว (Marginal Perception) ได้แก่ การรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวมนุษย์ โดยรู้ตัวว่าอะไรเป็นอะไร แต่ก็ไม่แสดงออกเปิดเผยถึงการรับรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะความไม่ใส่ใจมากเท่าใดนัก มีผลให้เกิดข้อมูลเพื่อปรับเปลี่ยนในเชิงพฤติกรรมต่าง ๆ และแตกต่างกันได้

2. ประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นช่วงเวลานานๆ หาก ลืมไปบางครั้ง อาจมีผลต่อพฤติกรรมบางครั้งที่ลืมไปว่าเป็นส่วนที่มาจากบุคคลอื่น การลอกเลียนแบบพฤติกรรมทางสังคม มักเป็นเรื่องธรรมดา ประสบการณ์ในอดีตที่ลืมไปอาจถูกนำมาเป็นแบบอย่างใหม่ และเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ปรับปรุงมาใช้ในสังคมมากขึ้น โดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสภาพแวดล้อม

3. การเรียนรู้ประสบการณ์สิ่งต่าง ๆ เป็นผลให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์แวดล้อมเป็นมูลเหตุเบื้องต้นที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางพฤติกรรม มักจะปฏิบัติตามเงื่อนไขที่สังคมได้กำหนดอยู่เสมอด้วยการเรียนรู้สิ่งที่พบแบบแปลกใหม่ และประเพณี

ปฏิบัติตาม การปฏิบัติซ้ำ การสังเกตการณ์ และการเรียน การศึกษาโดยตรงเป็นที่มาของการเรียนรู้ลักษณะทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง

4. การเปลี่ยนแปลงอุปนิสัย กิจวัตร หรือพฤติกรรม โดยอัตโนมัติบุคคลอาจจะรู้ตัว และจงใจยกเลิกรูปแบบพฤติกรรมนั้น เนื่องมาจากความรู้สึกว่าซ้ำซากจำเจซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยไม่มีใครมาชี้แนะให้เปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ

5. การเลียนแบบ การเลียนแบบกันของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นอย่างไม่ได้ตั้งใจอยู่เสมอ การเลียนแบบเป็นเรื่องของบุคคล และกลุ่ม ซึ่งเป็นการรับเอาวัฒนธรรมมาใช้ในการยอมรับ หรือเป็นการสร้างสิ่งใหม่ ๆ หรือเป็นการหยิบยืมเอาวัฒนธรรมที่แพร่กระจายจากต่างถิ่นเข้ามาใช้ โดยนำมาดัดแปลงให้เข้ากับสังคมวัฒนธรรมของตนจนเกิดเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมแบบใหม่ขึ้น

6. ความคิดเห็น เป็นการนำเสนอความคิดเห็นต่อสาธารณะ ซึ่งทำให้ผู้อื่นคิดตาม คล้อยตาม จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทศนคติ ความเชื่อ ความรู้ และค่านิยมของผู้คนได้

7. การโยกย้ายถิ่นฐาน เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายที่อยู่อาศัยไปยังแหล่งใหม่ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องเข้ากันได้กับสถานที่ใหม่ และกลุ่มคนใหม่ที่บุคคลย้ายเข้าอยู่ด้วย

8. สภาวะจิตใจไร้สำนึก จะสามารถบงการพฤติกรรมโดยอัตโนมัติอย่างไม่รู้ตัว สภาวะการณ์เช่นนี้เกิดจากการเคยชินในกฎระเบียบของสังคมที่ฝังใจคนมาแต่เล็กแต่น้อย จึงมักกระทำการโดยอัตโนมัติ และไม่รู้ตัวความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่นจึงต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามผู้อื่น เหล่านี้เกิดขึ้นในตัวของมนุษย์โดยไม่รู้ตัว และเป็นกลไกหนึ่งที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม และสังคมในเชิงนามธรรม

9. การสร้างความรู้สึกร่วม และความผูกพันทาง นั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นได้ ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคมที่มีการยอมรับทางอารมณ์ และแสดงออกทางอารมณ์ร่วมกัน การที่กลุ่มคนร่วมความรู้สึกเดียวกันก็จะมีการแสดงออกถึงการยอมรับทางอารมณ์ และความรู้สึกของกันและกัน

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่จากแบบดั้งเดิมพบว่า มีลักษณะร่วมคล้ายคลึงกับเรือนพื้นถิ่นล้านนา เนื่องจากกระแสวัฒนธรรมหลักของไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ วัฒนธรรมไทยวน นอกจากนี้พบการปรับเปลี่ยนรูปแบบของเรือนเป็นไปตามลักษณะของการใช้งานตามความต้องการพื้นที่สอยของเจ้าของเรือน ซึ่งแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุ หรือรูปแบบภายนอก ไทใหญ่ยังคงมีอัตลักษณ์ร่วมกันโดยยังมีการจัดรูปแบบ

ของพื้นที่ทางคติความเชื่อแบบดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อในระบบเดียวกันกับล้านนา (ธัญญพร จิตวาทิรมย์, 2558, น. 25)

อิทธิพลการปรับตัวทางความเชื่อ และวิถีชีวิต

การปรับเปลี่ยนทางความเชื่อและวิถีชีวิตที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของเรือนชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้ม กิตติกุล ศิริเมืองมูล, (2559, น. 139-140) กล่าวว่า ลักษณะของเรือนกะเหรี่ยงสะกอบ้านศรีเวียงชัยและกะเหรี่ยงโปว์บ้านหนองปูมีการปรับเปลี่ยน โดยเกิดจากอิทธิพลของปัจจัยภายในและภายนอก ดังนี้

อิทธิพลจากปัจจัยภายใน คือ 1) ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม จึงจำเป็นต้องหาวิธีการปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่ ซึ่งในบางความเชื่อไม่เหมาะสมกับพื้นที่จึงจำเป็นต้องยกเว้น และเมื่อเวลาล่วงเลยผ่านไปความเชื่อเหล่านั้นจึงเลือนหายไป 2) ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต เนื่องจากเดิมที่ทำเกษตรกรรมแบบยังชีพแต่เนื่องจากต้องพึ่งผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จึงต้องทำการค้าขายหรือรับจ้างงานทั่วไปภายนอกหมู่บ้านหรือตัวเมือง จึงทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป และการติดต่อกับคนเมืองทำให้รับเอาวัฒนธรรมและความเชื่อของคนเมืองเข้ามาด้วย 3) ปัจจัยทางด้านศาสนา จากความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีผู้การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานและหันมานับศาสนาพุทธ ทำให้ความเชื่อเรื่องผีบางประการที่มากับวิถีชีวิตดั้งเดิมปรับเปลี่ยน ผสมผสานทั้งความเชื่อเรื่องผีและพุทธศาสนาจนกลายเป็นวัฒนธรรม

อิทธิพลจากปัจจัยภายนอก คือ 1) ปัจจัยจากการพัฒนาของหน่วยงานจากภาครัฐ ด้านสาธารณสุขปโภค และการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่มีการส่งเสริมอาชีพด้านเกษตรกรรม ด้านหัตถกรรม มีรายได้มากขึ้นอีกทั้งยังพัฒนาถนนคอนกรีตสามารถเดินติดต่อขนย้ายวัสดุสมัยใหม่เพื่อใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือน จึงเป็นเหตุให้ชาวกะเหรี่ยงหันมาใช้วัสดุสมัยใหม่เพื่อความคงทนแข็งแรงมากขึ้น 2) ปัจจัยทางเทคโนโลยีและกระแสความทันสมัย การรับรู้เกี่ยวกับวิทยาการและความรู้ใหม่ ๆ จากสื่อต่าง ๆ การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเรียนการศึกษา เพื่อให้ทัดเทียมกับคนภายนอกจึงทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง และส่งผลต่อรูปแบบของเรือน

การปรับเปลี่ยนทางความเชื่อและวิถีชีวิตที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของเรือนชาวกะเหรี่ยงพระบาทห้วยต้มแสดงถึงปัจจัยหลายด้านที่มีอิทธิพลต่อเรือนแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญ เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนา สภาพแวดล้อม อาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภค เทคโนโลยี รวมถึงการศึกษา สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลถึงตัวรูปลักษณะของเรือนอย่างชัดเจนและหลีกเลี่ยงไม่ได้

นิรุตร์ แก้วหล้า (2562, น. 27) ได้ให้ความหมายของการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เป็นกระบวนการด้านวัฒนธรรม บุคคล หรือกลุ่มที่มีแตกต่างทางวัฒนธรรมมาร่วมผสมผสานกลมกลืนเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยไม่จำเป็นที่แต่ละกลุ่มนั้นจะต้องกลายมามีลักษณะเหมือนกันอย่างสมบูรณ์โดยตลอด เพียงแต่ให้มีการดัดแปลงจนไม่อาจสังเกตเห็นลักษณะแบบเดิม เพื่อให้เข้ากันได้ และรวมกันแล้วเป็นหน่วยวัฒนธรรมแบบใหม่ตามปกติ กลุ่มของวัฒนธรรมที่มีจำนวนน้อยย่อมปรับลักษณะให้คล้ายตามกลุ่มของวัฒนธรรมที่มีมากกว่า

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2564). บทความบนเว็บไซต์ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร อธิบายการผสมผสานของวัฒนธรรม ที่มีความหลากหลายในสังคม สามารถก่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบข้ามชาติ ซึ่งเชื่อว่าท้าทายแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมในทางมานุษยวิทยา ที่เคยเชื่อว่าวัฒนธรรมต้องอยู่ติดกับพื้นที่ อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่นจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยขึ้นอยู่กับบริบทสังคม และการเมือง การอพยพโยกย้ายถิ่นของคนช่วยให้มองเห็นธรรมชาติของบุคคลทางสังคมของพื้นที่ซึ่งถูกมนุษย์สร้างขึ้น และใช้ตามยุคสมัยนั้น ๆ ในชุมชนของคนพลัดถิ่นหลายแห่ง สำนึกเกี่ยวกับตัวตน และวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน เช่นเดียวกับเรื่องตำนาน และการกลับไปบ้านเกิด สิ่งเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปโดยเงื่อนไขต่าง ๆ

Amos Rapoport. (1969, p.46) ได้อธิบายปัจจัยทางด้านสังคมที่มีอิทธิพลส่งผลถึงความแตกต่างในด้านรูปทรงของบ้าน โดยความแตกต่างทางด้านทัศนคติ ความคิดเห็นส่งผลถึงตัวแปรด้านกายภาพที่ตอบสนองจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง เพราะการเปลี่ยนแปลง หรือการปรับตัวในแต่ละบริบทย่อมแตกต่างกัน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นมาจาก การมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม, วัฒนธรรม, พิธีกรรม, เศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่างกัน และตอบสนองด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ทั้งนี้บ้าน ไม่ใช่เพียงโครงสร้างที่เป็นการสร้างสรรค์จากวัตถุประสงค์ที่ซับซ้อนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นปรากฏการณ์ที่ได้จากโครงสร้างทางสังคมที่เป็นอิทธิพลหลักมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมอย่างยาวนาน

อรศิริ ปาณินท์. (2553 น.3-27). ได้อธิบายการย้อนกลับไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่เดิมของชาวพวนเชียงขวางถึงการปรับตัวในการตั้งถิ่นฐาน และการปรับตัวด้านวัตถุ โดยการปรับตัวในการตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่เดิม พวกเขาต้องมีการปรับตัวตั้งแต่บริบทของสภาพแวดล้อมวิถีชีวิต เรือน หมู่บ้าน และอื่น ๆ แต่ยังมีการปรับตัวให้ชีวิต และสภาพแวดล้อมมีความสมดุลอย่างค่อยเป็นค่อยไป ยังคงรักและผูกพันกับถิ่นฐานของตนแม้จะก่อร่างสร้างใหม่อย่างยากลำบาก ผสานกับรากหลักที่เข้มแข็งของระบบเครือญาติ และการปรับตัวด้านวัตถุ โดยอิทธิพลที่สำคัญที่มีต่อชาวพวนเชียงขวางคือ ความเจริญทางวัตถุในตัวเรือน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าสำหรับพื้นที่ที่มีไฟฟ้า

ใช้ในการดูโทรทัศน์เป็นสิ่งจำเป็นการรับรู้ข่าวสารและความบันเทิง โทรทัศน์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พื้นที่ครอบครัวถูกปรับเป็นที่รับแขกที่มาเยือน และความเจริญด้านวัตถุนั้นเป็นอิทธิพลสำคัญต่อพวกเขาในวิถีการดำรงชีวิต อีกอย่าง คือ วัสดุก่อสร้าง แม้ว่าปัจจุบันพวกเขายังคงใช้ไม่ในการก่อสร้างเรือนก็ตามซึ่งเป็นวัสดุตามทรัพยากรทางธรรมชาติที่หาได้โดยไม่ต้องซื้อ แต่มีแนวโน้มว่าจะปรับเปลี่ยนเป็นเรือนก่ออิฐฉาบปูนตามกำลังฐานะ

ดังนั้นในแนวความคิดดังกล่าวนี้พยายามอธิบายให้เห็นถึง ทักษะคิด ความคิด ของ โครงสร้างทางสังคม, วัฒนธรรม, พิธีกรรม, เศรษฐกิจ, เครือญาติ และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการมีปฏิสัมพันธ์ต่างนั้นที่มีผล ต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะของบ้านอย่างช้า ๆ ในหลายมิติโดยขึ้นอยู่กับบริบทของกลุ่มสังคมนั้น ๆ

7. กรอบแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

Ramberg, Gjesdal (2013 อ้างถึงใน ธีรายุ ชุมสาย ณ อยุธยา, 2557,) ทฤษฎีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความปรากฏการณ์ (Interpretative Phenomenological Analysis) (IPA) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีพื้นฐานจากทฤษฎีการตีความข้อมูลที่อยู่ในรูปภาษา (Linguistic Data) และข้อมูลที่ไม่ได้อยู่ในรูปภาษา (Non- Linguistic) โดยมองหาลักษณะการสื่อสารเป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Communication) เพื่อแสดงถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งของข้อมูล โดยการตั้งคำถามปรากฏการณ์ที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีต่อประสบการณ์ในชีวิต ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล (IPA) ให้ความสนใจการตีความคือ “เกิดอะไรขึ้นเมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น” ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานกับข้อมูลดิบจากการสัมภาษณ์หรือการจดบันทึกสิ่งต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้ถูกสัมภาษณ์พยายามที่จะแสดงออกถึงเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ โดยพิจารณาข้อมูลว่ามีใจความสำคัญอย่างไร กล่าวคือทำความเข้าใจกับมุมมองของผู้ถูกสัมภาษณ์ หรือทำความเข้าใจว่าผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ความหมาย (Meaning-making) กับสิ่ง ๆ นั้น อย่างไร

ความหมายและหน้าที่ของเครื่องมือ การวิเคราะห์หน้าที่ใช้สอยและกิจกรรม (Function and Activity Analysis) เป็นกระบวนการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพเพื่อให้ทราบถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะเกิดขึ้นตามความต้องการ โดยมีองค์ประกอบ (Elements), ลักษณะการจัดการดำเนินงาน (Organization's Operation), มีความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในของแต่ละพื้นที่ใช้สอย โดยวิธีการวิเคราะห์หน้าที่ใช้สอยและกิจกรรมใช้สอย (Function and Activity Systems Analysis) เป็นการวิเคราะห์ระบบหน้าที่ใช้สอย (Function Systems Analysis) และเป็นการ

วิเคราะห์ระบบกิจกรรมใช้สอย (Function Systems Analysis) ซึ่งโดยเนื้อแล้วเป็นการวิเคราะห์ 2 ประเด็นร่วมกัน โดยความหมายสำคัญของเครื่องมือการวิเคราะห์สามารถอธิบายเพื่อทำความเข้าใจได้ง่าย 3 ข้อดังนี้

1. พื้นที่ใช้สอยความต้องการ (Facility) คือสภาพทางกายภาพ หรือสถานที่ ที่มาจากความต้องการของสร้างออกแบบพื้นที่ มักถูกใช้แทน Function และ Activity เพื่อบ่งบอกลักษณะทางกายภาพ

2. หน้าที่ใช้สอย หรือประโยชน์ใช้สอย (Function) ซึ่งบ่งบอกลักษณะหน้าที่การทำงาน หรือประโยชน์ของพื้นที่สอย หรือว่าพื้นที่ใช้สอยนั้นให้ทำอะไรบ้าง

3. กิจกรรมการใช้สอย (Activity) ซึ่งบ่งบอกลักษณะการกระทำของผู้ใช้พื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การอธิบายใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ใช้พื้นที่ (User) สถานที่ (Place) และพฤติกรรม (Behavior)

โดยหลักแล้วการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์หน้าที่ใช้สอยและกิจกรรม สามารถแบ่งการวิเคราะห์ 2 ลักษณะดังนี้ 1. การวิเคราะห์หน้าที่ใช้สอย (Function Analysis) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่การใช้สอยต่าง ๆ (Relationship of Facilities) โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ในเชิงทางกายภาพ และลักษณะความสัมพันธ์นั้นสามารถบอกถึงระยะความใกล้ชิด ลำดับตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ในการใช้งาน การกำหนดการใช้งานของเนื้อที่ใช้สอย และระบบการสัญจรภายในอาคาร 2. การวิเคราะห์กิจกรรม (Activity Analysis) เป็นแนวทางในการหาความต้องการทางกายภาพซึ่งเป็นการหาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม เครื่องเรือน เครื่องใช้ และเครื่องมือต่าง ๆ ประกอบการใช้สอย ตลอดจนถึงการบ่งชี้ถึงลักษณะรูปแบบ รูปทรง โดยความหมายของ “กิจกรรม” ดังกล่าวนี้นี้ คือ การกระทำของคนหรือผู้ใช้ในพื้นที่ ในสถานที่ สภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะและเป็นที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ซ้ำ ๆ เป็นประจำในพื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ จันทน์ เพชรานนท์ (2542, น. 40-52)

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์หน้าที่ใช้สอย และกิจกรรม เป็นกระบวนการที่สนองความต้องการในพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวทาง และแนวคิดในการออกแบบ แต่สามารถนำไปปรับใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บบันทึกข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์หน้าที่ใช้สอยที่อธิบายความสัมพันธ์ของพื้นที่ต่อกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยการจัดระเบียบข้อมูลถือเป็นส่วนที่สำคัญของการวิจัย เพื่อให้เนื้อหาของข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าวิธีการรวบรวม และการจัดระเบียบของข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายต่อการเรียกดูข้อมูล และผ่านกระบวนการวิเคราะห์ และการสังเคราะห์

กระบวนการค้นคว้าทางมานุษยวิทยากับมโนทัศน์ด้านวัฒนธรรม ว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นกระบวนการที่อาศัยความจริง (reality) ทางสังคม และทางพฤติกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ในบริบท และเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ และไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุวิสัย (objective) โดยการเข้าถึงความจริง หรือการค้นหาคำความจริง ผู้วิจัยจำเป็นต้องใกล้ชิดกับสภาพการณ์กลุ่มบุคคลที่กำลังศึกษาด้วยตนเองและด้วยประสบการณ์ตรงในการดำเนินการร่วมกับวิธีวิจัยอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์ นอกจากนี้ มานุษยวิทยาเป็นสาขาที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา เป็นรากฐานสำคัญของการวิจัยทางมานุษยวิทยาที่พยายามเข้าใจพฤติกรรมและวัฒนธรรมของมนุษย์ในสังคมทุกหนทุกแห่งทั่วโลก และไม่ว่าในอดีต ปัจจุบัน หรือ อนาคต มักมุ่งเน้นศึกษาลำดับระบบความเชื่อและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ความเชื่อทางศาสนา การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ กฎหมาย และอื่น ๆ ซึ่งประกอบเป็นสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรม (Culture) จรียา โกเมนต์ (2560, น. 195-196)

บุญเลิศ วิเศษปรีชา (2546, น. 44) กรอบแนวคิด “อัตลักษณ์ และความเป็นชายขอบ” มโนทัศน์ว่าด้วยอัตลักษณ์ (Identity) และความเป็นชายขอบ (Marginality) เป็นมโนทัศน์ที่ถูกใช้ในแวดวงสังคมศาสตร์อย่างแพร่หลายเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม และถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ในหลายนัยสำคัญ และมีการเชื่อมโยงยึดเหนี่ยวในสังคมที่หลากหลาย หากกล่าวถึง อัตลักษณ์ของคนชายขอบจึงไม่ได้หมายความว่าเพียงอัตลักษณ์ หรือตัวตน ที่เกิดจากการให้ความหมายของตัวเองจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่ต้องพิจารณาอัตลักษณ์อย่างเป็นพลวัตที่ไม่หยุดนิ่งและความหมายใหม่ซึ่งอัตลักษณ์ของตนเองที่แตกต่างจากที่ถูกประทับด้วยกระบวนการสร้างอัตลักษณ์จึงเป็นกระบวนการที่มีพลวัตที่ไม่หยุดนิ่ง

Supakit Yimsrual (2013, p.12) อธิบาย "แนวคิดมานุษยวิทยาสถาปัตยกรรม" เป็นการศึกษาวิวัฒนาการของวัฒนธรรมมนุษย์และสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นที่เกี่ยวข้อง โดยการกำหนดพื้นที่และสถานที่เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การศึกษามานุษยวิทยาเกี่ยวกับการรับรู้และการตีความรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้นเป็นกระบวนการทางสังคม แม้ว่าวิธีการทางมานุษยวิทยาต่อสถาปัตยกรรมจะมีความซับซ้อนหลายด้าน และใช้รูปแบบที่ไม่เกี่ยวข้องพร้อมประเด็นที่หลากหลาย แต่จุดที่น่าสนใจหลัก ๆ คือการสำรวจว่ารูปแบบที่ถูกสร้าง

ขึ้นนั้นถูกกำหนดและสร้างขึ้นอย่างไรในวัฒนธรรม ด้วยความช่วยเหลือของข้อมูลเชิงลึกจากสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง "มานุษยวิทยาสถาปัตยกรรม" สามารถศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ อธิบาย และอธิบายความซับซ้อนที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นที่แตกต่างกันตามแต่ละบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

Jones (1996, p. 22 as cited in Supakit Yimsrual, 2013, p.13) “ผลของการศึกษามานุษยวิทยาในสถาปัตยกรรม กระตุ้นให้เกิดคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม หน้าที่และความสำคัญของศิลปะอย่างมีนัยอย่างสำคัญ ว่าที่มาของสถาปัตยกรรม ความสัมพันธ์ของคนกับอาคารบ้านเรือน และบทบาทของสถาปนิก ซึ่งนักมานุษยวิทยาสามารถช่วยให้เราเข้าใจว่าความสัมพันธ์ระหว่างอาคารบ้านเรือนกับสังคมมีความซับซ้อนมาก”

นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ ได้อธิบายกรอบแนวคิดลักษณะสถาปัตยกรรมในมิติมานุษยวิทยา โดยบทความบนเว็บไซต์ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร นักมานุษยวิทยาเชื่อว่าสภาพแวดล้อมคือปัจจัยสำคัญในการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ในปัจจุบันนี้การศึกษาตีความระบบสัญลักษณ์คือประเด็นหลักที่นักมานุษยวิทยาใช้การศึกษาสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างของมนุษย์ ถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาลักษณะสถาปัตยกรรมในมิติมานุษยวิทยามีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัย การจัดระเบียบทางสังคม การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ การตีความระบบความหมาย การแสดงออกทางพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับระบบการเมืองการปกครอง เป็นต้น การศึกษาสถาปัตยกรรมในทางมานุษยวิทยาจึงเป็นการทำความเข้าใจสังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมไปพร้อมกัน

ทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากข้อมูลที่เป็นไปของปรากฏการณ์แห่งความเป็นจริง โดยทฤษฎีนี้ถูกค้นพบ และพัฒนาซึ่งได้รับการตรวจสอบ (verify) จากการเก็บข้อมูล ที่นำมาวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างเป็นระบบ โดยทฤษฎีฐานรากมีฐานคิดพื้นฐานว่าด้วยการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ที่จำเป็นต้องเข้าใจถึงกระบวนการที่บุคคลได้สร้างหรือให้ความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัว เพราะแนวความคิด และการกระทำของมนุษย์มีพื้นฐานที่สำคัญจากการให้ความหมายที่ตนมีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งวิธีวิทยาแบบนี้

จึงเน้นที่การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยยึดหลักของการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์ จัดกลุ่มความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการคำอธิบายถึงปรากฏการณ์นั้น หลักการโดยทั่วไปของการสร้างทฤษฎีฐานราก ดังนี้ (สัญญา เคนาภูมิ, 2558, น. 97-98)

1. ผู้วิจัยต้องมีความไวเชิงทฤษฎี (theoretical sensitivity) การคิด และศึกษาข้อมูลในลักษณะที่จะนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์ และทฤษฎี ในทุกขั้นตอนของการวิจัย โดยจะสามารถบอกได้ว่าปรากฏการณ์นั้น ที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกันอย่างไรกับทฤษฎีใด

2. ผู้วิจัยดำเนินงานวิจัย และต้องทำงานใกล้ชิดกับกระบวนการศึกษาวิจัยทุกขั้นตอน

3. กระบวนการสร้างทฤษฎีฐานราก เน้นการเข้าถึงข้อมูล การเก็บข้อมูล การตีความข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ที่จะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีที่เหมาะสม

4. การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานรากเป็นมโนทัศน์ สมมติฐาน และกรอบแนวคิดสำหรับการอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่ศึกษาจะต้องมาจากข้อมูลโดยตรงเท่านั้น

5. ทฤษฎีที่ได้มาด้วยวิธีวิจัยแบบทฤษฎีฐานราก ถือเป็นทฤษฎีที่นักวิจัยสร้างขึ้นมาจากข้อมูลโดยตรง และเป็นทฤษฎีที่มุ่งหาคำอธิบายให้แก่ปรากฏการณ์ที่นักวิจัยเลือกมาศึกษาเป็นหลัก

ดังนั้น การสร้างทฤษฎีฐานรากเป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพที่เริ่มต้น จากข้อมูลแล้วนำไปสู่ทฤษฎีที่เป็นคำอธิบายสำหรับปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา นักวิจัยจะต้องสร้างมโนทัศน์ และกรอบแนวคิดสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษากระบวนการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะต้องดำเนินไปพร้อมกัน รายละเอียดของข้อมูลนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมในเรื่องที่ศึกษาอย่างรอบด้าน ทฤษฎีที่สร้างขึ้นสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ในลักษณะแบบเฉพาะเจาะจง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การนำวิธีการทฤษฎีฐานรากมาใช้เพื่อค้นหาตัวแปร และสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัยที่มีใช้ขององค์ความรู้ที่ถูกรับทักไว้ในสื่อต่าง ๆ แต่เป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์ขึ้นจริง ส่วนวิธีการทฤษฎีฐานรากในการค้นหาตัวแปร และกรอบแนวคิดนั้นเป็นการใช้ วิธีการศึกษานำร่อง (Pilot studies) เป็นการสำรวจก่อนการสำรวจจริงโดยใช้วิธีต่าง ที่ต้องแก้ไขปัญหา และอุปสรรคก่อน ดังนั้นหลักการ และวิธีการศึกษานำร่อง มีดังต่อไปนี้

1. การเลือกวิธีการศึกษานำร่อง

การศึกษานำร่องโดยทั่วไปเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative) ลักษณะนี้ทำให้การศึกษานำร่องแตกต่างจากการวิจัยที่มีการรวบรวมข้อมูลขั้นพื้นฐานโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ การศึกษานำร่องประกอบด้วย (สัญญา เคนาภูมิ, 2558, น. 99-100)

1.1 การสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ (Focus group interviews) เป็นการสัมภาษณ์โดยไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์อย่างเสรีจากกลุ่มบุคคลกลุ่มเล็ก การสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ การสัมภาษณ์แบบกลุ่มเฉพาะ จะมีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยมีเพียงการกำหนดประเด็นคำถามเอาไว้สามารถยืดหยุ่นได้ กลุ่มแบบเฉพาะ โดยทั่วไปประกอบด้วยผู้สัมภาษณ์หรือผู้ควบคุมกลุ่ม โดยผู้เข้าร่วมจะเป็นผู้อภิปรายประเด็นที่สำคัญ การสัมภาษณ์กลุ่มที่มีการใช้กลุ่มเฉพาะจะให้ผู้คลออภิปรายความรู้สึกที่แท้จริง ความวิตกกังวล หรือความตึงเครียด หรือการแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้งและตรงประเด็น

1.2 การใช้กลุ่มเฉพาะ (Focus groups) เป็นการอภิปรายแบบกลุ่มมากกว่า การส่งคำถามโดยตรงเพื่อเก็บข้อมูลซึ่งเป็นการรวบรวมแนวความคิด เพื่อใช้ในการกำหนดปัญหาให้ชัดเจน ยิ่งขึ้น การใช้กลุ่มเฉพาะต้องรวมกลุ่มบุคคลไว้ด้วยกัน เพื่ออภิปรายเกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังสนใจ การอภิปรายจะถูกควบคุมด้วยบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการกลุ่ม (Moderator) ทำหน้าที่ในการกำหนดโครงสร้าง ของการอภิปรายไว้อย่างคร่าว ๆ และนำการอภิปรายให้ดำเนินไปตามทิศทางของการกำหนดประเด็นหรือปัญหาที่เกี่ยวข้อง

1.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) หมายถึง การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาแบบกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวทาง และแสดงความคิดเห็นต่อประเด็น หรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มโดยประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากร เป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ การสนทนาจะต้องเปิดกว้างละเอียด และลึกซึ้งที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งมีการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองเพื่อให้ได้ข้อมูลในลักษณะที่มีเนื้อหาสาระหรือเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบการจัดกลุ่มสนทนา ดังนี้

1.3.1 บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ผู้ดำเนินงานสนทนา (Moderator) ผู้ดำเนินงานสนทนาจะต้องเป็นผู้ที่พูด และผู้ฟังภาษาท้องถิ่นได้ เมื่อบุคลิกภาพที่ดี อ่อนน้อม สุภาพ และมีมนุษยสัมพันธ์ดี การสนทนาจะต้องเป็นผู้รู้ความต้องการ และวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในแต่ละครั้งเป็นอย่างดีด้วย 2) ผู้จดบันทึกการสนทนา (Note - taker) ผู้จดบันทึกการสนทนา

จะต้องรู้วิธีปิดบันทึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้ช่วย (Assistant) ผู้ช่วยจะเป็นผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือทั่วไปในขั้นเตรียมการ การจัดสนทนากลุ่ม เช่น สถานที่ บันทึกเสียง เป็นต้น

1.3.2 แนวทางการสนทนากลุ่ม แนวทางในการสนทนากลุ่ม และการจัดลำดับหัวข้อในการสนทนา ในทางปฏิบัติอาจยืดหยุ่นได้จากบรรยากาศในการสนทนาที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้ดำเนินงานสนทนาอาจจะได้ประเด็นซึ่งไม่ได้คาดคิดเอาไว้ก่อนจากผู้เข้าร่วมสนทนา โดยผู้ดำเนินงานสนทนาสามารถชักต้อได้

1.3.3 การเตรียมอุปกรณ์สนาม ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง เทปเปล่า แบตเตอรี่แห้ง สมุดบันทึก และดินสอ เป็นต้น

1.3.4 แบบฟอร์มการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ควรจัดเตรียมแบบฟอร์มการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มไว้ด้วย

1.3.5 การส่งเสริมบรรยากาศ ควรจัดเตรียมสิ่งของสำหรับส่งเสริมเพื่อสร้างบรรยากาศ เช่น เครื่องดื่ม ขนมขบเคี้ยว ซึ่งจะช่วยเสริมบรรยากาศความเป็นกันเองระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการสนทนา

1.3.6 ของสมนาคุณแก่ผู้เข้าร่วมสนทนา เพื่อเป็นการตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนาแม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อย เป็นสิ่งสำคัญมากในการแสดงออกซึ่งความมีน้ำใจของการสนทนาในทางจิตวิทยา

1.3.7 ระยะเวลา และสถานที่ อาจเป็นบ้าน ศาลา วัด ใต้ร่มไม้ ที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก และห่างไกลจากความพลุกพล่านของผู้คน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้มีสมาธิในการอภิปรายเรื่องต่าง ๆ ที่กำลังสนทนากันอยู่ ส่วนระยะเวลาในการสนทนาโดยทั่วไปไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมงต่อ 1 กลุ่ม

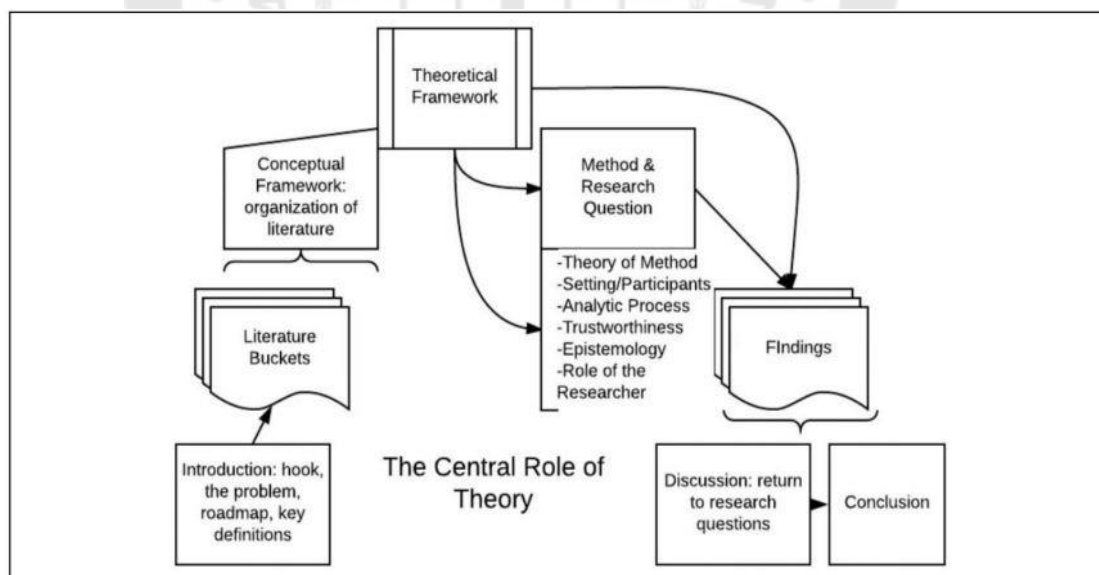
1.4 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth interviews) เป็นการสัมภาษณ์โดยไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์อย่างกว้าง ๆ โดยผู้สัมภาษณ์ถามหลายคำถาม และเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่ต้องการเปิดเผยเหตุผลเกี่ยวกับปัญหา จะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแบบเจาะลึกตามขั้นตอนในขั้นแรกของกระบวนการวิจัย ซึ่งมีความคล้ายกันกับการสัมภาษณ์ในคนใช้ทางจิต ถามคำถามหลากหลายโดยให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยการกระตุ้นผู้ตอบให้ตอบอย่างเสรี โดยไม่มีอิทธิพลที่ส่งผลต่อการกำหนดทิศทางการแสดงความคิดเห็น ซึ่งสามารถยกตัวอย่างได้หรือไม่ ทำไมท่านจึงกล่าวเช่นนั้น ฯลฯ

จากการทบทวนวิธีวิทยาดังกล่าวนั้นมีลักษณะขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยที่มีความเหมาะสมแก่การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาปรากฏการณ์ของการปรับตัว

ทางสังคมในกลุ่มชาวมัณนิ ด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และไม่ใช่วัตถุ รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อศึกษาเชื่อมโยงปัจจัยและเหตุผล เพื่อของการสร้างมโนทัศน์ตามขั้นตอนวิธีการของทฤษฎีสถานารามาเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในกระบวนการศึกษาในครั้งนี้

การสร้างกรอบทฤษฎี และกรอบแนวคิดการวิจัย

Christopher S. Collins 2018. ได้อธิบายแนวทางการสร้างกรอบแนวคิดและกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการกำหนดแนวทางในการทบทวนเอกสาร และวรรณกรรมเพื่อสร้างกรอบคิดหรือกรอบทฤษฎีตั้งต้น นำมาซึ่งแผนภาพของโครงสร้างของงานวิจัยเป็นการแก้ปัญหาการอธิบายความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของกรอบคิด และทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยชี้ให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของกรอบทฤษฎี และกรอบแนวความคิด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นการทำหน้าที่สร้างแผนภาพจากการทบทวนเอกสาร และวรรณกรรม รวมถึงการศึกษาการใช้กรอบทฤษฎี และการจัดระเบียบการทบทวนวรรณกรรมอย่างมีเหตุและผล ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 ภาพการสร้างกรอบทฤษฎี

ที่มา : Christopher S. Collins. (2018).

การจัดระเบียบการทบทวนเอกสาร และวรรณกรรมอย่างมีเหตุ และผลสามารถมองเห็นกรอบแนวคิดและให้เห็นถึงวิธีการที่การทบทวนวรรณกรรมที่ครอบคลุม ซึ่งจากภาพแสดงถึงกระบวนการวิเคราะห์การเชื่อมโยงทางตรงระหว่างกรอบทฤษฎีในด้านต่าง ๆ ของการออกแบบโครงสร้างในงานวิจัยอย่างชัดเจนและความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันจนนำไปสู่การสรุปผลการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการรวบรวมวรรณกรรมและสร้างกรอบทฤษฎี (Theoretical Framework) เป็นกระบวนการที่สามารถมองโครงสร้างงานวิจัยได้แบบมุกกว้างและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ถือเป็นแนวทางการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ยอดเยี่ยมและน่าสนใจซึ่งจะนำไปปรับใช้ในงานวิจัยในครั้งนี้

มานุษยวิทยาสถาปัตยกรรม (Architectural Anthropology)

การศึกษาทางมานุษยวิทยาสถาปัตยกรรมเริ่มขึ้นในทศวรรษที่ 1880 และ 1890 โดยมีงานบุกเบิกชาติพันธุ์วิทยาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมโดย Lewis Morgan, Walter Roth และคนอื่น ๆ จากนั้นจึงสร้างทฤษฎีในกลางศตวรรษที่ 20 โดยนักวิชาการเช่น Claude Lévi-Strauss และ Donald Thomson โดยชาวอะบอริจินดั้งเดิมมักถูกมองว่าใช้ที่พักพิงขนาดเล็กและเป็นคนเร่ร่อน เนื่องจากนักมานุษยวิทยาได้ให้ความสนใจเพียงแค่ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับระบบเครือญาติ โครงสร้างทางสังคม ศาสนา และภาษาศาสตร์ ซึ่งแตกต่างจาก Amos Rapoport จากภาควิชาสถาปัตยกรรมมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้เผยแพร่เอกสารสำคัญเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะที่พิกอาศัยชาวอะบอริจินดั้งเดิม ซึ่งพวกเขาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมภายใต้ผลกระทบของลัทธิล่าอาณานิคมและโลกาภิวัตน์ โดยทฤษฎีมานุษยวิทยาสถาปัตยกรรมได้แตกแขนงออกมา และรวมเป็นสาขาการศึกษาต่าง ๆ เช่น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น การศึกษาพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม และทฤษฎีการวิเคราะห์รูปแบบทางกายภาพที่สัมพันธ์กับพื้นที่ ซึ่งแก้ไขคำจำกัดความของสถาปัตยกรรม เพื่อเน้นความซับซ้อนของความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อม โดยตระหนักว่าองค์ประกอบทางกายภาพทางสถาปัตยกรรม ทั้งจากธรรมชาติและสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้น พื้นที่กิจกรรมเชิงพฤติกรรมทั้งหมดนี้อยู่ภายในภูมิทัศน์วัฒนธรรม และผสมผสานรูปแบบความหมายทางพฤติกรรมเข้ากับโครงสร้างทางวัฒนธรรม เพื่อส่งผลให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยคำจำกัดความนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของผู้คน การทำความเข้าใจทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พฤติกรรมของมนุษย์ภายในสภาพแวดล้อมนี้ช่วยให้การวิเคราะห์พื้นที่อาศัยและความต้องการที่อยู่อาศัยมีความชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงความเชื่อทางศาสนาที่แฝงอยู่ใน บทบาทของดินแดน จิตวิญญาณ เป็นการกำหนดอัตลักษณ์บุคคล กลุ่มคนและสร้างตัวตนซึ่งจะหล่อหลอมค่านิยมทางพฤติกรรมและแนวทางปฏิบัติตลอดจนระบบทุนทางสังคม Memmott, Paul. (2013) pp.905-917.

การตั้งถิ่นฐานแบบชนบท (Rural Settlement)

การตั้งถิ่นฐานแบบชนบท นั้นแตกต่างจากการตั้งถิ่นฐานแบบเมือง (Urban Settlement) ซึ่งเป็นลักษณะของผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม การค้า และบริการต่าง ๆ โดย การตั้งถิ่นฐานแบบชนบท ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีพื้นที่ที่เป็นชุมชนชนบทซึ่งกลุ่มตั้งถิ่นฐานแบบชนบทนี้เป็นบุคคลส่วนใหญ่ของโลกการตั้งถิ่นฐานในชนบทแบบนี้แสดงถึงการเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1. การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม (Clustered Rural Settlement) คือ ชุมชนในชนบทที่มีการอาศัย และสร้างอาคารบ้านเรือน อยู่ติดกับอาคารอื่น ๆ เช่น วัด สถานบริการ โรงเรียน ซึ่งมักเรียกชุมชนขนาดเล็กกว่า หมู่บ้าน การตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่มนี้สามารถแบ่งประเภทได้อีก 2 ลักษณะ คือ การตั้งถิ่นฐานแบบวงกลม (Circular Settlement) เช่นชุมชนเกษตรกรรมในประเทศโรมาเนีย และการตั้งถิ่นฐานแบบแนวยาวตามเส้นทางคมนาคม (Linear Settlement) 2. การตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตัว (Dispersed Rural Settlement) เป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่พบเห็นได้มากที่สุด ในสังคมเกษตรกรรม ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณพื้นที่ทำกิน Dorrell, D. (2018), p.12.1.1-12.2.4

นอกจากนี้หนังสือการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ โดย ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2536). ได้อธิบายถึงปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานกล่าวอ้างความคิดเห็นของ เดอแมงฌ์ ที่ให้ความสำคัญต่ออิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพทางสังคม และระบบเกษตรกรรม ซึ่งปัจจัยด้านกายภาพนั้นด้านลักษณะภูมิประเทศมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานเขาชี้ให้เห็นว่าภูมิประเทศที่ราบเรียบจะก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานแบบเกราะกลุ่ม ส่วนที่สูงขรุขระจะก่อให้เกิดรูปแบบกระจาย ดังนั้นที่ราบจะดึงดูดการตั้งถิ่นฐาน ส่วนภูเขาและที่สูงจะก่อให้เกิดการตั้งบ้านเรือนโดดเดี่ยว และปัจจัยทางสังคมที่เมื่อพิจารณาประวัติความเป็นมาของชนเผ่าต่าง ๆ ตลอดจนความสัมพันธ์ทางครอบครัวมนุษย์น่าจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มมากกว่าที่จะอยู่กระจัดกระจาย ซึ่งในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานปัจจัยทางสังคมอีกประการคือ ความปลอดภัย ซึ่งเมื่อมนุษย์มีความปลอดภัยมั่นคงแล้วลักษณะของหมู่บ้านก็จะเกิดการกระจัดกระจายกันออกไป และอิทธิพลของระบบเกษตรกรรมจะมีผลโดยตรงต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

จากการศึกษาแนวความคิดภววิทยาวัตถุที่มีความใกล้เคียงกับกระบวนการค้นคว้าความจริงแบบคาดเดา (speculative realism) ซึ่งเป็นแนวคิดของ (Ray Brassier, 2014 อ้างถึงใน นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ, 2564) เผยแพร่บนเว็บไซต์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ที่พยายามลดทอนตรรกะแบบ (Reduction) ที่เชื่อว่าสิ่งที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ซับซ้อนสามารถอธิบายได้โดยสิ่งที่มาจากส่วนประกอบย่อย ๆ ที่ประกอบรวมตัวกันขึ้นมา ตรรกะนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความคิดที่มีต่อวัตถุภายใต้กระบวนการค้นคว้าสัมพันธ์นิยม ซึ่งเป็นการบ่มเพาะความจริงที่เกี่ยวข้องกับโลก และการตีความสิ่งต่าง ๆ จากความคิดของมนุษย์ ซึ่งไม่ได้มองข้ามความเป็นจริงที่อยู่นอกเหนือความคิดของมนุษย์ กล่าวอีกด้านหนึ่งคือ ความจริงในโลกมักจะถูกตัดสินจากสติปัญญาของมนุษย์เท่านั้น

Harman (2002 อ้างถึงใน นฤพนธ์ ดำรงวิเศษ, 2564) เผยแพร่บนเว็บไซต์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กล่าวว่า การดำรงอยู่ของวัตถุมี 2 รูปแบบ คือ วัตถุที่เป็นจริง กับ วัตถุทางความรู้สึก (real objects and sensual objects) วัตถุที่เป็นจริง หมายถึง วัตถุที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์และจินตนาการของมนุษย์ ส่วนวัตถุทางความรู้สึกเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในของมนุษย์ ประเด็นสำคัญที่ Harman ได้อธิบายการ

ดำรงอยู่ของวัตถุวางอยู่บนจุดที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันระหว่างตัววัตถุกับคุณสมบัติของวัตถุ เช่น แอปเปิ้ล ซึ่งลักษณะสีแดงของมัน เป็นจุดที่ทำให้เกิดความแตกต่าง ซึ่งนำไปสู่การแยกคุณสมบัติของวัตถุที่แตกต่างกัน 2 แบบ คือ คุณสมบัติทางความรู้สึกกับคุณสมบัติที่เป็นจริงวัตถุทุกชนิดมีคุณลักษณะที่มากกว่าหนึ่ง และการดำรงอยู่อย่างเป็นเอกเทศต่อวัตถุชนิดอื่น ในแง่นี้วัตถุจึงมีมิติที่ลึกมากกว่าจะถูกตีความจากสติปัญญาของมนุษย์เพียงเท่านั้น

จากข้อถกเถียงเกี่ยวกับภววิทยาวัตถุ แนวคิดของ Harman โดยใช้คำว่า Object-oriented ontology กลายเป็นแนวคิดทางปรัชญาที่ถูกพูดถึงกันในปัจจุบัน ซึ่งจากข้อถกเถียงที่มีอิทธิพลต่อการศึกษามืออยู่ของความจริงนั้นๆ จากแนวคิดภววิทยาวัตถุ คือ การละทิ้งตรรกะแบบสหสัมพันธ์นิยมที่มองโลกผ่านความคิดของมนุษย์เป็นส่วนสำคัญหรือใช้มุมมองโดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางของวัตถุ ในทัศนะของ Harman (2002) เชื่อว่า “ความจริง” ก็ยังดำรงอยู่นอกเหนือความเป็นคิด และการกระทำของมนุษย์ และความพร้อมกับการพยายามได้เถียงว่าการทำความเข้าใจ “วัตถุ” ไม่ใช่แค่การมองดูความสัมพันธ์ที่วัตถุมีต่อสิ่งต่าง ๆ และสรุปว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นคือ “ความจริง” ในแบบที่ปรากฏ หากแต่วัตถุแต่ละชนิดมีโลกของมันโดยไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุชนิดอื่น

ข้อสังเกตว่าแนวคิดภววิทยาวัตถุ (Segall, 2011 อ้างถึงใน นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2564) เผยแพร่บนเว็บไซต์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) แนวคิดภววิทยาวัตถุนั้นลดทอนคุณค่าของระบบความหมาย และทำให้มนุษย์กับสิ่งที่มีใช้มนุษย์เป็นแค่วัตถุที่ไร้ซึ่งความแตกต่าง ในความเป็นจริงแล้วนักวิชาการที่สนใจภววิทยาวัตถุควรทบทวนว่าคำอธิบายเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของวัตถุมีนัยสำคัญอย่างไรต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ และสิ่งที่มีมนุษย์ให้ความหมายสมควรละทิ้งมองข้าม และละเลยความหมายที่วัตถุเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากนี้แนวโน้มของแนวคิดภววิทยาวัตถุลดทอนระบบเชิงความหมายที่มนุษย์สร้างขึ้น จนความหมายต่าง ๆ กลายเป็นสิ่งไร้ค่า

นอกจากนี้ มิ่ง ปัญหา (2562) ได้อธิบายถึง วัตถุ บทบาท (Agency) และสัจนิยมอนุมาน (Speculative Realism) เป็นแนวคิดการให้ความสำคัญกับบทบาทสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ทั้งหมด แม้แต่สิ่งที่มีชีวิตที่คล้ายมนุษย์เช่น ปัญญาประดิษฐ์ หรือแม้แต่พลังชีวิตของสรรพสิ่ง รวมไปถึงการเข้าถึงความจริงเกี่ยวกับโลกภายนอกที่มนุษย์มองว่าตัวเองแยกขาดออกมา และมองว่าเป็นสิ่งที่สามารถอธิบายได้เรียกว่า “สรรพสิ่ง” ไว้ต่างกัน เช่น วัตถุ (object หรือ material)

กลุ่มผสมรวม (assemblage) สิ่ง (thing) องค์ร่าง (body) และความหมายของ สรรพสิ่ง นั้นอาจตีความกว้างหรือแคบนั้นแตกต่างกันซึ่งกล่าวได้ว่า วัตถุอาจเป็นเครื่องใช้ ส่วนแนวคิดสังนิยมนุমানถึงแม้มีแนวคิดในรูปแบบต่าง ๆ อาจมีที่มาต่างกัน แต่กล่าวได้ว่าที่มาที่สำคัญที่สุดคือแนวคิดที่ตั้งคำถามกับการแยกธรรมชาติออกเป็นสองลักษณะ ลักษณะหนึ่งคือธรรมชาติที่เรารับรู้ในฐานะความสวยงาม และอีกลักษณะคือความเป็นจริงทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกรับรู้ ซึ่งการตั้งคำถามนี้นำมาสู่ความท้าทายต่อทัศนคติเกี่ยวกับสรรพสิ่งที่ถูกมองว่ามีขอบเขตชัดเจน เข้าใจได้ง่าย หรือการผสมผสานกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกของความเป็นจริงของตัวมันเองที่แยกขาดและไม่เกี่ยวข้องกับความคิดของมนุษย์ ซึ่งกลุ่มของนักคิดในสังนิยมนุমানได้เสนอแนวคิดที่อยู่ในร่มของสังนิยมนุমানว่า ภววิทยาวัตถุ โดยแนวคิดนี้เน้นย้ำการศึกษาวัตถุที่กินความหมายรวมถึงมนุษย์ และวิพากษ์การศึกษาวัตถุสองรูปแบบ ซึ่งทำลายแก่นสารของวัตถุที่ลดทอนการอธิบายวัตถุด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ ของวัตถุเหล่านั้น รูปแบบต่อมาคือการทำให้เกิดความหมาย กล่าวคือการนิยามด้วยความสัมพันธ์ของวัตถุกับสิ่งอื่นหรือการกระทำของวัตถุที่ชัดเจนแทนที่จะเป็นตัววัตถุเองทำให้วัตถุนั้นไม่มีความเป็นจริงในตัวเองนอกเหนือจากการกระทำของมันตัวเอง แต่กลับสนใจบทบาทและความสัมพันธ์ของวัตถุต่าง ๆ ที่ซับซ้อนซึ่งมนุษย์เป็นเพียงผู้กระทำหนึ่งในโลกของกระบวนการและการกระทำ

สรุปการศึกษาภววิทยาวัตถุเกี่ยวข้องกับกระบวนการทัศนความจริง ในการดำรงอยู่ของวัตถุมี 2 รูปแบบ คือ วัตถุที่เป็นจริง กับ วัตถุทางความรู้สึก (real objects and sensual objects) หากลดทอนความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับวัตถุ หรือแยกคุณสมบัติของวัตถุที่ต่างกันสองแบบคือ คุณสมบัติทางความรู้สึกกับคุณสมบัติที่เป็นจริง เป็นการละทิ้งตรรกะแบบสหสัมพันธ์นิยมที่มองโลกผ่านความคิดของมนุษย์ การศึกษาที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงวัฒนธรรมอย่างแน่นหนาไม่อาจจะละเลยความหมายที่วัตถุเหล่านั้นมีอิทธิพลโดยตรงต่อชีวิตของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษการปรับตัวทางวัฒนธรรมในงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าควรศึกษาระบบความหมายที่มนุษย์มีให้กับวัตถุและวัตถุนั้นสร้างความหมายอย่างไรต่อมนุษย์

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความ วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณิแห่งเทือกเขาบรรทัด โดยมองผ่านความหมาย “บ้าน” และวิถีทางวัฒนธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย ระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ 1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และวิถีทางวัฒนธรรมทั้ง 3 รูปแบบวิถีชีวิต 1. วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม 2. วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ 3. วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร เพื่อนำข้อมูลจากภาคสนามมาวิเคราะห์การให้ความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างชาวมัณิกับบ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม โดยใช้ทฤษฎีสถานฐาน (Grounded Theory Method) เพื่ออธิบายผลการวิจัยที่พบปรากฏการณ์ความเชื่อมโยงของระบบเชิงโครงสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตชาวมัณิ บ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม โดยมุ่งศึกษาสภาพแวดล้อมทางสังคม วิถีชีวิต และความเชื่อเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรม และการปรับตัวทางวัฒนธรรมสู่สังคมพหุวัฒนธรรมในบริบทที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อศึกษาปรากฏการณ์การปรับตัวทางวัฒนธรรมโดยมุ่งเน้นทำความเข้าใจความหมายของบุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งข้อมูลหลักที่ได้จะเป็นข้อมูลมาจากแง่มุมของผู้ถูกศึกษาเพียงเท่านั้น ไม่ใช่มุมมองของบุคคลภายนอก ดังนั้นผู้จึงใช้เป็นเครื่องมือส่วนสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนศึกษาดังนี้

1.1 ศึกษาประวัติความเป็นมา ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม “บ้าน” และวิถีทางวัฒนธรรมในลักษณะเชิงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงทางกายภาพของชาวมัณิแห่งเทือกเขาบรรทัด จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 สร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) จากการทบทวนวรรณกรรมออกมาเป็นแผนภาพโครงสร้างกรอบแนวคิดตั้งต้น

1.3 การศึกษานำร่อง (Pilot Study) เป็นการเก็บข้อมูลด้านสภาพแวดล้อม ด้านพื้นที่ประชากร วิถีชีวิตและกิจกรรมทางวัฒนธรรม จัดทำแผนผังภาพทางกายภาพ วิถีทางวัฒนธรรม

ทั้งที่เป็นวัตถุ และไม่ใช่วัตถุ การย้ายเคลื่อนการตั้งถิ่นฐาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่พบในขณะที่ทำการศึกษา สำนวนคำร้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเก็บข้อมูลภาคสนามจริง และผู้วิจัยใช้รหัสในการรายงานข้อมูลแทนการใช้ชื่อของกลุ่มประชากรที่ศึกษา

1.4 สร้างกรอบทฤษฎี (Theoretical Framework) เพื่อโน้มน้าวสู่ระเบียบวิธีวิจัย การออกแบบเครื่องมือการวิจัยและกระบวนการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบและการสรุปอภิปรายผล

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความหมายและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ “บ้าน” และวัตถุทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมาย และเชิงทางกายภาพ และการปรับตัวทางวัฒนธรรม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information)

1.5.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการสังเกตจดบันทึก ถ่ายภาพคุณลักษณะรูปแบบต่าง ๆ บ้าน วัตถุวัฒนธรรมต่าง ๆ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยการรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information)

1.5.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้นำทางความเชื่อ หัวหน้าชุมชน เจ้าของบ้าน เป็นการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to Face) โดยใช้คำถามปลายเปิดสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) บันทึกเสียงและถ่ายภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) เกี่ยวกับความหมาย บ้าน และวัตถุวัฒนธรรม

1.6 การนำข้อมูลมาวิเคราะห์

1.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความปรากฏการณ์ (Interpretative Phenomenological Analysis) (IPA) เพื่อทำความเข้าใจความหมายของภาวะในสภาพที่เป็นอยู่บริบทที่เขาดำรงอยู่ และการปรับตัวทางวัฒนธรรม การให้ความหมายเชิงคุณค่า บ้าน วัตถุวัฒนธรรมต่าง ๆ 2 มิติ คือ ด้านกายภาพ และความหมายแต่ละรูปแบบการอยู่อาศัย 3 รูปแบบ 1) วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม 2) วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ 3) วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร จากการตอบคำถามของการสัมภาษณ์โดยการได้รับคำตอบซ้ำของเนื้อหาการตอบคำถาม

1.6.2 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการปรับตัวทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางธรรม ในบริบทที่แตกต่างกัน 3 รูปแบบ 1) วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม 2) วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ 3) วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

1.7 การสรุปอภิปรายผล

1.7.1 สรุปอภิปรายปรากฏการณ์ ประเด็นการให้ความหมายเชิงคุณค่า “บ้าน” และวัตถุวัฒนธรรม ในมิติความสัมพันธ์เชิงทางกายภาพ และมิติความสัมพันธ์เชิงความหมาย ในแต่ละบริบทชุมชนของชาวมัณนิ 3 รูปแบบ 1) วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม 2) วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ 3) วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

1.7.2 สรุปอภิปรายปรากฏการณ์มิติความสัมพันธ์เชิงทางกายภาพ และมิติความสัมพันธ์เชิงความหมายต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมเข้าสู่สังคมพหุวัฒนธรรม และความเชื่อมโยงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมัณนิที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางธรรมต่างทั้ง 3 รูปแบบ 1) วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม 2) วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ 3) วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

2. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

2.1 การเลือกพื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกขอบเขตพื้นที่การวิจัยภาคสนาม ชาวมัณนิกลุ่มภาษาแต้ยนแอ บริเวณเทือกเขาบรรทัดทางภาคใต้ของประเทศไทย 3 รูปแบบ 1) วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม 2) วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ 3) วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ได้ดังนี้

2.1.1 วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ตำบลคลองทรายขาว อำเภองหวา จังหวัดพัทลุง คือกลุ่มกองหวา โดยสำรวจด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพบ้านทั้งหมดของกลุ่ม จำนวนสมาชิกทั้งหมด 34 คน โดยแบ่งการสัมภาษณ์แบบกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มผู้อาวุโส และกลุ่มวัยรุ่น

2.1.2 วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ตำบลทุ่งนารี อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง คือกลุ่มป่าบอน โดยสำรวจด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพบ้านทั้งหมดของกลุ่ม จำนวนสมาชิกทั้งหมด 23 คน โดยแบ่งการสัมภาษณ์แบบกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มผู้อาวุโส และกลุ่มวัยรุ่น

2.1.3 วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ชุมชนบ้านปลายคลองตง ตำบลปะเหลียน อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง คือกลุ่มปลายคลองตงโดยสำรวจด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพบ้านทั้งหมดของกลุ่ม จำนวนสมาชิกทั้งหมด 61 คน โดยแบ่งการสัมภาษณ์แบบกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มผู้อาวุโส และกลุ่มวัยรุ่น

2.2 การเลือกกลุ่มประชากรศึกษา โดยการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเป้าประสงค์ความเป็นตัวแทน (From aiming at Representative) โดยจำกัดกลุ่มศึกษาแต่ละรูปแบบวิถีชีวิตกลุ่มละหนึ่งกลุ่มศึกษา เนื่องจากชาวมัณนิมีอุปนิสัยสันโดษยึดถือความเป็นส่วนตัวสูงซึ่งมักไม่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าศึกษาอย่างใกล้ชิดมากนักซึ่งต้องเข้าศึกษาตามติดวิถีชีวิตเป็นระยะเวลานานเพื่อสร้างความไว้วางใจและยอมเปิดเผยข้อมูลสำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์และการเก็บ

ข้อมูลด้านกายภาพจากผู้ที่เป็นผู้อาวุโส ผู้นำกลุ่ม บุคคลสำคัญที่ได้รับการยอมรับนับถือภายในกลุ่ม และคนรุ่นใหม่ให้เป็นตัวแทนแต่ละกลุ่ม และผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน เนื่องจากเป็นจำนวนที่ข้อมูลเกิดการอิมิตัวตามแนวคิด Marshall (2013) p.11-22.

2.3 เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ เป็นชาวมัณนีที่เกิด และอาศัยอยู่ในบริเวณเทือกเขาบรรทัดที่สามารถสื่อสารภาษาไทยกลางหรือภาษาไทยภาคใต้หรือภาษามัณนีที่มีบุคคลช่วยแปลภาษา และคนนอกวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวมัณนีในแต่ละกลุ่มที่มีความประสงค์ในการให้สัมภาษณ์และการสำรวจ บ้านและวัตถุประสงค์ต่าง ๆ และไม่ปฏิเสธการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกวัฒนธรรมและมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์

2.4 จากการศึกษาพบว่าชาวมัณนี มีสื่อสารภาษาไทยภาคกลาง และภาษาไทยภาคใต้ได้เป็นอย่างดีในบางคนเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในขั้นตอนระหว่าง การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงให้บุคคลที่มีคุ้นเคยของแต่ละกลุ่ม มีความเข้าใจด้านภาษาไทยภาคใต้ และภาษามัณนี (กลุ่มแต้แน) เป็นผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนและสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูล และขั้นตอนการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์งานวิจัยดังนี้

3.1 ลักษณะการเก็บข้อมูลในการวิจัย ประเด็นการให้ความหมายเชิงคุณค่า “บ้าน” และวิถีทางวัฒนธรรม ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ในประเด็นและปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในแต่ละรูปแบบการอยู่อาศัย

3.2 การข้อมูลประเด็นการปรับตัวทางวัฒนธรรม ในลักษณะเชิงทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับ บ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์เจ้าของบ้าน โดยบันทึกเสียงและถ่ายภาพ และการสังเกต (Observation) เป็นการสังเกต จดบันทึก ถ่ายภาพคุณลักษณะรูปแบบต่าง ๆ ของเรือนสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและกิจกรรมทางวัฒนธรรม

3.3 ลักษณะการเก็บข้อมูลในการวิจัยประเด็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับวิถีทางวัฒนธรรม ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อนำมาวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

3.4 ลักษณะการเก็บข้อมูลในการวิจัยประเด็นการปรับตัว และการให้ความหมายเชิงคุณค่าที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง

3.5 การเก็บข้อมูล โดยให้กลุ่มประชากรที่ศึกษาตอบคำถามด้วยการถ่ายภาพ โดยให้ถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต 3 สิ่งของตัวเองในปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์การให้ความหมายและวัตถุวัฒนธรรมต่าง ๆ

3.6 การตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์และการสำรวจ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาทฤศมิตร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน วิเศษศักดิ์ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ และประสบการณ์ภาคสนามเกี่ยวกับความหมายของบ้าน สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ พร้อมทั้งปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจตามคำแนะนำ หลังจากปรับปรุงตามคำแนะนำ ผู้วิจัยหาค่าความเชื่อมั่นโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนนความสอดคล้องของข้อคำถาม โดยใช้สูตร IOC: Item Objective Congruence Index หาค่าเฉลี่ยความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 – 1.00 โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้อง
- ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้อง
- ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้อง

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ หาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อ

$$\text{คำถามและเนื้อหา จากสูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

โดย IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$$\sum R = \text{ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ}$$

$$N = \text{จำนวนผู้เชี่ยวชาญ}$$

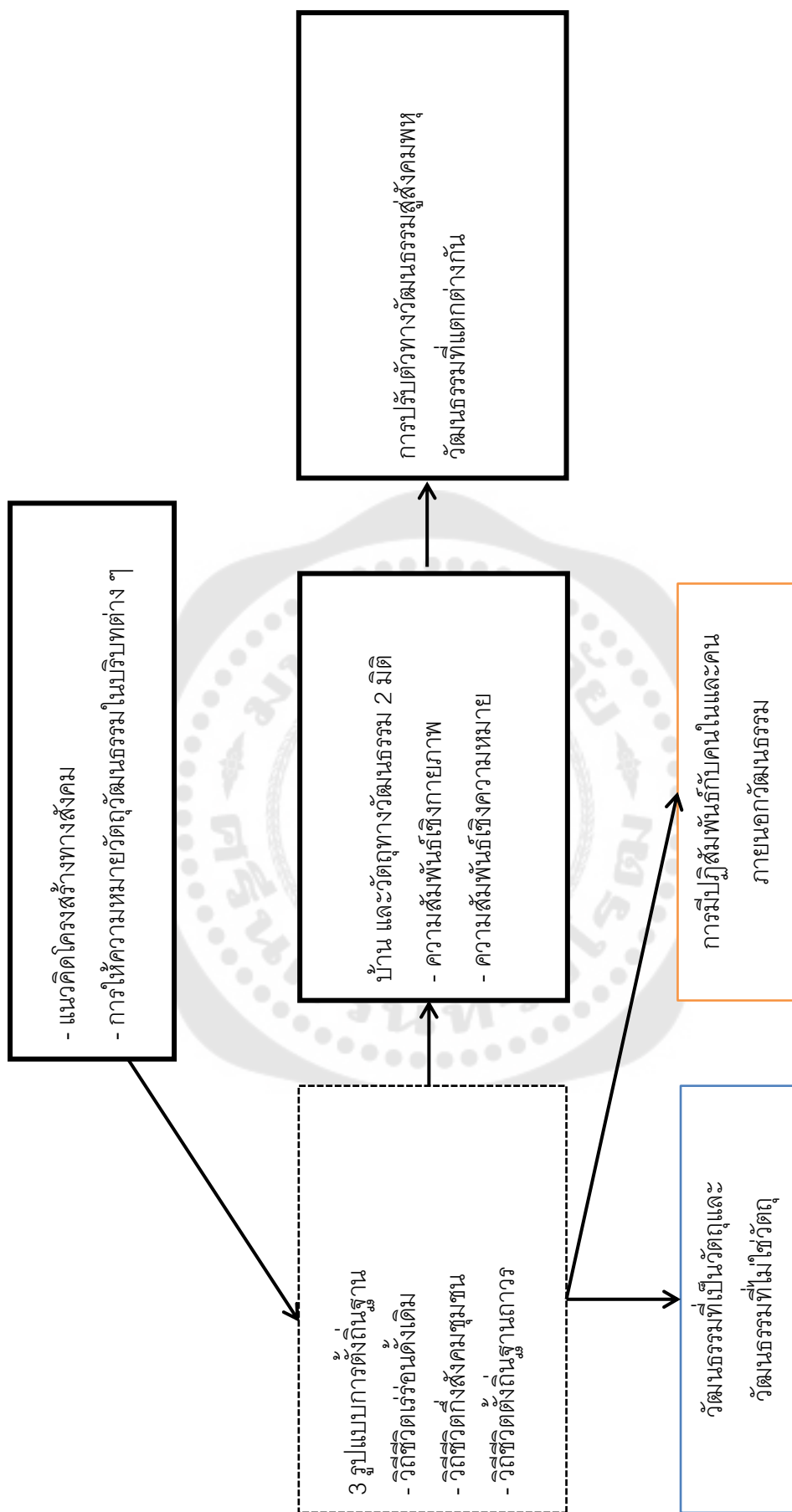
โดยเกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้าหากมีค่า 0.50 ขึ้นไป แสดงให้เห็นว่า ข้อคำถามนั้นมีความตรงต่อเนื้อหาของข้อคำถาม ซึ่งข้อคำถามนั้นใช้ได้ อ้างถึงใน ปราณี หล้าเบญญะ. (2559). น. 1-10.

3.7 การจัดระเบียบข้อมูล โดยลักษณะเนื้อหาข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการภาคสนาม ได้แก่ การจดบันทึกข้อมูลจากการแบบสัมภาษณ์ เสียงบันทึกการสนทนา ภาพถ่าย และการวาดภาพเก็บข้อมูล ด้านกายภาพ การจัดวางผัง (Lay-out plan) ในการจัดระเบียบข้อมูลแบบเป็นระบบ

โดยประยุกต์ใช้ กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม (Interior Architecture Design Process) โดยใช้ การวิเคราะห์หน้าที่ใช้สอยและกิจกรรม (Function and Activity Analysis) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1. การสำรวจสภาพทางสถาปัตยกรรม (Existing Building) ตัวที่ตั้ง และลักษณะบ้าน 2. การวิเคราะห์หน้าที่ใช้สอย (Function Analysis) เพื่อได้มาซึ่งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ (Relationship of Facilities) โดยการใช้เทคนิค แสดงระบบหน้าที่ใช้สอย (Function System) และการวิเคราะห์กิจกรรม (Activity Analysis) เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงพื้นที่ใช้สอยตามกิจกรรมทางวัฒนธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.8 การจัดระเบียบข้อมูล โดยลักษณะเนื้อหาของวัตถุวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ได้จากการภาคสนาม ได้แก่การจดบันทึกข้อมูลจากการแบบสัมภาษณ์ เสียงบันทึกการสนทนา ภาพถ่าย และการวาดภาพเก็บข้อมูล ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและช่วยอธิบายปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานำร่อง ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าชาวมัณนิมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย, เครื่องประดับ, เครื่องแต่งกาย, เครื่องมือล่าสัตว์, สมุนไพร, อาหาร และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ภาษา, ประเพณี, ความเชื่อ, กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคม, การดำรงชีวิต, ความรู้ และภูมิปัญญา นอกจากนี้การติดต่อสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในและคนภายนอกวัฒนธรรมเป็นอิทธิพลสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมเช่นกัน ดังนั้นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนิโดยมอง บ้าน และวัตถุวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องศึกษาตามองค์ประกอบที่อยู่ในปรากฏการณ์จริงซึ่งนำมาสู่กรอบทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรม ดังภาพต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 ภาพกรอบทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวม้ง (ภาพโดยผู้วิจัย)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการปรับตัวทางวัฒนธรรมความหมายเชิงคุณค่าผ่าน บ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม คือ ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพในปัจจุบันของชาวมัณนีแห่งเทือกเขาบรรทัด ทั้งนี้กระบวนการในเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำความเข้าใจต่อการศึกษารื่องนี้จากวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในมิติต่าง ๆ จากนั้นจึงลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ สํารวจอีกทั้งทำปฏิสัมพันธ์เพื่อค้นพบข้อมูลเชิงลึกถึงความคิด และทัศนคติที่สามารถสื่อสารออกมาทางภาษา แสดงถึงความสำคัญของบ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม ทั้งในมิติทางความเชื่อ ความคิด ความหมาย การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ การใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กับพื้นที่กิจวัตรประจำวัน และพื้นที่กิจกรรมทางวัฒนธรรม รวมทั้งผู้วิจัยได้ภาพถ่ายและการวาดภาพเก็บข้อมูลด้านกายภาพด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5.1.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สํารวจ เสียงบันทึกการสนทนา ภาพถ่าย และการวาดภาพเก็บข้อมูลด้านกายภาพ มาทบทวนความสมบูรณ์ของข้อมูลและทำความเข้าใจความหมายของแต่ละประโยค โดยการอ่านแต่ละกลุ่มคำที่ค้นพบคำที่มีแล้วให้ความหมายในแต่ละประโยคที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล

5.1.2 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สํารวจ ภาพถ่าย เสียงและเนื้อหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นำมาจัดหมวดหมู่เปรียบเทียบ ตีความและทำความเข้าใจ ซึ่งเป็นกระบวนการลงรหัส (Code and text) ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงภาพ (Computer Assisted Qualitative Data Analysis Software) ATLAS/ti ใช้วิเคราะห์ข้อความตัวอักษร (Text) ข้อมูลรูปภาพ (Graphic) ในการสร้างและตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างรหัส (codes) การตั้งรหัส โดยผสานผสมระหว่าง (Deductive Coding) กับ (Inductive Coding) ข้อสังเกต (Commenting) และการบันทึกสรุป (Memos)

5.1.3 นำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดจำแนกประเด็นของข้อมูลที่กำหนดไว้เป็นหมวดหมู่ ในกรอบการวิจัยและการวิเคราะห์เนื้อหา การให้ความหมายที่มีความสำคัญการได้รับคำตอบซ้ำกันในการสัมภาษณ์ของกลุ่มที่ศึกษา วิเคราะห์ และบรรยายปรากฏการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ทั้งข้อมูลที่มีความเหมือน และความแตกต่างของส่วนประกอบ ความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงปรากฏการณ์ ที่ศึกษาตามข้อมูลข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของการปรับตัวทางวัฒนธรรม “บ้าน” และวิถี

ทางวัฒนธรรม และประเด็นทางวัฒนธรรมของความสัมพันธ์เชิงความหมายและความสัมพันธ์เชิงกายภาพ

5.1.4 สังเคราะห์ โดยการใช้การพรรณนาวิเคราะห์ มาสรุปอธิบายความสัมพันธ์ในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์งานวิจัย อธิบายความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมัณนิ บ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม ในแต่ละรูปแบบของวิถีชีวิตชาวมัณนิ สภาพแวดล้อมทางสังคม แวดล้อมทางกายภาพ ความเชื่อเชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจการปรับตัวทางวัฒนธรรมในปัจจุบันถึงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิเคราะห์ลักษณะเชิงกายภาพและลักษณะเชิงความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมัณนิกับบ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม และความเชื่อมโยงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มชาวมัณนิจำนวน 3 กลุ่ม ตามบริบทวิถีชีวิตในการตั้งถิ่นฐานที่มีลักษณะที่แตกต่างกันทั้ง 3 รูปแบบวิถีชีวิต 1. วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม 2. วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และ 3. วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร แบบเฉพาะเจาะจง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-Depth Interview) โดยแบ่งกลุ่มการสัมภาษณ์ออกเป็น การตั้งถิ่นฐานละ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชาวมัณนิผู้อาวุโส, กลุ่มชาวมัณนิวัยรุ่น และกลุ่มบุคคลใกล้ชิด มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบแผนการสร้างทฤษฎีฐานราก โดยผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 6 ส่วน และแสดงภาพการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์การศึกษานำร่อง (Pilot Study) เพื่อเก็บข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พื้นที่ ประชากร วิถีชีวิต กิจกรรมชีวิตประจำวัน กิจกรรมทางวัฒนธรรม วิถีทางวัฒนธรรม การเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน จำนวนประชากรแต่ละกลุ่ม จะแผนผังความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่ม และการใช้รหัสในการรายงานข้อมูล แทนการใช้ชื่อของกลุ่มประชากรที่ศึกษา เพื่อสร้างเครื่องมือก่อนการเก็บข้อมูลภาคจริง

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพบ้าน และความสำคัญ โดยมีการวิเคราะห์ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่นฐาน แนวความคิดในการเลือกพื้นที่การตั้งถิ่นฐาน สภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ ผังบริเวณ ลักษณะทางกายภาพของบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ใช้สอยทางกายภาพกับกิจกรรมระหว่างวันและกิจกรรมทางวัฒนธรรม จากการสำรวจ สังเกต บันทึกภาพ วาดภาพ และการสัมภาษณ์รายบุคคลในการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 - 3 ในแต่ละบริบทวิถีชีวิตในการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน เพื่อติดตามศึกษาตลอดการทำวิจัย เนื่องจากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ทั้ง 2 กลุ่มนี้ได้มีการโยกย้ายถิ่นฐานตามปัจจัยเงื่อนไข และความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตจึงเป็นเหตุให้ต้องติดตามย้ายถิ่นฐาน

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความหมาย และความสำคัญเชิงความหมายที่มีต่อบ้าน ในแบบเฉพาะตัวต่อความผูกพันกับป่า วิถีชีวิต ความเชื่อ เรื่องราว สถานที่ที่เติบโต ความผูกพัน ของสมาชิกในกลุ่ม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความต้องการ พฤติกรรมทางวัฒนธรรม แนวความคิดที่มีต่อบ้าน อาณาบริเวณในการครอบครองพื้นที่ทางความหมาย จากการสัมภาษณ์ กลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มการสัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอาวุโส, กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มบุคคลใกล้ชิด ในแต่ละบริบทวิถีชีวิตในการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญทั้ง วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ และการปรับตัวเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยเชิงกายภาพตาม ความจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันการใช้วัตถุทางวัฒนธรรม รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ สังเกต บันทึกภาพ และการสัมภาษณ์รายบุคคล

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม ความสำคัญในแบบ เฉพาะตัวทั้งวัตถุและไม่ใช่วัตถุ พฤติกรรมทางวัฒนธรรม ความต้องการ แนวความคิด ความหมาย เชิงคุณค่าที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิตตามวิถี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และการสืบทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษ จากการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มการสัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอาวุโส, กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มบุคคลใกล้ชิด ในแต่ละบริบทการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน

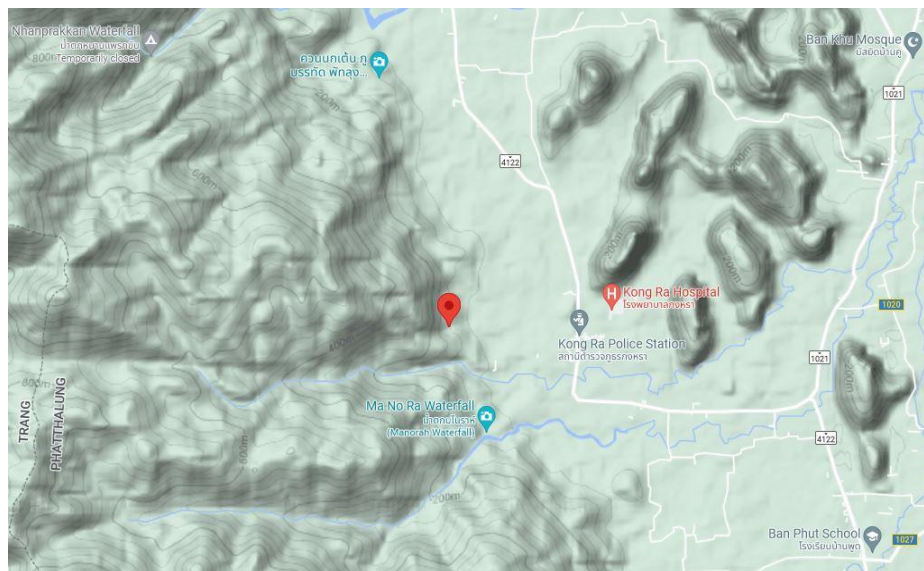
ส่วนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์ เชิงความหมายที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม เพื่ออธิบายถึงความสอดคล้อง ความต่างในแต่ละ กลุ่มบริบทของวิถีชีวิตในการตั้งถิ่นฐาน

ภาพประกอบ 5 แสดงลำดับผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย (โดยผู้วิจัย)

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์การศึกษานำร่อง (Pilot Study)

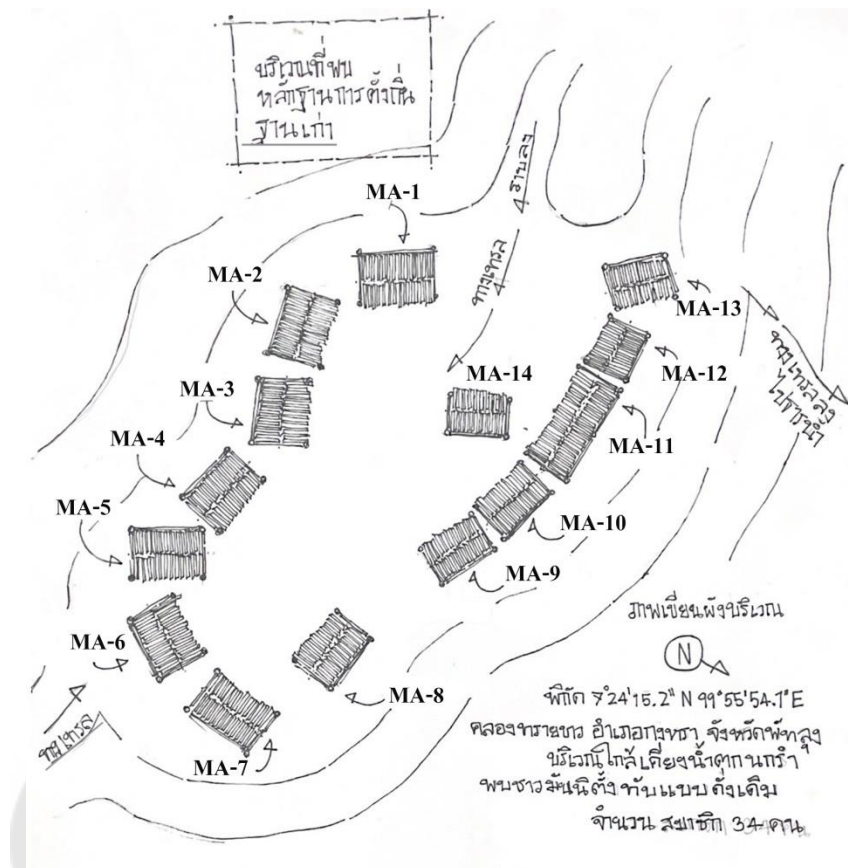
การศึกษานำร่องชาวม้งนิกกลุ่มกงหรา ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง โดยมีลักษณะการตั้งถิ่นถิชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม

ภาพประกอบ 6 ภาพแผนที่ชาวม้งนิกกลุ่มกงหรา (ภาพถ่ายจาก Google map)

ภาพประกอบ 7 ภาพการตั้งฮายะกลุ่มกงหรา ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง (ภาพถ่ายโดย ผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 8 ภาพเขียนการจัดวางผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมและ
ลักษณะที่พักอาศัย (ฮายะ) กลุ่มมกหฺร (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

จากการศึกษานำร่องพบว่าชาวม้งนิกลุ่มงหระได้มีการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมตั้งอยู่บนสภาพแวดล้อมแบบภูเขาป่าดิบชื้น พบว่าชาวม้งนิกลุ่มงหระใช้นามสกุลรักษ์งหระ โดยลักษณะที่พิกอาศัย (ฮายะ) อีกทั้งผู้วิจัยได้พบซากฮายะเก่าแบบดั้งเดิมที่มีการตั้งมาก่อนหน้านี้ ห่างจากบริเวณที่ตั้งฮายะในปัจจุบันประมาณ 30 เมตร ปัจจุบันพบว่ามีจำนวนฮายะทั้งหมด 14 หลัง โดยมีจำนวนสมาชิก 34 คน ดังตารางนี้

ตาราง 6 ประชากรชาวม้งนิกวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มงหระ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งนิกวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม	
ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พิกอาศัย
1. ฮายะ MA-1	
2. ฮายะ MA-2	

ตาราง 6 (ต่อ)

	กลุ่มชาติพันธุ์มันนิวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม
ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย
3. ฮายะ MA-3	
4. ฮายะ MA-4	
5. ฮายะ MA-5	

ตาราง 6 (ต่อ)

กลุ่มชาติพันธุ์มันนิวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม	
ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย
6. ฮายะ MA-6	
7. ฮายะ MA-7	
8. ฮายะ MA-8	

ตาราง 6 (ต่อ)

กลุ่มชาติพันธุ์มันนิวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม	
ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย
9. ฮายะ MA-9	
10. ฮายะ MA-10	
11. ฮายะ MA-11	

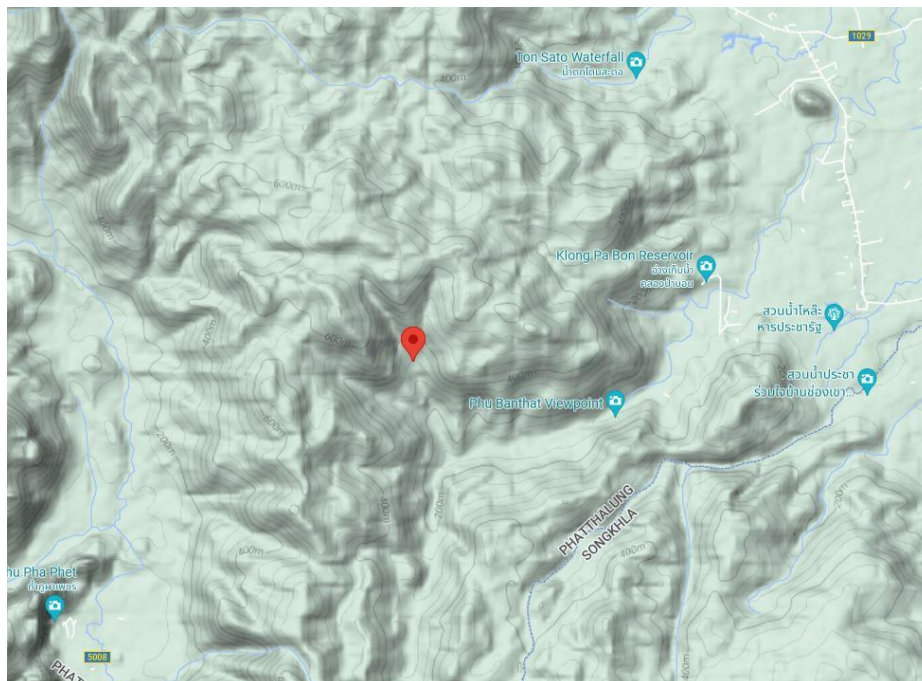
ตาราง 6 (ต่อ)

	กลุ่มชาติพันธุ์มันนิงวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม
ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย
12. ฮายะ MA-12	
13. ฮายะ MA-13	
14. ฮายะ MA-14	

การตั้งฮายะของชาวมันนิ กลุ่มกงหวา มีการจัดวางผังบริเวณเป็นแบบล้อมวง และหันหน้าฮายะเข้าหากันนอกจากนี้ยังพบว่า ฮายะหญิงสาวโสดจะตั้งอยู่ตรงกลางภายในของกลุ่ม ส่วนฮายะที่มีครอบครัวจะล่ายล้อมเพื่อปิดบังจากภายนอกมีการเปิดโล่งบริเวณโดยรอบโดยตัดทางต้นไม้ขนาดเล็ก เพื่อสังเกตุดูเห็นสัตว์ร้ายหรืองูพิษได้ง่ายหากมันเข้าใกล้ ส่วนฮายะที่เป็นผู้อาวโสดจะตั้งอยู่บนเนินดินที่สูงว่าและมองเห็นได้ทุกหลัง เช่น ฮายะของผู้อาวโสด ที่นอนจะคล้ายแคร่เพียงแต่จะยกสูงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นทำจากท่อนไม้เล็ก ๆ เสามา 2 ท่อน ทุกฮายะจะพบกองไฟอยู่ภายในตั้งอยู่ซึ่งจำนวนขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในฮายะเปรียบเสมือนกองไฟเป็นของส่วนตัวและไม่ปล่อยให้กองไฟดับลงแม้กระทั่งฝนตก ซึ่งในขณะที่ผู้วิจัยไปถึงฝนได้ตกลงมาอย่างหนักจึงเร่งรีบสร้างที่พักให้เสร็จ หัวหน้ากลุ่มบอกให้รีบก่อไฟ ผู้วิจัยก่อกองไฟไม่ติดเพราะฟืนเปียกมาก เขาจึงช่วยก่อไฟให้ซึ่งติดง่ายมากสำหรับพวกเขาและบอกอีกว่าอย่าให้ไฟดับ นี่ถือเป็นวัฒนธรรมทำต้องกันอย่างเคร่งครัด คว้นไฟจากทุกฮายะส่งผลให้ไม่มีแมลงหรือยุงเข้ามาใกล้ ลักษณะการสร้างฮายะใช้กิ่งไม้หรือต้นขนาดเล็กผูกมัดเข้าไว้ด้วยกันและใช้ใบที่หาได้มาเป็นหลังคา หรือสานใบอิเหนา บางฮายะจะซ้อนด้วยแผ่นผ้าใบเพื่อป้องกันน้ำรั่ว

จากการสังเกตภายในฮายะทุกหลังพบว่า ฮายะที่มีผู้ชายอาศัยอยู่จะมีเครื่องมือล่าสัตว์แบบดั้งเดิม คือ บอหลา และบินหลา ที่เคลือบยาพิษไว้แล้ว โดยจะแขวนสูงจากพื้นเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเอื้อมถึง นอกจากนี้ยังพบข้าวของเครื่องใช้ทั้งลักษณะแบบดั้งเดิม คือ จานข้าวที่ทำจากกะลา ยาสมุนไพรหลายชนิด ถุงเครื่องจักรเพื่อบรรจุสิ่งของส่วนตัว เช่น เสื้อผ้า และของข้าวเครื่องใช้สมัยใหม่ เช่น หม้อหุงต้ม จานชาม ขวดน้ำพลาสติก หญิงสาวและเด็ก พบว่ามีเครื่องประดับแบบเดียวกัน คือ ลูกหับร้อยกับเชือกเงิน ส่วนอาหารมักจะเป็นหัวมันป้าเผา สัตว์ตัวเล็ก เช่น นก กระแต กระรอก รังผึ้งป่าและมีข้าวสารที่ได้รับจากการบริจาค กิจกรรมประจำวันของผู้ชายหากไม่ออกไปล่าสัตว์หรือหาของป่าก็จะนั่งทำบินหลา (ลูกดอก) ส่วนผู้หญิงก็เลี้ยงลูก หรือไปขุดมันและเผามัน โดยส่วนใหญ่กิจกรรมประจำก็ไม่มีอะไรมากนักส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปกับการดำรงชีวิตหาอาหาร เลี้ยงลูกและรักษากองไฟไม่ให้ดับเพราะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการดำรงชีวิตของพวกเขา

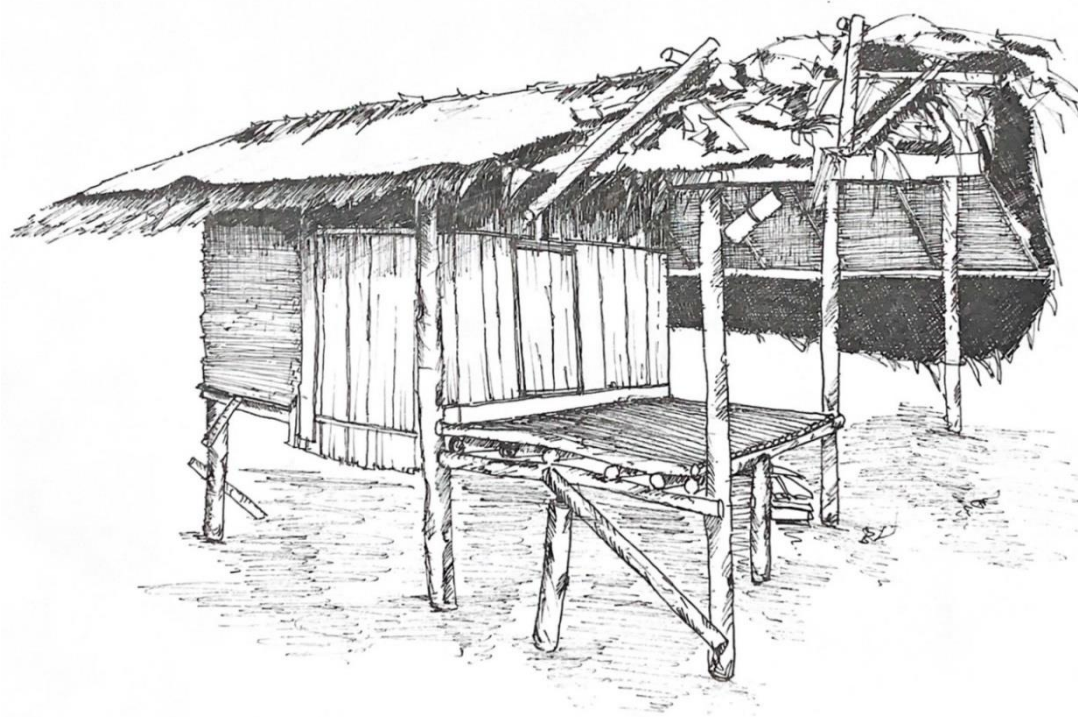
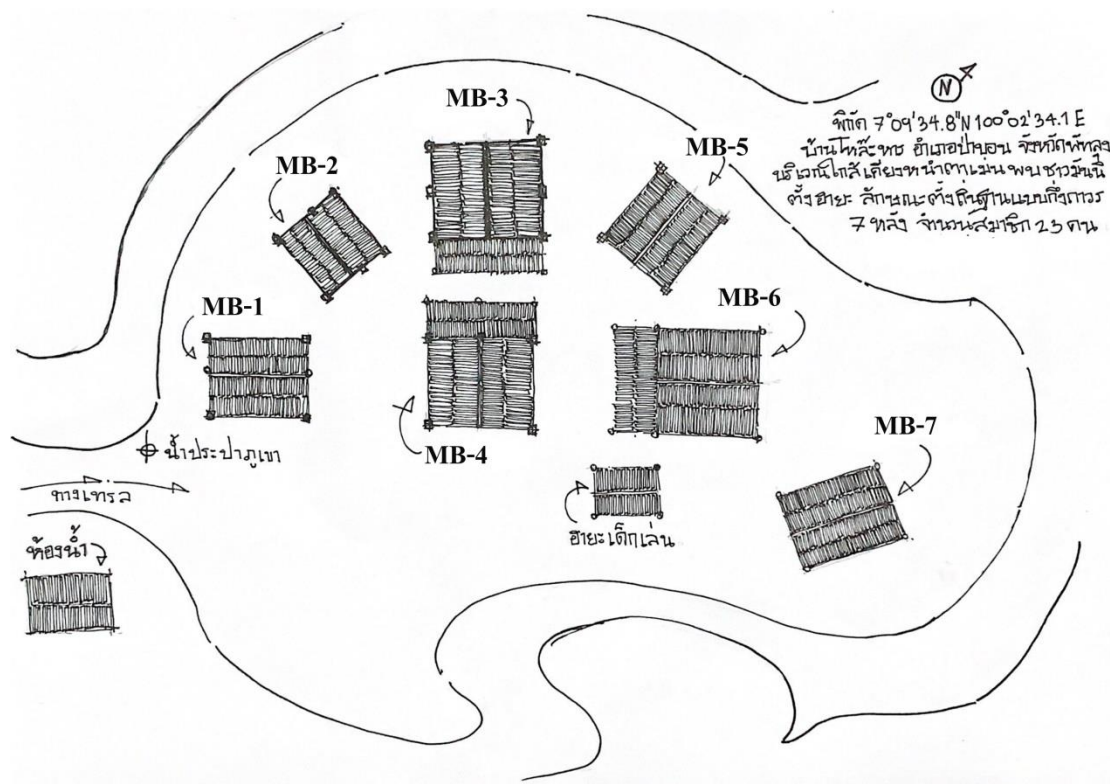
การสำรวจชาวมัณนิกลุ่มป่าบอน บ้านโหล๊ะหาร อำเภอบาบอน จังหวัดพัทลุง ซึ่งเดินเท้า
จากจุดจอดรถข้ามธารน้ำตกกราว 2 กิโลเมตร

ภาพประกอบ 9 ภาพแผนที่ชาวมัณนิกลุ่มป่าบอน (ภาพถ่ายจาก Google map)

ภาพประกอบ 10 ภาพที่ตั้งชุมชนชาวมัณนิกลุ่มป่าบอน บ้านโหล๊ะหาร อำเภอบาบอน จังหวัดพัทลุง
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 11 ภาพเขียนการจัดผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน
 และลักษณะที่พักอาศัย (หน้า) กลุ่มบ้านนา (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

จากการศึกษานำร่องชาวมั่นนิกลุ่มป่าบอน พบว่าได้มีการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิต กึ่งสังคมชุมชน ลักษณะเป็นกระท่อม ซึ่งในภาษาชาวมั่นนิไม่มีคำเรียก กระท่อมเป็นคำเฉพาะจึง เรียกกระท่อมตามชาวบ้านท้องถิ่นในแบบภาษาไทยภาคใต้ว่า ชน้า โดยตั้งอยู่บนสภาพแวดล้อม แบบภูเขาป่าดิบชื้นซึ่งกลุ่มป่าบอน พบว่าสมาชิกทุกคนใช้นามสกุลรักษ์ป่าบอน จากการสอบถาม เริ่มแรกเดิมที่ชาวมั่นนิกลุ่มป่าบอนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่กับชาวมั่นนิในจังหวัดสตูลแบบวิถีชีวิตเร่ร่อน ตั้งเดิมในอดีต และได้มีการย้ายถิ่นฐานมาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ และได้มาอาศัยตั้งชน้าบริเวณหน้า ตาเม่นซึ่งหลังจากตาเม่นเสียชีวิตและภรรยาชราภาพ จึงย้ายออกมาบริเวณใกล้เคียงซึ่งผู้วิจัยได้ พบซากชน้าห่างจากบริเวณที่ตั้งชน้าในปัจจุบันประมาณ 500 เมตร และได้ย้ายมาในพื้นที่ปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันผู้วิจัยพบว่ามีจำนวนชน้า ทั้งหมด 7 หลัง โดยมีจำนวนสมาชิก 23 คน ดังตารางนี้

ตาราง 7 ประชากรชาวมั่นนิแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

กลุ่มชาติพันธุ์มั่นนิวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน	
ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย
1. ชน้า MB-1	
2. ชน้า MB-2	

ตาราง 7 (ต่อ)

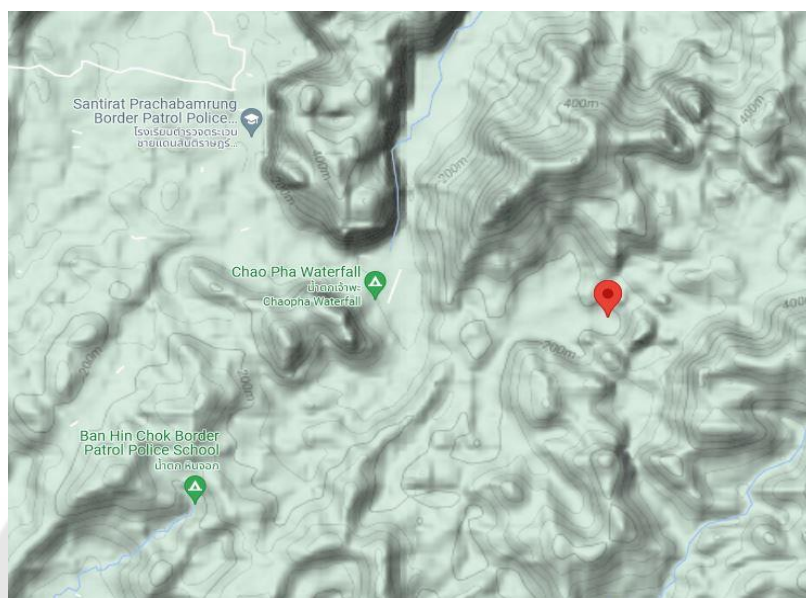
ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย
3. หน้า MB-3	
4. หน้า MB-4	
5. หน้า MB-5	

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย
6. หน้า MB-6	
7. หน้า MB-7	

ลักษณะของการตั้งขนา (กระท่อม) กลุ่มป่าบอน ลักษณะการจัดวางผังบริเวณเป็นแบบ ล้อมวงและหันหน้าเข้าหากัน คล้ายกับกลุ่มดั้งเดิม ภายในขนาจะพบกองไฟหลังละหนึ่งกอง ลักษณะโครงสร้างที่พักอาศัยแบบขนาไม่ซับซ้อนพบว่าเป็นเพียงท่อนไม้เล็กไม้แปรรูป หรือไม้แปรรูปเล็กน้อยซึ่งเป็นการแปรรูปเองโดยการทำให้เป็นแผ่น หลังคายังคงใช้ใบอิเหนาและทุกหลัง ซ้อนด้วยแผ่นผ้าใบ มีการแบ่งสัดส่วนเป็นห้องนอน และขนาหนึ่งยังพบว่ามีแคร่แบบดั้งเดิมอยู่และ ยังคงใช้นั่งหรือนอน มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มเร่ร่อนดั้งเดิมในลักษณะของชีวิตประจำวัน ซึ่งพบ ตู้กับข้าวลักษณะเป็นชั้นวางของปิดด้วยบานประตู ลอยจากพื้นได้หลังคาขนาด้วย บริเวณ ไกลเคียงยังพบห้องน้ำจากได้รับการบริจาคช่วยเหลือและช่วยสร้างจากชาวบ้านในพื้นที่ จากการ

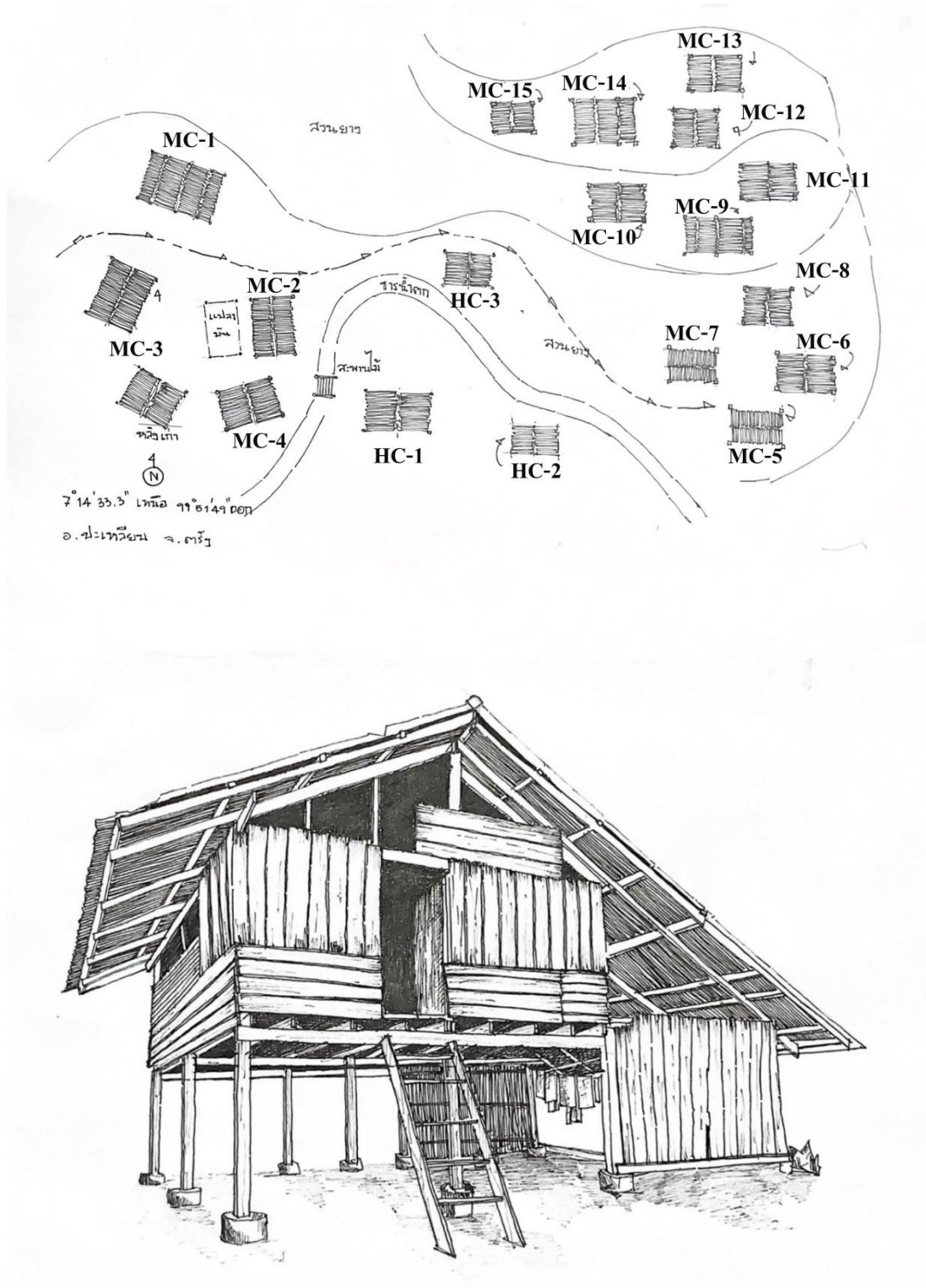
การสำรวจนํ้าร่องชาวมันนิกลุ่มปลายคลองตง บ้านปลายคลองตง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง บริเวณใกล้หน่วยพิทักษ์ป่าคลองตงเดินเท้าจากจุดจอดรถโดยเดินขึ้นภูเขาราว 3 กิโลเมตร พบว่าได้มีลักษณะวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานแบบถาวร

ภาพประกอบ 12 ภาพแผนที่ชาวมันนิกลุ่มปลายคลองตง

ภาพประกอบ 13 ภาพการตั้งชาวอุกกลุ่มปลายคลองตง บ้านปลายคลองตง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 14 ภาพเขียนการจัดวางผังบริเวณวิถีชีวิตการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร
และลักษณะที่พักอาศัย (ชาวอุยกูร์) กลุ่มปลายคลองตง (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

จากการศึกษานำร่องพบว่าชาวมั่นนิ กลุ่มปลายคลองตง ได้มีการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร ลักษณะเป็นชาวอูก ตามคำเรียกของภาษาชาวมั่นนิซึ่งหมายถึงบ้านถาวร ตั้งอยู่บนสภาพแวดล้อมแบบภูเขาป่าดิบชื้น กลุ่มนี้ผู้วิจัยพบว่าชาวมั่นนิหลายครอบครัวได้แต่งงานกับชาวบ้านดั้งเดิมในพื้นที่ซึ่งลักษณะการจัดตั้งผังบริเวณชาวอูกเป็นลักษณะแบ่งเป็นตระกูล 2 คือ กลุ่มครอบครัวที่ 1 และกลุ่มครอบครัวที่ 2 (ผู้วิจัยไม่สามารถเปิดเผยชื่อสกุล) ซึ่ง 2 กลุ่มนี้ตั้งชาวอูกห่างกันราว 200 เมตร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พบว่ามีชาวบ้านดั้งเดิมยังคงอาศัยร่วมกับกลุ่มชาวมั่นนิด้วย ซึ่งในปัจจุบันผู้วิจัยพบว่ามีจำนวนการตั้งชาวอูก กลุ่มตระกูลปักศรี 5 หลัง จำนวนสมาชิก 15 คน และกลุ่มตระกูลศรีปะเหลียนทั้งหมด 11 หลัง จำนวนสมาชิก 46 คน โดยมีจำนวนทั้งหมดสมาชิก 61 คน ดังตารางนี้

ตาราง 8 ประชากรชาวมั่นนิวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานแบบถาวร กลุ่มปลายคลองตง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

กลุ่มชาติพันธุ์มั่นนิวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มครอบครัวที่ 1

ข้อมูลทั่วไป

ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย

1. ชาวอูก MC-1

ตาราง 8 (ต่อ)

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งวิถีชีวิตดั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มครอบครัวที่ 1

ข้อมูลทั่วไป

ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย

2. ชาวอุก MC-2

3. ชาวอุก MC-3

4. ชาวอุก MC-4

ตาราง 9 ประชากรชาวมั่นนิแบบถาวร กลุ่มปลายคลองตง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

กลุ่มชาติพันธุ์มั่นนิวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มครอบครัวที่ 2

ข้อมูลทั่วไป

ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย

5. ชาวอุก MC-5

6. ชาวอุก MC-6

7. ชาวอุก MC-7

ตาราง 8 (ต่อ)

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งวิถีชีวิตดั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มครอบครัวที่ 2

ข้อมูลทั่วไป

ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย

8. ชาวอุก MC-8

9. ชาวอุก MC-9

10. ชาวอุก MC-10

ตาราง 8 (ต่อ)

กลุ่มชาติพันธุ์มันนิวิถีชีวิตดั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มครอบครัวที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย
11. ชาวอุก MC-11	
12. ชาวอุก MC-12	
13. ชาวอุก MC-13	

ตาราง 8 (ต่อ)

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งวิถีชีวิตดั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มครอบครัวที่ 2 ข้อมูลทั่วไป ภาพถ่ายลักษณะที่พักอาศัย	
14. ชาวอุก MC-14	
15. ชาวอุก MC-15	

ลักษณะการตั้งชาวอุก (บ้านถาวร) ชาวมันนิกลุ่มปลายคลองตง มีการจัดผังบริเวณ แบ่งเป็นกลุ่มตระกูล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 แต่งงานกับชาวบ้านดั้งเดิมมีลักษณะหันหน้าเข้าหากัน เช่นเดียวกับกลุ่มวิถีชีวิตเร็ววันดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และแตกต่างจากกลุ่มที่ 2 ซึ่งการหันหน้าเข้าหากันนั้นยังพบอยู่แต่มีเพียงไม่กี่หลังเท่านั้นที่หันไปทางอีก ลักษณะโครงสร้างอาคารเป็นไม้แปรรูปซึ่งเป็นการแปรรองและบางหลังใช้การก่ออิฐฉาบปูน หลังคาใช้เป็นแผ่นกระเบื้องและหลังคาสังกะสีทุกหลัง มีการยกพื้นจากพื้นดินบางหลังมีการยกพื้นสูงเพื่อใช้พื้นที่เป็นกิจกรรมประจำวันหลายหลังมีบันไดขึ้นบ้าน 2 ทาง จากการสังเกตพบว่าบ้านบางหลังยังมีแคร่ลักษณะแบบดั้งเดิมอยู่ในใต้ถุนยังคงใช้นั่งและนอน คล้ายกับกลุ่มกงหราแบบดั้งเดิม และกลุ่มป่าบอนกึ่งสังคมชุมชน ภายในบ้านมีการจัดแบ่งพื้นที่ภายในเป็นสัดส่วนมี ห้องนอน ห้องครัว บางหลังมีห้องน้ำภายนอกบ้าน นอกจากนี้พบว่ายังมีการใช้บ่อเหลา และบ่อน้ำที่เคลือบพิษไว้แล้วแขวนอยู่ ซึ่งมีการใช้พื้นที่ใต้ถุนบริเวณแคร่แบบดั้งเดิมทำบ่อน้ำ และเป็นที่รวมตัวนั่งพูดคุยสนทนากัน ผู้หญิงและเด็กยังคงมีเครื่องประดับแบบเดียวกับกลุ่มกงหราแบบดั้งเดิม และกลุ่มป่าบอนกึ่งสังคมชุมชน ลักษณะอาหารพบว่าการหุงต้มแบบดั้งเดิม และมีการปรุงอาหารแบบเดียวกับชาวบ้านทั่วไป ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือนเป็นสมัยใหม่แบบเดียวกับชาวบ้าน และพบว่ามีสมุนไพรหลายชนิดไว้ในครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบว่าการเพาะปลูกผลไม้ แปลงเพาะปลูกหัวมันชนิดเดียวกับที่พบได้ในป่าเพื่อเป็นอาหารและสวนยางพาราซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการหารายได้ของพวกเขา และบริเวณโดยรอบหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นสวนยางพาราที่ถูกทิ้งไปแล้วเนื่องจากต้นยางถูกกรีดยางไปหมดแล้วซึ่งเจ้าหน้าที่อุทยานบอกว่าไม่สามารถตัดต้นยางพาราเหล่านั้นได้เนื่องจากเป็นพื้นที่ห้ามต้นไม้ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถดำเนินการปรับปรุงพื้นที่สวนยางพาราเก่าที่ถูกทิ้งร้างคืนสภาพเป็นป่าได้

ชาวบ้านดั้งเดิมอาศัยอยู่ร่วมกับชาวมันนิด้วยโดยเปิดเป็นร้านค้าเนื่องจากเส้นทางไปในชุมชนบริเวณข้างล่างค่อนข้างไกล โดยหลายครอบครัวมีมอเตอร์ไซด์ที่ใช้เดินทางเข้าหมู่บ้านโดยเป็นถนนคอนกรีตขนาดเล็กว้างเพียง 60 เซนติเมตร จากการสอบถามพบว่าชาวมันนิและชาวบ้านช่วยกันสร้างและยังพบว่าการเขียนข้อความเสียใจต่อคดีคุณแดงโมอีกด้วยซึ่งที่จริงแล้วบริเวณในหมู่บ้านไม่มีสัญญาณโทรศัพท์และไฟฟ้าอาศัยการชาร์จแบตเตอรี่จากในเมือง

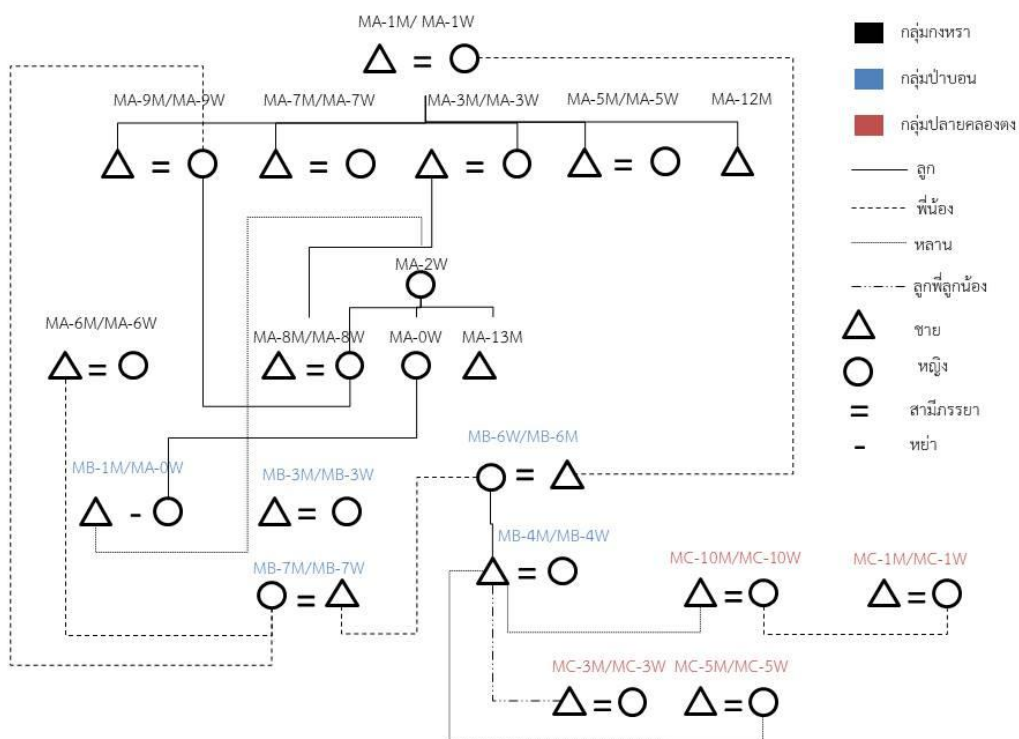
การศึกษาเด็กในกลุ่มปลายคลองตงได้รับการศึกษาจากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งห่างออกไปหลายกิโลเมตร ในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น จากการพูดคุยพบว่าเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความกังวลในเรื่องของการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเนื่องจากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา

เท่านั้น ซึ่งผู้ปกครองเองนั้นไม่ต้องการให้ลูก ๆ ของตนห่างไกลจากครอบครัวถ้าหากลูก ๆ นั้น ต้องไปเรียนในเมืองซึ่งไม่สามารถเดินทางกลับบ้านได้ทุกวัน

ภาพประกอบ 15 ภาพกิจกรรมแบบดั้งเดิมของชาวม้งนิกลุ่มปลายคลองตง และการรับรู้ข่าวสารภายนอก (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

แผนภูมิความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่าง กลุ่มม้งหระ, กลุ่มป้าบอน, กลุ่มปลายคลองตง

ภาพประกอบ 16 ภาพแผนภูมิความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่าง กลุ่มม้งหระ, กลุ่มป้าบอน และกลุ่มปลายคลองตง (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติชาวมัณนิระหว่างกลุ่มงหระ, กลุ่มป่าบอน และกลุ่มปลายคลองตง นั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครือญาติกันทั้งหมดซึ่งความสัมพันธ์นี้มีความซับซ้อนอย่างมาก ซึ่งวัฒนธรรมการแต่งงานนั้นผู้หญิงเป็นผู้ตัดสินใจในการใช้ชีวิตคู่ ดังนั้น หากฝ่ายหญิงตัดสินใจเลือกคู่หรือเป็นฝ่ายเลิกราจากเหตุผลได้ก็ตามฝ่ายชายไม่มีสิทธิในการโต้แย้ง แต่อย่างใด และไม่มีความโกรธเคืองกันหากฝ่ายหญิงเลือกไปอยู่กับคนในกลุ่มเดียวกัน จากการสร้างแผนภูมิความสัมพันธ์ทางเครือญาติทำให้ทราบถึงลักษณะทางสังคม และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวัฒนธรรม และวิถีชีวิตซึ่งอาจนำไปสู่ประเด็นที่เกี่ยวกับงานวิจัยในครั้งนี้

จากการวิเคราะห์การศึกษานำร่องชาวมัณนิในการตั้งถิ่นฐาน 3 รูปแบบวิถีชีวิต 1. การตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม 2. การตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน 3. วิถีชีวิตตั้งถิ่นแบบถาวร โดยทั้ง 3 รูปแบบนี้มีลักษณะที่พิกอาศัยแตกต่างกันอย่างชัดเจน และการปรับตัวทางวัฒนธรรมนั้นค่อยข้างมีรูปแบบการปรับตัวที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของกลุ่มซึ่งเห็นได้ชัดถึงปัจจัยที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มที่มีอิทธิพลส่งผลให้มีการปรับตัวได้แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมยังคงแฝงตัวอยู่ในทั้ง 3 กลุ่ม โดยหากมองในรายละเอียดของการจัดวางบริเวณอาคาร บ้านเรือน เครื่องเรือน ข้าวของเครื่องใช้ รูปแบบอาหาร เครื่องประดับ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน เครื่องมือล่าสัตว์ และโครงสร้างของกฎเกณฑ์ทางสังคมแบบกลุ่มของชาวมัณนิ โดยแต่ละกลุ่มมีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ รวมถึงสิทธิขั้นพื้นฐานจากรัฐที่พึงจะได้รับแตกต่างกัน

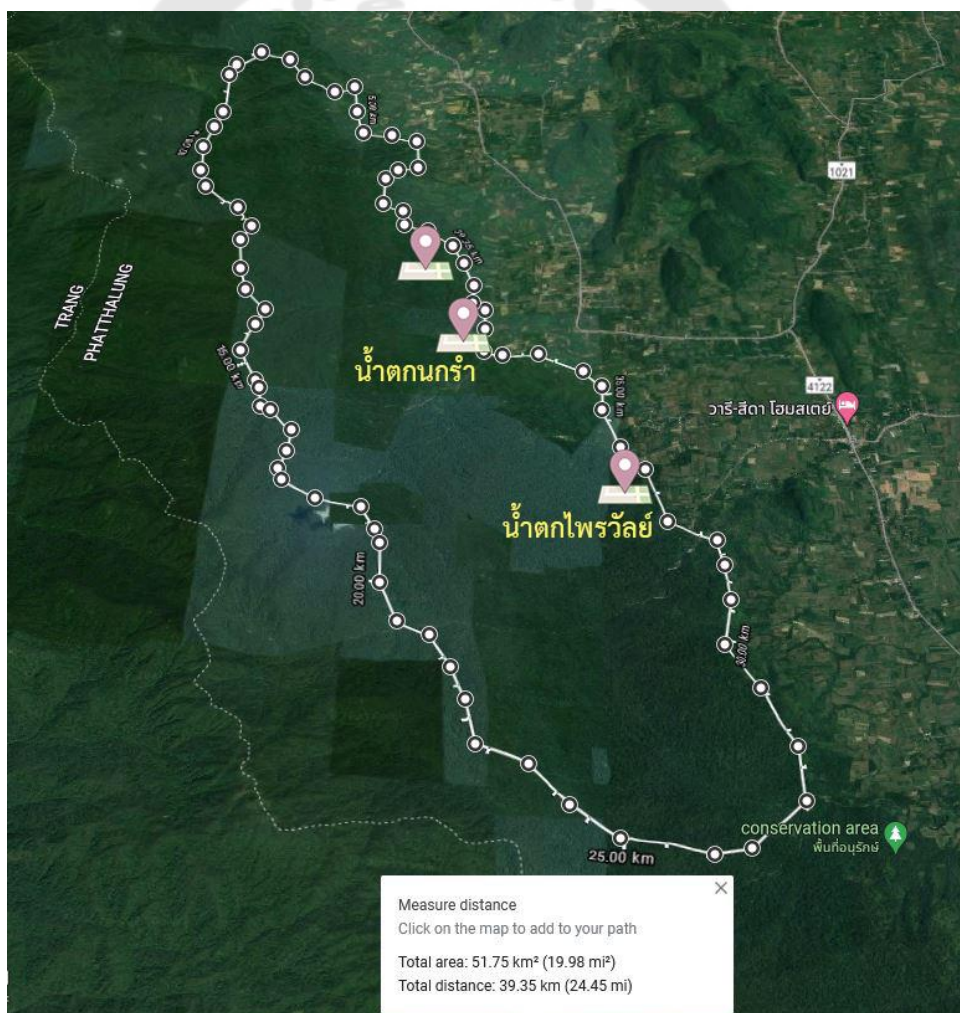
นอกจากนี้การสื่อสารของกลุ่มป่าบอน และกลุ่มปลายคลองตงสามารถสื่อสารภาษาไทยภาคกลาง และภาษาไทยภาคใต้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มงหระ สามารถสื่อสารภาษาไทยใต้ได้สำหรับบางคน และสื่อสารด้วยภาษาไทยกลางไม่ได้เลย ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการศึกษาความหมาย บ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม โดยให้บุคคลที่มีคุ้นเคยของแต่ละกลุ่ม มีความเข้าใจด้านภาษาไทยภาคใต้ และภาษาชาวมัณนิ (กลุ่มแต้แนอ) เป็นผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน

ทั้งนี้จากการศึกษานำร่อง และการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมแก่งานวิจัยที่ปรากฏอยู่ในบทที่ 3 และภาคผนวก

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพบ้าน

ส่วนที่ 2.1 การตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มม้ง

การตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมชาวม้งนิคมกลุ่มม้ง จากการเข้าภาคสนาม ครั้งที่ 1-3 พบว่า มีการโยกย้ายถิ่นฐานภายในอาณาบริเวณเทือกเขาบรรทัดจากเดิมที่ได้มีการอาศัยอยู่บริเวณน้ำตกนกกร้าเป็นระยะเวลา 2-3 เดือนมีการย้ายถิ่นฐาน ไปบริเวณน้ำตกไพรวัลย์ ซึ่งระยะทางห่างกันโดยใช้เส้นทางเดินลัดเลาะไปตามเทือกเขา เป็นระยะทางกว่า 11 กิโลเมตร ซึ่งระหว่าง 3 แห่งนี้ ครอบคลุมพื้นที่แหล่งหาอาหารและน้ำทางธรรมชาติกว่า 50 ตารางกิโลเมตร เนื่องจากนี้ชาวม้งเมื่อออกไปล่าสัตว์หาของป่าจะใช้เวลาเดินเท้าลัดเลาะไปตามเทือกเขาไม่เกิน 2-3 วัน แล้วจึงกลับที่พัก เพื่อนำอาหารที่ได้มาแบ่งปันกันภายในกลุ่ม

ภาพประกอบ 17 อาณาบริเวณการใช้พื้นที่ของชาวม้งวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมกลุ่มม้ง

(ภาพถ่ายจาก Google map)

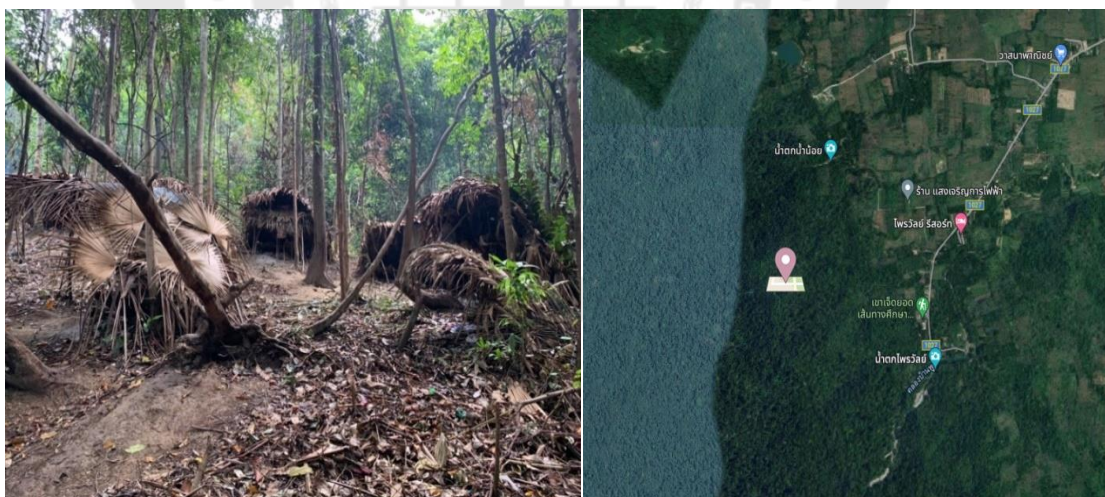
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 พบว่าได้มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณน้ำตกนกรำ ซึ่งพบร่องรอยการตั้งถิ่นฐานเดิมที่มีการทิ้งร้างห่างจากที่ตั้งออกไป 20-30 เมตรแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานแบบซ้ำใกล้เคียงบริเวณเดิม จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 พบว่ามีการย้ายถิ่นฐานจากน้ำตกนกรำไปที่บริเวณน้ำตกไพรวัลย์เป็นระยะเวลา 3-4 เดือน และจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 พบว่ามีการย้ายกลับมาที่น้ำตกนกรำใกล้เคียงบริเวณจุดเดิม ด้วยสาเหตุจากที่สมาชิกภายในกลุ่มเสียชีวิตจากการออกไปล่าสัตว์ 2 คน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบหยาเยเก้ทิ้งร้างในบริเวณใกล้เคียงอีกแห่งหนึ่งที่ยังคงสภาพดี ห่างออกไป 200 เมตร การย้ายถิ่นฐานกลับมาแต่ไม่ใช่ที่เดิมในการตั้งถิ่นฐานนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการย้ายที่ตั้งถิ่นฐานแบบซ้ำใกล้เคียงบริเวณที่เดิม สาเหตุการเคลื่อนย้ายหลักขึ้นอยู่กับอาหาร อาชีพ ห่วงมัน สัตว์ป่า หากเริ่มหายากจึงมีการตัดสินใจเชิงกลุ่ม เพื่อย้ายถิ่นฐานในแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ การย้ายในลักษณะนี้สอดคล้องกับวิธีการเก็บห่วงมัน และสมุนไพร เนื่องจากการวิธีเก็บสมุนไพร และห่วงมันจะพยายามไม่ให้พืชเหล่านั้นตาย ซึ่งสามารถเติบโตขึ้นมาใหม่ได้ จึงสามารถกลับมาอาศัยบริเวณใกล้เคียงที่เดิมได้ และปัจจัยการย้ายถิ่นฐานอีกประการหนึ่ง คือ การเสียชีวิตของสมาชิกภายในกลุ่ม

การเลือกแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1, 2 และ 3 พบว่าใช้แนวความคิดในการเลือกไม่แตกต่างกัน โดยมีการเลือกบริเวณที่เป็นแหล่งอาหาร ซึ่งจะยึดถือเรื่องอาหาร และน้ำเป็นหลัก เลี้ยงชีพด้วยวิธีการหาของป่าล่าสัตว์ เก็บสมุนไพร ผลไม้ป่า น้ำผึ้ง และวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องมือล่าสัตว์ เครื่องสานเครื่องประดับ แม้กลุ่มนี้ได้มีการติดต่อสื่อสารกับผู้คนภายนอกวัฒนธรรม ได้รับการบริจาคเครื่องอุปโภคบริโภค บางครั้งก็มีรายได้จากการรับจ้างทั่วไปจากชาวบ้านท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่รัฐได้เสนอมอบที่ดินภายในชุมชนให้อยู่อาศัยแล้วก็ตาม แต่วิถีชีวิตนั้นยังมีความผูกพันกับป่าไม้แตกต่างจากเดิมเท่าใดนัก เนื่องจากชาวมนัณกลุ่มนี้ยังมีแนวคิดในการใช้ชีวิตแบบอิสระ สันโดษ และมีความหวาดระแวงบุคคลที่ไม่รู้จัก ยังคงจะใช้ชีวิตแบบวิถีเร่ร่อนดั้งเดิม ซึ่งปฏิเสธการดำรงชีวิตตามแบบชาวบ้านท้องถิ่นพื้นล่าง ไม่มีแนวคิดในการเพาะปลูก หรือลงหลักปักฐานเนื่องจากกลัวว่าจะถูกห้ามไม่ให้หาของป่าล่าสัตว์ พวกเขาจึงไม่มีความมั่นใจเลยว่าหากลงหลักปักฐานแล้วจะมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูสมาชิกภายในกลุ่มหรือไม่ ซึ่งตามธรรมชาติทางวัฒนธรรมของชาวมนัณมักอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มลักษณะแบบเครือญาติขนาดใหญ่คอยดูแลช่วยเหลือ แบ่งปันอาหาร และสิ่งของต่าง ๆ กันภายในกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตาม ความต้องการสิ่งของ เช่น ไฟฉาย กาแฟ ยาสูบ ยารักษาโรคที่รักษาด้วยสมุนไพรไม่หาย หรือเช่น ไขมาเลเรีย เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มนี้เปิดรับการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกวัฒนธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงเลือกแหล่งที่จะ

ตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมบริเวณที่เป็นรอยต่อระหว่างป่ากับชุมชนมากขึ้นซึ่งจะแตกต่างจากในอดีตที่มักจะไม่มีการเปิดรับการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกวัฒนธรรม และเลือกตั้งถิ่นฐานให้ห่างไกลจากชาวบ้านพื้นล่าง

ภาพประกอบ 18 ภาพถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มกองหระ บริเวณน้ำตกนกกระจาจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย และภาพถ่ายจาก Google map)

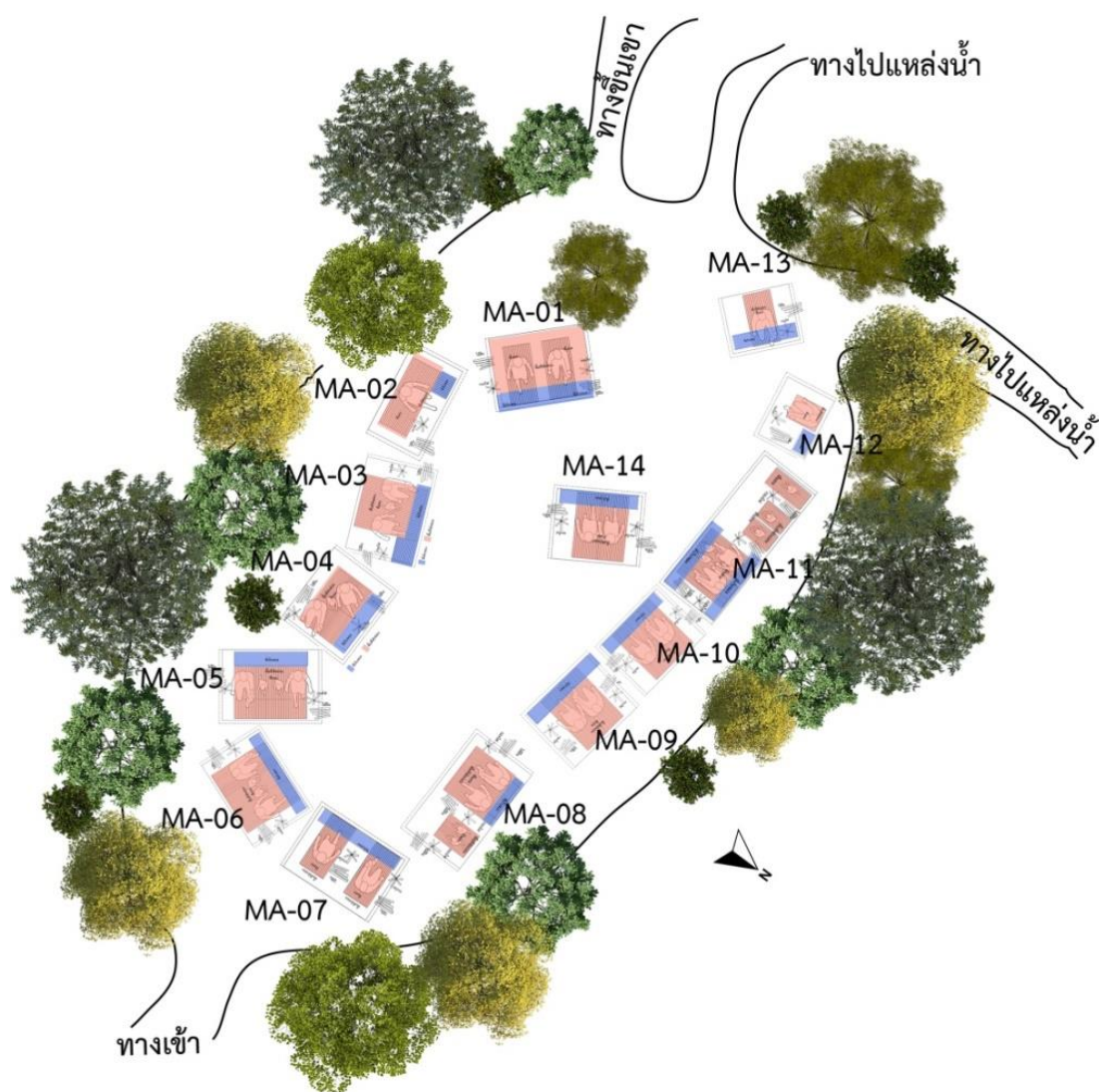

ภาพประกอบ 19 ภาพถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มกองหระ บริเวณน้ำตกไพรวัลย์จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย และภาพถ่ายจาก Google map)

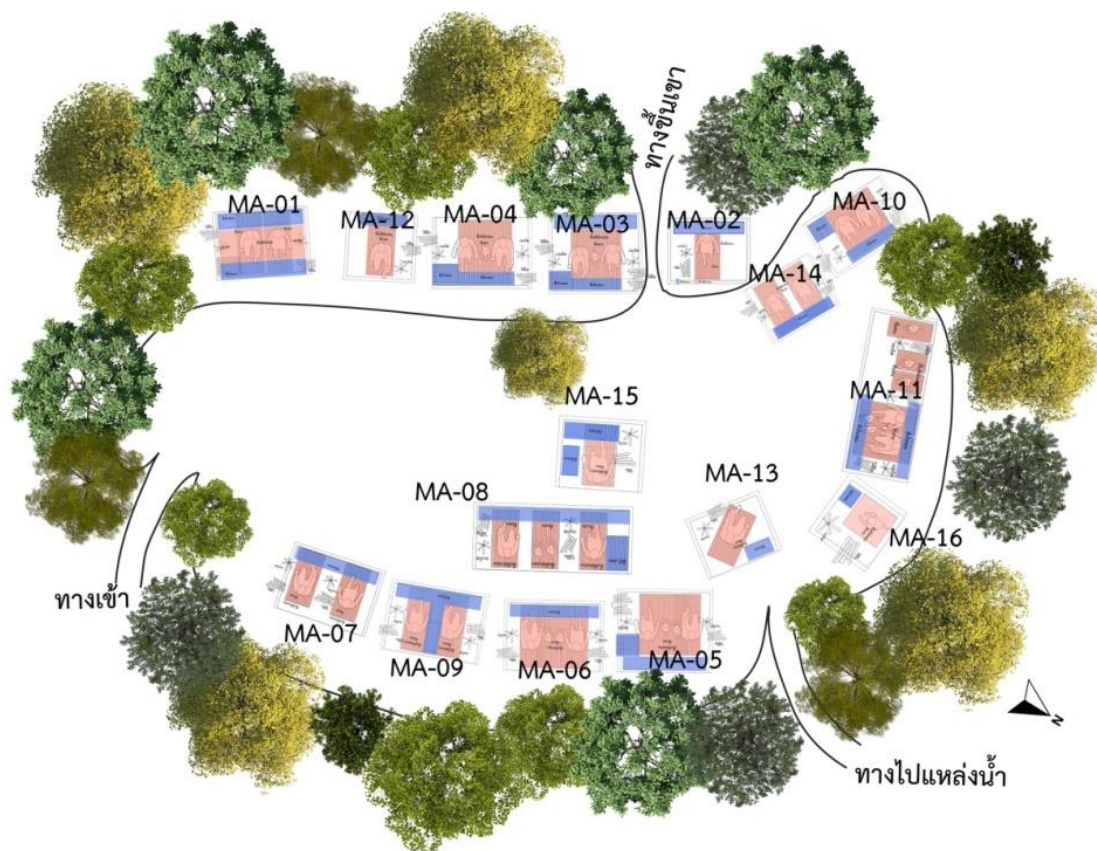

ภาพประกอบ 20 ภาพถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มงหฺรา บริเวณน้ำตกนกรำ
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย และภาพถ่ายจาก Google map)

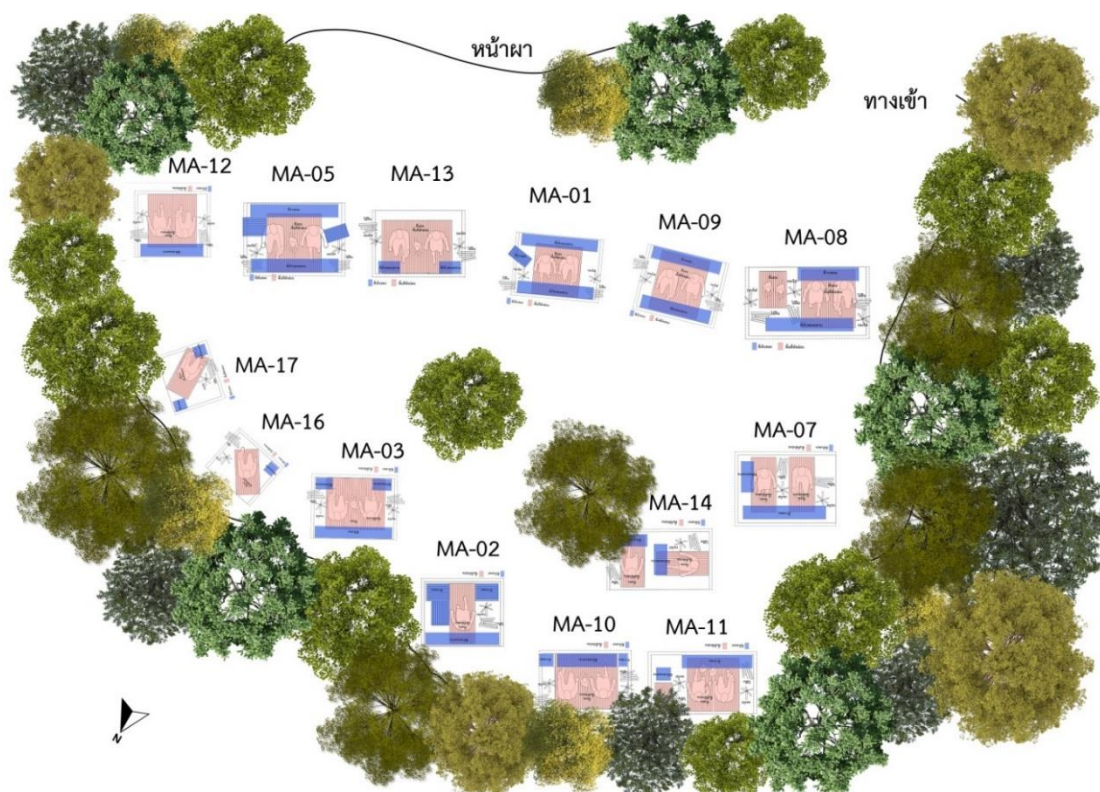
แนวคิดและความเชื่อในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานแบบชั่วคราวนี้ นอกเหนือจากการยึดถือเรื่องอาหารและน้ำแล้ว สภาพภูมิประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญมากเช่นกัน โดยแนวคิดในการเลือกตั้งถิ่นฐานมีหลักสำคัญ คือ ความปลอดภัย การอาศัยอยู่ในป่าที่มีความอันตรายมากมายไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่าดุร้าย ภูเขา พื้นที่สูงชัน การเลือกที่ตั้งถิ่นฐานนั้นต้องพิจารณาว่าไม้ต้นไม้ขนาดใหญ่ที่มีกิ่งก้านใบปกคลุมหนาทึบ หรือต้นไม้ที่ผู้ไกล่ล้มหรือไม่ หากพบว่ามี พวกเขาจะหลีกเลี่ยงการตั้งถิ่นฐานบริเวณนั้นโดยเด็ดขาดซึ่งชาวม้งมีความเชื่อในเรื่องต้นไม้ใหญ่ว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่จึงไม่กล้าตัด และเป็นอันตราย นอกจากนี้พื้นที่ราบเรียบจนเกินไปก็ไม่สามารถอยู่อาศัยได้เนื่องจากภาคใต้มีฝนตกตลอดทั้งปี สภาพป่าเป็นป่าดิบชื้นจึงมักจะมีน้ำขัง ดินไม่แห้งทำให้พวกเขาเจ็บป่วย หรือไม่สบายตัวพวกเขาจึงเลือกพื้นที่ลาดเอียงมากกว่าพื้นที่ราบเรียบ และยังต้องเป็นพื้นที่โล่งไม่ทึบแสง แสงแดดสามารถส่องถึงพื้น เมื่อฝนหยุดตกแสงแดดจะช่วยให้พื้นดินแห้งได้เร็วขึ้น และมียางน้อยกว่าพื้นที่ที่ทึบด้วยเหตุนี้การเลือกที่ตั้งเป็นสิ่งสำคัญมากของพวกเขาต่อการดำรงชีวิตในป่าส่งผลให้แนวความคิดในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานปฏิบัติสืบต่อกันมา นอกจากนี้การเลือกที่ตั้งถิ่นฐานมักเป็นผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์จะเป็นผู้เลือก

ภาพประกอบ 21 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มกองหยา บริเวณน้ำตกนกกรา
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 22 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มกองหระ บริเวณน้ำตกไพรวัลย์
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 23 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มกองหว่า บริเวณน้ำตกนกกรำ
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

ลักษณะการจัดผังบริเวณ จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1-3 พบว่าผังบริเวณเป็นแบบเดิมทุกครั้ง แม้มีการสร้างใหม่ถึง 3 ครั้ง แต่จะมีลักษณะการจัดวางผังแบบเดิมทุกครั้งซึ่งเป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัว (Clustered Rural Settlement) ในลักษณะอยู่รวมกันของเครือญาติ แต่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ เป็นการกระจุกตัวแบบล้อมวง โดยสายะทุกหลังจะหันหน้าเข้าหากันเสมอ ซึ่งจะแตกต่างไปจากกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่นกลุ่มสังคมชุมชนเกษตรกรรมในชนบทในประเทศไทยที่เป็นการกระจุกตัวแต่ไม่ได้มีการหันหน้าเข้าหากันอย่างมีนัยสำคัญแบบชาวมัณนิ และก็ตามยังมีความแตกต่างกับหมู่บ้านเกษตรกรรมชนบท ที่บ้านทัพไทในประเทศไทยและชาวสวาเบียนในประเทศโรมาเนีย ที่มีลักษณะกระจุกตัวแบบวงกลม (Circular Settlement) มีการสร้างบ้านเรียงกันเป็นวงกลมทั้งวงชั้นนอก และวงกลมชั้นใน มีถนนภายในวงกลม บ้านที่สร้างบริเวณวงกลมชั้นนอกอย่างจงใจหันหน้าบ้านทางถนนภายในหมู่บ้าน ส่วนบ้านที่สร้างในวงกลมชั้นในก็หันออกมาทางถนนภายในหมู่บ้านเช่นกัน ด้วยลักษณะการจัดผังเช่นนี้มีการจัดวางอย่างมีแบบแผนมาก่อน แต่หากพิจารณาการจัดผังบริเวณของชาวมัณนิแล้ว ชาวมัณนิจะจงใจหันหน้าบ้านเข้าหากันอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งยังมีความแตกต่างกับหมู่บ้านในแอฟริกาที่มีการสร้างบ้าน

ภายในกำแพงที่ล้อมรอบเป็นวงกลมซึ่งอยู่กันครบครัวละวงไม่ได้มีการหันหน้าบ้านเข้าหาเครือญาติ การวางผังบริเวณของชาวมัณนิกลุ่มนี้ชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับการพึ่งพาอาศัยกันและกัน และการดำรงชีวิตในป่า ซึ่งมีลักษณะของการอยู่ร่วมกันของเครือญาติ และมีแนวคิดการจัดผังบริเวณเป็นลักษณะกระจุกตัวแบบล้อมวงมีทิศทางในการหันหน้าอาคารเข้าหากัน มีการจัดแบ่งให้หญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานให้อยู่ตรงกลางของกลุ่มเพื่อของปลอดภัย และต้องอยู่ใกล้กับบ้านพ่อแม่ เนื่องจากวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมอาศัยอยู่ในป่า จึงหันส่วนที่เป็นด้านหลังที่มีลักษณะเป็นโครงไม้และสานด้วยใบพืชท้องถิ่นออกไปด้านนอกเพื่อป้องกันอันตราย บ้านทุกหลังสามารถมองเห็นกันได้ ทุกหลังต้องก่อกองไฟไว้ด้านข้างทั้ง 2 ข้าง เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย และยุ้ง ะหวางกันภายในกลุ่ม

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติของสมาชิกภายในกลุ่ม กับตำแหน่งของการจัดวางฮายะในแต่ละหลัง พบว่าตำแหน่งของฮายะพ่อแม่ กับลูกมักจะอยู่ติดกัน หรือตรงข้ามกันเสมอเพื่อให้สามารถมองเห็นกันได้ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ในลักษณะของความสนิทสนมที่เกี่ยวข้องกับการออกไปล่าสัตว์ที่มักจะไปด้วยกัน 2-3 คน ส่งผลให้ตำแหน่งของฮายะอยู่ติดกันด้วย เนื่องจากในเวลากลางคืน พวกเขาออกไปล่าสัตว์ในบริเวณใกล้เคียงด้วยเช่นกัน เพื่อให้ง่ายต่อการชักชวนกันออกไปล่าสัตว์ในเวลากลางคืน

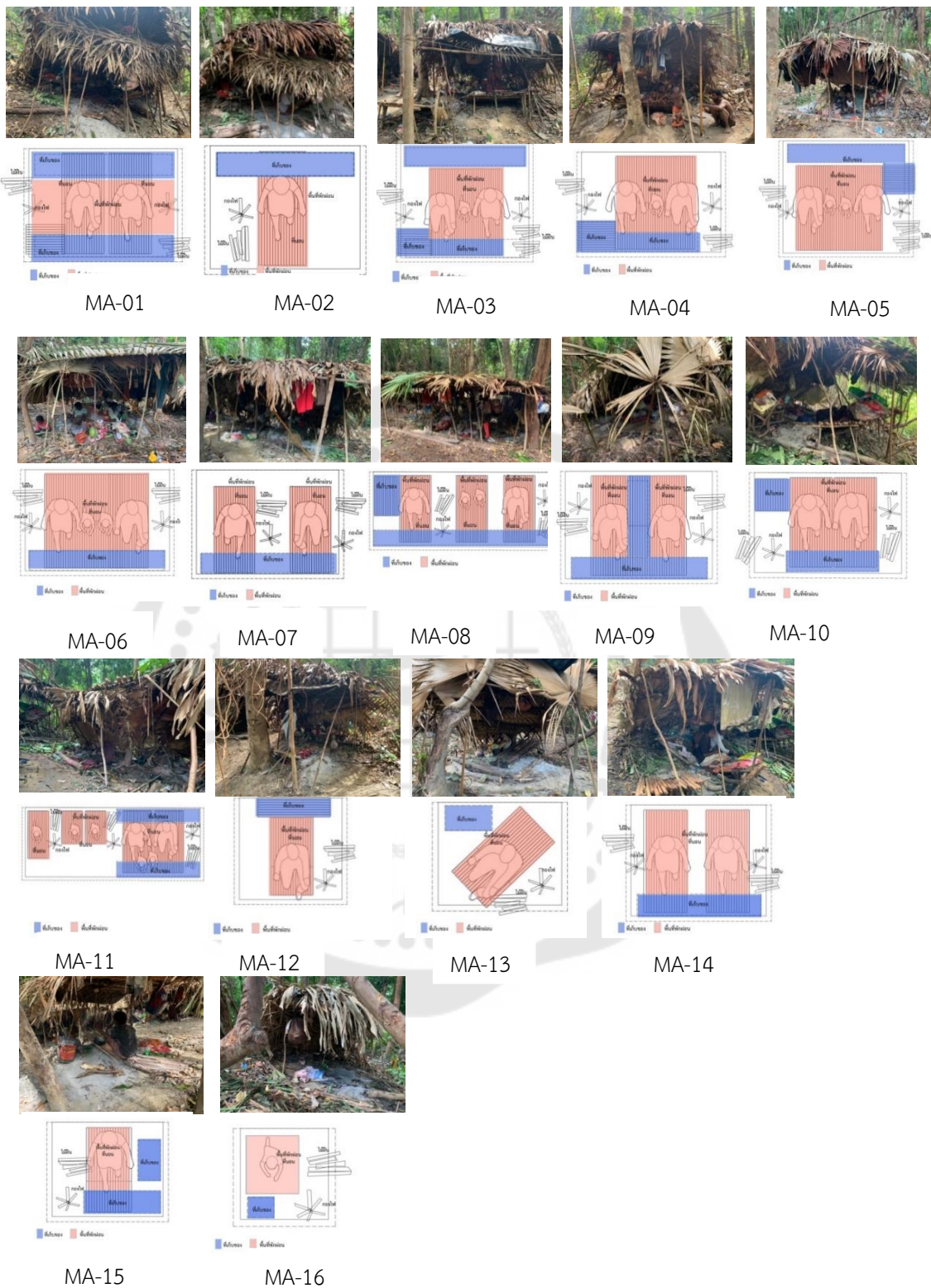

ภาพประกอบ 24 ภาพเขียนฮายะแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

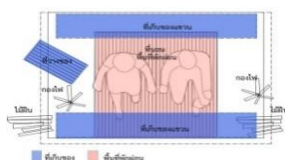
ฮายะ เป็นภาษาชาวมันนิแปลว่า “บ้าน” เป็นลักษณะแบบเพิงพักชั่วคราว ชาวมันนิสร้างฮายะเพื่ออาศัยอยู่แบบชั่วคราว โดยใช้วัสดุของท้องถิ่นที่หาได้ง่ายบริเวณนั้น เมื่อเลือกพื้นที่ตามปัจจัยต่าง ๆ ที่เหมาะสมแล้วการสร้างฮายะจะเริ่มจากการถางต้นไม้ขนาดเล็ก โดยจะตัดถางต้นไม้ให้ไม่ตายเมื่อย้ายออกไปต้นไม้จะสามารถฟื้นฟูเติบโตได้ เพื่อเปิดพื้นที่ให้โล่งบริเวณรอบ ๆ โดยมีขอบเขตการตัดถางห่างจากกลุ่มฮายะ 20-30 เมตร เพื่อป้องกันการสังเกตเห็นสัตว์ร้าย จากนั้นจะเริ่มเก็บกวาดใบไม้ให้พื้นสะอาดแล้วขุดพื้นดินให้เป็นแนวกันน้ำไหลไม่ให้เข้าฮายะเนื่องจากมีฝนตกตลอดทั้งปี ซึ่งพวกเขาจะดูจากทิศทางน้ำไหลเป็นหลัก จากนั้นเริ่มตั้งเสาหน้า 2 ต้นที่ได้จากการตัดถางต้นไม้ขนาดเล็ก และผูกโครงสร้างง่าย ๆ รูปทรงเป็นลักษณะเพิงพักเปิดโล่งด้านหลังเป็นไม้ขนาดเล็กนำมาเรียงแล้วผูกเข้าไว้ด้วยกันจากแถวซ้าย และใช้ผ้าใบคลุมจากนั้นนำใบแห้งสานเพื่อปิดทับทำเป็นหลังคาอีกชั้นหนึ่งเพื่อป้องกันการรั่วซึมของน้ำฝน แต่จากการสังเกตพบว่าการนำผ้าใบคลุมส่งผลให้ควันไฟไม่ลอยออกไปบนหลังคา ส่วนใหญ่ลอยอยู่ใต้หลังคาแล้วจะลอยออกด้านข้าง ทำให้การระบายควันไฟไม่ดีเท่าใดนัก เมื่อสร้างตัวอาคารเสร็จแล้วก็จะเริ่มทำเตียง เรียกว่า “ป่าโด่ง” โดยมีลักษณะ 2 ขา ลาดเอียงกับพื้น หรือ 4 ขา วางเป็นรูปตัว V เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดเอียงพวกเขาจึงไม่นิยมทำเตียงราบเรียบเหมือนชาวบ้านท้องถิ่น ซึ่งลักษณะพิเศษของป่าโด่งที่ด้านศีรษะบนสูงกว่าด้านปลายเท่านั้น เป็นเพราะให้ง่ายต่อการมองเห็นบ้านที่อยู่ตรงกันข้าม และด้านข้าง หากป่าโด่งเรียบราบทำให้การมองเห็นบ้านอีกหลังต้องลุกตัวขึ้นมามอง ลักษณะของป่าโด่งดังกล่าวจึงมีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตในป่ากว่าลักษณะที่ราบเรียบแบบที่นอนทั่วไปของชาวบ้านท้องถิ่น ซึ่งสัมพันธ์กับลักษณะการจัดผังบริเวณ นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนอนบนป่าโด่งพวกเขาได้อธิบายว่าการนอนแบบราบเรียบนั้นทำให้เขาพวกเขานอนไม่หลับ หรือปวดหัว

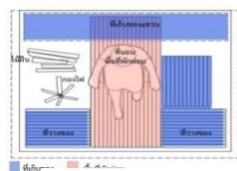
ภาพประกอบ 25 การวิเคราะห์พื้นที่ที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มงหระ
ที่ตั้งบริเวณน้ำตกนกรำจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 (ภาพเขียน และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

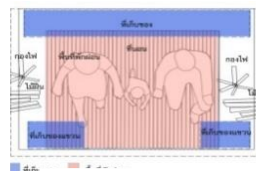
ภาพประกอบ 26 การวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มงหระ
ที่ตั้งบริเวณน้ำตกไพรวัลย์จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 (ภาพเขียน และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

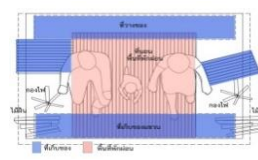
MA-01

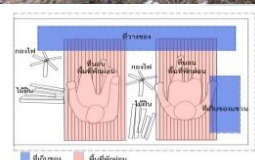
MA-02

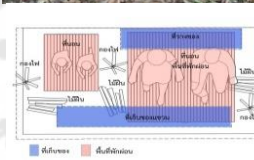
MA-03

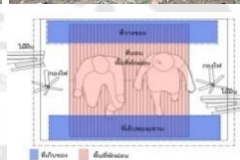
MA-05

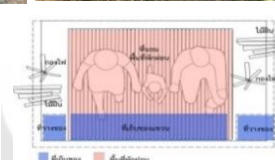
MA-07

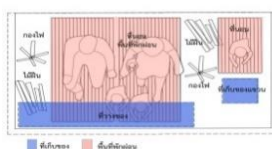
MA-08

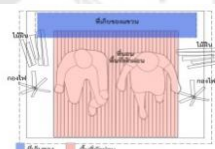
MA-09

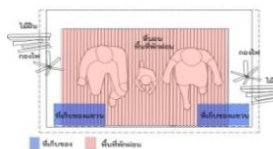
MA-10

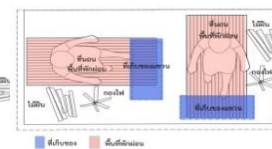
MA-11

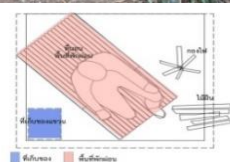
MA-12

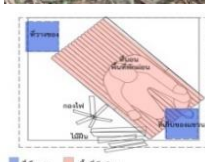
MA-13

MA-14

MA-16

MA-17

ภาพประกอบ 27 การวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มงหระ
ที่ตั้งบริเวณน้ำตกนกรำจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 (ภาพเขียน และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

การใช้สอยพื้นที่ภายในหยาะจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1-3 พบว่ามีลักษณะแบบเดียวกันทั้ง 3 ครั้ง มีการแบ่งส่วนสัดของพื้นที่ไม่มากนัก มีส่วนเก็บของ เช่น ข้าวสารอาหารที่ได้รับจากบริจาค จะวางไว้บนเตียงนอน “ป่าโด่ง” บริเวณหัวนอนพบว่ามี ถ้วย จาน ช้อน หม้อ แก้วน้ำ ตี๋มส่วนใหญ่จะเห็บหรือแขวนไว้กับโครงหลังคา รวมถึงกระบอกไม้ไผ่ เรียกว่า “มาหนั้น” สำหรับเก็บลูกดอกอาบยาพิษ เรียกว่า “บินหลา” จะถูกแขวนไว้บนที่สูงเพื่อไม่ให้เด็กหยิบเอามาเล่น กิจกรรมระหว่างวันของชาวมันนิกลุ่มนี้ คือ การนอนพักผ่อน นั่งพูดคุยกับคนภายในกลุ่ม ตี๋ม กาแฟ ทำอาหาร ประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องมือล่าสัตว์ ลูกดอก ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะนั่งอยู่บน ป่าโด่ง และทุกมิติของกิจกรรมจะสัมพันธ์กับกองไฟ ตั้งแต่นั่งพักผ่อน พุดคุยกับสมาชิกภายในกลุ่ม การสร้างหรือซ่อมแซมเครื่องมือล่าสัตว์ สร้างลูกดอก ทำอาหาร ไล่แมลง ไล่สัตว์ป่า และเพื่อความอบอุ่น จะไม่ให้กองไฟดับแม้แต่ตอนนอนหลับ หากกองไฟใกล้ดับพวกเขาจะรู้สึกตัวแล้วตื่นมาใส่ไม้ผืนตลอดทั้งคืน การหันทิศทางหัวนอนนั้นขึ้นอยู่กับบริบททางสภาพภูมิประเทศไม่ได้มีความเชื่อที่แน่นอนในการหันทิศทางของหัวนอนส่วนใหญ่เป็นทิศทางแดดลม และจะหันหน้าเข้าหาสมาชิกภายในกลุ่มแบบล้อมวงเสมอ

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากการแบ่งฝั่งพื้นที่นอน ผู้วิจัยพบว่าเด็กเล็กจะนอนตรงกลางระหว่างพ่อกับแม่ ส่วนเด็กโตจะนอนแยกไปนอนบนป่าโด่งของตัวเอง ซึ่งจะมีกองไฟเป็นของตัวเองเสมอ ส่วนชายหญิง พบว่ามีการแบ่งฝั่งพื้นที่นอนชาย-ชวอย่างมีนัยสำคัญ โดยการแบ่งด้านการนอนจะเชื่อมโยงระหว่างบ้านอีกหลังซึ่งการนอนนั้น หากบ้านด้านข้างเป็นฝั่งที่นอนผู้หญิง บ้านอีกหลังที่อยู่ถัดไปก็จะเป็นด้านฝั่งที่ผู้ชายนอน หรือหากบ้านหลังด้านข้างเป็นฝั่งที่ผู้ชายนอน บ้านถัดไปก็จะให้ผู้ชายนอนฝั่งนั้น เว้นแต่เป็นแม่ลูก หรือพ่อลูกกัน หรือเป็นญาติสายเลือดตรงที่ไม่สามารถแต่งงานกันได้ โดยจะเป็นเช่นนี้ทุกครั้ง

การเพิ่มจำนวนของหยาะในกลุ่มนี้ ในกรณีของ MA-15 เมื่อโตเป็นสาวสามารถหุงหาอาหารหรือดูแลตัวเองได้ก็จะย้ายออกจากหยาะของพ่อแม่ ซึ่งจะต้องอยู่ตรงกลางของกลุ่มหากยังไม่มีสามี จะอยู่บริเวณติดกันกับพ่อแม่ และจะต้องไม่อยู่ตามลำพัง จากการเข้าพื้นที่ครั้งที่ 2 ในกรณีของ MA-16 เป็นการ เล่นสร้างหยาะเลียนแบบผู้ใหญ่ จากการสังเกต และเรียนรู้ด้วยตัวเอง ไม่ได้มีการเข้าไปอาศัยอย่างจริงจังเป็นเพียงการเข้าไปนอนเล่นระหว่างวัน เมื่อตกกลางคืนจะกลับไปนอนกับพ่อแม่เช่นเดิม แต่เมื่อโตพอที่จะสร้างหยาะได้ด้วยตัวเอง และสามารถหาอาหารได้ด้วยตัวเองก็จะย้ายออกมาจากบ้านพ่อแม่ ในบริเวณที่อยู่ติดกัน

นอกจากนี้จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 พบว่า MA-04 และ MA-06 เสียชีวิตจากการออกล่าสัตว์ ส่วนภรรยา และลูกของทั้ง 2 คนพบว่าได้แต่งงานใหม่กับสมาชิกในกลุ่ม และ MA-16 และ MA-17 ได้ออกมาสร้างฮายะ และย้ายมาอาศัยฮายะเป็นของตัวเองแล้ว

ส่วนที่ 2.2 การตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน

การตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน จากการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1-3 พบว่า มีการโยกย้ายถิ่นฐานภายในอาณาบริเวณเทือกเขาบรรทัดจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 พบว่าชาวมั่นนิกลุ่มนี้อาศัยอยู่บริเวณหน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าใกล้เคียงหน้าตาเม่นเป็นลักษณะขนาบ ซึ่งบริเวณนั้นผู้วิจัยได้พบซากฮายะ และขนาก่าทั้งร่างหากจากที่ตั้งของพวกเขา ราว 300 เมตร จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 พบว่าได้มีการโยกย้ายถิ่นฐานมาบริเวณอ่างเก็บน้ำป่าบอน เป็นลักษณะแบบฮายะ โดยมีระยะทางห่างจากที่เดิมราว 8 กิโลเมตร และจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 พบว่ากลุ่มนี้ยังอยู่ที่เดิมแต่เปลี่ยนลักษณะบ้านจากฮายะเป็นบ้านแบบขนาบ

การตั้งถิ่นฐานของพวกเขาที่อาศัยอยู่บริเวณหน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าใกล้เคียงหน้าตาเม่นซึ่งมีถนนเป็นดินลูกรังตัดผ่าน แต่ต้องข้ามลำธารเพื่อไปยังอีกฝั่ง และเดินต่อไปอีก 1 กิโลเมตร พื้นที่ดังกล่าวเป็นรอยต่อระหว่างถนนที่นำไปสู่ชุมชนกับป่า โดยพื้นที่นี้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ของกรมอุทยาน พวกเขามีการเพาะปลูกไม้ผล และผักสวนครัวบนพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม 1 แปลง ขนาด 2 งาน ต่อมาทางกรมอุทยานเจรจาขอพื้นที่คืน นอกจากนี้เด็ก ๆ กลุ่มนี้ต้องเรียนหนังสือ โดยการเดินทางไปโรงเรียนกว่า 15 กิโลเมตร ซึ่งเดินเท้าจากที่ตั้งลัดเลาะเชิงเขากว่า 1 กิโลเมตรกลับลงมา เพื่อขึ้นรถมอเตอร์ไซค์พ่วงข้างที่จอดอยู่บนถนนดินลูกรังฝั่งตรงข้ามของลำธาร โดยได้รับการบริจาครถมอเตอร์ไซค์พ่วงข้างจากภาคเอกชน เพื่อให้เด็กได้ไปเรียนหนังสือ หลังจากนั้นพวกเขาจึงได้มีการตัดสินใจเชิงกลุ่ม ในการย้ายสถานที่ตั้งใหม่เพื่อให้สอดคล้องตามความต้องการของพวกเขา ย้ายที่ตั้งไปบริเวณใกล้เคียงอ่างน้ำป่าบอน ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างเทือกเขาบรรทัดกับชุมชนมีถนนที่ตัดผ่านสะดวกสบายกว่าแห่งเดิม

ภาพประกอบ 28 ภาพระยะทางการย้ายถิ่นฐานชาวมั่นนิลักษณะการตั้งถิ่นฐานของวิถีชีวิตกึ่ง
สังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน (ภาพถ่ายจาก Google map)

การเลือกแหล่งที่ตั้งถิ่นฐาน จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 พบว่ามีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มนี้เป็นการเลือกโดยการตัดสินใจเชิงกลุ่มจากคำแนะนำของผู้อาวุโส ซึ่งพิจารณาจากความต้องการเรื่องอาหารและน้ำเป็นหลัก ในลักษณะการเลี้ยงชีพด้วยวิธีการหาของป่าล่าสัตว์ หาสมุนไพร ผลไม้ป่า น้ำผึ้ง และหาวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องมือล่าสัตว์ เครื่องสานเครื่องประดับ และเป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างถนนลูกรังเชื่อมต่อกับชุมชน มีการติดต่อสื่อสารกับผู้คนภายนอกวัฒนธรรมเปิดรับการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การต่อท่อประปาภูเขา การสร้างห้องน้ำ โดยได้รับการช่วยเหลือเพิ่มเข้ามาภายหลังจากการสร้างที่พักแล้ว และได้รับการบริจาคเครื่องอุปโภคบริโภคผ่านโรงเรียน และส่วนเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นต่าง ๆ มีรายได้จากการรับจ้างตัดป่าล้มสวัสด์การของหมู่บ้าน แต่ยังคงต้องหาอาหารจากป่าด้วยการหาของป่าล่าสัตว์ เนื่องจากรายได้ไม่มีเพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งไม่มีมั่นคงด้านอาหาร และความเคยชินในการบริโภคของป่า โดยลักษณะการเลือกพื้นที่ทางกายภาพ พบว่าต้องเป็นที่เปิดโล่งแสงแดดส่องถึง ไม่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ หรือต้นไม้ใหญ่ใกล้ล้ม ต้องมีแหล่งน้ำ และพื้นที่ลาดเอียงพอสมควรคล้ายกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม

ภาพประกอบ 29 ภาพถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน บริเวณหน้าตาเม่น
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 30 ภาพถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน บริเวณอ่างเก็บน้ำป่าบอน
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

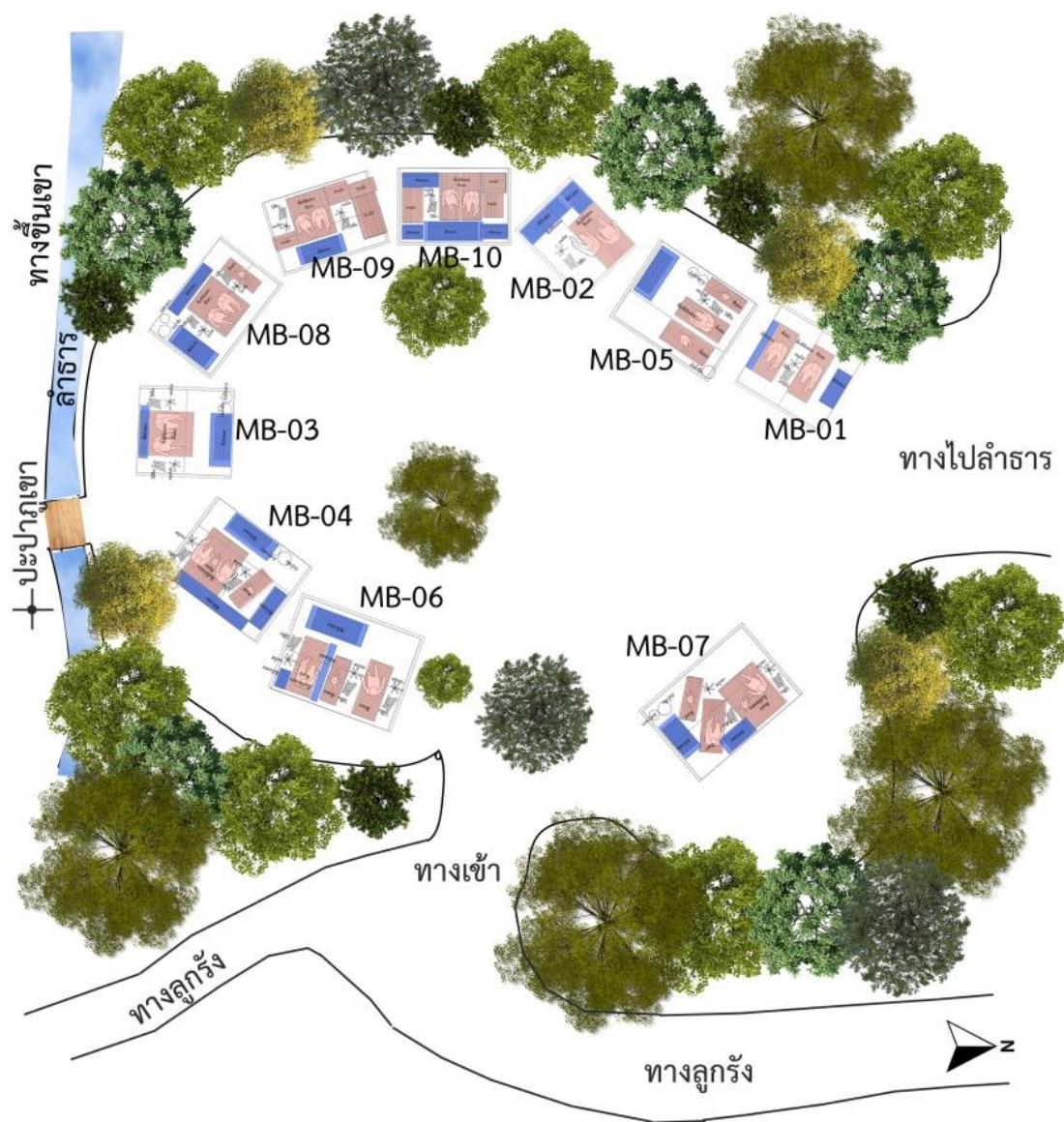

ภาพประกอบ 31 ถ่ายการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน บริเวณอ่างเก็บน้ำป่าบอน จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

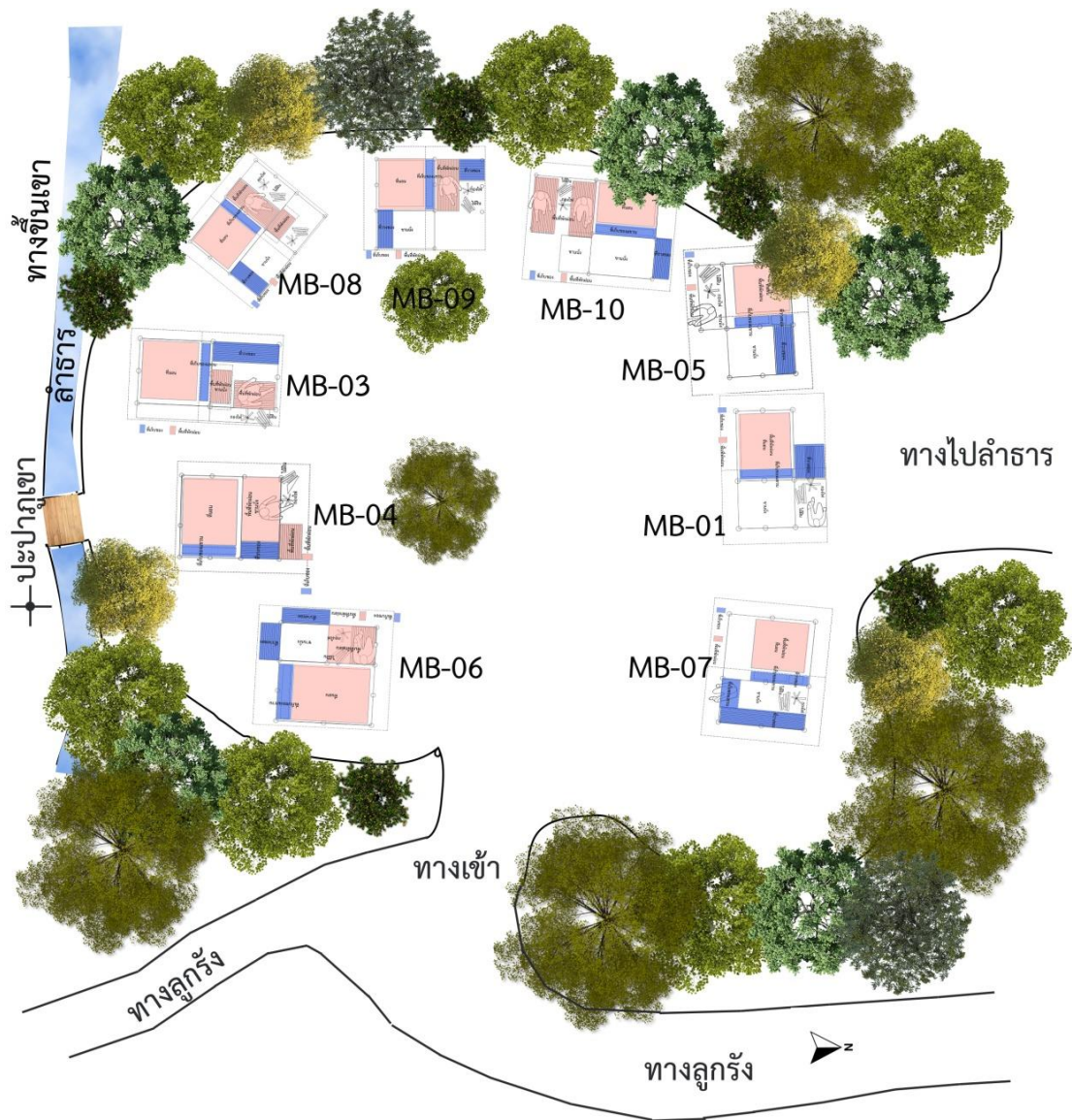
ชาวมัณนิกลุ่มนี้มีแนวความคิด และความเชื่อในการเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน โดยจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 พบว่า มีการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานไม่ต่างจากครั้งที่ 1 ซึ่งยังคงมีลักษณะแนวคิดคล้ายเดิม เป็นเชิงเขาเปิดโล่ง และติดกับถนนลูกรัง ซึ่งเป็นปัจจัยเพิ่มเติมจากความต้องการเพื่ออำนวยความสะดวกให้เด็ก ๆ ได้เดินทางไปเรียนหนังสือได้ง่าย โดยการใช้รถมอเตอร์ไซค์พ่วงข้างที่สามารถเข้าถึงตัวที่ตั้งถิ่นฐาน โดยไม่ต้องเดินลงจากเขาเหมือนครั้งที่ 1 แต่ต้องนำมาซึ่งความวุ่นวายจากนักท่องเที่ยว เนื่องจากอ่างเก็บน้ำป่าบอนเข้าถึงได้ง่ายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และเป็นสถานที่จัดงานของคนในชุมชนท้องถิ่น เป็นเหตุให้มีคนเข้าออกพลุกพล่าน ทั้งเข้ามาบริโภคสิ่งของมาเยี่ยมชมวิถีชีวิต ซึ่งชาวมัณนิกลุ่มนี้มีการเผยแพร่วิถีชีวิตวัฒนธรรม คนที่สามารถพูดคุยอธิบายก็ทำหน้าที่ รับแขก โดยมีการถ่ายทอดวิถีชีวิต และวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวได้รับชม เช่น การสาธิตใช้เครื่องมือล่าสัตว์ แต่สำหรับบางคน หากมีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมากพวกเขาจะหนีเข้าไปในป่า เพื่อรอให้นักท่องเที่ยวกลับหมดจึงออกมา ซึ่งธรรมชาติทางวัฒนธรรมของชาวมัณนิ มักสงวนความเป็นส่วนตัวแต่พวกเขาก็ยอมรับได้ และจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 พบว่ายังคงอยู่ในจุดเดิมจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 แต่มีการเปลี่ยนลักษณะจากหยาบขนาดใหญ่เป็น หนา เพื่อเก็บข้าวของเครื่องใช้ ชูदनักเรียน และอุปกรณ์การเรียนไม่ให้เปียกฝน

ภาพประกอบ 32 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตที่สังคมชุมชน กลุ่มป่าบนบริเวณหน้าตาเม่น
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

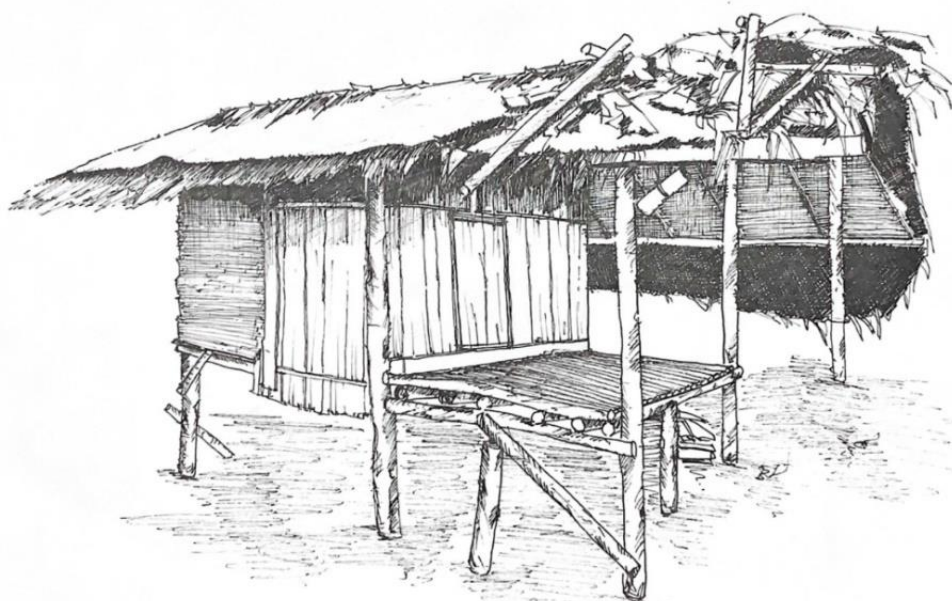
ภาพประกอบ 33 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอนบริเวณอ่างเก็บน้ำป่าบอน
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 34 ผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบนบริเวณอ่างเก็บน้ำป่าบน
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

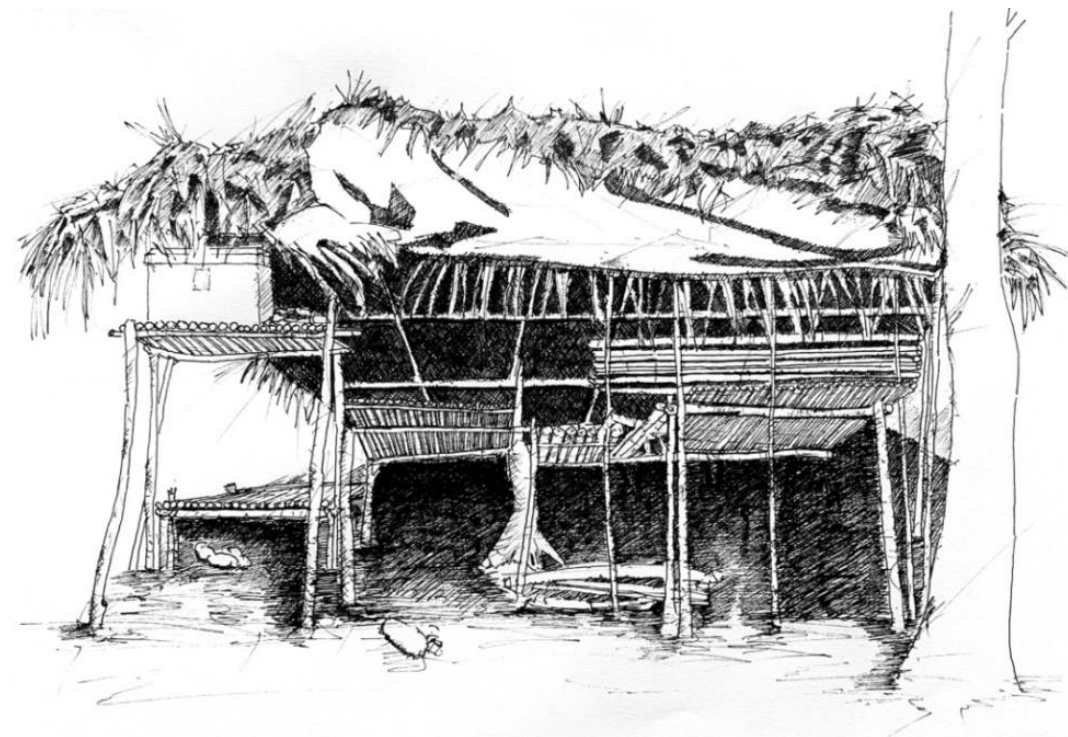
ลักษณะการจัดผังบริเวณ จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1- 3 พบว่าผังบริเวณยังเป็นลักษณะแบบเดิม แม้มีการสร้างใหม่ทุกครั้งจะมีลักษณะผังบริเวณเป็นแบบเดิมทุกครั้ง เป็นการกระจุกตัวแบบล้อมวง แบบอยู่รวมกันของเครือญาติแต่มีลักษณะเฉพาะตัว คือ การกระจุกตัวแบบล้อมวง โดยมีการหันหน้าเข้าหากันอย่างจงใจ แสดงถึงความสอดคล้องกับวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์แบบเดียวกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมมีทิศทางในการหันหน้าอาคารเข้าหากัน โดยใช้ด้านหลังที่มีลักษณะเป็นโครงไม้ และการสานด้วยใบพืชท้องถิ่น ออกไปด้านนอกเพื่อป้องกันอันตราย

ลูกมักอยู่ติดกันกับพ่อแม่หรือมองเห็นบ้านพ่อแม่ได้เสมอ ทุกหลังต้องก่อกองไฟด้านข้างทั้ง 2 ข้าง เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย และยุง ให้แก่กันภายในกลุ่ม จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 พบว่า ทุกหลัง ยังคงมีแนวคิดจัดผังบริเวณแบบเดิม โดยเปลี่ยนจาก ฮายะ เป็นชนำให้มีการหันหน้าเข้าหากัน เช่นเดิม และไม่ได้มีการหันทิศหัวนอนตามความเชื่อแต่เป็นการหันทิศโดยพิจารณาจากทิศทางแดดลม

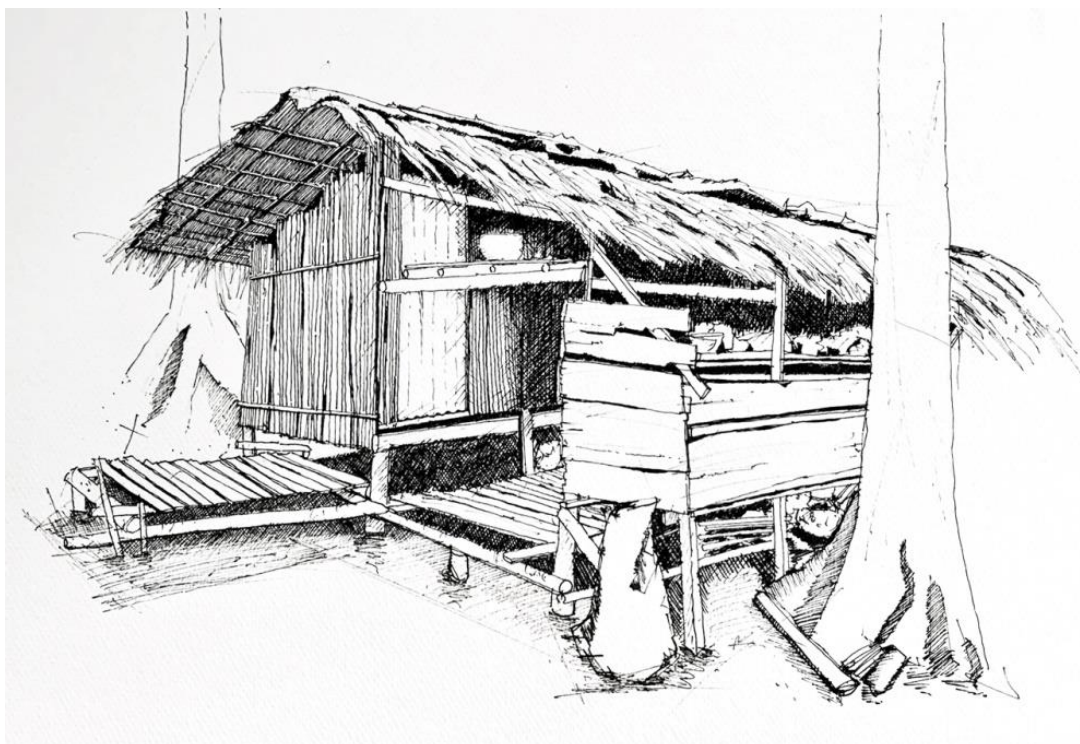
ภาพประกอบ 35 ภาพเขียนชนำการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

ชนำ หรือ หนา เป็นภาษาไทยภาคใต้ ชาวมันนิไม่มีคำเรียกในภาษาของตนเองจึงใช้คำภาษาท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงลักษณะบ้านที่เป็นแบบ “กระท่อม” ซึ่งโดยปกติในอดีตชาวมันนิไม่ได้นิยมสร้าง ชนำเนื่องจากต้องโยกย้ายถิ่นฐานบ่อย การสร้างชนำต้องใช้เวลา และกำลังพอสมควร ประกอบกับไม่มีวัสดุในการก่อสร้าง ชนามีโครงสร้างลักษณะใช้ไม้กิ่งแปรรูปผสมผสานกับไม้ดิบที่หาได้บริเวณใกล้เคียง มีการตั้งเสายกพื้นสูงกว่าพื้นดิน 40-50 เซนติเมตรเพื่อป้องกันความเปียกชื้นจากพื้นดิน น้ำไหล และแมลงมีพิษ หลังคาคลุมด้วยผ้าใบและใช้การสานใบทรงหรือใบไม้ชนิดต่าง ๆ ทับอีกชั้นหนึ่งเพื่อป้องกันการรั่วซึม ผังมีการใช้ไม้แผ่นกิ่งแปรรูป ไม้ดิบ สลับกับการใช้สังกะสี มีประตูกันระหว่างชานด้านนอกกับพื้นที่ด้านใน มีชานนั่งสำหรับพักผ่อน ลักษณะโดยรวมสร้างตามแบบชาวบ้านที่นิยมสร้างไว้ในสวน

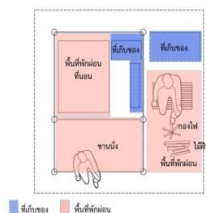
ภาพประกอบ 36 ภาพเขียนฮายะการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

ฮายะ กลุ่มนี้เป็นฮายะขนาดใหญ่เปิดโล่ง เนื่องจากมีการเก็บข้าวของเครื่องใช้มากกว่ากลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม จึงมีพื้นที่ใช้สอยมากกว่าแต่ส่วนใหญ่เป็นการทำที่เก็บของ ข้าวสาร เครื่องปรุงอาหาร เครื่องครัว เสื้อผ้า ชุดนักเรียน รองเท้า สมุด หนังสือสำหรับเด็กที่ต้องใช้ไปเรียน เพื่อไม่ให้เปียกฝน โครงสร้างส่วนใหญ่คล้ายกับฮายะแบบดั้งเดิม แต่มีส่วนประกอบของไม้ไผ่เพื่อต่อออกมาเป็นชั้นวางเก็บของ หลังคาใช้ผ้าใบแล้วปิดทับด้วยใบเหมงสานหรือใบไม้ชนิดต่าง ๆ ปิดคลุมอีกชั้นหนึ่งที่นอนยังคงสร้างป่าโด่งแบบดั้งเดิมอยู่โดยมีการปูผ้าหรือเสื่อรองนอน

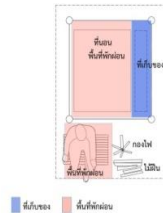

ภาพประกอบ 37 ภาพเขียนนำการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน
จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 (ภาพเขียน โดยผู้วิจัย)

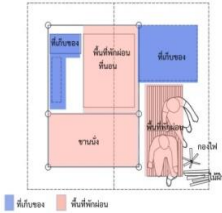
ลักษณะของชนนำของชาวมันนิ กลุ่มป่าบอน จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 พบว่าได้มีการเปลี่ยนจากฮายะเป็นชนนำทุกหลัง ซึ่งมีขนาดใหญ่โตกว่าจากการเข้าสนามครั้งที่ 1 ยกสูงจากพื้นที่ 40-50 เซนติเมตร มีการจัดแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ส่วนครัวมีชั้นวางของ และเครื่องครัวอย่างเป็นระเบียบ เชื่อมพื้นที่กับส่วนของชานนั่งด้านในซึ่งมีกองไฟแบบดั้งเดิม เพื่อกิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมทางวัฒนธรรมจะใช้พื้นที่ส่วนตรงเป็นหลัก มีการจัดส่วนของห้องนอน แต่มักจะใช้นอนในเวลาคืนเท่านั้น มีประตูปิดล็อกได้อย่างแน่นหนา วัสดุในการก่อสร้างใช้ไม้ดิบ ไม้กิ่งแปรรูปเป็นเสา พื้น และผนังเล็กน้อย ผนังส่วนใหญ่ใช้ไม้ไผ่สับฟาก ในส่วนของหลังคาใช้ใบเหรงหรือใบไม้ท้องถิ่น และผ้าใบ หรือใบยางคุ่มอีกชั้นหนึ่งเพื่อป้องกันการรั่วซึม นอกจากนี้ยังพบว่าบ้านบางหลังยังคงสร้างป่าโด่งภายในบ้านเพื่อใช้งานในกิจกรรมระหว่างวันอีกด้วย

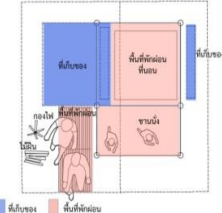
MB-01

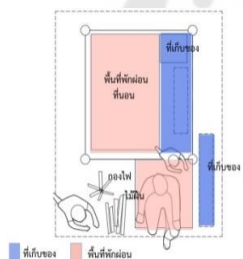
MB-02

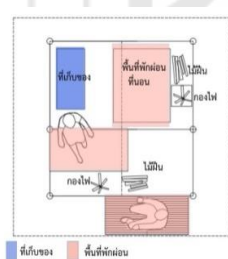
MB-03

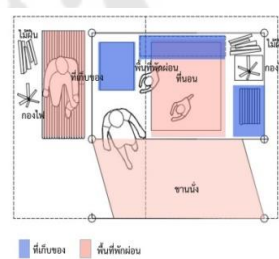
MB-04

MB-05

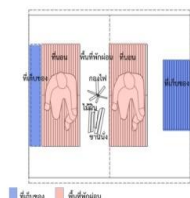

MB-06

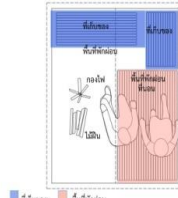

MB-07

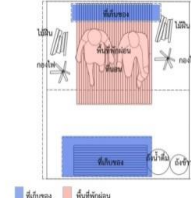
ภาพประกอบ 38 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มป่าบอน
ที่ตั้งบริเวณหน้าตาเม่น จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 (ภาพเขียน และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

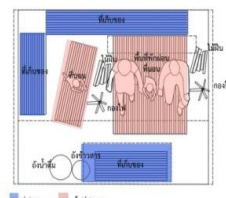
MB-01

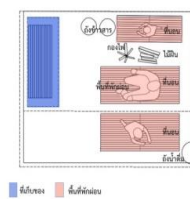
MB-02

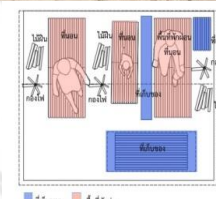
MB-03

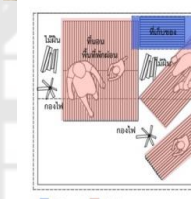
MB-04

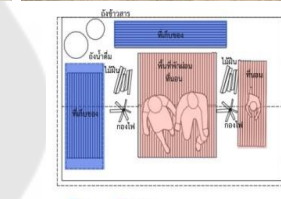
MB-05

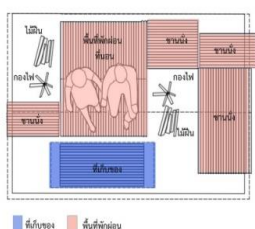
MB-06

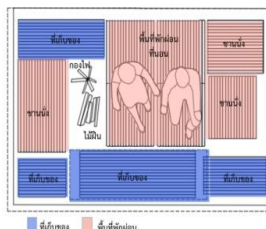
MB-07

MB-08

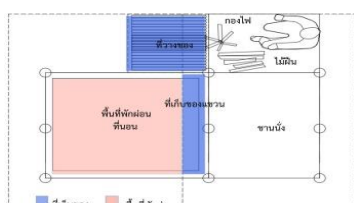

MB-09

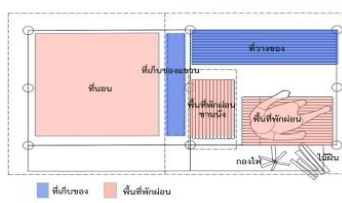

MB-10

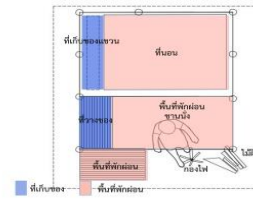
ภาพประกอบ 39 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มป่าบองที่ตั้งบริเวณอ่างเก็บน้ำป่าบอง จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 (ภาพเขียน และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

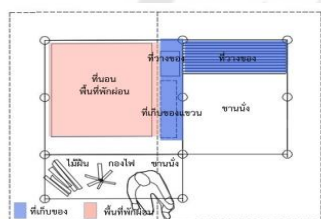
MB-01

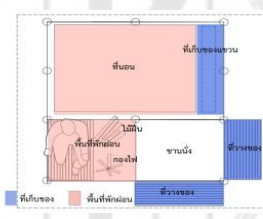
MB-03

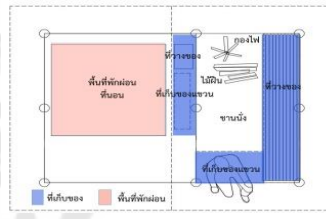
MB-04

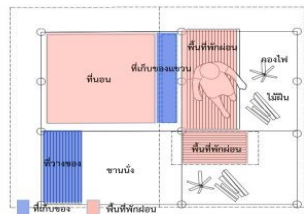
MB-05

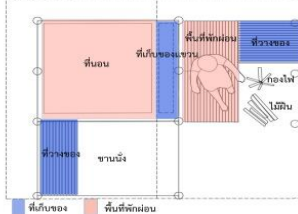
MB-06

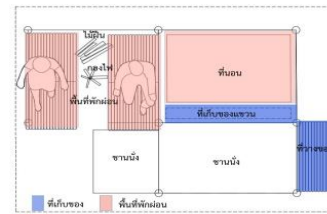
MB-07

MB-08

MB-09

MB-10

ภาพประกอบ 40 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มป่าบอน
ที่ตั้งบริเวณอ่างเก็บน้ำป่าบอน จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 (ภาพเขียน และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

การใช้พื้นที่ภายในหน้า จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 พบว่ามีการจัดสัดส่วนโดยแบ่งพื้นที่สำหรับนอน และเก็บของ แต่กรณีของ MB-06 และ MB-07 เป็นกลุ่มผู้อาวุโส มีการจัดแบ่งพื้นที่ สำหรับกองไฟไว้ภายในเพื่อการปรุงอาหาร และเพื่อความอบอุ่น ส่วน軒หลังอื่น มีการปรุงอาหารพื้นที่ภายนอกคล้ายกับแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม นอกจากนี้พบว่าทุกหลังจัดพื้นที่ภายนอกเป็นส่วนพักผ่อนระหว่างวัน โดยมีกองไฟ และป่าไผ่แบบดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมระหว่างวัน โดยมีการก่อกองไฟ เพื่อพักผ่อน นั่งพูดคุย ดื่มน้ำกาแฟ และเป็นพื้นที่สำหรับประดิษฐ์อุปกรณ์ หรือซ่อมแซม เครื่องมือล่าสัตว์ บอเลา มาหนิน บินหระ เครื่องสาน และเครื่องประดับซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนสัมพันธ์กับกองไฟทุกมิติ ส่วนภายในพบว่าเป็นที่นอน และเก็บของ

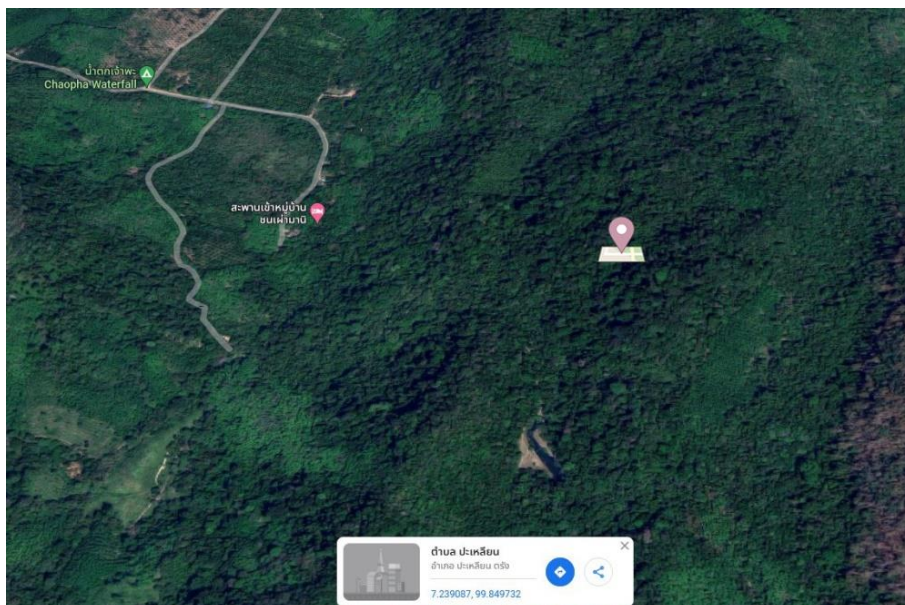
การใช้พื้นที่ภายใน ฮายะ จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 พบว่ามีการจัดส่วน โดยแบ่งพื้นที่สำหรับนอน โดยมีป่าไผ่เป็นเตียงนอนแบบดั้งเดิมไว้สำหรับนอนแต่ไม่พบว่ามีแบ่งฝั่งนอนชายหญิงเนื่องจากอาคารแต่ละหลังอยู่ห่างกันพอสมควรซึ่งแตกต่างจากฮายะของกลุ่มดั้งเดิมที่อยู่ติดกันมาก ทั้งนี้ฮายะของกลุ่มนี้มีการทำชั้นวางที่ทำจากไม้ไผ่ และไม่ดิบเพื่อวางเก็บของใช้ ถังน้ำดื่ม ข้าวสาร ที่เป็นระเบียบ ภายในฮายะมีกองไฟสำหรับกิจกรรมระหว่างวันเพื่อประดิษฐ์อุปกรณ์ หรือซ่อมแซม เครื่องมือล่าสัตว์ บอเลา มาหนิน บินหระ เครื่องสาน เครื่องประดับปรุงอาหาร ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงสัมพันธ์กับกองไฟ ในกรณีของ MB-09 และ MB-10 มีการเพิ่มส่วนของชานนั่งแบบราบเรียบคล้ายแคร่สำหรับสมาชิกในกลุ่มเมื่อนั่งพูดคุยดื่มน้ำกาแฟกัน จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 พบว่ามีการจัดสัดส่วนโดยแบ่งพื้นที่แบบเดียวกับการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 แต่มีขนาดใหญ่กว่ามีการจัดแบ่งพื้นที่ภายในเป็นห้องนอน เก็บของ ส่วนพื้นที่ภายนอกพบว่าใช้ ป่าไผ่สำหรับนอนพักตอนกลางวัน และมีกองไฟสำหรับกิจกรรมระหว่างวัน มีแบ่งพื้นที่สำหรับเก็บเครื่องครัว ชานนั่ง และห้องนอนแต่ไม่พบที่ใช้ป่าไผ่ และกองไฟในการนอนตอนเวลากลางคืน

การเพิ่มจำนวนของสมาชิกในกลุ่ม และการขยายตัวของฮายะ ชาวมันนิทุกกลุ่มเป็นเครือญาติทั้งจากสายเลือด และการแต่งงาน ชาวมันนิกลุ่มนี้มีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มโดยการเดินเท้าลัดเลาะไปตามเทือกเขาบรรทัด เพื่อไปยังอีกกลุ่มซึ่งใช้เวลาหลายวัน หรือให้ชาวบ้านสนิทคุ้นเคยขับรถพาไปส่ง ซึ่งแท้จริงแล้วชาวมันนิสามารถย้ายไปอยู่กับกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติได้เมื่อต้องการ โดยมักเลือกลักษณะวิถีชีวิตตามความต้องการของตัวเอง สามารถย้ายไปอยู่ที่นั่นได้ โดยไม่มีข้อโต้แย้งระหว่าง 2 กลุ่ม หรือสมาชิกในกลุ่มแต่อย่างใด สอดคล้องกับการไม่ยึดติดพื้นที่ครอบครองอาณาเขตทางกายภาพ นอกจากนี้ชาวมันนิกลุ่มนี้มัก

เปิดรับสมาชิกให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มด้วยกันเสมอ จึงเป็นเหตุให้จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มมีจำนวนที่ไม่แน่นอน บางครั้งอาจเดินทางไปเยี่ยมครอบครัวที่อยู่กลุ่มอื่น ซึ่งชาวมันนิ้มักมีการแต่งงานข้ามกลุ่มกัน เมื่อฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายแต่งงานพวกเขาทั้ง 2 คนจะตกลงกันว่าจะไปอยู่กับกลุ่มใด บางครั้งฝ่ายชายต้องออกไปอยู่กับกลุ่มฝ่ายหญิง หรือฝ่ายหญิงต้องไปอยู่กับกลุ่มฝ่ายชายจึงมีการเดินทางไปเยี่ยมครอบครัวของอีกฝ่ายอยู่เสมอ บางครั้งอาจไปนานหลายเดือน เช่นในกรณีของ MB-02 จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1 พบว่า ทั้ง 2 คน ได้เดินทางไปเยี่ยมครอบครัวฝ่ายหญิงที่กลุ่มจังหวัดสตูลจากการเดินทางเท้าลัดเลาะไปตามเทือกเขาบรรทัด และ MB-08, MB-09, MB-10 จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 2 พบว่า ทั้ง 3 ครอบครัวย้ายจากกลุ่มจังหวัดสตูลตามมาอยู่ที่อ่างเก็บน้ำป่าบอน จังหวัดพัทลุง และจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 3 พบว่า MB-02 ได้ย้ายกลับไปอยู่กับกลุ่มจังหวัดสตูลซึ่งเป็นญาติของฝ่ายหญิงจึงไม่พบว่ามีการสร้างนาของ MB-02 จากการสอบถาม MB-03 กล่าวว่า ภรรยาของ MB-02 คิดถึงพ่อแม่บ่อยครั้งเขาจึงตัดสินใจย้ายไปอยู่กับกลุ่มจังหวัดสตูล

ส่วนที่ 2.3 วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง

การตั้งถิ่นฐานแบบถาวร กลุ่มปลายคลองตง จากการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ จากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1-3 พบว่า มีการตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณบ้านปลายคลองตง ทางเข้าอยู่บริเวณหน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าปลายคลองตง การเดินทางเข้าออกนั้นต้องใช้มอเตอร์ไซด์ขนาดเล็กหรือการเดินเท้าราว 2-3 กิโลเมตร ซึ่งเป็นระยะที่ไกล และสันโดษกว่า กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน เส้นทางต้องเริ่มจากการข้ามสะพานเล็ก ๆ ขนาดความกว้าง 60 เซนติเมตร ทางขึ้นส่วนใหญ่เป็นลักษณะเชิงเขาสลับกับลำธารอยู่เป็นระยะ การขี่มอเตอร์ไซด์เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากบางจุดเป็นธารน้ำตก และทางโค้งผาสูงชัน ผู้ขี่จะต้องมีความชำนาญเส้นทางประกอบกับต้องปีนแต่รอยเป็นระยะ เนื่องจากเป็นพื้นที่สูงชัน และมีโค้งอันตรายหลายจุด ถนนเป็นลักษณะพื้นคอนกรีตขนาดความกว้าง 30 เซนติเมตร บางช่วงชำรุดถนนขาด ซึ่งถนนดังกล่าวเป็นความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับชาวมันนิ้มช่วยกันสร้างเพื่อความสะดวกในการขึ้นลง

ภาพประกอบ 41 บริเวณที่ตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง (ภาพถ่ายจาก Google map)

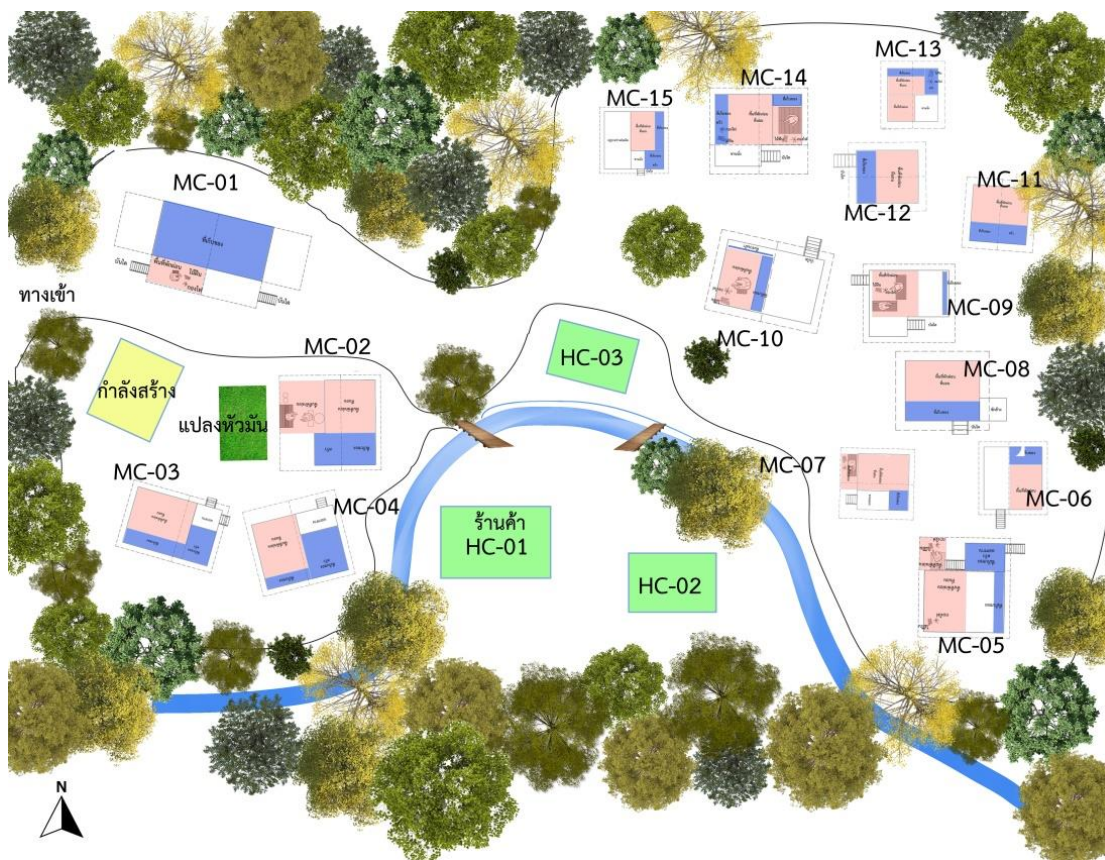
ชาวมั่นนิกลุ่มนี้มีการครอบครองที่ดินเนื่องจากมีสมาชิกในกลุ่มได้แต่งงานกับชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งถือสิทธิ์ครอบครองที่ดินทำกินตั้งแต่ในอดีต เมื่อสมาชิกในกลุ่มได้แต่งงานจึงชักชวนกันมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ จากเดิมเป็นลักษณะของการตั้งถิ่นฐานแบบเร่ร่อนดั้งเดิมซึ่งได้อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงจุดนี้อยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ชาวมั่นนิกลุ่มนี้จึงตัดสินใจเลือกลงหลักปักฐานในลักษณะแบบถาวร และอยู่ร่วมกับชาวบ้านที่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินอยู่บริเวณนี้ด้วย

ภาพประกอบ 42 ถนนทางเข้า กลุ่มปลายคลองตง (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

ชาวมัณนิกลุ่มนี้ได้เลือกที่ตั้งถิ่นฐานแบบถาวร ซึ่งสภาพแวดล้อมของบริเวณที่ตั้งอยู่ กลางเทือกเขาบรรทัด เป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมแห่งหนึ่งในอดีตของพวกเขา ห่างจากจุด ปัจจุบันราว 300 เมตร การตัดสินใจเลือกที่ตั้งถิ่นฐานเป็นการตัดสินใจเชิงกลุ่ม การตัดสินใจเรื่องนี้นั้นเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงกลุ่ม กล่าวคือ ชาวมัณนิมักอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มเนื่องจากสมาชิก ภายในกลุ่มได้มีการแต่งงานวัฒนธรรม จึงได้มีการพูดคุยถึงเรื่องในอนาคตกับการใช้ชีวิตแบบ ดั้งเดิมที่มีความยากลำบาก การหาอาหารในธรรมชาติมักไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของสมาชิก ภายในกลุ่มอีกต่อไป จึงได้มีการตัดสินใจตั้งถิ่นฐานแบบถาวรในที่สุดเมื่อราว ๆ 30 ปีก่อน การ ตัดสินใจลงหลักปักฐานเช่นนี้เป็นเรื่องที่หนักใจสำหรับพวกเขา เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ และไม่มี ชาวมัณนิกลุ่มใดเคยทำมาก่อน ซึ่งในช่วงแรกที่ตัดสินใจลงหลักปักฐานพวกเขามีความยากลำบาก เกิดการขาดแคลนด้านอาหารซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกทั้งกลุ่ม เนื่องจากในตอน นั้นยังไม่ได้รับสวัสดิการใด ๆ จากภาครัฐ และยังไม่มีการรับจ้างทำสวน กริดยางเหมือน ในปัจจุบัน

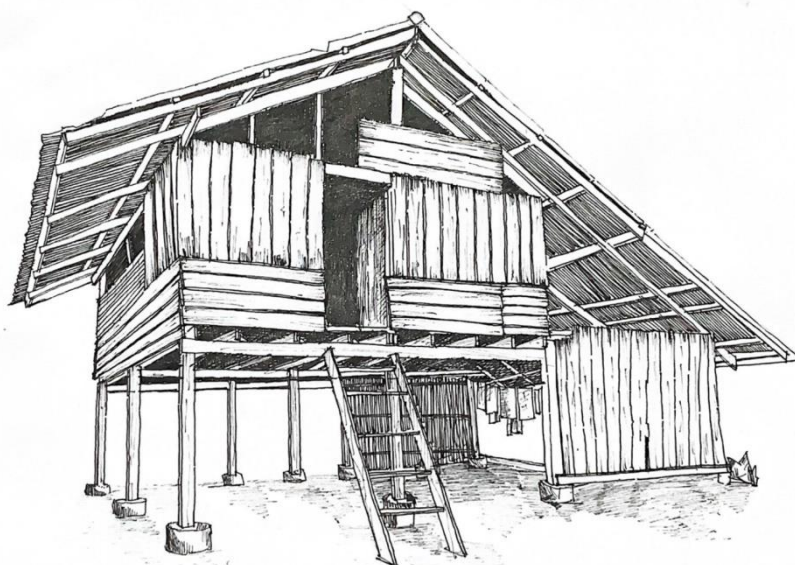
ชาวมัณนิกลุ่มนี้มีแนวความคิด และความเชื่อในการเลือกพื้นที่อย่างจำกัด กล่าวคือ ไม่ได้ใช้วิธีการเลือกแบบดั้งเดิมเท่าใดนัก เนื่องจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรอาจมี ผลกระทบต่อข้อกฎหมายของอุทยาน จึงจำเป็นต้องเลือกในที่ดินของชาวบ้านที่ได้แต่งกับสมาชิก ภายในกลุ่ม แต่ยังคงมีแนวคิดหลัก ๆ โดยยึดปัจจัยในการเลือกเป็นเรื่องของน้ำ ในบริเวณที่มีลำ ธารไหลผ่านตลอดทั้งปี มีแสงแดดส่องถึง ไม่มีต้นไม้ใหญ่ หรือต้นไม้ผู้ใกล้ล้ม และสามารถเข้าป่า หาอาหารล่าสัตว์ได้แบบดั้งเดิม แต่จำเป็นต้องเดินทางระยะไกลมากขึ้นกว่าในอดีตส่งผลให้การหา ของป่าล่าสัตว์นั้นลดน้อยลงไปด้วย เนื่องจากลักษณะการเข้าป่าล่าสัตว์นั้นจะทำงานไม่เกิน 2-3 วัน

ภาพประกอบ 43 ผังบริเวณวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง บริเวณหน่วยพิทักษ์สัตว์
บ้านปลายคลองตง (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

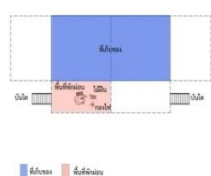
ลักษณะผังบริเวณ จากการเข้าภาคสนาม พบว่าลักษณะการจัดผังบริเวณเป็นลักษณะการกระจุกตัว ซึ่งมีลักษณะล้อมวงแบบเดียวกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังชุมชน ลักษณะกระจุกแบบล้อมวงในกลุ่มนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 MC-01, MC-02, MC-03 และ MC-04 ซึ่งเป็นกลุ่มครอบครัว ลูกหลานของ MC-01 ที่แต่งงานกับชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นจุดเปลี่ยนให้เกิดการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร โดยเว้นระยะห่างด้วยสวนยางจากกลุ่มที่ 2 MC-05, MC-06, MC-07 และ MC-08 เป็นครอบครัวลูกหลานของ MC-05 ซึ่งเป็นพี่น้องกับ MC-01 และกลุ่มที่ 3 MC-09, MC-10, MC-11, MC-12, MC-13, MC-14 และ MC-15 ซึ่งเป็นครอบครัวลูกหลานของ MC-10 และเป็นพี่น้องของ MC-01, MC-05 ทั้ง 3 กลุ่มมีการกระจายตัวออกเป็นกลุ่มทายาทรุ่นลูก เป็นลักษณะล้อมวงของแต่ละกลุ่ม โดยเมื่อลูกแต่งงานจะออกไปสร้างบ้านของตัวเอง และจะหันหน้าบ้านเข้าหาพ่อแม่ และพี่น้อง จึงเกิดเป็นการกระจุกตัวแบบล้อมวง 3 กลุ่ม นอกจากนี้ยังอาศัยอยู่ร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ที่มีกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดินทำกินบริเวณ

ใกล้เคียง ซึ่งเปิดเป็นร้านค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าให้กับชาวมัณนิกลุ่มนี้ด้วย โดยบ้านของชาวบ้าน HC-01 จะหันหน้าไปทางลำธารด้านทิศเหนือ HC-02 จะหันไปทางร้านค้าด้านทิศตะวันตก HC-01 เป็นลูกของ HC-02 และ HC-03 จะหันไปทางถนนด้านทิศเหนือ กลุ่มอาคารของชาวบ้านในพื้นที่มีความแตกต่างกับชาวมัณนิในการหันทิศทางหน้าบ้าน

ภาพประกอบ 44 เขียนชาวอุกการตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง (ภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

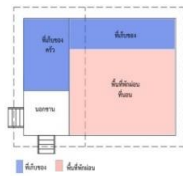
ชาวอุก เป็นภาษามัณนิแปลว่า “บ้าน” หรือ “บ้านไม้” มีลักษณะคล้ายกับบ้านของชาวบ้านท้องถิ่นเขาจะถูกต้งบนก้อนหิน มีการยกสูงจากพื้นดินเพื่อสามารถใช้ประโยชน์บริเวณใต้ถุน เช่น นั่งเล่น แว่นเสื้อผ้า และเก็บของ อุปกรณ์การเกษตร มีด และทำกิจกรรมระหว่างวัน บางหลังมีการยกพื้นขึ้นเล็กน้อยเพื่อป้องกันสัตว์เลื้อยคลาน และใช้เก็บของ อุปกรณ์การเกษตร โครงสร้างอาคารเป็นลักษณะไม้แปรรูป หรือไม้กิ่งแปรรูป ใช้แผ่นกระเบื้องสำเร็จรูปเพื่อบังหลังคา มีการทำประตูหน้าต่างเพื่อลือคอย่างแน่นหนา ส่วนบ้านหลังใดที่เป็นจุดศูนย์รวมของสมาชิกภายในกลุ่ม จะการยกสูงจากพื้นดินเพื่อให้มีพื้นที่บริเวณใต้ถุนในการทำกิจกรรมระหว่างวัน นั่งเล่น พูดคุยกัน ตีหมาแพ และจะมีการทำบันได ขึ้น-ลง 2 ทางเพื่อความสะดวกในการสัญจร เชื่อมต่อกับบ้านอีกหลัง ซึ่งเป็นจุดเด่นสำคัญของบ้านชาวมัณนิที่มักมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และหันหน้าบ้านไปหาซึ่งกันและกัน

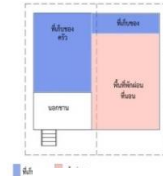
MC-01

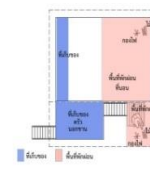
MC-02

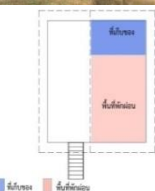
MC-03

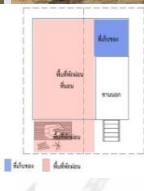
MC-04

MC-05

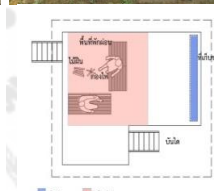
MC-06

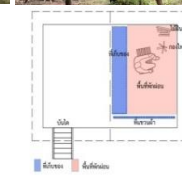
MC-07

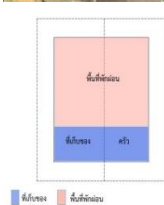
MC-08

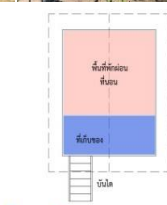
MC-09

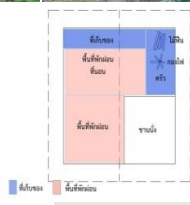
MC-10

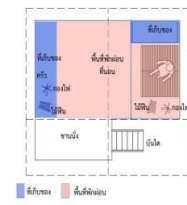
MC-11

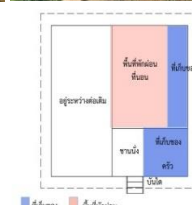
MC-12

MC-13

MC-14

MC-15

ภาพประกอบ 45 ผลการวิเคราะห์พื้นที่ประโยชน์ใช้สอย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มปลาย
คองตง ที่ตั้งบริเวณหน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าบ้านปลายคองตง (ภาพเขียน และภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

การแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในชาวอุก ชาวมันนิกลุ่มนี้ไม่สะดวกให้ผู้วิจัยเข้าบ้านที่ก่อกำภายในตัวบ้าน เนื่องจากพวกเขามักรักษาความเป็นส่วนตัว และมีความกังวลในเรื่องของความปลอดภัยในทรัพย์สิน ผู้วิจัยจึงได้สังเกตการณ์บริเวณภายนอก และทำการสอบถามเกี่ยวกับการจัดพื้นที่ผ่านการวาดภาพพร้อมกับทำความเข้าใจระหว่างสอบถาม พบว่าการจัดพื้นที่ภายในบ้านของพวกเขามักมีการจัดแบ่งพื้นที่แบบเปิดโล่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) ส่วนที่นอนของกลุ่มของผู้อาวุโสมักมีปฏิสัมพันธ์กับกองไฟแบบดั้งเดิมในเวลากลางวันและกลางคืน แต่ในกลุ่มของวัยรุ่นไม่ปรากฏเท่าใดนัก โดยกองไฟแบบดั้งเดิมนั้นจะปรากฏให้เห็นภายนอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งลักษณะการใช้พื้นที่ของทั้งกลุ่มอาวุโส และกลุ่มวัยรุ่นมีลักษณะของที่นอนเป็นเสื่อ ผ้าปูที่นอน และฟูกที่นอน มีการแบ่งห้องนอนสำหรับหญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน และส่วนใหญ่ไม่มีความเชื่อการหันทิศหัวนอน

2) ส่วนที่เก็บของ ถูกจัดแบ่งสัดส่วน เชื่อมโยงกับพื้นที่นอนในการเก็บของสำคัญ เช่น ทรัพย์สิน เสื้อผ้าจะเก็บไว้บริเวณใกล้ ๆ กับที่นอน

3) ส่วนครัว จะเป็นลักษณะกองไฟแบบดั้งเดิม โดยใช้แผ่นไม้ก่อกั้นเป็นสี่เหลี่ยมและถมด้วยดิน เพื่อป้องกันไฟไหม้ ในส่วนนี้จะมีชั้นวางเก็บข้าวสาร หม้อ จานชาม และเครื่องปรุงอาหาร

ทั้งนี้ในกรณีของ MC-08, MC-11 และ MC-13 แม้ขนาดพื้นที่ใช้สอยน้อยกว่าและมีลักษณะคล้ายกับชนาแต่พวกเขายังคงเรียกว่า “ชาวอุก” เนื่องจากการแบ่งประเภทของบ้านนั้น มาจากวัสดุ เช่น ไม้แปรรูปหรือไม้กิ่งแปรรูป หลังคาสังกะสี หลังคากระเบื้องอีกทั้งยังมีวิธีการก่อสร้างที่แข็งแรงกว่า และที่สำคัญคือเจตจำนงในการใช้งานแบบถาวร จึงส่งผลให้พวกเขายังคงเรียกบ้านลักษณะนี้ว่า “ชาวอุก”

กิจกรรมระหว่างวันส่วนใหญ่ใช้พื้นที่บริเวณใต้ถุนของบ้านที่เป็นจุดศูนย์รวมของสมาชิกในกลุ่ม โดยมีกิจกรรมระหว่างวันในการใช้พื้นที่ คือ การนั่งประดิษฐ์อุปกรณ์ เครื่องมือลำสัตว์ บอเลา มานนิน บินหลา การสานเครื่องใช้ต่าง ๆ นั่งเล่น นั่งพูดคุย ตีหมากแפה พร้อมก่อกองไฟแบบดั้งเดิมตลอดเวลา เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่ของพวกเขามักต้องเกี่ยวข้องกับกองไฟเสมอ บริเวณพื้นที่ดังกล่าวที่ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ พบว่ามีการใช้ป่าโด่งทั้งกลุ่มอาวุโส และกลุ่มวัยรุ่น ในกรณีของ MC-01, MC -07 และ MC-09 และแบบลักษณะเรียบไปกับพื้นดินไม่มีขาตั้งเป็นการใช้ขอนไม้รองในกรณีของ MC-05 และ MC-10 ซึ่งเป็นลักษณะไม่มีขาตั้ง เนื่องจากไม่ได้ใช้นอน และเป็นบ้านไม้ถาวรจึงมีพื้นดินใต้ถุนราบเรียบจึงไม่จำเป็นต้องมีขาตั้งแบบดั้งเดิมเสมอไป ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับลักษณะเดียวกันกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ที่มักนั่ง

อยู่บนป่าไผ่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเจ้าของบ้านแต่ไม่พบว่ามีไว้สำหรับรับแขก ซึ่งลักษณะการใช้งาน เจ้าของบ้านจะเป็นผู้ใช้เท่านั้น นอกจากนี้การใช้พื้นที่บริเวณใต้ถุนมีความสัมพันธ์กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และกิจกรรมทางวัฒนธรรมของพวกเขาในแต่ละวันสามารถสะท้อนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมแม้ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะเป็นลักษณะแบบถาวร

ทั้งนี้มีการต่อท่อน้ำประปาภูเขาเข้าสู่ตัวอาคารเพื่อใช้สำหรับซักล้าง แต่ไม่มีการสร้างห้องน้ำ ซึ่งการขับถ่ายมักใช้ห้องน้ำตามธรรมชาติ ส่วนการอาบน้ำจะใช้ลำธารเป็นหลัก ไม่มีไฟฟ้าเนื่องจากการตั้งถิ่นฐานนั้นอยู่เกือบใจกลางเทือกเขาบรรทัดห่างไกลจากชุมชนด้านล่างมาก พวกเขาจะใช้เพียงไฟฉายเพื่อทำกิจกรรมในเวลากลางคืน เป็นลักษณะที่สามารถชาร์จแบตเตอรี่จากพลังงานโซล่าเซลล์จากบ้าน MB-02 ที่มีเพียงหลังเดียวทั้งหมดบ้าน หรือในบางครั้งเมื่อฝนตกหนักไม่มีแสงแดดที่เพียงพอต่อการใช้งานก็มักจะลงไปขอชาร์จแบตเตอรี่จากชาวบ้านพื้นล่าง

การเพิ่มจำนวนของบ้านในกลุ่มนี้ขึ้นอยู่กับภาระแต่งงาน การแต่งงานเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัว ซึ่งการขยายตัวนั้นผู้วิจัยพบว่าเมื่อคู่หญิงชายได้แต่งงานจะมีการสร้างบ้านใหม่ในบริเวณพื้นที่ของพ่อแม่ กรณีกลุ่ม MC-01 ถึง MC-04 มีอาคารที่กำลังก่อสร้าง ซึ่งเป็นผลมาจากการแต่งงาน เดิมทีฝ่ายชายอยู่กลุ่มในจังหวัดสตูล เมื่อแต่งงานทั้งฝ่ายชาย และฝ่ายหญิงได้ตกลงกันตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกับกลุ่มนี้ การตั้งถิ่นฐานสร้างที่อยู่อาศัยแบบถาวรมีความแตกต่างไปจากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมที่มีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น และหาอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการ ก็จะมีการแยกกลุ่มออกไป แตกต่างจากการตั้งถิ่นฐานสร้างที่อยู่อาศัยแบบถาวร เมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มสูงขึ้นจากการมีทายาท และการแต่งงานจึงส่งผลต่อการขยายตัวของชุมชนในอนาคต ซึ่งอาจมีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ โดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ทับซ้อนของกรมอุทยานโดยการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งไม่สามารถให้มีการตัดถางต้นไม้ใด ๆ แม้แต่สวนยาง ซึ่งตามข้อกำหนดไม่อนุญาตให้มีการตัดไม้ เพื่อการขยายพื้นที่ทำกินในเขตพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๔

สรุปผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงทางกายภาพบ้าน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชาวมั่นทั้ง 3 กลุ่ม มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่มีความต่างและความเหมือน ความแตกต่างกันนั้น คือ ความต้องการในแง่ของปัจจัยเพื่อการดำรงชีพ ในกรณีของกลุ่มการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมพวกเขาแสวงหาความสันโดษเป็นอิสระต่อสังคมภายนอก ซึ่งยังคงวนเวียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สามารถหาวัตถุดิบจากธรรมชาติ เพื่อตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีพ ในกรณีของ การตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน มีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต แม้ยังคงมีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานตามความจำเป็นอยู่บ้าง ซึ่งจาก

ความคิดที่แตกต่างกันเล็กน้อยระหว่างกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มผู้อาวุโส แต่ความคิดในเรื่องของการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันจึงปฏิเสธไม่ได้ถึงความลำบากของสมาชิกภายในกลุ่ม และลูกหลาน รวมถึงความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย อาหาร จึงเป็นข้อจำกัดจำเป็น และไม่ปฏิเสธถึงความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกแต่ก็ยังคงอยู่ตรงกลางระหว่างธรรมชาติกับสังคมชุมชน และในกรณีของการตั้งถิ่นฐานถาวร ซึ่งก้าวผ่านสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของระบบทางวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์ของชาวมันนิ ซึ่งลักษณะการตั้งถิ่นฐานเป็นอิทธิพลสำคัญต่อการปรับตัวในการดำรงชีวิตสู่การลักษณะสังคมเกษตรกรรมส่งผลให้พึ่งพาธรรมชาติน้อยลง แม้กลุ่มผู้อาวุโสจะดำเนินชีวิตด้วยความเคยชินแตกต่างจากกลุ่มวัยรุ่นที่แสวงหาความมั่นคงด้านอาชีพ อาหาร และการอยู่อาศัย ซึ่งลักษณะของความคิดที่ต่างกันส่งผลถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันตามบริบทของโอกาส ความต้องการ และความจำเป็น ส่วนความเหมือนกันนั้นพวกเขาทั้ง 3 กลุ่มยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัดแห่งนี้แม้ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะแตกต่างกันหรือบางกลุ่มมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นมากแล้วก็ตาม แต่สถานที่แห่งนี้คงมีความสำคัญต่อพวกเขา เนื่องจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยตั้งแต่บรรพบุรุษในอดีต ซึ่งเห็นได้จากการวนกลับมาตั้งถิ่นฐานในแหล่งเดิมของกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมที่พบซากการตั้งถิ่นฐานรูปแบบฮายะทังร้าง หรือการขยับเข้าใกล้แหล่งชุมชนของกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน หรือ กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรบนแหล่งที่ตั้งเดิมในอดีตแม้ทางเข้าออกจะยากลำบาก และห่างไกลจากชุมชน ทั้ง 3 กลุ่มที่แตกต่างกันด้วยลักษณะของบ้านทางกายภาพ และจุดประสงค์ในการตั้งถิ่นฐาน แต่พวกเขาก็คงอยู่ในอาณาบริเวณของเทือกเขาแห่งนี้

แนวคิดการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานกับความเชื่อ นอกเหนือจากปัจจัยของอาหาร และน้ำแล้ว การเลือกสถานที่ตั้งที่อยู่ในสภาพภูมิประเทศของเทือกเขาบรรทัด และบริบทโดยรอบของสถานที่ มักคำนึงถึงความปลอดภัยในการดำรงชีวิตของการอาศัยท่ามกลางป่าดิบชื้นที่อาจจะส่งผลต่อการเจ็บป่วย ภัยอันตรายซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้นลักษณะของการเลือกสถานที่ตั้งถิ่นฐาน ของทั้ง 3 กลุ่มนั้นจะยังคงใช้ภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นข้อปฏิบัติที่ต้องยึดถือไว้เป็นหลักเกณฑ์ของการดำรงชีวิตแฝงไว้ในคติทางความเชื่อ และใช้ความรู้สึกซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลของผู้อาวุโส แม้การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนมีการเลือกสถานที่ที่มีปัจจัย และความจำเป็นเพิ่มขึ้นแต่ยังคงปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่แฝงไว้ในคติความเชื่อ เช่นเดียวกับกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร แม้มีข้อจำกัดของสถานที่ตั้งในปัจจุบัน และลักษณะทางกายภาพบ้านจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ถึงการตั้งถิ่นฐานในแหล่งเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเมื่อครั้งในอดีตต่างก็ใช้แนวความคิดเดียวกันนี้เลือกสถานที่ตั้งเพื่ออยู่อาศัย และการดำรงชีวิต

ลักษณะผังบริเวณของทั้ง 3 กลุ่ม ได้รับอิทธิพลจากการตั้งถิ่นฐานในลักษณะวิถีชีวิตเร็ววันดั้งเดิม เนื่องจากการอาศัยอยู่ท่ามกลางป่าดิบชื้น และต้องเผชิญภัยอันตรายหลากหลายด้าน นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ และคติความเชื่อของการเลือกสถานที่ตั้งถิ่นฐานที่ต้องยึดถือแล้ว คติของการจัดผังบริเวณก็เป็นส่วนสำคัญต่อการป้องกันภัยอันตรายจากสัตว์ป่า และการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ตลอดเวลา ดังนั้นลักษณะของการจัดวางผังบริเวณจะเป็นลักษณะของการจัดผังบริเวณแบบล้อมวง (Encompass Settlement) โดยการหันหน้าเข้าหากันของสมาชิกภายในกลุ่ม และใช้ด้านหลังของบ้านเพื่อป้องกันอันตราย จากการจัดวางในลักษณะนี้กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน รวมถึงกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรแต่ก็ยังคงใช้ลักษณะผังบริเวณในลักษณะเดียวกัน แม้มีลักษณะของอาคารบ้านเรือนที่มีความคงทนถาวรมีการกันห้องเป็นส่วนน้อย พวกเขายังใช้รูปแบบการจัดผังบริเวณแบบล้อมวงที่ได้รับอิทธิพลมาจากรูปแบบดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสะท้อนถึงรูปแบบทางวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์ที่ต้องดำรงชีพในป่าและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นลักษณะทางสังคมแบบกลุ่มเครือญาติ

ลักษณะทางกายภาพบ้านที่แตกต่างกัน มาจากความจำเป็นของลักษณะการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน แต่ละลักษณะของตัวบ้านสามารถสะท้อนลักษณะการดำรงชีวิต ความจำเป็น ความต้องการ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม และเจตจำนงในการใช้งาน ซึ่งลักษณะบ้านที่แตกต่างของชาวมัณนีในปัจจุบันที่มี 3 รูปแบบ คือ

1) ฮายะ เป็นบ้านลักษณะของรูปแบบดั้งเดิม กลุ่มวิถีชีวิตเร็ววันดั้งเดิมสร้างบ้านเป็นรูปแบบฮายะเพื่อง่ายต่อการก่อสร้าง ใช้วัสดุจากธรรมชาติประกอบกับการใช้ผ้าใบอุตสาหกรรม เนื่องจากต้องย้ายที่ตั้งถิ่นฐานบ่อยครั้งจึงไม่จำเป็นต้องสร้างให้คงทนถาวร

2) ขน้า หรือ คน้า หรือ หน้า กลุ่มวิถีชีวิตเร็ววันดั้งเดิม เป็นลักษณะเดียวกันกับกระท่อมตามแบบชาวบ้านท้องถิ่นที่สร้างสำหรับนอนเฝ้าสวน และใช้คำเรียกเดียวกันกับภาษาไทยภาคใต้ เนื่องจากไม่มีคำเรียกในภาษาของตน การก่อสร้างไม่ได้มีความซับซ้อนมากนัก แต่มีการแบ่งส่วนสัดส่วนพื้นที่เป็นห้องนอน และที่เก็บข้าวของเครื่องใช้

3) ชาวอุก เป็นบ้านไม้ หรือบางหลังผสมผสานการก่ออิฐฉาบปูนที่มีความทนแข็งแรง กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร มีวัสดุมุ่งหลังคาตั้งแต่ใบไม้จนไปถึงกระเบื้องหรือสังกะสี แต่ลักษณะของการนิยาม คำว่า “ชาวอุก” พวกเขาควรรณนิยามถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง หรือความใหญ่โตของอาคารบ้านเรือน และเป็นการนิยามบ้านลักษณะที่มีเป้าประสงค์ในการอยู่อาศัยแบบถาวร

นอกจากนี้การแบ่งประเภทของบ้านที่ใช้คำเรียกที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของการอยู่อาศัย ลักษณะของตัวบ้านที่มีความแตกต่างกันต่างได้รับอิทธิพลจากการดำรงชีวิตของแต่ละกลุ่มที่มีการปรับตัวที่แตกต่างกันเช่นกัน

ทั้งนี้ลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันของตัวบ้านนั้นมีการจัดวางพื้นที่ เชื่อมโยงกันระหว่างการใช้สอย และกิจกรรม ในกรณีการตั้งถิ่นฐานวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมนั้นไม่มีความซับซ้อนทุกมิติของการใช้ชีวิตภายในบ้านจะสัมพันธ์กับกองไฟตั้งแต่ตื่นนอน หรือแม้กระทั่งนอนหลับ กองไฟนี้เชื่อมโยงถึงกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนยังคงให้ความสำคัญกับกองไฟ บ้านหลายหลังมีการก่อกองไฟมากกว่าหนึ่งกองเพื่อใช้ในการกิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมทางวัฒนธรรม แม้มีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นห้องนอน ที่เก็บของ แต่บ้านหลายหลังยังคงนำกองไฟเข้าไปถึงในห้องนอน นอกจากนี้ยังคงใช้ป่าไผ่ที่เป็นเฟอร์นิเจอร์แบบดั้งเดิมตั้งอยู่บริเวณชานบ้านใช้สำหรับนั่ง นอน อยู่กับกองไฟในเวลากลางวัน สะท้อนถึงลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ยังคงมีลักษณะแบบดั้งเดิมผสมผสานอยู่ในตัวบ้าน ซึ่งกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรก็ยังคงพบรูปแบบเดียวกันนี้ในตัวบ้านของกลุ่มผู้อาวุโสเช่นกัน แต่พบเพียงหลังเดียวในกลุ่มวัยรุ่นที่มีอาชีพทำสวน กรีดยาง การดำรงอยู่ของกองไฟ และป่าไผ่ ของกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร สามารถสะท้อนถึงลักษณะของการดำรงชีวิต วัฒนธรรม และการปรับตัวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

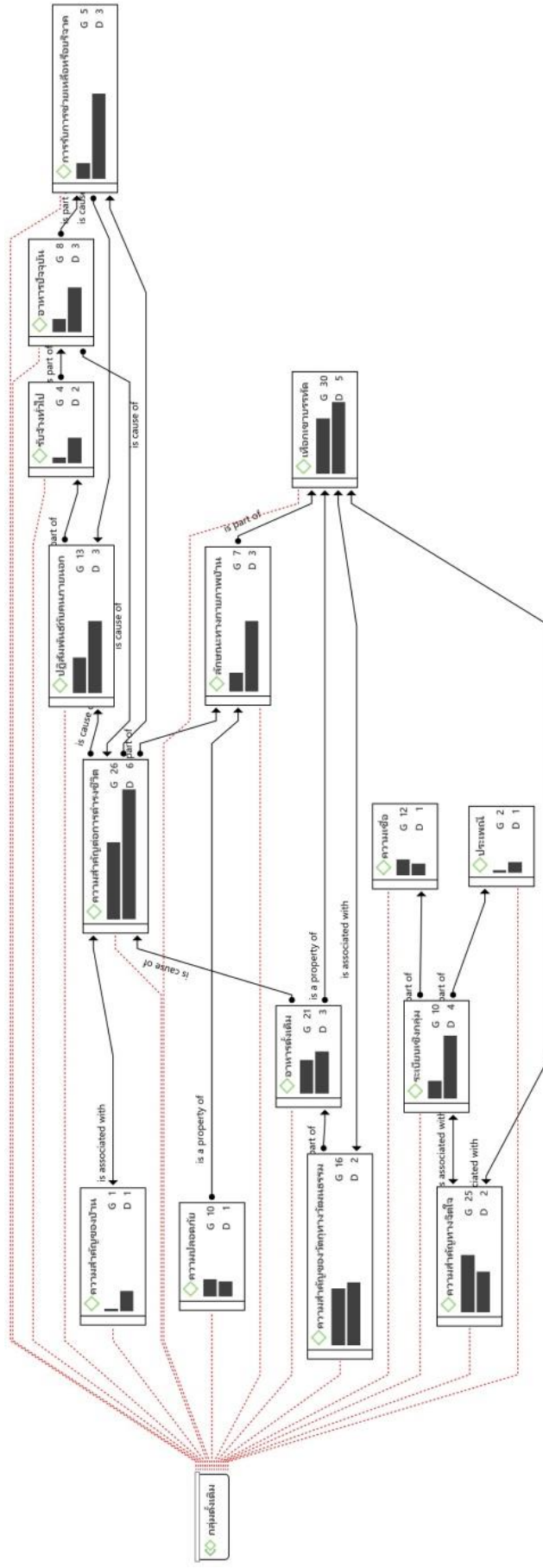
การเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกทั้ง 3 กลุ่ม ในกรณีของกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรอาจส่งผลต่อการขยายตัวของบ้านในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในอนาคต การแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนนี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ปัญหาจากภาครัฐ และการช่วยเหลือจากองค์กรเอกชน การขับเคลื่อน หรือการผลักดันสู่หนทางใดหนทางหนึ่งจำเป็นต้องการรับฟังสาเหตุ ความจำเป็น ความต้องการ และปัญหาจากทุกฝ่าย โดยก่อนหน้านี้มีการผลักดันให้พวกเขาออกมาจากป่าด้วยการมอบที่ดินบริเวณชุมชนด้านล่างแต่ก็ไม่เป็นผล เนื่องจากทั้งกลุ่มผู้อาวุโสมีแนวคิดที่ยึดโยงอยู่กับป่ารวมถึงกลุ่มวัยรุ่นด้วยเช่นกันแม้กลุ่มวัยรุ่นไม่ได้มีวิธีการดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์แล้วเช่นเดียวกับกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนก็ยังคงมีแนวความคิดที่ยึดโยงอยู่กับป่าเช่นกัน ซึ่งปัญหาและความต้องการของแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันออกไป ในกรณีของกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนพวกเขาใช้วิธีการผลักดันเรื่องข้อกฎหมายจากเดิมที่เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้กลายเป็นพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรมพิเศษ ซึ่งจะส่งผลให้ชาวมันิทุกกลุ่มสามารถดำรงชีวิตในเทือกเขาบรรทัดได้อย่างถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาทราบดีว่าการแก้ไขเรื่องของข้อกฎหมายเป็นเรื่องที่ยากลำบากมากสำหรับพวกเขา ซึ่งหากเรื่องนี้ไม่เป็นที่ยอมรับพวกเขาจะใช้วิธีเก็บออมรวบรวมเงินจากการหา

รายได้ของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่มมาซื้อที่ดินทำกินของชาวบ้านแทน แต่มีเงื่อนไขเพียงที่พื้นที่บริเวณนั้นต้องติดกับเทือกเขาบรรทัดในชนิดที่เดินไม่กี่ก้าวก็ถึง แต่ในส่วนของกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมไม่มีที่ท่าว่าจะมีความคิดเรื่องนี้เลยพวกเขายังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเรื่อยไปใครมาไล่ก็หนีเข้าไปในป่าให้ลึกขึ้น

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความหมาย “บ้าน”

การวิเคราะห์ความหมายของบ้าน และความสำคัญ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของปัจจัยทางความหมายที่เกี่ยวข้องกับบ้าน โดยพิจารณาความสัมพันธ์ อ้างอิงจากความอึดตัวของข้อมูลเป็นฐานที่ได้รับคำตอบซ้ำในการให้ความสำคัญของเนื้อหา แนวความคิด สาเหตุ และทัศนคติจากการตอบคำถาม ด้วยกระบวนการลงรหัส (Code and text) ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Computer Assisted Qualitative Data Analysis Software) ATLAS/ti เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของปัจจัย และสาเหตุที่ส่งผลต่อความหมายบ้าน

ส่วนที่ 3.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มงหรา ลักษณะการตั้งถิ่นฐานกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม

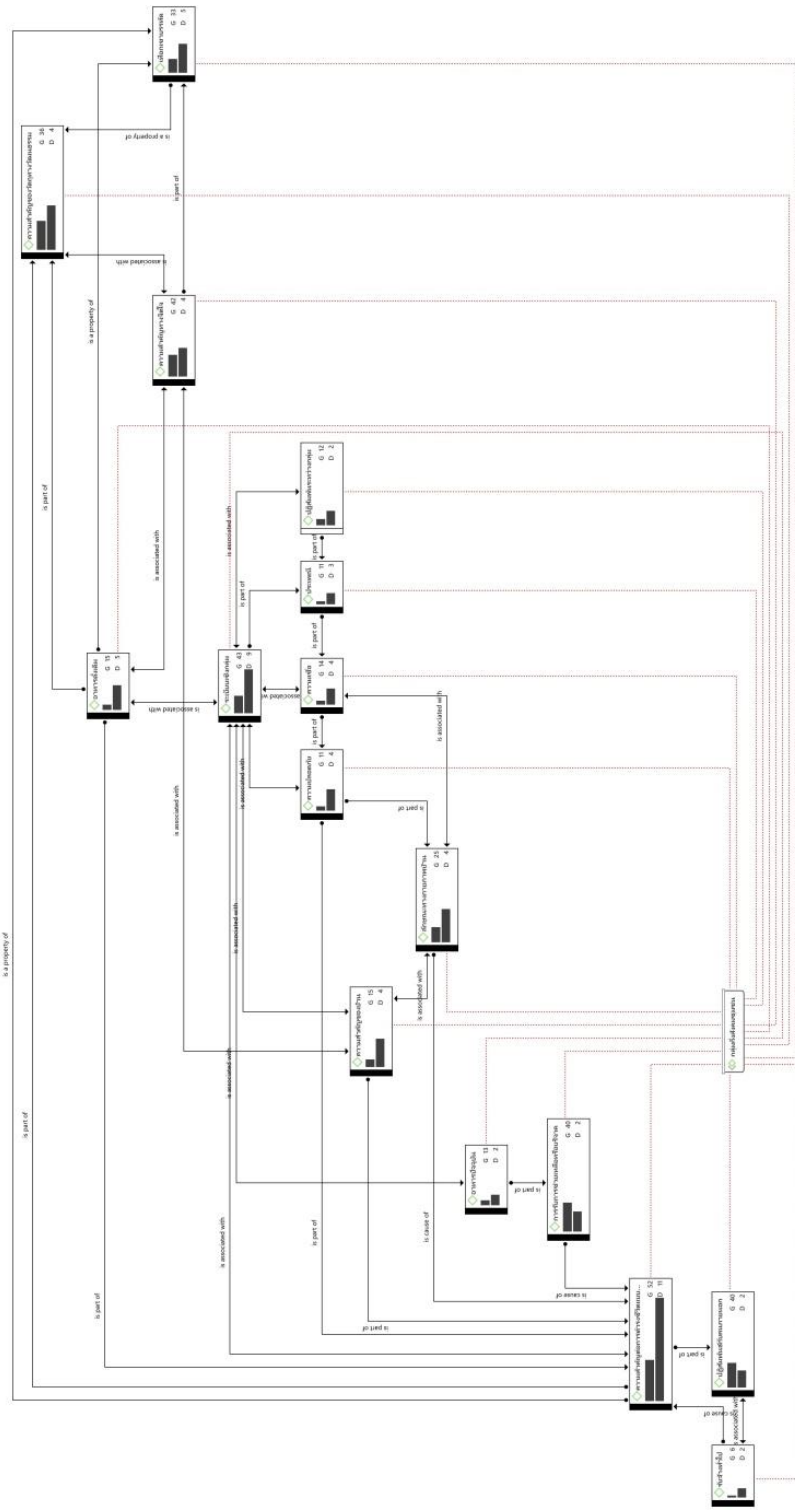

ภาพประกอบ 46 การวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มงหรา ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม (ภาพโดยผู้วิจัย)

ผู้วิจัยพบว่า ชาวมันนิกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมได้ให้ความหมายของบ้านคูนานไป กับความสำคัญในการดำรงชีวิตซึ่งสัมพันธ์กับพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานภายในอาณาบริเวณเทือกเขา บรรทัด โครงข่ายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนนี้แสดงให้เห็นถึงความหมายที่มีต่อบ้านของ โดย ความหมายบ้านมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตที่จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติของ เทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นแหล่งอาหารแบบดั้งเดิมที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพ แม้พวกเขาได้รับการบริจาอาหาร ยา และเครื่องใช้แต่ไม่อาจเพียงพอต่อสมาชิกภายในกลุ่ม การไม่อยากพึ่งพา บุคคลภายนอก และการไม่ไว้ใจบุคคลที่ตัวเองไม่รู้จัก ซึ่งต้องการดำรงชีพด้วยตนเองตามวิถีดั้งเดิม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการมีอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น เครื่องมือล่าสัตว์ เครื่องสาน เครื่องประดับ และฮายะ ผู้อาวุโส MA-01 กล่าวว่า “ผู้ชายทุกคนต้องมีบอเลาเพื่อล่าสัตว์” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเครื่องมือล่าสัตว์ และเทือกเขาแห่งนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเอาชีวิตรอด ความเป็นอยู่ทางกายภาพ และจิตใจ การอยู่อาศัยลักษณะวิถีดั้งเดิมแบบกลุ่มเครือญาตินี้ ตั้งอยู่บน พื้นฐานของขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และความผูกพันทางสายเลือดก่อกำเนิดเป็นระเบียบเชิง กลุ่ม แม้ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแต่สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มทราบดีว่าควรปฏิบัติต่อสมาชิกภายใน กลุ่มอย่างไร พวกเขาไม่ทะเลาะ หรือการทำร้ายซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม หรือแม้แต่การทำโทษ บุตร เช่น การทุบตี หรือการตำหนิ โดยระเบียบเชิงกลุ่มนี้ได้รับการถ่ายทอดทางอ้อมจากสมาชิก ภายในกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน และการแบ่งปัน พวกเขาจึงยึดถือการแบ่งปันเป็นส่วน สำคัญในการอยู่ร่วมกัน เมื่อผู้ชายออกไปล่าสัตว์มักใช้เวลาในเดินทาง 2-3 วัน จึงจำเป็นต้องสร้าง ฮายะเพื่อเป็นที่ค้างแรม MA-11 กล่าวว่า “เวลาออกไปล่าสัตว์ตนคิดถึงลูกกลัวจะกลับมาไม่ถึง บ้าน” ชี้ให้เห็นถึงลักษณะทางความหมายบ้านอย่างชัดเจน ดังนั้นจากวิเคราะห์ความสัมพันธ์การ ให้ความสำคัญเชิงความหมายบ้าน คือ กลุ่มหรือครอบครัว และสถานที่ภายในอาณาบริเวณ เทือกเขาบรรทัด ซึ่งในเวลาหลายชั่วอายุคนที่ผ่านมาพวกเขาไม่เคยตั้งถิ่นฐานออกห่างจาก เทือกเขาแห่งนี้

นอกจากนี้ แม้พวกเขามีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกวัฒนธรรมที่ได้รับการ ช่วยเหลือส่งเสริมในด้านการทำนารายได้ การบริจาคลังของ อาหาร ยา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอมอบที่ดินให้อยู่อาศัยแห่งใหม่บริเวณเขตชุมชน แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจ เลือกตั้งถิ่นฐานในรูปแบบสังคมชุมชน MA-01 กล่าวว่า “อยู่ไม่ได้ ในเมืองอยู่ไม่ได้มันร้อน แล้วไม่มี อะไรกิน” ซึ่งภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว และสถานที่ที่พวกเขาเติบโต ชี้ให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตแบบเร่ร่อนดั้งเดิม โดยมีพื้นฐานของครอบครัวเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นจากวิเคราะห์ความสัมพันธ์ความหมายบ้านของพวกเขา ส่งผลให้นิยามของคำว่าบ้านนั้น จึงยึดโยงสัมพันธ์กับครอบครัว และสถานที่

ส่วนที่ 3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มป่าบอน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งสังคมชุมชน

ภาพประกอบ 47 การวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มป่าบอน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งสังคมชุมชน
(ภาพโดยผู้วิจัย)

ผู้วิจัยพบว่า ชาวมันนิกลุ่มป่าบอน ที่มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคม ชุมชน พวกเขาได้ให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิต สอดคล้องกับความสำคัญทางจิตใจ และความสัมพันธ์กับสถานที่ของเทือกเขาบรรทัด ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของ วัตถุทางวัฒนธรรม แม้พวกเขาได้รับการช่วยเหลือบริจาคข้าวของเครื่องใช้ และมีรายได้จากการ รับจ้างทั่วไป แต่ลักษณะของอาหารแบบดั้งเดิมนั้นมีความสำคัญต่อจิตใจมากกว่าอาหารแบบ ชาวบ้าน พวกเขายังคงดำรงชีวิตด้วยวิถีหาของป่าล่าสัตว์แบบดั้งเดิม และส่งถ่ายความรู้การหา ของป่าล่าสัตว์สู่รุ่นเยาว์ เพื่อหวังให้เกิดการอนุรักษ์ และหวงแหนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ MB-04 กล่าวว่า “อยากให้ลูก ๆ ได้เรียนรู้การดำรงชีพในป่า และใช้ภาษาของตน”

อย่างไรก็ตามอาหารแบบดั้งเดิมที่หาได้จากธรรมชาติในปัจจุบันไม่เพียงพอต่อความ ต้องการของสมาชิกภายในกลุ่ม และปัจจัยที่เด็ก ๆ ต้องไปเรียนหนังสือตามความต้องการของพ่อ แม่ MB-04 กล่าวว่า “อยากให้ลูกได้เรียนหนังสือจะได้มีความรู้ ไม่ต้องลำบากเหมือนพ่อแม่ และ จะได้มาช่วยพี่น้องชาวมันนิที่ลำบาก” ส่งผลต่อให้ต้องเลือกที่ตั้งถิ่นฐานที่สะดวกต่อการเดินทางใน การไปโรงเรียน

โดยลักษณะทางกายภาพของบ้านที่มีการเปลี่ยนแปลงจากฮายะ เป็นชนา เพื่อไว้เก็บ ข้าวของเครื่องใช้ และชุดนักเรียนสำหรับเด็ก ๆ MB-10 กล่าวว่า “เวลาฝนตกชุดนักเรียนเปียกเด็ก ไม่อยากไปโรงเรียนเพราะอายเพื่อน” แม้ปัจจัยในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานที่เพิ่มขึ้นมานี้เป็นปัจจัย นอกเหนือจากแนวคิด และความเชื่อในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมที่เป็นส่วนประกอบอีก อย่างหนึ่งของความเชื่อ และความปłodภัยเพิ่มขึ้น แต่พวกเขายังคงให้ความสำคัญต่อการพึ่งพา อาศัยธรรมชาติของเทือกเขาบรรทัด MB-04 กล่าวว่า “หากตนและสมาชิกภายในกลุ่มมีเงินมาก พอจะซื้อที่ดินติดกับเทือกเขาบรรทัดจะได้ไปหาของป่าล่าสัตว์ได้สะดวก ไม่เอาที่ดินในเมืองหรือใน ชุมชน” ซึ่งหลายสิ่งหลายอย่างที่พวกเขาประดิษฐ์สร้างขึ้นเพื่อการดำรงชีพนั้น จำเป็นต้องพึ่งพา ทรัพยากรจากธรรมชาติ

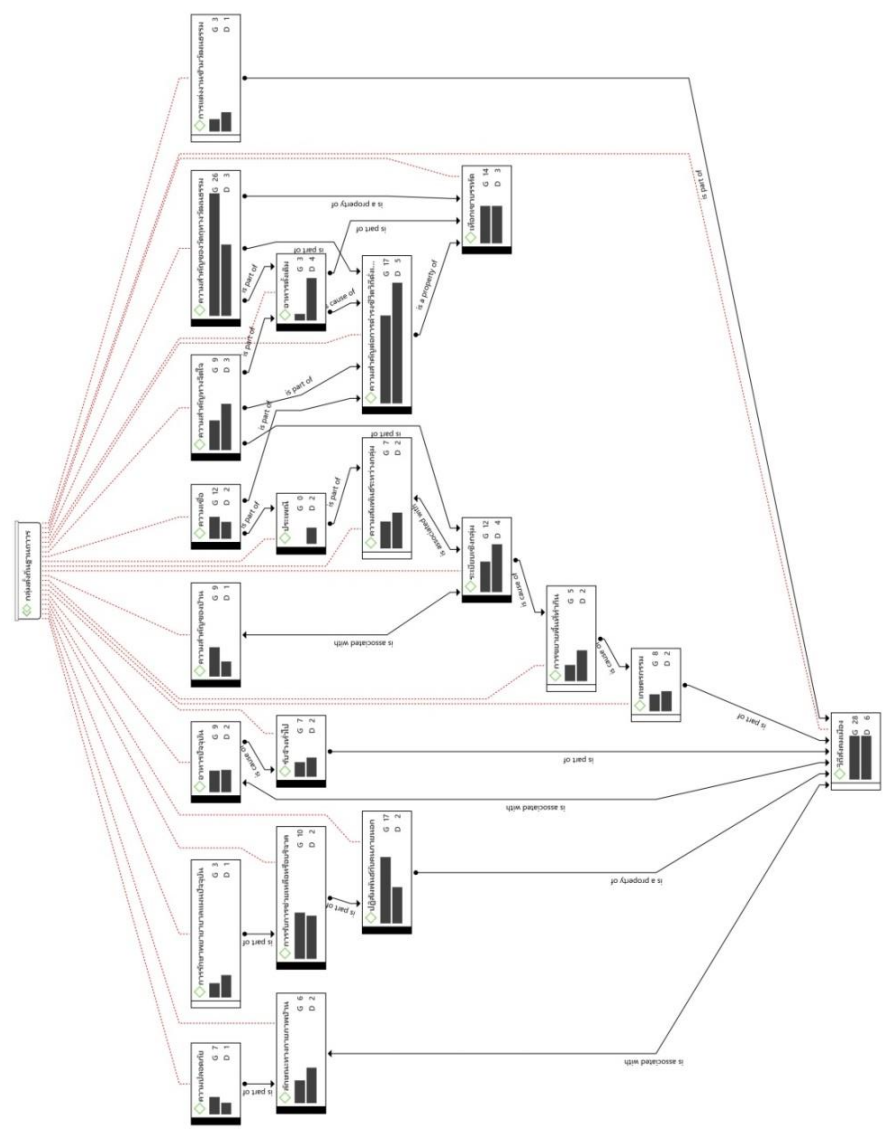
นอกจากนี้พวกเขาได้ให้ความสำคัญต่อสมาชิกภายในกลุ่ม และครอบครัว MB-04 และ MB-06 กล่าวว่า “พวกเราต้องอยู่ด้วยกันไปไหนต้องไปด้วยกันจะได้ช่วยเหลือกันได้” การให้ ความสำคัญกับสมาชิกภายในกลุ่มก่อกำเนิดเป็นระเบียบเชิงกลุ่มขึ้นทางอ้อม MB-04 กล่าวว่า “ไม่มีกฎหรือข้อห้ามในการอยู่ร่วมกันทุกคนรู้ว่าต้องแบ่งปัน” คำกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ ของครอบครัวที่ต้องอยู่ร่วมกันแบ่งปันช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตใน รูปแบบการพึ่งพาอาศัยกัน และการเปิดรับความช่วยเหลือที่มีจุดมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตที่มีความมั่นคงทางด้านอาหารเพิ่มมากขึ้น การได้รับการช่วยเหลือทางด้านการศึกษาก็คือการ

ตัดสินใจเชิงกลุ่มที่เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อลูกหลานในอนาคตทั้งเรื่องที่อยู่อาศัย รายได้ ความมั่นคงทางด้านอาหาร ล้วนเป็นส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตของพวกเขาในอนาคตด้วย MB-04 กล่าวว่า “ตนเองก็ไม่แน่ใจว่าจะย้ายอีกไหม แต่ถ้าย้ายก็ย้ายทั้งหมดไม่ทิ้งใครไว้ ผู้วิจัยถามต่อ ย้ายไปไหน MB-04 ตอบ ย้ายไปไหนก็ได้แต่ต้องในแถวเทือกเขาบรรทัดนี้”

ดังนั้นจากวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงความหมายบ้านของพวกเขา คือ ความผูกพันกับสมาชิกภายในกลุ่ม ครอบครัว และยังคงสัมพันธ์กับสถานที่ภายในอาณาบริเวณเทือกเขาบรรทัด ที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกได้อย่างสะดวกเนื่องจากสาเหตุของการให้ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน และปัจจัยภายในที่ต้องได้รับการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล และความมั่นคงทางอาหาร

ส่วนที่ 3.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มปลายคลองตง ลักษณะวิถีชีวิตดั้งถิ่นฐานถาวร

ภาพประกอบ 48 การวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมายของบ้าน กลุ่มปลายคลองตง ลักษณะวิถีชีวิตดั้งถิ่นฐานถาวร (ภาพโดยผู้วิจัย)

ผู้วิจัยพบว่า ชาวมันนิกลุ่มปลายคลองตง ที่มีรูปแบบวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร พวกเขาได้ให้ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม เป็นผลให้มีแนวความคิดในการลงหลักปักฐานจึงให้ความสำคัญต่อลักษณะทางกายภาพบ้านที่เปลี่ยนแปลงจากฮายะ เป็น ขน้าจนกลายเป็นชาวอุกในที่สุด ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่กล่าวมานี้ พวกเขาให้ความสำคัญต่อการกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยกิจกรรมระหว่างวันส่วนใหญ่ใช้พื้นที่บริเวณใต้ถุนของบ้านที่เป็นจุดศูนย์รวมของสมาชิกในกลุ่มการนั่งประดิษฐ์อุปกรณ์ เครื่องมือล่าสัตว์ ลูกดอก เครื่องสาน นั่งเล่น นั่งพูดคุย ดื่มน้ำกาแฟ ร้องเพลงประกอบไฟแบบดั้งเดิมตลอดเวลากิจกรรมคล้ายกับกิจกรรมในอดีตเพียงแต่มีภาพของลักษณะบ้านที่เปลี่ยนแปลงไป

การให้ความสำคัญต่อครอบครัว MC-14 กล่าวว่า “ถ้าลูกเรียนจบแล้วก็ไม่ให้ไปอยู่ที่อื่นอยากให้อยู่ที่นี่จะได้ช่วยเหลือกัน” ซึ่งให้เห็นถึงลักษณะการอยู่รวมเป็นกลุ่มแบบเครือญาติ การมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่มยังคงมีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ กับผู้อาวุโส ซึ่งระเบียบเชิงกลุ่มนี้ แม้ไม่มีกฎระเบียบตายตัวแต่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มนั้นจะคงเหนียวแน่นไม่แตกต่างไปจากกลุ่มที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม หรือกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวกับการให้ความสำคัญของลักษณะทางกายภาพบ้าน เป็นส่วนหนึ่งของความสำคัญทางจิตใจ และสอดคล้องกับความสัมพันธ์กับครอบครัว แม้กลุ่มนี้มีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเกษตรกรรม แต่กลุ่มผู้อาวุโสยังดำรงชีวิตผูกติดกับวิถีการหาของป่าล่าสัตว์ เนื่องจากอาหารแบบดั้งเดิมยังคงเป็นสิ่งสำคัญต่อจิตใจของพวกเขา MC-14 กล่าวว่า “แก่มาแล้วแต่ตนเองยังคงไปหาสมุนไพร ล่าสัตว์ส่วนภรรยายังคงไปซดมัน เนื้อสัตว์อร่อย ค่างดำ ค่างหอก หัวมันก็อร่อยกว่าข้าวสาร” ความเคยชิน และรสนิยมอาหารป่านี้นำมาสู่การคงอยู่ของวิถีทางวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ซึ่งเกี่ยวพันกับทรัพยากรทางธรรมชาติของเทือกเขาบรรทัด แต่ด้วยการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรนั้นก็ส่งผลให้วิถีชีวิตแบบหาของป่าล่าสัตว์เป็นเรื่องของความต้องการทางด้านจิตใจของกลุ่มผู้อาวุโส ซึ่งไม่ได้ถ่ายทอดความรู้หาของป่าล่าสัตว์สู่รุ่นเยาว์ ดังนั้นวิถีชีวิตแบบหาของป่าล่าสัตว์อาจหมดไปในไม่ช้า MC-02 กล่าวว่า “ตนไม่รู้จะสอนลูกล่าสัตว์ไปทำไม สัตว์ก็หายาก สอนกริดยางดีกว่าจะได้มีเงินไปซื้อไม่ต้องลำบากไปล่าสัตว์” และกล่าวอีกว่า “ไปล่าสัตว์หลายครั้งไม่ได้อะไรกลับมาเลย ไปรับจ้างดีกว่าได้เงินแน่นอนเอาไปซื้ออาหารได้เลย” อาหารแบบดั้งเดิมจึงกลายเป็นเรื่องรองสำหรับกลุ่มวัยรุ่น ปัจจุบันชาวมันนิกลุ่มนี้บริโภคอาหาร และยารักษาโรค แบบสังคมเมืองเป็นหลัก ดังนั้นกรณีนี้อาจเป็นสาเหตุให้เกิดการสูญหายของวิถีทางวัฒนธรรมในอนาคตเช่นกัน

ทั้งนี้ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกส่งผลให้พวกเขาซึมซับวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง การทำเกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป การศึกษา อาหารแบบชุมชน หรือไม่ว่าจะเป็นการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมที่มีอยู่หลายครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อลักษณะทางกายภาพบ้าน ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตที่ปรับตัวเช่นกัน นอกจากนี้ความเชื่อในเรื่องคนตายก็มีการปรับตัว เช่นกัน ซึ่งโดยปกติแล้วเมื่อมีคนเสียชีวิตชาวมันนิจะย้ายที่ตั้งถิ่นฐานเสมอ แต่ปัจจุบันเมื่อลงหลักปักฐานไปแล้วก็ไม่สามารถใช้วิถีเดิมได้ จึงใช้วิธีนำศพไปฝังแทน เป็นสถานที่ที่พวกเขาเรียกว่า “ราคนแก่” “รา” ที่แปลว่า “ถ้ำ” หรือ ถ้ำคนแก่ MC-14 และ MC-10 กล่าวว่า “เดี๋ยวนี้มีบ้านแล้วเวลาคนตายทำแบบเดิมไม่ได้แล้วเลยเอาไปฝังแทน” จากวิเคราะห์ความสัมพันธ์ความหมายบ้านของพวกเขายังคงเป็นเรื่อง กลุ่ม และครอบครัว ซึ่งสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพบ้านที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สะดวกสบาย สอดคล้องกับกิจกรรมในการดำเนินชีวิตแบบสังคมชุมชนมากยิ่งขึ้น และความผูกพันเกี่ยวกับสถานที่ในอาณาบริเวณที่พวกเขาบรรทัด แม้มีการปรับตัวของลักษณะทางกายภาพบ้าน แต่พวกเขายังคงเลือกตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่อกเขาแห่งนี้ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการดำรงชีวิตกับที่อกเขาบรรทัดอาจมีไม่มากนักในอนาคต

สรุปผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 3 ความสำคัญและความหมายบ้าน

จากการวิเคราะห์ความหมาย และการให้ความสำคัญบ้าน ของชาวมันนิทั้ง 3 กลุ่มให้ความเห็นในทิศทางด้วยกัน แม้ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะทางกายภาพบ้านจะมีความแตกต่างกันของกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม การปรับตัวของกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และการปรับสู่สังคมเกษตรกรรม หรือสังคมชุมชนในกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ซึ่งจากการพิจารณาความสัมพันธ์เชิงความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ จากการตอบคำถาม ทศนคติเหตุผล ปัจจัยการดำรงชีวิต และลักษณะวัฒนธรรมที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเครือญาติพบว่า ความหมายบ้านของพวกเขาดังกล่าวให้คำนิยามเชื่อมโยงถึง ครอบครัว และสถานที่ กล่าวคือ ชาวมันนิจะให้คำนิยามว่าเป็นบ้านก็ต่อเมื่อมีสมาชิกภายในกลุ่ม หรือครอบครัวอาศัยอยู่ด้วย ทั้ง 3 กลุ่มเมื่อออกไปล่าสัตว์พวกเขาก็สร้างฮายะเพื่อเป็นที่พักแรมแต่ไม่ได้หมายความว่าฮายะนั้นจะเป็นบ้านแต่อย่างใด นอกจากนี้สถานที่ในอาณาบริเวณที่อกเขาบรรทัดยังถูกนิยามว่าเป็นบ้านด้วยเช่นกัน เป็นเพราะสถานที่ที่พวกเขาเติบโตมา ซึ่งเป็นแหล่งหาอาหารเพื่อดำรงชีพ และลักษณะการย้ายที่ตั้งถิ่นฐานไปมาซ้ำที่เดิมภายในอาณาบริเวณที่อกเขาแห่งนี้ก็นิยามสถานที่นั้น ๆ ว่าเป็นบ้านด้วยเช่นกัน หรือแม้แต่กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรที่ปรับตัวเพาะปลูกพืชไร่ สวนยางก็ยังคงตั้งอยู่บนที่อกเขาบรรทัด และยังไม่พบว่าพวกเขาย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานไกลจากที่อกเขาแห่งนี้เลย ทั้งนี้หากแยกแยะระหว่างครอบครัว และสถานที่ออกจากกัน กล่าวคือ

อยู่กับครอบครัวแต่ไม่ได้อยู่สถานที่ที่พวกเขาเติบโตมาก็ไม่อาจนิยามได้ว่าที่แห่งนั้นเป็นบ้าน หรือ การอยู่เพียงลำพังในสถานที่ที่เติบโตมาแต่ปราศจากครอบครัวก็ไม่อาจนิยามได้ว่าที่แห่งนั้นเป็น บ้านอย่างแท้จริงในทางจิตใจ นอกจากนี้คำนิยาม หรือคำเรียกบ้านทางกายภาพซึ่งถึงลักษณะการ ดำรงชีวิต และเป้าประสงค์ในการอยู่อาศัย ทั้งนี้ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์ เชิงกายภาพต่างเชื่อมโยงระหว่างกันประกอบด้วยปัจจัย เงื่อนไข หลายองค์ประกอบ

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญ

จากการรวบรวมข้อมูลด้านวัตถุทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนิงทั้ง 3 กลุ่มที่มีลักษณะการตั้ง ถิ่นฐานที่แตกต่างกัน การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กงหรวา, กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคม ชุมชน ป่าบอน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ปลายคลองตง ที่พบจากการเข้าภาคสนามด้วย การสำรวจ การสังเกต บันทึกภาพและสัมภาษณ์

ส่วนที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญ

ภาพประกอบ 49 เครื่องมือล่าสัตว์แบบดั้งเดิม (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.1 เครื่องมือล่าสัตว์แบบดั้งเดิม พบว่า ชาวมันนีทั้ง 3 กลุ่ม ยังคงใช้เครื่องมือล่าสัตว์แบบดั้งเดิมที่เรียกว่า “บอเลา” ตามคำเรียกของ ชาวมันนี ส่วนชาวบ้านท้องถิ่นใช้ภาษาไทยภาคใต้เรียกว่า “บอกตุ๊ด” โดยมีลักษณะเป็นกระบอกไม้ไผ่ 2 ชั้น ประกอบด้วยชั้นนอกและชั้นใน ชั้นนอกเป็นไม้ไผ่หล่นไฟเพื่อความแข็งแรงป้องกันการแตกร้าว และตัดให้ตรงไม่ให้โค้งงอ ต่อความยาวโดยการเชื่อมด้วยยางพืชชนิดหนึ่งเรียกว่า “ขี้จันหาร” นำขี้จันหารหล่นไฟให้เหนียวเพื่อเชื่อมต่อระหว่างกระบอกไม้ไผ่ทั้ง 2 ท่อนเข้าไว้ด้วยกัน และไม้ไผ่ชั้นใน เป็นไม้ไผ่มีขนาดเล็กกว่าเพื่อที่จะใช้เป่าลม หล่นไฟเพื่อความแข็งแรงป้องกันการแตกร้าว และเพื่อตัดให้ตรง ต่อความยาวด้วยขี้จันหารเช่นเดียวกับชั้นนอก ความยาวโดยรวมราว 2 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลางราว 5 เซนติเมตร เครื่องมือชนิดนี้ใช้ล่าสัตว์ที่อยู่บนต้นไม้ เช่น ลิง ค่างดำ ค่างหอก หรือนก

“มาหนิน” ใช้สำหรับเก็บลูกดอกอาบยาพิษเรียกว่า “บินหลา” เป็นลักษณะทรงกระบอกยาวราว 60 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางราว 15 เซนติเมตร สร้างจากกระบอกไม้ไผ่มีเข็มขัดที่เรียกว่า “ตันแน่ว” ทำจากหวายหล่นไฟเพื่อเพิ่มความเหนียวไม่ให้ขาดง่าย ขดเป็นวงกลมทั้ง 2 ด้านเพื่อคาดเอว เมื่อคาดเอวจะใช้ขดหวายทั้ง 2 ด้านสอดเข้าหากัน เรียกว่า “คานบัส” เพื่อไม่ให้หลุด ภายในมีช่องเล็ก ๆ หลายช่องที่ทำจากไม้ไผ่เป็นบ้องขนาดเล็กสำหรับเสียบลูกดอกอาบยาพิษ ลักษณะของลูกดอกอาบยาพิษ เป็นไม้ไผ่เหลาให้แหลม เว้นระยะห่างจากปลายลงมาเล็กน้อย และเหลาในเล็กลง เมื่อลูกดอกทิ่มไปที่ผิวหนังของสัตว์ช่วงที่เหลาให้เล็กลงจะหดส่งผลให้ด้านแหลมที่หักไหลเข้าได้ผิวหนังเพื่อให้ยาพิษซึมเข้าสู่ร่างกายสัตว์ได้รวดเร็ว สัตว์จะต้องตายทันที เนื่องจากสัตว์ที่ล่าด้วยบอเลานั้นอยู่บนต้นไม้ หากสัตว์ไม่ตายทันทีพวกมันจะหายเข้าไปในป่าลึก และจะตายภายหลังซึ่งอาจหาไม่เจอ ทั้งนี้การสร้าง หรือซ่อมแซมทั้ง บอเลา มาหนิน บินหลา จะต้องใช้กองไฟ ชาวมันนีเมื่อว่างมักจะหยิบจับมาซ่อมแซม และตัดให้ตรงอยู่เสมอซึ่งเป็นกิจกรรมที่พวกเขาทำอยู่เสมอ และไม้ไผ่ที่ใช้สำหรับสร้างบอเลา และมาหนิน พวกเขาหาได้จากเทือกเขาบรรทัดซึ่งจะอยู่บริเวณฝ่ายจังหวัดสตูล อุปกรณ์ล่าสัตว์นี้จะพบได้ทั้ง 3 กลุ่มและไม่พบว่าพวกเขาใช้อุปกรณ์ล่าสัตว์ชนิดอื่น MA-01, MB-04, MC-10 กล่าวสอดคล้องกันว่า “ไม่ใช่ปืนเพราะปืนเสียงดังเดັกกลัว บอเลาดีที่สุดสร้างได้เองไม่ต้องซื้อ เอาปืนมาแลกก็ไม่เอาไม่มีเงินซื้อลูกถ้ามันพังก็ซ่อมไม่เป็น” ทศนคติที่สอดคล้องกันนี้สะท้อนถึงการมีเครื่องมือล่าสัตว์ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมโดยไม่ต้องพึ่งพาสิ่งใหม่จากโลกภายนอกซึ่งส่งผลถึงการดำรงอยู่ของวิถีทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 50 เครื่องสานดั้งเดิมของชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.2 เครื่องสาน ชาวมันนิเรียกว่า “จ้อง” หรือ “กระจ้อง” ใช้สำหรับเก็บสมุนไพรหัวมัน เครื่องก่อไฟแบบดั้งเดิมเรียกว่า “ซง” ในกรณีของ MA-08 ใช้เก็บกระดูกของบรรพบุรุษกล่าวว่า “เมื่อบิดาตาย เขาได้ให้หัวมัน และก่อไฟไว้ให้ไว้แล้วย้ายที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ ทั้งศพให้เน่าเปื่อยตามธรรมชาติรอให้เวลาผ่านไปเป็นปีจนเหลือแต่โครงกระดูกแล้วจึงกลับไปเก็บมารักษาไว้แต่ไม่ได้ทำกันทุกคน” ลักษณะการสานด้วยมือโดยใช้ใบเตยปามีหวาย 2 เส้นสำหรับหัวหรือสะพานหลัง ซึ่งจะพบได้ทั้ง 3 กลุ่ม

ภาพประกอบ 51 เครื่องเครื่องประดับชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.3 เครื่องประดับ ชาวมันนีเรียกว่า “ไบส์” ส่วนประกอบส่วนใหญ่เป็น ลูกฮับมี ลักษณะกลมเงาสีดำ เลี้ยงถึง ค่าง เกิดตัวนิ่ม กระดองเต่า กระดองตะพาบ ร้อยเข้ากับเชือกที่ทำ จากพืชธรรมชาติ หรือเชือกไนลอน นิยมให้เด็กและผู้หญิงสวมใส่เพื่อป้องกันอันตราย หรือสิ่งชั่วร้ายตามความเชื่อ หรือเวลามีฝนตกฟ้าร้องจะทำให้เด็กไม่ร้องไห้ เมื่อโตขึ้นถอดออกเด็กสวมใส่ไปเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า มีการผสมผสานวัสดุอุตสาหกรรม เช่น เชือกไนลอนเข้า เนื่องจากเชือกแบบดั้งเดิมเป็นพืชชนิดหนึ่งซึ่งหาได้ยากต้องเดินเท้าขึ้นเขาไปไกล ปัจจุบันเลยไม่นำมาใช้มากนัก ซึ่งจะพบได้ทั้ง 3 กลุ่ม

ภาพประกอบ 52 การแต่งกายของชาวมันนี (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.4 เครื่องแต่งกาย ชาวมันนีทั้ง 3 กลุ่มพบว่าการแต่งกายแบบเดียวกับชาวบ้านท้องถิ่น เพศหญิงจะสวมผ้าถุงทั้งกลุ่มอาวโซ และกลุ่มวัยรุ่น ส่วนเพศชายสวมผ้าถุงในกลุ่มอาวโซ ขณะที่พักนอนอยู่ในบ้าน จะสวมกางเกงขาสั้นเมื่อออกไปล่าสัตว์ หรือไปเที่ยวในชุมชน และกลุ่มวัยรุ่นจะใส่กางเกงขาสั้นอยู่ในบ้าน หรือเมื่อออกไปล่าสัตว์ และจะสวมกางเกงยีนขาวเมื่อไปเที่ยวในชุมชน MA-01, MB-06, MC-10 กล่าวสอดคล้องกันว่า “ในอดีตใช้ใบไม้มาทำเป็นเครื่องแต่งกายแต่มีความไม่คงทนแข็งแรงแตกหรือฉีกขาดบ่อย ๆ เลยต้องแต่งกายแบบชาวบ้าน โดยเริ่มแรกชาวบ้านเอามาบริจาค” อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ากลุ่มกองหยาเพศหญิง มีการนำฮิญาบมาสวมใส่ขณะที่ไปเที่ยวตลาดในชุมชน MA-00 กล่าวว่า “เวลาไปตลาดเห็นชาวบ้านใส่สวยเลยใส่บ้าง” ซึ่งในบริเวณใกล้เคียงของกลุ่มกองหยาส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวมุสลิม

ภาพประกอบ 53 เครื่องดนตรีของชาวมัณนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.5 เครื่องดนตรีชนิดเป่า เรียกว่า “ยางอง” และ เครื่องดนตรีชนิดตี เรียกว่า “คียไต” เครื่องดนตรีชนิดเป่านี้สร้างจากไม้ไผ่ด้านหนึ่งใช้เศษผ้าหรือใบไม้ อีกด้านผูกเชือกไว้กับไม้ ตรงกลางไม้ไผ่เจาะช่องยาวเล็ก 2 ช่อง เวลาเล่นต้องดึงไม้ที่ผู้เชือกดึง สลับย้อน และเป่าลมลงไปในช่องว่าง 2 ช่องจึงจะเกิดเสียง ส่วน “คียไต” เป็นเครื่องดนตรีชนิดตี ใช้ไม้คียบ้านเล็ก ๆ ผูกด้วยเถาวัลย์ ตัดให้โค้งคล้ายกับคันธนู แล้วใช้ด้านใดด้านหนึ่งวางบนกะลาแล้วใช้ไม้คียบ้านเล็ก ๆ ตีจึงจะเกิดเสียง ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า ยางองมีการผสมผสานวัสดุอุตสาหกรรม เช่น เชือกไนลอน เพื่อให้เกิดความทนทานมากขึ้น และเศษผ้าถุง โดยเครื่องดนตรีนี้พบได้จากกลุ่มป่าบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนเท่านั้น

ภาพประกอบ 54 อาหารป่าชาวมัณนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.6 อาหารแบบดั้งเดิมของชาวมัณนิ ที่พบระหว่างการเข้าพื้นที่ภาคสนาม ประกอบด้วย หัวมันถึง 11 ชนิดซึ่งพบได้ทุกฤดูกาล การขุดมันส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของผู้หญิงรวมถึงการไปตักน้ำดื่ม ชาวมัณนิไม่นิยมตักน้ำในลำธาร พวกเขาเชื่อว่าน้ำในลำธารที่สามารถข้าม หรือลำธารที่สามารถลงไปอาบน้ำได้นั้นไม่สะอาดพวกเขามักจะตักน้ำจากตาน้ำพุเป็นลักษณะแอ่งน้ำเล็ก ๆ และไหลตลอดเวลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในเหตุผลสำคัญของการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานด้วย โดยพวกเขาให้ความสำคัญกับตาน้ำมากกว่าลำธารที่ใช้สำหรับอาบน้ำ อาหารเช่นน้ำผึ้งป่า พวกเขาต้องปีนต้นไม้สูง และก่อไฟในใบไม้สานเป็นตะกร้อ เพื่อทำให้เกิดควันไฟในการไล่ตัวผึ้ง และป้องกันผึ้งต่อย ผลไม้ป่า จะเก็บได้ตามฤดูกาลของผลไม้ชนิดนั้น ๆ ผลไม้ส่วนใหญ่จะเก็บได้ช่วงเดือน สิงหาคม-ตุลาคม แต่บางปีฝนตกหนักก็ไม่ได้ออกตามฤดูกาล มีการทำขนมหวานจากหัวมันแห้ง หรือมันโสม โดยใช้ท่อนไม้มาบด ทำให้เป็นแผ่นใหญ่ ๆ และเผาไฟ ส่วนเนื้อสัตว์ป่าจะได้รับการล่าสัตว์ เช่น ค่างหอก ค่างดำ ไซบอเลาในการล่า ตะพาน้ำสามารถหาได้ตามลำธารบริเวณใกล้เคียงที่พัก และหมูหลังจะไม่ไซบอเลาในการล่าเนื่องจากมีขนาดตัวที่ใหญ่จึงไม่ตายทันที และวิ่งหายไปในพื้นที่ป่า ซึ่งจะใช้วิธีการขุดหลุมลงไปฝัง และใช้ไม้ทุบหรือใช้ไม้แหลมแทงเข้าไปที่ท้อง เนื้อสัตว์จะปรุงให้สุกใช้วิธีตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วนำไปใส่กระบอกไม้ไผ่ย่างไฟ หากกินไม่หมดพวกเขาจะอุ่นอยู่ตลอดเวลาสามารถเก็บรักษาได้เป็นสัปดาห์ หรือใช้วิธีการย่างด้วยไม้ น้ำมันจากหมูหลังสามารถนำมาทารักษาบริเวณแผลไฟไหม้ พวกเขาจะเก็บน้ำมันหมูหลังไว้รักษาอาการไฟไหม้เสมอเนื่องจากพวกเขาก่อกองไฟไว้ข้างตัวตลอดเวลาบ่อยครั้งโดนไฟไหม้ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ทั้งนี้ในปัจจุบันชาวมัณนิ กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนมีการหุงข้าวด้วยวิธี นำใบแรดห่อข้าวสาร นำลงไปใส่กระบอกไม้ไผ่แล้วเติมน้ำแล้วนำไปวางในกองไฟใช้เวลา 45-50 นาที

ก็จะสุก และนำหม้อต้มทั่วขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่หาได้แต่มักจะพยายามหุงด้วยวิธีดั้งเดิมมากกว่า เพราะมีกลิ่นหอมกว่า ส่วนกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรจะหุงด้วยหม้อไม่พบว่าหุงด้วยวิธีอื่นแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมีการทำกับข้าวตามแบบชาวบ้านท้องถิ่น เช่น แกง ต้ม น้ำพริก และส้มตำ

ภาพประกอบ 55 สมุนไพรชาวมันนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.7 สมุนไพร ชาวมันนิมีความเชี่ยวชาญด้านต้นไม้ และสมุนไพรท้องถิ่นมาก พวกเขาสามารถตอบได้ว่าต้นไม้ชนิดใดไว้รักษาอะไร หรือต้นไม้ชนิดนี้คือต้นอะไร ส่วนใหญ่คำเรียกพืชชนิดต่าง ๆ จะเป็นคำเรียกในภาษามันนิซึ่งอาจเรียกไม่เหมือนชาวบ้านท้องถิ่น การเก็บสมุนไพรของพวกเขามักเป็นชนิดที่เป็นการบำรุงสุขภาพ เช่น สูตร 7 ชนิดผสมกันระหว่าง กล้วยหมูสัง ซึ่งดอกเดียว ไอแหวง ต้นเข็ม หัวเหล็ก เมาลึก ฉะหนา หรือการต้มเฉพาะอาการ เช่น ซึ่งดอกเดียว แก้วหัวดำร้อน หรือ บำรุงเรื่องทางเพศ เช่น รากหัวเหล็ก กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรจะใช้ร่วมกับยาแผนปัจจุบันเพื่อรักษาโรค นอกจากนี้พบว่ามีการนำสมุนไพรที่มีกลิ่นหอมมาแขวนคอด้วยเพื่อแก้อาการคัดจมูกในกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ส่วนยาพิษนั้นมีหลายชนิดไม่อาจบอกได้หมด และไม่มียารักษา เนื่องจากชาวมันนิทุกกลุ่มมักจะเก็บไว้เป็น

ความลับ เนื่องจากกลัวว่าคนภายนอกจะนำไปใช้ทำร้ายกัน MA- 09, MB-04, MC-10 กล่าวสอดคล้องกันว่า “พืชที่ใช้เป็นยาพิษมีหลายชนิดมาก และแต่ละชนิดปรุงไม่เหมือนกัน ส่วนผสมไม่เหมือนกันแล้วแต่พ่อใครสอนแบบไหน และแกวนั้นหาพืชชนิดใดมาได้” ส่งผลให้ยาพิษไม่มีทางรักษา นอกจากนี้ MB-04 ได้เล่าว่า “มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมาขอให้ช่วยรักษา วัวชน แต่เขาก็ไม่รักษาได้ เพราะไม่รู้ว่าโดนยาพิษสูตรใดมา”

ภาพประกอบ 56 เตียนนอน “ป่าโด่ง” ของชาวมัณนิ (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.8 เตียนนอนแบบดั้งเดิม ซึ่งยังพบได้ทั้ง 3 กลุ่ม เรียกว่า “ป่าโด่ง” เป็นลักษณะการนำท่อนไม้ดิบขนาดเล็กมาเรียงต่อกัน ในกรณีแบบที่ 1 เป็นการทำขาทั้ง 2 ด้าน 4 ขา ตรงกลางจะลงไปถึงพื้นส่วนด้านศีรษะ และด้านเท้าจะยกขึ้น ในลักษณะแบบที่ 2 มี 2 ขา เป็นการยกสูงด้านศีรษะ ใช้ผ้าปูรองนอน และกองไฟด้านข้างเสมอ จากการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่านอกจากสภาพภูมิประเทศที่ไม่ราบเรียบแล้ว ลักษณะพิเศษของป่าโด่งนั้นจะมีลักษณะที่ไม่ราบเรียบ ซึ่งมีลักษณะด้านศีรษะนอนสูงกว่าด้านปลายเท้า นั้นเป็นเพราะง่ายต่อการมองเห็นเมื่อมีภัย หรือง่ายต่อการมองเห็นบ้านที่อยู่ตรงกันข้าม และด้านข้าง หากป่าโด่งเรียบราบไปกับพื้นจะทำให้การมองเห็นบ้านอีกหลังต้องลุกตัวขึ้นมามอง ลักษณะของป่าโด่งดังกล่าวจึงมีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตในป่าว่าลักษณะที่ราบเรียบแบบที่นอนทั่วไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์ลักษณะการนอนของพวกเขาทั้ง 3 กลุ่มอธิบายตรงกันว่าว่าการนอนของพวกเขาหากนอนราบเรียบจะทำให้พวกเขาอนไม่หลับ หรือปวดหัว แต่อย่างไรก็ตามการปรับตัวของลักษณะบ้านของกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร จากลักษณะบ้านรูปแบบฮายะ เป็นชนา หรือชาวอุกส่งผลให้เตียนนอนนั้นต้องเปลี่ยนไปตามลักษณะของบ้าน

ซึ่งก็ส่งผลต่อลักษณะการนอนของพวกเขาที่ต้องปรับเปลี่ยนให้ราบเรียบแบบทั่วไปด้วยเช่นกัน นอกจากนี้จากการเข้าพื้นที่ทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มละ 3 ครั้ง ผู้วิจัยไม่พบว่ามีการสร้าง ป่าไค่งไว้สำหรับรับแขกซึ่งป่าไค่งนั้นใช้สำหรับเจ้าของบ้าน ส่วนแขกหรือญาติที่ไปเยี่ยมหรือนั่งคุย จะนั่งด้านนอก ในกรณีกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ส่วนกรณีของกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนจะสร้างชานนั่งไว้ให้หรือนั่งกับพื้นดินบริเวณใต้ถุนของกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

ภาพประกอบ 57 เครื่องประกอบพิธีกรรม (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.1.9 เครื่องประกอบพิธีกรรม สำหรับประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อในเรื่องของการไล่ฝนเมื่อมีฝนตกหนักมากเกินไป ในกรณีของชาวบ้านป่าบอน มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมาขอร้องให้พวกเขาช่วยไล่ฝนเนื่องจากกำลังจะจัดงานประจำปีของหมู่บ้าน ผู้อาวุโสของกลุ่มจึงนำกะลามะพร้าว และนำพืชแห้งชนิดหนึ่งจุดไฟ สวดมนต์หันหน้าไปทางด้านทิศเหนือ และนำกะลามะพร้าวอีกใบใส่เลือดหมู หรือเลือดไก่ผสมกับน้ำ แล้วสวดมนต์จากนั้นให้สมาชิกภายในกลุ่มช่วยกันนำไปพรมทิศทางที่ต้องการให้เมฆฝนลอยข้ามพวกเขาไปตกที่อื่น พิธีกรรมนี้พบจากกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน MA-06 กล่าวว่า “ไม่ใช่ทุกกลุ่มจะทำเป็น”

จากการวิเคราะห์วัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ซึ่งมีความเหมือน และความแตกต่างของชาวมัณิทั้ง 3 กลุ่มที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กงหรา, กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ป่าบอน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ปลายคลองตง โดยในแต่ละกลุ่มขึ้นอยู่กับปัจจัย เงื่อนไขในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. เครื่องมือล่าสัตว์ พบได้ทั้ง 3 กลุ่ม เพียงแต่กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มกึ่งสังคมชุมชน ผู้ชายทุกคนยังคงใช้เครื่องมือชนิดนี้ล่าสัตว์ และติดตัวอยู่ตลอดเวลาในการเข้าไปหรือย้ายถิ่นฐาน แตกต่างจากกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ซึ่งมีเพียงกลุ่มผู้อาวุโสเท่านั้นที่ยังคงออกไปล่าสัตว์ด้วยเครื่องมือชนิดนี้

2. เครื่องประดับ พบว่า เด็ก ๆ และผู้หญิง ทั้ง 3 กลุ่มยังคงสวมใส่โบสตามความเชื่อของพวกเขาแต่มีการปรับเปลี่ยนวัสดุสุสาหรณเพื่อความสะดวกทนแข็งแรงไปบ้าง และอีกประการหนึ่งยังพบว่ามีการแลกเปลี่ยนโบสกับเครื่องประดับสมัยใหม่ เนื่องจากโบสเป็นที่นิยมจากชาวบ้านท้องถิ่นจึงมักนำเครื่องประดับมาแลกกับโบสอยู่เสมอ

3. เครื่องดนตรี พบจากกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มนี้มีความต้องการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของตนเอง จึงมีการฝึกฝนใช้เครื่องดนตรี และการขับร้องของอยู่เสมอ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมที่มักใช้เวลาไปกับการดำรงชีพ และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมุ่งสู่การหารายได้

4. อาหารแบบดั้งเดิม และการปรุงอาหารแบบชาวบ้าน พบว่า 2 กลุ่ม วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนยังคงดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์ จึงพบเห็นอาหารลักษณะดั้งเดิมแม้กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนจะมีการปรุงอาหารตามแบบชาวบ้านท้องถิ่นอยู่บ้างแต่หากเลือกได้จะนิยมอาหารดั้งเดิมมากกว่า ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรที่ยังคงพบอาหารแบบดั้งเดิมได้จากกลุ่มผู้อาวุโส ส่วนกลุ่มวัยรุ่นนิยมบริโภคปรุงอาหารแบบชาวบ้านมากกว่า โดยการปรุงอาหารนี้พบว่าชาวบ้านในพื้นที่เป็นผู้สอน และมาจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

5. เติยแบบดั้งเดิม จะพบได้ทั้ง 3 กลุ่ม พวกเขายังคงใช้เตยชนิดนี้เพื่อใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน แต่ค่อยข้างพบได้น้อยจากกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรซึ่งใช้เพียงกลุ่มผู้อาวุโสโดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านที่เป็นจุดศูนย์รวมของสมาชิกภายในกลุ่ม

6. สมุนไพร และยาพิษ ทั้ง 3 กลุ่มยังคงพึ่งพาการใช้สมุนไพร เพื่อบำรุงร่างกาย และอาการเจ็บไข้ แต่กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรจะใช้ร่วมกับยาแผนปัจจุบันเพื่อรักษาโรค ส่วนยาพิษพบได้ทั้ง 3 กลุ่มที่มีกิจกรรมการล่าสัตว์ตามแบบดั้งเดิม

7. เครื่องประกอบพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมลักษณะนี้ พบว่า มีเพียงบางกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนเท่านั้นที่ยังคงประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อตามวาระโอกาสต่าง ๆ ซึ่งหลายกลุ่มพิธีกรรมในลักษณะนี้ได้เลือนหายไป

ส่วนที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ และความสำคัญ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านวัฒนธรรมของชาวมัณีนีทั้ง 3 กลุ่มที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่ต่างกัน กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กงหรา, กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ป่าบอน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ปลายคลองตง ซึ่งมีความเหมือน และความแตกต่าง โดยในแต่ละกลุ่มขึ้นอยู่กับปัจจัย เงื่อนไขในการดำรงชีวิตที่ต่างกัน ดังนี้

4.2.1 ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกวัฒนธรรม และสมาชิกภายในกลุ่ม

1. กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม สามารถใช้ภาษาไทยภาคใต้ในการติดต่อสื่อสารด้านได้ดีเฉพาะกลุ่มอาวโสทั้งเพศชาย และเพศหญิง ส่วนในกลุ่มของวัยรุ่นจะสามารถสื่อสารได้ดีเฉพาะเพศชาย ซึ่งลักษณะการพูดคุยกับบุคคลภายนอกพวกเขาจะสามารถพูด และฟังได้ดี แต่สามารถเรียบเรียงให้เป็นประโยคในการอธิบายได้ไม่มากนัก แต่หากพวกเขาพูดคุยกันเองภายในกลุ่มพวกเขาจะใช้ภาษาของตนเองเท่านั้นไม่มีการนำภาษาไทยภาคใต้ไปผสมผสาน

2. กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน สามารถใช้ภาษาไทยภาคใต้ในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกวัฒนธรรมเป็นหลักได้ทุกคน ทั้งชายและหญิง โดยไม่มีการผสมผสานภาษาของตนเองเข้ามา และการพูดคุยกับสมาชิกภายในกลุ่มจะใช้ภาษาไทยภาคใต้ผสมผสานของภาษาของตนเอง นอกจากนี้บางคนในกลุ่มสามารถพูดคุยภาษาไทยภาคกลางได้เป็นอย่างดี

3. กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร สามารถใช้ภาษาไทยภาคใต้ในการติดต่อสื่อสารด้านกับบุคคลภายนอกวัฒนธรรมเป็นหลักทุกคน และการพูดคุยกับสมาชิกภายในกลุ่มพวกเขาใช้ภาษาไทยภาคใต้ โดยไม่มีการผสมผสานภาษาชาวมัณีนีเข้ามาเลย และหลายคนสามารถสื่อสารภาษาไทยภาคกลางได้อย่างดี สำหรับเด็ก ๆ ที่กำลังศึกษาในชั้นประถมศึกษา และมัธยมสามารถพูดภาษาอังกฤษได้บ้างคำ ทั้งนี้เด็ก ๆ ไม่สามารถภาษาชาวมัณีนี เนื่องจากผู้ใหญ่ใช้ภาษาไทยภาคใต้ในการสื่อสารทั้งบุคคลภายนอก และสมาชิกภายในกลุ่ม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ติดตามการพบกันระหว่างกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม พบว่าใช้ภาษาไทยภาคใต้ในบทสนทนาเล็กน้อย ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การสื่อสารในบางคำของภาษาไทยภาคใต้ไม่สามารถเข้าใจกันได้ดีมากนัก MB-04 กล่าวว่า “บางทีพูดกันไม่เข้าใจต้องพูดภาษามัณีนีถึงจะเข้าใจ” ซึ่งมีทิศทางภาษาระหว่างการพูดคุยกันนี้ การใช้ภาษามัณีนีสามารถสื่อสารได้ตรงความหมายมากกว่าภาษาไทยภาคใต้ แต่อย่างไรก็ตามการสื่อสารระหว่างทั้ง 2 กลุ่มมีการใช้ภาษามัณีนี และผสมผสานภาษาไทยภาคใต้ในการพูดคุยกันเล็กน้อย ซึ่งการผสมผสานของทั้ง 2 ภาษา ชี้ให้เห็นว่าการใช้คำบางคำสามารถเลือก

ภาษาที่สามารถสื่อสารได้ตรงความหมายดีกว่าอีกภาษาหนึ่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยยังพบว่าชาวมัณนิยังมีชื่อเรียกเป็นภาษาของพวกเขาอีกชื่อหนึ่ง เมื่อพวกเขาพูดภาษามัณนิด้วยตนเอง ซึ่งโดยปกติแล้วเมื่อบุคคลภายนอกถามว่าตนนั้นชื่ออะไรชาวมัณนิมักจะบอกชื่อที่เป็นภาษาไทยเพื่อให้เราสามารถเรียกพวกเขาได้ง่ายกว่าชื่อในภาษามัณนิ

ภาพประกอบ 58 การสนทนาระหว่างกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.2.2 ความเชื่อ และความตาย

ความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ใหญ่ พวกเขาเชื่อว่าต้นไม้ใหญ่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ พวกเขาไม่เลือกอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับต้นไม้ขนาดใหญ่หลายคนโอบ และมีลักษณะเรียบเตียน สะอาด ใช้การสัมผัสด้วยความรู้สึกกับสถานที่นั้นนอกเหนือจากการสังเกตด้วยตา โดยความเชื่อส่วนใหญ่ที่มักเชื่อมโยงกับเรื่องราว สถานที่ การตั้งถิ่นฐาน การดำรงชีวิต และความเชื่อเรื่องเจ้าป่าเจ้าเขาที่ปกป้องรักษาธรรมชาติของเทือกเขาแห่งนี้ ทำให้พวกเขาให้ความเคารพต่อธรรมชาติ และสถานที่ที่พวกเขาอยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกันทั้ง 3 กลุ่ม

เรื่องความตาย พวกเขากล่าวว่า ไม่เคยเห็นคนที่ตายไปแล้ว เหมือนกับที่เคยเห็นและสัมผัสได้ถึงเจ้าป่าเจ้าเขา ซึ่งไม่ได้เชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วจะกลับมา แต่เดิมพวกเขาไม่มีพิธีกรรมในการเผา หรือฝังศพผู้ตาย หากพบว่าสมาชิกภายในกลุ่มใกล้เสียชีวิต หรือเสียชีวิตแล้ว พวกเขาจะนำอาหาร น้ำดื่ม ก่อกองไฟ และตั้งศพอยู่ภายในฮายะของผู้ตายจากนั้นก็ย้ายที่ตั้ง

ถิ่นฐานทันที ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเหตุที่ต้องย้ายที่ตั้งถิ่นฐานเพราะกลืนศพ และแมลงวัน จะทำให้พวกเขาป่วย ในบางกรณีหากผู้ตายเป็นคนที่ยรักและผูกพัน เช่น พ่อแม่ พวกเขาจะกลับมาเก็บกระดูกในภายหลังเพื่อนำติดตัวไปด้วย นอกจากนี้เรื่องความตายของกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรได้มีการปรับเปลี่ยนไป เนื่องจากพวกเขาได้มีการลงหลักปักฐานอย่างถาวร ดังนั้นเมื่อมีคนตายพวกเขาจะนำศพไปฝังไว้ใต้ผาหิน โดยการขุดหลุมเข้าไปใต้ซอกหินบริเวณปากถ้ำ หรือหน้าผา พวกเขาเรียกสถานที่นี้ว่า “ราคนแก่” ซึ่ง “รา” แปลว่าถ้ำ และไม่มีการทำพิธีกรรมใด จะใช้เพียงคำบอกเล่า

ทั้งนี้ความเชื่อเรื่องความตายที่มีวิธีการฝังไว้ใต้ผาหินนั้นไม่ได้มีเพียงในปัจจุบัน MC-10 อธิบายว่า “เมื่อก่อนกลุ่มของตน หรือกลุ่มอื่นที่เป็นเครือญาติของเขา หากอาศัยอยู่บริเวณใกล้ถ้ำ หรือผาหิน พวกเขาก็เคยเลือกใช้วิธีนี้มาก่อน” เนื่องจากบางครั้งการย้ายถิ่นฐานอาจเป็นเรื่องที่ยากลำบากกว่าจึงไม่จำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานทุกครั้งเสมอไปเมื่อมีคนเสียชีวิต ซึ่งสถานที่ที่ใช้วิธีการฝังผู้ตายเช่นนี้พวกเขาก็จะเรียกว่าราคนแก่ทั้งหมด โดยสถานที่ที่เป็นราคนแก่จะเป็นความลับเพื่อให้ผู้ตายนั่นได้พักผ่อนอย่างสบาย และจะไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าไป

4.2.3 การแต่งงานของชาวมันนิ ตามปกติของประเพณีไม่มีการจัดพิธีกรรมใด ๆ เป็นเพียงการอยู่กินรวมกัน การจับคู่กันเมื่อฝ่ายชายเติบโตเป็นผู้ใหญ่สามารถล่าสัตว์หาอาหารเลี้ยงดูตนเองได้และพร้อมที่จะมีภรรยา ฝ่ายชายจะไปพูดคุยกับพ่อแม่ฝ่ายหญิงเพื่อขอหญิงสาวมาเป็นภรรยา หากฝ่ายหญิงยินยอมก็เป็นการเสร็จพิธีสามารถอยู่กินกันได้ แต่หากฝ่ายหญิงไม่ยินยอมหรือพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่ยินยอมก็ไม่สามารถอยู่กินกันได้ ซึ่งการอยู่กินกันนั้นหากฝ่ายชายไม่สามารถเลี้ยงดูฝ่ายหญิงให้เพียงพอต่อตน และลูก หรือหายไป ไม่ว่าจะเป็นการออกไปล่าสัตว์หาอาหารนานเกินไป เช่น 2-3 สัปดาห์ ฝ่ายหญิงจะสามารถเลิกหรือสามารถจับคู่ใหม่ได้ โดยฝ่ายชายจะไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ โดยปกติแล้วฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งการแต่งงาน พบว่ามี 3 ลักษณะดังนี้

1) การแต่งงานภายในกลุ่ม คือ การแต่งงานระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มเป็นเครือญาติกันทั้งหมด ฝ่ายชาย หรือฝ่ายหญิงอาจเป็นลูกพี่ลูกน้อง หรือเป็นหลาน หรือเคยเป็นอดีตภรรยา สามีของพี่ เช่น ครอบครัวหนึ่งมีลูกชาย และอีกครอบครัวหนึ่งมีลูกสาว ทั้ง 2 ครอบครัวเป็นลูกพี่ลูกน้องทางสายเลือดกันก็สามารถแต่งงานกันได้

2) การแต่งงานระหว่างกลุ่ม คือ เมื่อสมาชิกแต่ละกลุ่มได้พบปะกันในโอกาสต่าง ๆ ในสถานที่ใดที่หนึ่ง หากฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง ชอบพอกันก็สามารถพูดคุยกับพ่อแม่ฝ่ายหญิงเพื่อขอแต่งงานได้เลย ซึ่งฝ่ายชาย หรือฝ่ายหญิงอาจเป็นลูกพี่ลูกน้อง หรือเป็นหลาน หรือเคยเป็นอดีตภรรยา สามีของพี่ หรือลูกพี่ลูกน้องก็ได้ และ ทั้ง 2 ฝ่ายจะตกลงกันว่าอยู่กลุ่มใด

3) การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม คือ การแต่งงานกับคนภายนอกวัฒนธรรม ซึ่งพบมากในกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ซึ่งจะมีพิธีกรรมการแต่งงานตามคู่ของตนเองหรือไม่ก็ได้ เช่น ฝ่ายชายเป็นชาวมัณนิได้แต่งงานกับหญิงสาวชาวบ้านในพื้นที่พวกเขาก็ตกลงกันย้ายมาอยู่กับชาวมัณนิโดยไม่ต้องมีพิธีกรรมใด ๆ และในกรณีของฝ่ายหญิงเป็นชาวมัณนิได้แต่งงานกับฝ่ายชายที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่ก็สามารถจัดพิธีแต่งงานตามแบบประเพณีของฝ่ายชายก็ได้ จากที่ผู้วิจัยพบว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มตั้งถิ่นฐานถาวรทั้งหมดนั้นจะเลือกย้ายเข้ามาอยู่กับชาวมัณนิ

4.2.4 ระเบียบเชิงกลุ่ม สำหรับชาวมัณนิแล้วไม่มีกฎเกณฑ์หรือข้อห้ามปฏิบัติตายตัวซึ่งโครงสร้างทางสังคมในลักษณะนี้เกิดจากการหลอมหลอมระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มตั้งแต่เกิดสู่ความเป็นผู้ใหญ่ส่งผลต่อการรับรู้ด้วยตนเองว่าควรปฏิบัติต่อสมาชิกภายในกลุ่มอย่างไร อาทิเช่น การแบ่งปัน กล่าวคือเมื่อสมาชิกคนใดสามารถหาอาหารมาได้ แม้เพียงเล็กน้อยก็จะแบ่งปันกันเสมอ หรือแม้แต่การเปลี่ยนคู่แต่งงานกันภายในกลุ่มพวกเขาก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมชาติซึ่งจะไม่มีใครมาขัดขวางซึ่งกันและกัน หรือโกรธเคืองแต่อย่างใด สมาชิกภายในกลุ่มจะเคารพการตัดสินใจของทุกฝ่าย และจะไม่ยุ่งงกติดของสามีหรือภรรยาอย่างเป็นธรรมเนียม นอกจากนี้ผู้หญิงก็สามารถเป็นผู้นำกลุ่มได้ไม่ต่างจากผู้ชาย

การตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อสมาชิกทั้งหมดภายในกลุ่ม เช่น การย้ายถิ่นฐาน การติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก แม้พวกเขาให้ความเคารพต่อผู้นำกลุ่ม หรือผู้อาวุโสมากก็ตามแต่กันตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของกลุ่มจะเป็นการตัดสินใจเชิงกลุ่มมากกว่าการตัดสินใจจากเพียงคนเดียว

ทั้งนี้ระเบียบเชิงกลุ่ม ของแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกันบางประการซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ และความคิดเห็นส่วนใหญ่ของสมาชิกภายในกลุ่มนั้น ๆ จึงส่งผลต่อเงื่อนไข และข้อจำกัดต่อการปฏิบัติตนกับสมาชิกภายในกลุ่ม

ภาพประกอบ 59 ประเพณีรวมญาติในปัจจุบัน (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

4.2.5 ประเพณีรวมญาติ เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวมั่นนิตที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และเป็นส่วนที่สำคัญของการแต่งงานระหว่างกลุ่ม เช่น การแบ่งปันอาหารและข้าวของต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของพวกเขา ประเพณีรวมญาติเป็นการย้ายทั้งกลุ่มเพื่อเดินทางไปหาอีกกลุ่ม ซึ่งระหว่างทางพวกเขาจะหาอาหารเพื่อนำไปฝากอีกกลุ่มด้วย โอกาสเช่นนี้จะเป็นช่วงผลไม้ป่าออกผล อุดมสมบูรณ์ อาหารมีปริมาณมากเพียงพอต่อความต้องการ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการพบระหว่าง 2 กลุ่ม หรือ 3 กลุ่ม ซึ่งอาจไม่ได้มีการนัดหมาย ประเพณีเช่นนี้ พวกเขาให้ความสำคัญอย่างมากเนื่องจากการไปเยี่ยมเยียนพบปะ พูดคุยสอบถามความเป็นอยู่ และเป็นโอกาสในการแต่งงานสำหรับชายหญิง

ทั้งนี้ประเพณีการรวมญาติดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าถูกจัดขึ้นภายใต้การร่วมมือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจังหวัดตรัง สตูล พัทลุง และองค์กรเอกชน ซึ่งถูกจัดขึ้นในพื้นที่ของกลุ่มปลายคลองตง จังหวัดตรัง หลังจากการเว้นว่างมาเป็นเวลานาน เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งเป็นการรวมญาติ ระหว่างกลุ่มป่าบอน และกลุ่มกงหรา จังหวัดพัทลุง, กลุ่มปลายคลองตง และกลุ่มเขาหัวส้ม จังหวัดตรัง กลุ่มวังสายทอง และกลุ่มภูผาเพชร จังหวัดสตูล มีกิจกรรมการ

ทำอาหารของแต่ละกลุ่ม แนะนำตัว พูดคุย รวมถึงการจัดการแข่งขันก่อไฟแบบโบราณ การแข่งขันใช้บอเลา และเป็นการดูตัวเพื่อแต่งงานสำหรับชายหญิง

สรุปผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 4 ลักษณะของวิถีทางวัฒนธรรมและความสำคัญ

วิถีทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนันทัง 3 กลุ่ม กลุ่มกองหยา วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, กลุ่มป่าบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร แบ่งออกเป็น วิถีทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ดังนี้

1) วิถีทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ โดยส่วนใหญ่ชาวมั่นนันทังมักจะประดิษฐ์สร้างอุปกรณ์ที่เป็นวัตถุ ซึ่งใช้วัสดุจากธรรมชาติ เพื่อกิจกรรมการดำรงชีพในป่า โดยกิจกรรมส่วนใหญ่มักเป็นกิจกรรมการล่าสัตว์ ขุดหัวมัน และเก็บสมุนไพร อุปกรณ์ล่าสัตว์ที่เรียก บอเลา มานหิน บินหลา และจ้อง ซึ่งพบได้ทั้ง 3 กลุ่ม การดำรงอยู่ของวัตถุเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการดำรงชีวิตที่ยังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน แต่กิจกรรมหาของป่าล่าสัตว์ของกลุ่มปลายคลองตงนั้นจะจำกัดอยู่ในเฉพาะของกลุ่มผู้อาวุโส เนื่องจากรูปแบบการดำรงชีวิตเข้าสู่ลักษณะสังคมเกษตรกรรมมากขึ้นในกลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่หาอาหารจากธรรมชาติได้น้อยลง ประกอบกับลักษณะของการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรที่เปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม จึงส่งผลให้การดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์เป็นเรื่องที่ยากลำบาก พวกเขาจึงปรับตัวหันมาสู่การดำรงชีพด้วยเกษตรกรรมมากขึ้น ซึ่งพบได้จากการมีสวนยาง สวนผลไม้ และการรับจ้างทำสวน ส่งผลให้มีความมั่นคงทางด้านอาหารที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาธรรมชาติเพียงอย่างเดียวอย่างไรก็ตาม กลุ่มวัยรุ่นดังกล่าวจะยังคงเก็บรักษาบอเลาเป็นของตนเองเป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อพิจารณาในส่วนนี้ พบว่าการดำรงอยู่ของวิถีทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของกลุ่มปลายคลองตงเริ่มลดน้อยลงเหลือไว้เพียงกลุ่มผู้อาวุโส และถูกเก็บไว้ในความทรงจำของกลุ่มวัยรุ่น

อาหาร แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ อาหารปรุงตามแบบชาวบ้าน และอาหารแบบดั้งเดิม พบว่า 2 กลุ่ม วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนยังคงดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์ อาหารลักษณะดั้งเดิมแม้กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนจะมีการปรุงอาหารตามแบบชาวบ้านท้องถิ่นอยู่บ้างแต่หากเลือกได้จะนิยมอาหารดั้งเดิมมากกว่าซึ่งขึ้นอยู่กับสนิยมส่วนบุคคล โดยจะแตกต่างจากกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรที่ยังคงพบเห็นได้จากกลุ่มผู้อาวุโส ส่วนกลุ่มวัยรุ่นมักปรับเปลี่ยนการปรุงอาหารแบบชาวบ้าน โดยการปรุงอาหารนี้มีอิทธิพลมาจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม และการเรียนรู้จากชาวบ้านในพื้นที่

การประดิษฐ์เครื่องดนตรีในกลุ่มป่าบอนที่เป็นวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้อาวุโส กลุ่มวังสายทอง และกลุ่มถ้ำภูผาเพชร ซึ่งเป็นเครือญาติสายตรงของ

กลุ่มป่าบอน การแยกกลุ่มออกมาของกลุ่มป่าบอนนั้น เพื่อย้ายมาหาอาหารในบริเวณอำเภอบาบอน จังหวัดพัทลุง พบว่ามีการใช้เครื่องดนตรีแบบดั้งเดิม เพื่อจัดแสดงเผยแพร่วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของตนเอง

ลักษณะบ้านที่เป็น ฮายะ ของกลุ่มป่าบอนที่ได้มีการย้ายจากบริเวณหน้าตาเม่นมาตั้งถิ่นฐานบริเวณอ่างเก็บน้ำป่าบอน ซึ่งต่อมาได้มีการเปลี่ยนลักษณะบ้านจาก ฮายะมาเป็นชนาในภายหลัง เนื่องจากในช่วงแรกยังไม่มั่นใจในการที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณอ่างน้ำในเรื่องของอาหาร และวัสดุก่อสร้างยังไม่เพียงพอจึงสร้างบ้านในลักษณะฮายะเพื่ออยู่อาศัยแบบชั่วคราวไปก่อน แต่อย่างไรก็ตามการดำรงชีวิตของกลุ่มป่าบอนยังคงดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์เช่นเดิม จึงส่งผลให้วิถีทางวัฒนธรรมยังดำรงอยู่เพื่อการดำรงชีวิต และการเผยแพร่วิถีชีวิตวัฒนธรรมของตน เช่นเดียวกับกลุ่มงหรา ที่ยังคงใช้วิถีทางวัฒนธรรมเพื่อดำรงชีวิตในวิถีแบบดั้งเดิม

2) วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ ความเชื่อยังคงสะท้อนอยู่ในมิติของชีวิตทั้ง 3 กลุ่ม แม้ความเชื่อเรื่องของความตายเป็นเรื่องของการปรับตัวในเข้ากับที่ตั้งถิ่นฐานแบบถาวรของกลุ่มปลายคลองตง โดยพวกเขาได้ตัดสินใจลงหลักปักฐานมีบ้านที่มีความมั่นคงแข็งแรงส่งผลให้ความเชื่อเมื่อมีคนตายจากเดิมต้องย้ายถิ่นฐานหนีไป ปรับเปลี่ยนมาเป็นการนำไปฝังในป่าในบริเวณได้หินปากถ้ำ ซึ่งพวกเขาเรียกสถานที่นี้ว่า “ราคนแก่” และความเชื่อเรื่องของการไถ่ฝนของกลุ่มป่าบอนเป็นลักษณะของความเชื่อที่ยังคงฝังลึกอยู่ในกลุ่ม ซึ่งการทำพิธีกรรมนี้มาจากการขอร้องจากชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มงหรา วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานแบบถาวร ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ พวกเขาจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันหมดไปกับการหาอาหาร เพื่อการดำรงชีพ

การแต่งงาน แม้กลุ่มปลายคลองตงมีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งการแต่งงานของชาวมันนินั้นไม่มีกฎเกณฑ์ หรือข้อห้ามตายตัวในการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ซึ่งพวกเขาสามารถแต่งงานได้ตามอิสระ ประเด็นนี้เป็นอิทธิพลส่วนหนึ่งถึงลักษณะการดำรงชีวิต ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน อาหาร รวมถึงภาษาที่มีการปรับตัว เนื่องจากกลุ่มอื่นยังไม่เคยมีสมาชิกคนใดแต่งงานข้ามวัฒนธรรมมาก่อนจึงยังไม่มีเปลี่ยนแปลงได้อย่างเร็วรวดเร็วเท่ากลุ่มปลายคลองตง แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มป่าบอนยังมีการแต่งงานภายในกลุ่ม และการแต่งงานระหว่างกลุ่ม มีการปรับตัวของลักษณะการดำรงชีวิต และการตั้งถิ่นฐาน อย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังเช่นกลุ่มงหรา โดยส่วนใหญ่การแต่งงานของกลุ่มป่าบอน และกลุ่มงหรามาจากการพบเจอ

ของชายหญิงในโอกาสที่การพบญาติระหว่างกลุ่ม การแต่งงานของหลายคู่มักเกิดขึ้นภายใน ประเพณีการร่วมญาติ

นอกจากนี้การสร้างปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาภายในกลุ่มที่ได้สอดแทรก ธรรมเนียมการแบ่งปันอาหาร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่เสมอ การให้ความเคารพต่อผู้นำกลุ่ม หรือผู้อาวุโส ซึ่งการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของกลุ่มจะเป็นการตัดสินใจเชิงกลุ่ม มากกว่าการตัดสินใจเพียงคนเดียว ส่งผลให้พวกเขามีระเบียบเชิงกลุ่ม โดยไม่ต้องมีกฎเกณฑ์ หรือ ข้อห้ามตายตัว ซึ่งมาจากการหล่อหลอมระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มตั้งแต่เกิดส่งผลต่อการรับรู้ ด้วยตนเองว่าควรปฏิบัติต่อสมาชิกภายในกลุ่ม สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ให้ พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มยังคงยึดถือปฏิบัติแม้ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และการรูปแบบการดำรงชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม เมื่อพิจารณาจาก โครงสร้างทางสังคม ประเพณี และความเชื่อของพวกเขายังคงสะท้อนถึงรูปแบบการดำรงชีวิตใน วิถีแบบดั้งเดิมแม้ลักษณะทางกายภาพของบ้านเรือนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม

ทั้งนี้การดำรงอยู่ของวัดพุทธทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัดที่จับต้องได้และวัฒนธรรม ที่ไม่ใช่วัดพุทธ สามารถสะท้อนถึงลักษณะการดำรงชีวิต ทศนคติ ความเชื่อ โครงสร้างทางสังคม ระเบียบเชิงกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและบุคคลภายนอก และการแต่งงาน แต่การดำรง อยู่ของวัดพุทธทางวัฒนธรรมนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะการดำรงชีวิต เงื่อนไข ความต้องการ ข้อจำกัด และปัจจัยที่แตกต่างกัน หากวัดพุทธทางวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสูญหายไปนั่นหมายความว่า ความสำคัญนั้นได้ลดน้อยลงอาจเป็นเพราะไม่มีความจำเป็นที่ต้องใช้เพื่อการดำรงชีพ หรือการ ตอบสนองความต้องการทางด้านกายภาพ หรือการปรับตัวสู่ลักษณะทางสังคมแบบอื่น แต่หาก วัดพุทธทางวัฒนธรรมยังคงดำรงอยู่ สาเหตุนั้นอาจเปลี่ยนแปลงจากความจำเป็นที่ต้องใช้ในการดำรง ชีพสู่การเก็บรักษาไว้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือแม้แต่การเก็บไว้ในความทรงจำเพื่อเป็นการ ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจเชิงความหมาย

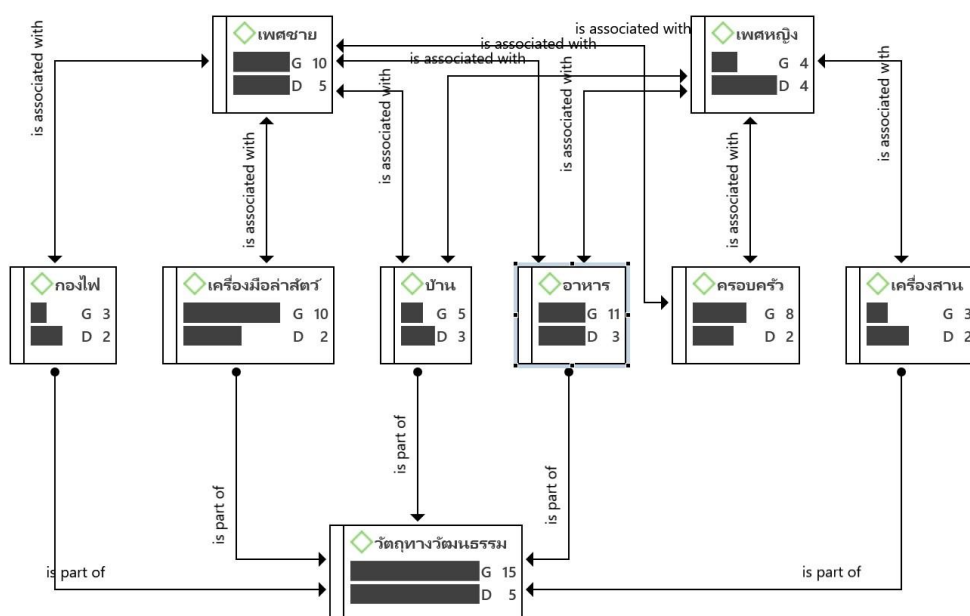
ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมการถ่ายภาพ โดยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญในชีวิตของตนเอง 3 อย่าง และสัมภาษณ์เกี่ยวกับความสำคัญของสิ่งเหล่านั้นที่พวกเขามีต่อวัตถุ รายบุคคล โดยนำเนื้อหาสำคัญ แนวความคิด สาเหตุ และทัศนคติจากการตอบคำถาม ด้วยกระบวนการลงรหัส (Code and text) ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Computer Assisted Qualitative Data Analysis Software) ATLAS.ti เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย และสาเหตุที่ส่งผลต่อความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม

ส่วนที่ 5.1 ผลการวิเคราะห์ความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญของกลุ่มงหฺรา การตั้งถิ่นฐานวิถีเร่ร่อนดั้งเดิม

ภาพประกอบ 60 การเลือกสิ่งที่สำคัญในชีวิต กลุ่มงหฺรา วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 61 ความสัมพันธ์ด้านวิถีทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิงทั้งกลุ่ม
อาวโล และกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มงหระ การตั้งถิ่นฐานวิถีเร่ร่อนดั้งเดิม (ภาพโดยผู้วิจัย)

ภาพการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิงทั้งกลุ่มอาวโล และกลุ่มวัยรุ่น ในการเลือกสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต 3 อย่าง พวกเขาให้ความสำคัญของการเลือก วิถีทางวัฒนธรรม ครอบครัว และอาหารแบบดั้งเดิม การให้ความสำคัญที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมนี้นั้นส่งผลต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวรวมถึงระเบียบเชิงกลุ่มที่มีอยู่ร่วมกัน มิติของวิถีทางวัฒนธรรมทั้งหมดนี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการดำรงชีพเชิงกลุ่ม

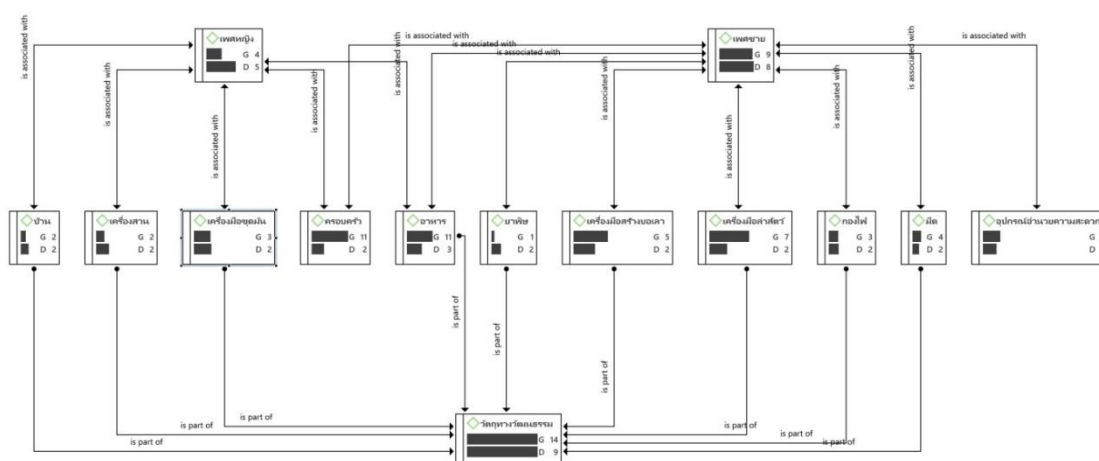
ผู้วิจัยพบว่า เพศชายทุกคนเลือก เครื่องมือล่าสัตว์ที่เรียกว่า บอเลา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก โดยจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลังถ่ายภาพพวกเขาได้ให้เหตุผลว่า บอเลาเป็นอาวุธคู่กายที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของพวกเขาหากปราศจากเครื่องมือล่าสัตว์ชนิดนี้พวกเขาก็ไม่สามารถดำรงชีพอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ โดยเพศชายเมื่อเป็นผู้ใหญ่จะมีหน้าที่ออกไปล่าสัตว์ ทุกครั้งจะต้องนำบอเลาติดตัวไปด้วยเสมอ ซึ่งในแต่ละครั้งจะใช้เวลาออกไป 2-3 วัน โดยการเดินเท้าไปตามเทือกเขาบรรทัด เวลาตกค่ำพวกเขาจะนอนค้างคืนในป่าสร้างที่พักหรือหาไม้ปูเป็นที่นอนกับพื้นดิน และต้องก่อกองไฟเสมอ การล่าสัตว์อาจไปเป็นคู่หรือไปเพียงคนเดียว ซึ่งชาวมันนิจะใช้บอเลาสำหรับการล่าค้างคาว ค้างคาว ซึ่งเป็นอาหารที่พวกเขาชื่นชอบที่สุดหากใครสามารถล่าค้างคาว ค้างคาวได้จะได้รับการยกย่องว่าเป็นนักล่าผู้เก่งกาจ อันดับรองลงมาคือ ภรรยา ลูก และครอบครัว อันดับสุดท้าย คือ อาหาร 3 สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ระหว่างสิ่งสำคัญทั้ง 3 อย่างของ

การให้ความสำคัญของเพศชาย วนเป็นวงกลม โดยการใช้ บอเลา เป็นเครื่องมือล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารให้กับลูก ภรรยา และแบ่งปันให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม MA-11 กล่าวว่า “เวลาออกไปล่าสัตว์ตนเองนั้นคิดถึง และเป็นห่วงครอบครัวมากกลัวว่าซักวันอาจกลับมาไม่ถึงบ้าน” สำหรับเพศหญิงให้ความสำคัญกับอาหารเป็นอันดับแรก โดยการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลังถ่ายภาพเพศหญิงนอกจากการมีหน้าที่เลี้ยงลูกแล้ว เพศหญิงต้องออกไปหาอาหารระหว่างที่สามีไม่อยู่บ้าน เนื่องจากสามีต้องใช้เวลาหลายวันกว่าจะกลับ พวกเขาจึงต้องออกไปหาอาหาร และน้ำ โดยอาหารดังกล่าว คือ หัวมันป่า หลากหลายชนิดที่หาได้จากเทือกเขาบรรทัด โดยไม่ห่างจากที่ตั้งถิ่นฐานมากนัก พวกเขาจะใช้ท่อนไม้หรือมีดในการขุด ซึ่งลึกลงไปใต้พื้นดินกว่า 2 เมตร อันดับรองลงมาคือ “จ้อง” เป็นเครื่องสาน เพื่อใช้ในการเก็บหัวมันหรือสมุนไพร และอันดับสุดท้ายก็คือครอบครัว สามี ลูก 3 สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า ระหว่างสิ่งสำคัญทั้ง 3 อย่างของการให้ความสำคัญของเพศหญิงนั้นไม่แตกต่างกับเพศชาย การให้ความสำคัญของอุปกรณ์ที่ประดิษฐ์สร้างแบบดั้งเดิมนี้ชี้ให้เห็นถึงการดำรงชีพกับผืนป่าอย่างกลมกลืนโดยมีครอบครัวหรือกลุ่มเป็นส่วนสำคัญ

ส่วนที่ 5.2 ผลการวิเคราะห์ความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญ กลุ่มป่าบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน

ภาพประกอบ 62 การเลือกสิ่งที่สำคัญ กลุ่มป่าบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน (ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 63 ความสัมพันธ์ด้านวัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิง กลุ่มป่าบอน
วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน (ภาพโดยผู้วิจัย)

ภาพการวิเคราะห์ความสัมพันธ์วัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชาย และเพศหญิงทั้งกลุ่มอาวุโสและกลุ่มวัยรุ่น ในการเลือกสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต 3 อย่าง โดยมีจุดร่วมกันของการเลือก คือ วัตถุทางวัฒนธรรม และ ครอบครัว เท่ากันกับอาหารแบบดั้งเดิม การให้ความสำคัญต่อวัตถุทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต ซึ่งมีผลความสัมพันธ์ของครอบครัวรวมถึงระเบียบเชิงกลุ่ม

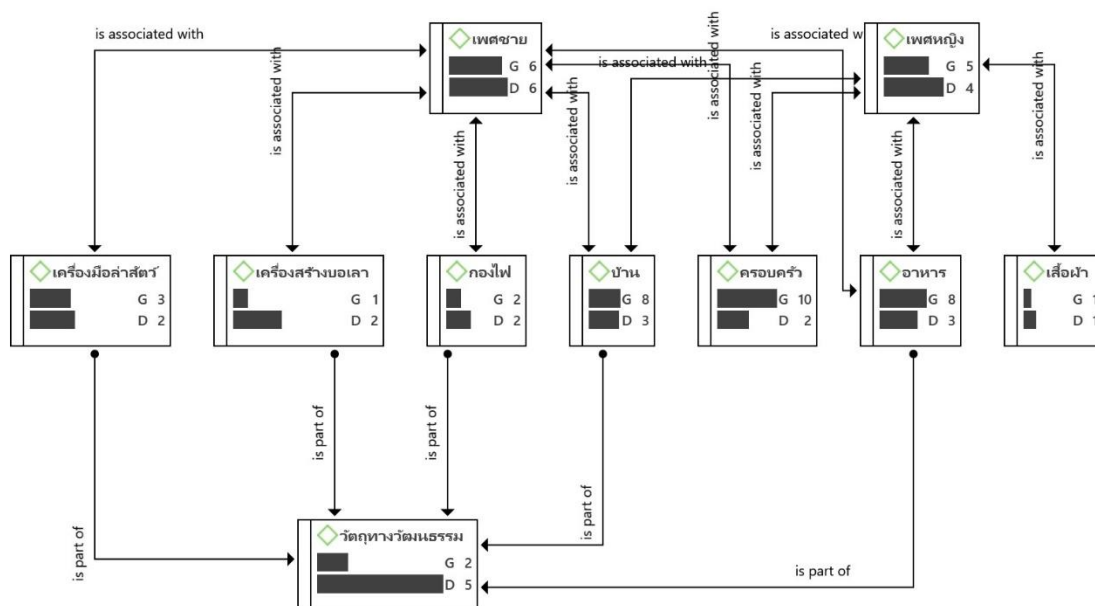
ผู้วิจัยพบว่า เพศชายทุกคนเลือก เครื่องมือล่าสัตว์ เรียกว่า บอเลา เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก โดยจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลังถ่ายภาพ ได้ให้เหตุผลว่า บอเลา เป็นสัญลักษณ์ของชาวมันนิเพศชายทุกคนต้องมี หากเพศชายคนใดไม่มีบอเลาจะไม่สามารถหาภรรยาได้ เนื่องจากเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ต้องใช้วิธีล่าสัตว์เพื่อเลี้ยงดูครอบครัวหากไม่สามารถล่าสัตว์ได้ ผู้หญิงก็จะไม่เลือกเป็นสามี อันดับรองลงมา คือ ครอบครัว ภรรยา ลูก และอันดับสุดท้าย คือ อาหาร แม้กลุ่มนี้มีรายได้จากการรับจ้างทั่วไปเพื่อหาเงินมาซื้อข้าวสาร และได้รับการช่วยเหลือบริจาคสิ่งของ แต่เหล่านี้ก็ไม่ได้มีมากพอสำหรับสมาชิกภายในกลุ่ม และความต้องการเนื้อสัตว์เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับพวกเขา MB-04 กล่าวว่า “พวกเราได้รับการบริจาคเนื้อสัตว์น้อยมากไม่มีใครเอาให้ได้ตลอด และการรับของบริจาคไม่ใช่สิ่งที่สำคัญต่อพวกเขา เท่ากับการอยู่รอดได้ด้วยตัวเอง ไม่อยากพึ่งพาคนอื่น อยากดูแลเลี้ยงดูครอบครัวได้ด้วยตัวเอง” การเลือกของเพศชายเป็นลักษณะความรับผิดชอบต่อการดูแลครอบครัว ระหว่าง 3 อย่างสำคัญของพวกเขา สำหรับเพศหญิงให้ความสำคัญกับอาหารเป็นอันดับแรก โดยการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลังถ่ายภาพเพศหญิงพบว่า ต้องไปหาอาหารขูดมันป่า เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่พวกเขาสามารถช่วยเหลือสามีได้อีกแรง

หนึ่ง ซึ่งอย่างน้อยหากสามีไม่สามารถล่าสัตว์กลับมาได้ก็จะมีหัวมันปารับประทาน MB-06 กล่าวว่า “ชอบกินหัวมันมากกว่า หัวมันทำให้อิ่มท้องและอร่อยกว่าข้าวสาร” อันดับรองลงมา คือ จ้อง เพื่อใช้ในการเก็บหัวมันป้าและสมุนไพร ซึ่งหาได้ไม่ไกลจากที่พัก และอันดับสุดท้าย คือ ครอบคร้ว สามี และลูก การเลือกของเพศชายและเพศหญิง ไม่แตกต่างกันและแต่ละคนแสดงความคิดเห็นในการเลือกไม่แตกต่างกันชี้ให้เห็นว่า พวกเขาให้ความสำคัญต่ออุปกรณ์ที่ประดิษฐ์สร้างแบบดั้งเดิมเพื่อการดำรงชีวิตกลมกลืนไปกับธรรมชาติของเทือกเขาบรรทัดแม้ว่าจะมีการตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งชุมชนแล้วก็ตาม

ส่วนที่ 5.3 ผลการวิเคราะห์ความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญ กลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

ภาพประกอบ 64 การเลือกสิ่งที่สำคัญในชีวิต กลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร
(ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย)

ภาพประกอบ 65 ความสัมพันธ์ด้านวัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิง กลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร (ภาพโดยผู้วิจัย)

ภาพการวิเคราะห์ความสัมพันธ์วัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างเพศชายและเพศหญิง ในการเลือกสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต 3 อย่าง มีจุดรวมของการเลือก คือ ครอบครัว บ้าน และอาหาร การให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีต่อบ้านทั้งกายภาพ และความหมาย และในเรื่องการหาอาหารซึ่งสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิต ทั้งนี้จากการพิจารณาอาหารที่สัมพันธ์กับวัตถุทางวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มนี้มีค่อนข้างน้อยเนื่องจากมิติด้านอาหารที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้วิจัยพบว่า เพศชายกลุ่มผู้อาวุโสทุกคนเลือก บอเล เป็นอันดับแรก ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มวัยรุ่นที่เลือก บ้าน เป็นอันดับแรก โดยจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลังถ่ายภาพ ได้ให้เหตุผลว่าเนื่องจากการล่าสัตว์ส่วนใหญ่จะเหลือเพียงกลุ่มผู้อาวุโส MC-02 กล่าวว่า “ตนเองนั้นใช้เวลาไปกับการรับจ้าง และทำเกษตรกรรม เพื่อหาเงินมาซื้อข้าวสาร และเนื่องจากตลาดในชุมชนมากกว่าที่จะไปล่าสัตว์เนื่องจากการไปล่าสัตว์ต้องเดินเท้าไปไกลหลายวันแตกต่างจากเดิมที่เคยอยู่แบบเร่ร่อนดั้งเดิม ปัจจุบันมีบ้านถาวรแล้วสัตว์ป่าก็อยู่ห่างไกลออกไปมาก และหลายครั้งก็ไม่ได้อะไรติดมือกลับมาเลย จึงเลือกที่จะไปรับจ้างทำงานมากกว่าไปออกไปล่าสัตว์” อันดับรองลงมาเลือก ครอบครัว และอันดับสุดท้าย คือเลือกอาหาร เพศชายกลุ่มวัยรุ่น เลือกครอบครัวเป็นอันดับรองลงมา และอันดับสุดท้ายจึงเลือกอาหาร ในมิติของการเลือกที่แตกต่างของ ความสำคัญและความเห็นที่แตกต่างกันในอันดับแรกนั้น พบว่า กลุ่มวัยรุ่นเลือกที่จะทำงานรับจ้างมากกว่ากลุ่มผู้อาวุโส เนื่องจากกลุ่มผู้อาวุโสไม่คุ้นชินกับการออกไปรับจ้างทั่วไป และชอบออกไป

ล่าสัตว์มากกว่า MC-10 กล่าวว่า “ไม่ไปรับจ้าง ขอบไปล่าสัตว์ ทำงานรับจ้างไม่เป็น” สำหรับเพศหญิงกลุ่มผู้อาวุโส เลือกอาหารเป็นอันดับแรกสอดคล้องกับกลุ่มวัยรุ่น อันดับรองลงมาเลือก จ้องสำหรับนำไปเก็บหัวมันและสมุนไพร เนื่องจากการกลุ่มผู้อาวุโสเพศหญิงยังคงออกไปซุกหัวมัน อย่างเช่นที่เคยปฏิบัติมา ส่วนกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง เลือกเสื้อผ้า และอันดับสุดท้ายทั้งกลุ่มอาวุโส และกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิงเลือกครอบครัวสอดคล้องกัน การเลือกสิ่งสำคัญระหว่างกลุ่มผู้อาวุโสทั้ง เพศชาย และเพศหญิงไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันกับกลุ่มวัยรุ่นทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยกลุ่มผู้อาวุโสนั้นยังคงใช้ชีวิตด้วยการหาของป่าล่าสัตว์อยู่เสมอแตกต่างจากกลุ่มวัยรุ่นที่เลือกสิ่ง สำคัญในการหารายได้จึงส่งผลให้กลุ่มวัยรุ่นเพศชายเลือกบ้านเป็นอันดับแรก และครอบครัวเป็นอันดับรองลงมาอันดับสุดท้ายคืออาหาร ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านระหว่างพวกเขาทั้ง 2 กลุ่ม สะท้อนถึงอนาคตในไม่ช้าในเรื่องของวิถีชีวิตที่อาจเปลี่ยนไปเข้าใกล้วิถีชีวิตแบบสังคม ชุมชนเกษตรกรรมมากขึ้น

สรุปผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 5 ความหมายของวิถีทางวัฒนธรรม และความสำคัญ

จากผลการวิเคราะห์ความหมายของวิถีทางวัฒนธรรม และความสำคัญ พบว่า ความสัมพันธ์ของวิถีทางวัฒนธรรม ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ทั้งกลุ่มอาวุโสและกลุ่มวัยรุ่น ของกลุ่มงหฺรฯ วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมมีจุดร่วมของการเลือก คือ วิถีทางวัฒนธรรม ครอบครัว และอาหารแบบดั้งเดิมการให้ความสำคัญที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวที่เป็นระเบียบเชิงกลุ่มในการอยู่ร่วมกัน มิติของวิถีทางวัฒนธรรม ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิต ทั้งหมดนี้เพื่อหาอาหารตามธรรมชาติ ซึ่งระหว่างสิ่งของที่พวกให้ความสำคัญทั้ง 3 อย่างทั้งกลุ่ม อาวุโส กลุ่มวัยรุ่น เพศหญิง และเพศชายไม่แตกต่างกัน กลุ่มป่าบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ระหว่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง ทั้งกลุ่มอาวุโสและกลุ่มวัยรุ่น มีจุดร่วมของการเลือก คือ ครอบครัว เท่ากันกับ อาหารแบบดั้งเดิม และวิถีทางวัฒนธรรมจุดนี้แสดงถึงการให้ความสำคัญ ต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวส่งผลถึงการมีของระเบียบเชิงกลุ่มระหว่างสิ่งสำคัญทั้ง 3 อย่างไม่ แตกต่างกับกลุ่มงหฺรฯ วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร จากการเลือกสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต 3 อย่าง โดยมีจุดร่วม ระหว่างเพศชายและเพศหญิงคือ ครอบครัว บ้าน อาหาร ไม่แตกต่างกัน อาหาร แสดงถึงการให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ของ ครอบครัวที่มีต่อบ้านทางกายภาพและความหมาย แต่เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการ ดำรงชีวิต กับวิถีทางวัฒนธรรมพบว่า ความสำคัญที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรม และกิจกรรมทาง วัฒนธรรมจะพบได้จากกลุ่มผู้อาวุโส

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์สำคัญ และความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม ของทั้ง 3 กลุ่มพบว่า มีจุดร่วมของการให้คุณค่าต่อวัตถุทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพ ที่เชื่อมโยงระหว่างวัตถุทางวัฒนธรรมเชิงความหมายในการดำรงชีวิต กับการมีอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมนั้นสำคัญต่อการดำรงชีวิต ของครอบครัว และสมาชิกภายในกลุ่ม สาเหตุมาจากวิธีการหาอาหารด้วยวิธีแบบดั้งเดิมส่งผลให้การดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นส่วนที่สำคัญในทุกมิติของชีวิต เนื่องจากความสัมพันธ์ที่เป็นระเบียบเชิงกลุ่มนั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันให้มีการแบ่งปันอาหาร และการช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มงหรวา วิธีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และการให้ความสำคัญต่อวัตถุทางวัฒนธรรมของกลุ่มป่าบอน วิธีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน เป็นมากกว่าเหตุผลในการดำรงชีวิต เนื่องจากพบว่ามีกรนำ บอเลา และวัตถุทางวัฒนธรรมต่าง ๆ มาสาธิตวิถีชีวิตแบบชาวป่าให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมอยู่เสมอ ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มที่กล่าวมานี้มีความแตกต่างจาก กลุ่มปลายคลองตง วิธีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร หากพิจารณาลักษณะการดำรงชีวิตของกลุ่มวัยรุ่นพบว่า พวกเขาให้ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมมากกว่ากลุ่มผู้อาวุโสที่ยังคงดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการหาอาหารตามธรรมชาติแบบหาของป่าล่าสัตว์ตามความเคยชิน และเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจมากกว่าเพื่อการดำรงชีพ

ส่วนที่ 6 ผลการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมาย บ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม

6.1 ความสัมพันธ์เชิงกายภาพบ้าน ระหว่างวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันของชาวมันนิงทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้

6.1.1 ลักษณะสภาพแวดล้อมในการตั้งถิ่นฐาน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เชิงกายภาพลักษณะการตั้งถิ่นฐานทั้ง 3 กลุ่มจะพบว่า กลุ่มงหรวาที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานตามวิถีเร่ร่อนดั้งเดิม มีแนวความคิดในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเพื่อการดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์ ดังนั้นสภาพแวดล้อมในการตั้งถิ่นฐานของพวกเขามักเลือกแหล่งที่มีความสมบูรณ์ทางอาหาร และน้ำ ผู้วิจัยยังพบว่ามิติอิทธิพลของความต้องการด้านอุปโภค บริโภค เช่น กาแฟ ยาสูบ ข้าวสาร และความต้องการรับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ การเข้าไปรับเงินจากสวัสดิการแห่งรัฐ และการรับบริจาค ส่งผลให้พวกเขาเปิดรับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก ปัจจัยในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานจึงเพิ่มเติมจากอดีต คือ นอกจากแนวคิดดั้งเดิม ด้านความปลอดภัย และคติความเชื่อ ยังคงเลือกที่ตั้งถิ่นฐานระหว่างรอยต่อป่ากับแหล่งชุมชนมากขึ้นเพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก แต่ยังคงมีวิถีหาของป่าล่าสัตว์ และย้ายถิ่นฐานตาม

แหล่งอาหารที่สมบูรณ์ภายในเพื่อเก็บบรรทัด ขณะทีกลุ่มป่าบอนที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบ กึ่งสังคมชุมชน มีแนวความคิดการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมเพื่อการดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์ตามแนวคิดแบบดั้งเดิม ด้านความปลอดภัย และความเชื่อเช่นกัน เพียงแต่พวกเขาเปิดรับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกอย่างมาก เพื่อรับการช่วยเหลือในด้านของการศึกษาของเด็ก ๆ การหารายได้ รับจ้างเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรจากชุมชน การคมนาคมเพื่อเดินทางไปรับเงินจากสวัสดิการแห่งรัฐ การเก็บออมเงินกับธนาคาร ซึ่งมีเป้าหมายซื้อที่ดินร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยแบบถาวรในอนาคต พวกเขาจึงมีปัจจัยในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานที่ง่ายสะดวกต่อการเดินทางในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกมากขึ้นจึงส่งผลต่อปัจจัยการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น คือ การเลือกที่ตั้งถิ่นฐานภายในบริเวณป่าที่ติดกับกับแหล่งชุมชน มีถนนตัดผ่านการคมนาคมสะดวก กลุ่มปลายคลองตง ที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานถาวร โดย การเลือกลงหลักปักฐานมีอิทธิพลมาจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของสมาชิกภายในกลุ่ม จึงส่งผลต่อแนวคิดในการลงหลักปักฐาน พื้นที่ดังกล่าวซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่พวกเขาเคยอาศัยอยู่ ในครั้งที่ยังคงมีวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมในอดีต ซึ่งผู้วิจัยพบว่าก็ยังคงใช้แนวความคิดในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม ด้านความปลอดภัย และคติความเชื่อ เพียงแต่ไม่ได้มีการย้ายถิ่นฐานเพื่อการดำรงชีวิตหาของป่าล่าสัตว์แบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตามพวกเขามีการเพาะปลูก เปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่จากเดิมที่เป็นป่าจนกลายเป็นสวนเพื่อทำการเกษตรเพาะปลูกสวนยาง และผลไม้ จะเห็นได้ว่าแนวความคิดในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานทั้ง 3 กลุ่ม ใช้แนวคิดแบบดั้งเดิม ด้านความปลอดภัย และคติความเชื่อในการเลือกเพียงแต่ผสมผสานเข้ากับปัจจัยตามความต้องการในปัจจุบัน แม้เด็ก ๆ กลุ่มปลายคลองตงต้องเข้ารับการศึกษ แต่ปัจจัยด้านการศึกษามายหลังจากการเลือกลงหลักปักฐานไปแล้ว การเลือกสภาพแวดล้อมที่ตั้งถิ่นฐานของพวกเขาที่แตกต่างกันออกไปแต่ละกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการ และปัจจัยที่แตกต่างกัน โดยมีพื้นฐานในการเลือกแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานตามแนวคิด และคติความเชื่อแบบดั้งเดิม

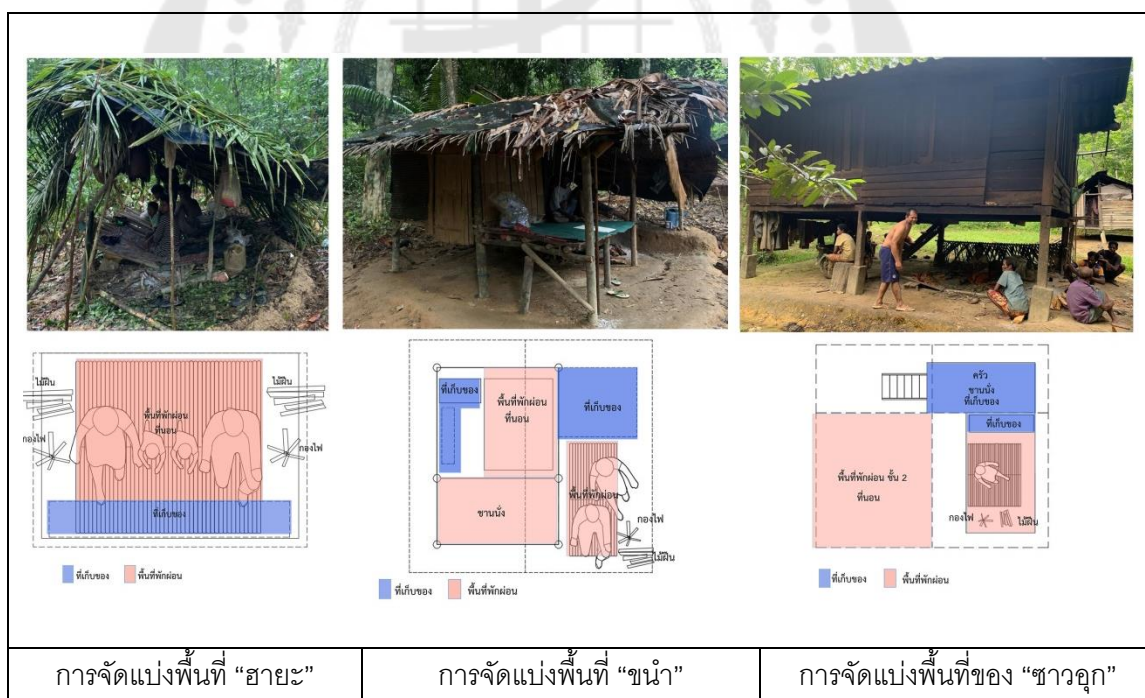
6.1.2 ลักษณะทางกายภาพบ้าน เมื่อพิจารณาลักษณะทางกายภาพบ้านทั้ง 3 กลุ่ม จะพบว่า ลักษณะบ้านทางกายภาพ เมื่อพิจารณาน้ำที่แตกต่างกันทางกายภาพจากการเข้าภาคสนามครั้งที่ 1- 3 ของชาวมั่นทั้ง 3 กลุ่ม จะพบว่าความจำเป็นทางด้านกายภาพเพื่อความ สะดวกในการดำรงชีวิต และความแตกต่างทางลักษณะการตั้งถิ่นฐานส่งผลต่อการนิยาม ความหมายบ้านแตกต่างกัน ดังนี้

1) การตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม มีความจำเป็นในการสร้างที่อยู่อาศัยแบบชั่วคราวส่งผลให้ลักษณะทางกายภาพของบ้านให้เป็น ฮายะ ซึ่งลักษณะเป็นเพียงพังกเปิด

โล่งปิดล้อมเฉพาะด้านหลัง ใช้กองไฟปิดทั้ง 2 ด้านข้าง เพื่อป้องกันสัตว์ป่าให้กันและกัน โดยไม่ต้องใช้ทรัพยากร และกำลังในการก่อสร้างมากนักซึ่งสามารถทิ้ง และเคลื่อนย้ายกลุ่มได้เมื่อต้องการ

2) การตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน มีความจำเป็นในการสร้างที่อยู่อาศัยแบบชั่วคราว เนื่องจากยังคงเป็นพื้นที่ป่าแต่มีปัจจัย และความต้องการสูงกว่ากลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม โดยส่วนใหญ่ใช้เป็นที่พักชั่วคราวหาอาหารแห้ง ชุบน้ำกิน เครื่องใช้ต่าง ๆ ไม่ให้เปียกฝนหรือดินโคลน จึงส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพบ้านจาก ฮายะเป็นขนำ โดยมีลักษณะเป็นกระท่อมเพื่อป้องกันลม ฝน

3) การตั้งถิ่นฐานแบบถาวร ความต้องการอาศัยอยู่แบบถาวร เนื่องจากหลังหักบ้านมีการครอบครองพื้นที่ทำกินเพื่อทำการเกษตรไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเหมือนในอดีต ส่งผลให้ลักษณะทางกายภาพบ้าน เป็นชาวอุก หรือบ้านไม้คล้ายกับชาวบ้านท้องถิ่นมีความคงทน แข็งแรงป้องกันอันตรายทั้งชีวิต และทรัพย์สิน และความสะอาดสบายมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ภาพประกอบ 66 ลักษณะการจัดแบ่งพื้นที่ทางกายภาพบ้าน (ภาพถ่าย และภาพเขียนโดยผู้วิจัย)

ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพบ้านที่พวกเขาสร้างนั้นมาจากปัจจัยและเงื่อนไข ตามความจำเป็นความต้องการของลักษณะการตั้งถิ่นฐานในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยของกิจกรรมประจำวัน เมื่อพิจารณาการแบ่งพื้นที่ใช้สอยทางกายภาพเชื่อมโยงของกิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมทางวัฒนธรรม จะพบว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมยังคงเป็นส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม โดยมีลักษณะรูปแบบการจัดวางพื้นที่ภายในเพื่อปกป้องร่างกายจากสัตว์ร้ายด้วยการก่อกองไฟ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่นั้นต้องใช้กองไฟทุกมิติไม่ว่าจะเป็นประดิษฐ์สร้าง ซ่อมแซม ทำอาหาร หรือพูดคุยล้วนเกี่ยวข้องกับทำกองไฟทั้งสิ้น ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนแม่ลักษณะบ้านเป็นชนาแล้วก็ตามแต่ยังคงมีพื้นที่เพื่อใช้ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบเดียวกัน ทั้งนี้กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรแม่บ้านเป็นลักษณะแบบถาวรคล้ายกับบ้านทั่วไปแต่ยังคงแบ่งพื้นที่ใช้สอยไปกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมบริเวณใต้ถุน ชาวมันนิทั้ง 3 กลุ่มที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันนี้ยังคงมีการแบ่งพื้นที่ไปกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมสอดคล้องกันแต่ความถี่ของการใช้พื้นที่ซึ่งแตกต่างกันตามบริบทของการดำรงชีวิต

6.1.3 ลักษณะผังบริเวณ เมื่อพิจารณาจากผังบริเวณของชาวมันนิทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าลักษณะผังบริเวณการตั้งถิ่นฐานเป็นลักษณะแบบกระจุกตัวล้อมวง แม้มีการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรและมีการตัดถนนที่ร่วมมือกันก่อสร้างร่วมกันกับชาวบ้านแล้วก็ตาม พวกเขายังคงมีผังบริเวณเป็นลักษณะแบบกระจุกตัวล้อมวง เช่นเดียวกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม แน่นนอนว่าถนนคอนกรีตนั้นได้ถูกสร้างขึ้นภายหลัง แต่บริเวณที่สร้างถนนนี้ก็ถนนทางเดินที่ชาวบ้าน และชาวมันนิใช้สัญจรอยู่แล้วประกอบกับได้มีการสร้างบ้านใหม่ก็ยังคงหันหน้าเข้าหาบ้านพ่อแม่ และพี่น้องเช่นเดิม นอกจากนี้ระหว่างการเดินทางวิจัยผู้วิจัยพบว่า กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ได้มีการย้ายที่ตั้งถิ่นฐาน 1 ครั้ง และมีการสร้างบ้านใหม่ 3 ครั้ง โดยครั้ง 1 ที่พบเป็นบ้านแบบชนา ครั้งที่ 2 พบว่าเป็นบ้านแบบฮายะ และครั้งที่ 3 เป็นบ้านแบบชนาเช่นเดิม และแม้บริเวณพื้นที่ของครั้งนี้นั้นได้มีถนนตัดผ่านเข้าถึงหมู่บ้านที่มีมาก่อนแล้ว แต่พวกเขายังคงจัดวางผังบริเวณเป็นลักษณะกระจุกตัวล้อมวงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตในป่าในรูปแบบเดียวกันกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมที่ผู้วิจัยได้พบว่าการย้ายที่ตั้งถิ่นฐาน 3 ครั้งซึ่งทุกครั้งได้จัดวางผังบริเวณเป็นลักษณะแบบกระจุกตัวล้อมวงเช่นเดิมทุกครั้ง สะท้อนถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเครือญาติ ซึ่งแตกต่างกลุ่มสังคมทั่วไปที่มักจะหันทิศทางหน้าบ้านไปทางด้านถนนหรือทางเดิน

6.1.4 การย้ายที่ตั้งถิ่นฐาน เมื่อพิจารณาจากปัจจัย และสาเหตุการย้ายที่ตั้งถิ่นฐานของทั้ง 3 กลุ่ม คือ การตั้งถิ่นฐานกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, การตั้งถิ่นฐานกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และการตั้งถิ่นฐานกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร พบว่า แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การย้ายที่ตั้งถิ่นฐานข้ามกลุ่ม เป็นการย้ายเมื่อมีการแต่งงานข้ามกลุ่มเมื่อมีการแต่งงานทั้งสามีภรรยาจะตกลงกันว่าจะย้ายไปอยู่กับกลุ่มใด ซึ่งขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของทั้ง 2 ฝ่าย หรือการย้ายเพื่อเดินทางไปเยี่ยมญาติ ในแต่ละครั้งอาจใช้เวลาหลายนานเดือนหรือเป็นปี การย้ายลักษณะนี้จะพบได้จากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

2) การย้ายที่ตั้งถิ่นฐานทั้งกลุ่ม การเคลื่อนย้ายในลักษณะนี้เป็นการย้ายตามประเพณีการพบญาติ เพื่อเยี่ยมเยียนพบปะ พุดคุย โดยกลุ่มหนึ่งเมื่อถึงช่วงเวลาฤดูการผลิตไม่ป่าออกผลจะเดินทางไปหาอีกกลุ่ม พวกเขาจะใช้เวลาอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มหลายสัปดาห์หรือนานหลายเดือน และการย้ายเพื่อเป็นการอยู่ให้ห่างจากอีกกลุ่มเพื่อความเพียงพอต่อการหาอาหารในการดำรงชีวิต การย้ายลักษณะนี้จะพบได้จากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนขึ้นอยู่กับแต่ละปัจจัยของแต่ละกลุ่ม เช่น เมื่อมีผู้เสียชีวิตภายในกลุ่มของกรณีกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และการเคลื่อนย้ายเพื่อความสะดวกต่อเด็ก ๆ ที่ต้องไปเรียนหนังสือ ความต้องการในการหารายได้รับจ้างทั่วไป ในกรณีของกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน

3) การย้ายที่ตั้งถิ่นฐานแบ่งกลุ่ม เป็นการย้ายในกรณีที่จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มเพิ่มมากขึ้นทำให้การหาอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่ม จึงมีการแบ่งกลุ่มอย่างน้อย 2-3 ครอบครัวออกไปเพื่อหาอาหารในแหล่งอื่นที่อุดมสมบูรณ์เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก ซึ่งจะพบได้จากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนที่คอยทำในอดีต

ทั้งนี้การย้ายถิ่นฐานทั้ง 3 ลักษณะนี้จะกระจายตัวอยู่ภายในเทือกเขาบรรทัดเท่านั้น ซึ่งให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม และป่าเพื่อการดำรงชีวิต ทศนคติที่ยึดถือต่อกันมาว่าที่ดิน และทรัพยากรต่าง ๆ ที่อยู่ในธรรมชาติไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของความเกี่ยวพัน และกลมกลืนกับผืนป่าเหล่านี้ ส่งถ่ายมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีต่อเทือกเขาแห่งนี้ แม้มีการปรับตัวหลายด้านเป็นสาเหตุให้เข้าใจกับกลุ่มคนภายนอกวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมากขึ้นแล้วก็ตาม แต่การดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยการพึ่งพาธรรมชาติเทือกเขาบรรทัดแห่งนี้

2) ครอบครัว หรือสมาชิกภายในกลุ่ม พวกเขาได้ให้ความสำคัญต่อครอบครัว ซึ่งเชื่อมโยงกับสมาชิกคนอื่น ๆ เนื่องจากพวกเขาทั้งหมดมีเชื้อสายทางครอบครัว การเลี้ยงดูลูกให้ซึ่งกันและกัน ไม่ได้แตกต่างไปจากการเลี้ยงดูลูกของตน การเลี้ยงดูลูกหลานเช่นนี้นำมาซึ่งสายใยความผูกพันทางครอบครัว ความสนิทคุ้นเคยจากเด็กเล็กสู่ผู้ใหญ่ การปฏิบัติเช่นนี้จึงสะท้อนสายใยของความผูกพันภายในกลุ่มเกิดเป็นระเบียบเชิงกลุ่ม โดยมีลักษณะครอบครัวแบบเครือญาติขนาดใหญ่ ดังนั้นสิ่งที่กล่าวมานี้จึงส่งผลต่อการเลือกสถานที่ตั้งถิ่นฐานที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของสมาชิกภายในกลุ่มด้วย

3) สถานที่อาณานิคมบริเวณเทือกเขาบรรทัด เป็นสถานที่ที่พวกเขาเกิดและเติบโต ด้วยการดำรงชีพหาของป่าล่าสัตว์ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จากเทือกเขาแห่งนี้ ทรัพยากรในการดำรงชีวิตแม้อาจลดน้อยลงแตกต่างจากในอดีตแต่กิจกรรม หรืออุปกรณ์ที่ประดิษฐ์สร้างจากภูมิปัญญาเป็นเครื่องมือที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตนั้น ล้วนมาจากวัสดุจากธรรมชาติทั้งสิ้น และการให้ความสำคัญต่อสถานที่ดังที่กล่าวนี้ ไม่ได้ครอบคลุมถึงความหมายการครอบครองอาณาเขตทางกายภาพ เนื่องจากพวกเขาไม่ได้ยึดถือ หรือมีแนวคิดในการครอบครองพื้นที่ หรือแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ หรือยึดติดเป็นอาณาเขตครอบครองทางกายภาพแต่อย่างใด เป็นเพียงการครอบครองทางจิตใจ และความผูกพันระหว่างสถานที่กับการใช้ชีวิตที่เติบโตมา ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากปัจจัย และเหตุผลของการให้ความสำคัญ จะพบว่าทั้ง 3 สิ่ง ที่พวกเขาให้ความสำคัญนี้ส่งต่อความหมายของความเป็นบ้านที่มีความเกี่ยวพันกันไม่สามารถแยกสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกจากกันภายใต้การดำรงชีวิตแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม

นอกจากนี้การดำรงชีวิตส่งผลต่อลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพบ้าน การดำรงชีวิตในการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ซึ่งต้องคำนึงถึงอาหารจากป่าธรรมชาติ น้ำเป็นหลัก แต่ด้วยปัจจุบันอาหารเริ่มหายากจึงมีความจำเป็นด้านอาหารพวกเขาจึงเลือกตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งชุมชนเพื่อให้หาอาหารมีความมั่นคงด้านอาหารมากขึ้น เนื่องจากได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และชาวบ้าน สอดคล้องกับแนวคิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานที่จะย้ายก็ต่อเมื่ออาหารและน้ำเริ่มหมดลงในบริเวณนั้น และการตั้งถิ่นฐานที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ซึ่งใช้ความรู้สึกและความเชื่อเป็นแนวทางในการเลือก ดังนั้นลักษณะบ้าน จึงเป็นสายใยเพื่อให้ง่ายต่อการสร้างมีการคำนึงด้านความปลอดภัยจากสัตว์ร้าย แมลง ยุง โดยใช้กองไฟเป็นหลักเพื่อป้องกันสมาชิกภายในกลุ่ม ทุกคนต้องช่วยกันก่อกองไฟตลอดเวลา โดยเป็นหลักเกณฑ์สำคัญทางคติความเชื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเสมอ การจัดผังบริเวณแบบกระจุกตัวล้อมวง โดยทุกหลังจะหันหน้าเข้าหากันมองเห็นซึ่งกันและกันได้ตลอดเวลา การจัดแบ่งพื้นที่ภายในห้วยะแม้ไม่มีพื้นที่มากนักแต่การ

แบ่งพื้นที่ที่มีความครอบคลุมกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การนอน การนั่ง การกินของสมาชิกภายในครอบครัว และกิจกรรมทางวัฒนธรรมระหว่างวันที่ส่วนใหญ่เป็นการ ช่อมแซมประดิษฐ์สร้างอุปกรณ์ นั่งพูดคุยมีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม เพื่อดำรงชีวิตด้วยการหาของป่าล่าสัตว์ ซึ่งกิจกรรมทุกมิติสัมพันธ์กับกองไฟ ดังนั้นความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน เชื่อมโยงกันภายใต้การดำรงชีวิตแบบวิถีชาวป่า

ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรม พวกเขาให้คุณค่าต่อวัตถุทางวัฒนธรรมอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้คุณค่าต่อเครื่องมือล่าสัตว์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการมีชีวิตรอดของสมาชิกภายในกลุ่ม ครอบครัว ลูก และตัวเอง หากปราศจากเครื่องมือล่าสัตว์ และอุปกรณ์อื่น ๆ สมุนไพร ยาพิษ ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ทุกสิ่งล้วนเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิต และธรรมชาติทั้งสิ้น นอกจากนี้การมีอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากการต้องมีชีวิตรอดของตนเองและสมาชิกภายในกลุ่มแล้ว วัตถุทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุนี้หลอมรวมกลายเป็นคติความเชื่อ ระเบียบเชิงกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตกับธรรมชาติ และส่งผลต่อการมีอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมด้านความหมาย จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของพวกเขา ดังนั้นการดำรงชีวิตในลักษณะวิถีชีวิตแบบเร่ร่อนดั้งเดิมในป่าให้อยู่รอดได้นั้น มีความจำเป็นต้องพึ่งพาวัตถุทางวัฒนธรรมที่ประดิษฐ์สร้างจากภูมิปัญญา และวัสดุจากธรรมชาติเป็นหลัก พวกเขาให้ความสำคัญต่อเครื่องมือล่าสัตว์เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายซึ่งผู้ชายทุกคนที่ต้องมีติดตัวเสมอ รวมถึงอุปกรณ์ อื่น ๆ เช่น เครื่องสาน หรือสมุนไพรรักษาโรค ซึ่งเชื่อมโยงกับความสำเร็จต่อครอบครัว สมาชิกภายในกลุ่ม และรูปแบบของธรรมเนียมปฏิบัติที่กำหนดเป็นระเบียบเชิงกลุ่มให้มีการดูแลช่วยเหลือแบ่งปันอาหารที่เป็นส่วนสำคัญทุกสิ่งล้วนสำคัญต่อจิตใจ และการดำรงชีวิต

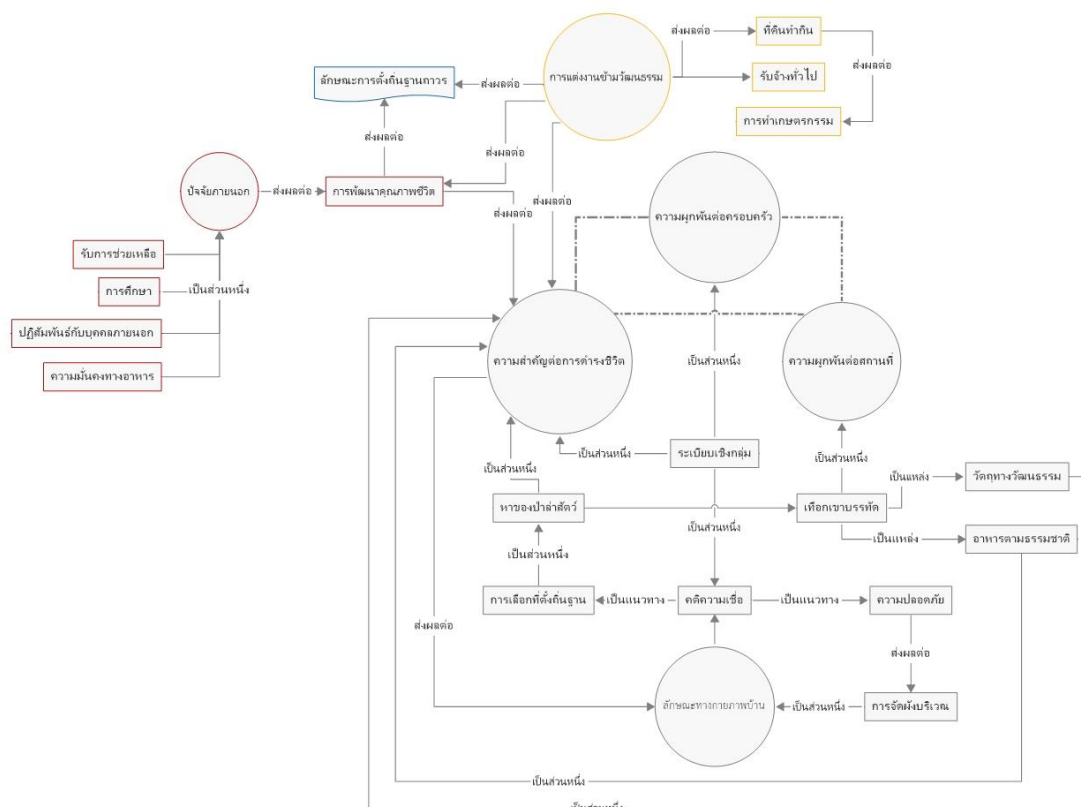
สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของพวกเขา คงยังอยู่ภายในความรู้สึกทางจิตใจ ซึ่งกลุ่มนี้ให้ความสำคัญต่อการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มพวกเขา ซึ่งสัมพันธ์กับสถานที่ของเทือกเขาบรรทัด

3) สถานที่ ความผูกพันที่มีต่อสถานที่ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต แม้การเปิดรับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ด้วยปัจจัยในเรื่องของความต้องที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น จำเป็นต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากภายนอกจึงส่งผลให้พวกเขาเข้าไปใกล้แหล่งชุมชนมากขึ้น ทั้งด้านการตั้งถิ่นฐาน และการติดต่อสื่อสาร การให้ความสำคัญทั้ง 3 อันดับนี้กล่าวมานี้ ล้วนสัมพันธ์กันระหว่างการดำรงชีพ และการเปิดรับการช่วยเหลือ แต่อย่างไรก็ตามความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่เป็นปัจจัยเพิ่มขึ้นนี้ ไม่อาจทำให้พวกเขาหลีกเลี่ยงต่อการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์ต่อวัฒนธรรมในเทือกเขาบรรทัดแห่งนี้

ดังนั้นเหตุผลสำคัญของความหมายที่มีต่อบ้านสำหรับพวกเขา คือ ครอบครัว สมาชิกภายในกลุ่ม สถานที่ ความผูกพันระหว่างครอบครัว และสถานที่นี้ แม้กลุ่มนี้มีความต้องการที่เป็นปัจจัยเพิ่มขึ้นมากกว่าในอดีต ในด้านการดำรงชีพที่มีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องตามเงื่อนไข และความจำเป็นแต่ทุกสิ่งล้วนเกี่ยวพันกับสมาชิกภายในกลุ่ม และครอบครัว ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในโลกปัจจุบัน และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตภายใต้อาณาบริเวณที่พวกเขาเติบโตมา

นอกจากนี้ความสัมพันธ์เชิงกายภาพบ้าน ส่งผลถึงลักษณะทางกายภาพนั้นมาจากลักษณะการดำรงชีวิตแบบกึ่งสังคมชน มีความคาบเกี่ยวระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน และการดำรงชีวิตในพื้นที่ธรรมชาติ แนวความคิดในการเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นฐานยังคงใช้แนวคิดแบบดั้งเดิม โดยคำนึงถึงความปลอดภัยจากสัตว์ร้าย คติความเชื่อ ความรู้สึก และแหล่งอาหารทางธรรมชาติ ซึ่งเลือกตั้งอยู่รอบต่อระหว่างเทือกเขาบรรทัดกับชุมชน ความต้องการด้านความสะดวกทางคมนาคมใกล้แหล่งชุมชน เป็นปัจจัยภายนอกของการมีปฏิสัมพันธ์ส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพของบ้านที่มีการพัฒนาจากรูปแบบที่เป็นหยาบสู่รูปแบบขนานตามความจำเป็นเพื่อเป็นที่กำบังลมฝนไม่ให้ข้าวของเปียกเสียหาย โดยได้รับการช่วยเหลือบริจาควัสดุก่อสร้างจากชุมชน ซึ่งสิ่งของที่เป็นวัสดุก่อสร้างก็ยังคงแบ่งปันแบบเดียวกับอาหาร และถูกสร้างขึ้นใหม่พร้อมกัน โดยไม่มีบ้านหลังใดถูกทิ้งให้เป็นหยาบ การจัดผังบริเวณแม้จะอยู่ติดถนนแต่พวกเขายังคง ยังคงใช้แนวคิดจัดผังบริเวณแบบล้อมวง โดยทุกหลังจะหันหน้าเข้าหากันเช่นเดิม การจัดแบ่งพื้นที่ภายในเน้นส่วนที่นอน และที่เก็บของ แต่พื้นที่ภายนอกยังคงแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้มีพื้นที่ตามกิจกรรมทางวัฒนธรรม เนื่องจากยังคงดำรงชีพด้วยวิถีการหาของป่าล่าสัตว์ สอดแทรกคติความเชื่อที่สัมพันธ์กับกองไฟเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตแบบเดิม

ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพวัตถุทางวัฒนธรรม พวกเขาให้คุณค่าต่อวัตถุทางวัฒนธรรม ในการดำเนินชีวิตตามแบบฉบับของตน แม้กลุ่มนี้ได้รับการช่วยเหลือด้านอาหาร และการหารายได้ แต่ความมั่นคงด้านอาหารยังคงไม่เพียงพอสำหรับสมาชิกภายในกลุ่ม พวกเขายังคงดำเนินชีวิตด้วยวิถีหาของป่าล่าสัตว์ อาหารตามธรรมชาติยังเป็นส่วนที่สำคัญต่อจิตใจ และร่างกายของพวกเขา รวมถึงเครื่องมือล่าสัตว์ และวัตถุทางวัฒนธรรมอื่น ๆ พวกเขาให้ความสำคัญพยายามเผยแพร่วิถีชีวิต และวัฒนธรรมผ่านวัตถุทางวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยจัดตั้งโรงเรียนภายใต้ชื่อโรงเรียนภูบรรทัด ซึ่งเป็นโรงเรียนสำหรับคนเมืองที่เปิดรับบุคคลภายนอกให้เข้ามาเยี่ยมชมวิถีชีวิต โดยมีการสาธิตการเป่าบอเลา การก่อไฟด้วยวิธีแบบดั้งเดิม และถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรการบำรุงสุขภาพ เพื่อสร้างตัวตนให้เป็นที่รู้จักอย่างถูกต้องรวมถึงคำเรียก การเรียกพวกเขาว่า “เงาะป่า” หรือ “ซาไก” ส่งผลกระทบต่อจิตใจของพวกเขา แม้บางครั้งถูกเรียกถูกบ้งผิดบ้าง แต่ก็ต้องปล่อยไปเลยตามเลยเพราะหลายครั้งไม่มีโอกาสในการโต้แย้ง โดยพวกเขาหวังว่าบุคคลภายนอกจะเข้าใจความหมายของคำเหล่านั้น สิ่งที่กล่าวมานี้แม้พวกเขามีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความมั่นคงด้านอาหาร แต่พวกเขายังให้ความสำคัญต่อวัตถุทางวัฒนธรรมผ่านการอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบชาวป่า ทศนคติ ความเชื่อ และระเบียบเชิงกลุ่ม จากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตยังคาบเกี่ยวกับการดำรงชีวิตด้วยวิถีหาของป่าล่าสัตว์ยังเป็นส่วนสำคัญของพวกเขาในด้านจิตใจ พวกเขาไม่สามารถเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือละทิ้งอย่างใดอย่างหนึ่งได้ จึงส่งผลถึงการดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมคู่ขนานไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งความพยายามอนุรักษ์วิถีชีวิต และวัตถุทางวัฒนธรรมมีส่วนช่วยให้พวกเขาสามารถมีตัวตนในสังคมเป็นที่ยอมรับในระดับท้องถิ่น และเปิดโอกาสสู่ความเข้าใจในระดับประเทศ ซึ่งมีส่วนช่วยให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ภาพประกอบ 69 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัดพุทธางวัฒนธรรม กลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร (ภาพโดยผู้วิจัย)

6.2.3 กลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ความสัมพันธ์เชิงความหมายและความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัดพุทธางวัฒนธรรม ดังนี้

1) การดำรงชีวิตในรูปแบบสังคมชุมชน อิทธิพลที่สำคัญต่อการลงหลักปักฐานมาจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ด้วยสาเหตุนี้ปฏิเสธไม่ได้ถึงแนวความคิดที่มุ่งหวังสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความมั่นคงทางด้านอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญของพวกเขาในอดีต แม้การเปลี่ยนแปลงในช่วงแรกพวกเขาจะได้รับความลำบากจากการขาดแคลนอาหาร เนื่องจากการหาของป่าล่าสัตว์นั้นต้องเดินทางออกไปไกลกว่า การตั้งถิ่นฐานแบบเร่ร่อนดั้งเดิมที่นิยมเลือกแหล่งที่ตั้งใกล้กับอาหาร และสัตว์ แต่การปรับตัวโดยเปิดรับวิธีการใหม่ ๆ เพื่อหารายได้ในการดำรงชีพ เช่น การรับจ้างกรีดยาง ตัดปาล์ม และปลูกไม้ยางเป็นส่วนที่ทำให้พวกเขาสามารถจัดหาปัจจัยนี้ลงได้ จะเห็นได้ว่ารูปแบบการดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์เป็นเพียงความต้องการทางด้านจิตใจของ

กลุ่มผู้อาวุโส การหันมาใช้ชีวิตแบบสังคมชุมชนเกษตรกรรมนี้ก็ไม่ว่าจะทำให้พวกเขาละทิ้งจากสถานที่ที่พวกเขาเติบโตมาเช่นกัน

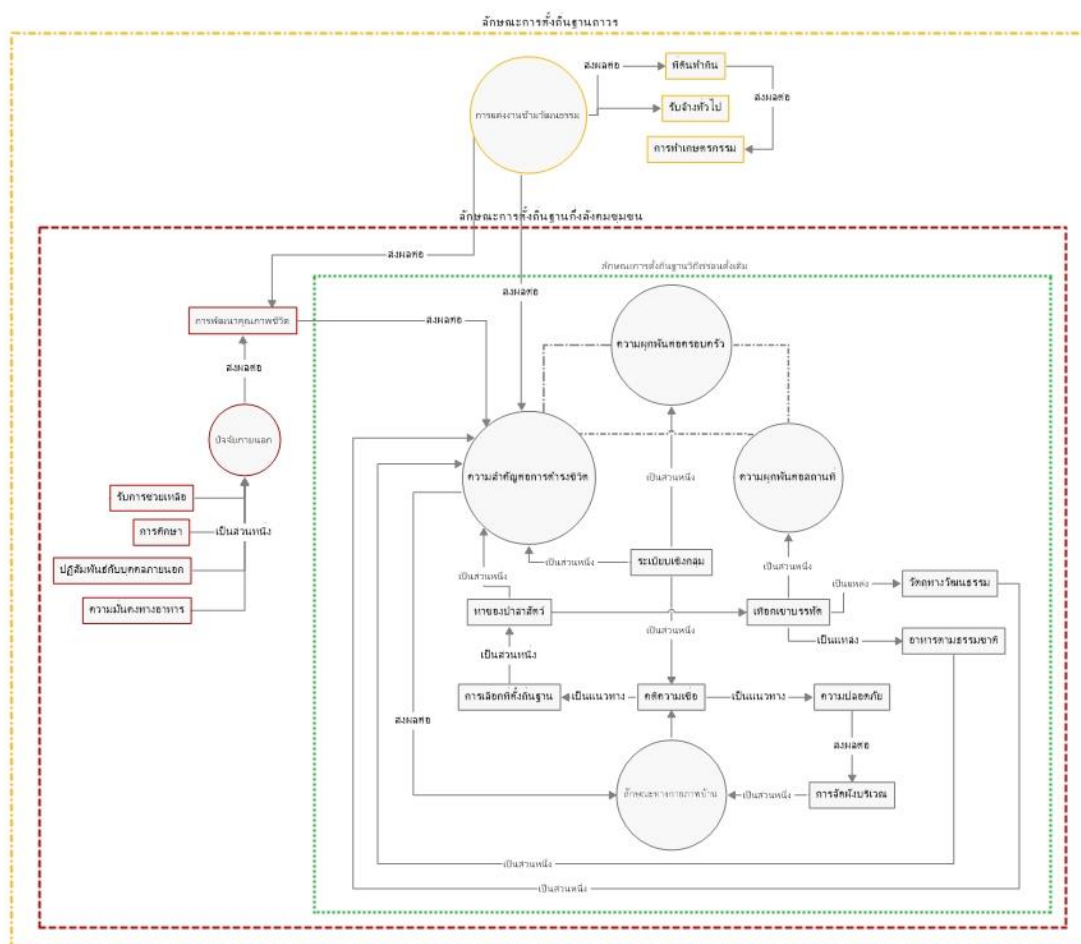
2) ครอบครัว หรือกลุ่ม ในอดีตพวกเขามีรูปแบบการดำรงชีวิตด้วยวิถีเร่ร่อนดั้งเดิม เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มแต่งงานกับคนภายนอกวัฒนธรรมพวกเขาจึงพากันเปลี่ยนจากวิถีเร่ร่อนดั้งเดิมเป็นการลงหลักปักฐานแบบถาวร แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นภายในกลุ่ม นอกจากนี้การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมยังมีอีกหลายครอบครัวต่อมา แต่การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมเป็นเพียงอิทธิพลที่ส่งผลต่อการลงหลักปักฐาน แต่ไม่สามารถทำให้สมาชิกย้ายถิ่นฐานออกไปจากกลุ่ม แม้การให้ความสำคัญต่อการดำรงชีพในรูปแบบสังคมชุมชนแล้วก็ตาม

3) สถานที่ แม้มีข้อจำกัดด้านกฎหมายมากมาย แต่ไม่สามารถทำให้พวกเขาเปลี่ยนความคิดในการตั้งถิ่นฐานภายนอกเขตเทือกเขาบรรทัด ก่อนหน้านี้มีการเสนอมอบที่ดินที่จากส่วนราชการท้องถิ่นให้ลงมาอยู่ในชุมชนแล้วก็ตาม แต่พวกเขายังให้ความสำคัญต่อเทือกเขาบรรทัดแห่งนี้ซึ่งเป็นสถานที่ที่พวกเขาเติบโตมา และยังถือว่าที่นี่เป็นบ้าน แม้บริเวณที่ตั้งของพวกเขาอยู่ห่างไกลกับชุมชนมากแต่ความผูกพันกับสถานที่ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง การให้ความสำคัญทั้ง 3 สิ่งล้วนสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันระหว่าง รูปแบบการดำรงชีวิต กลุ่มหรือครอบครัว และสถานที่ ดังนั้นการให้ความสำคัญได้ให้ความหมายที่มีต่อบ้านสำหรับพวกเขา คือ ครอบครัว สมาชิกภายในกลุ่ม และสถานที่

นอกจากนี้ความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน ส่งผลต่อลักษณะทางกายภาพตามการดำรงชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมลักษณะทางกายภาพบ้านมีความคล้ายคลึงกับบ้านไม้แบบชาวบ้านทั่วไป แต่การตั้งถิ่นฐานยังคงเลือกที่ตั้งบนเทือกเขาบรรทัดซึ่งเป็นสถานที่ที่พวกเขารู้จักและคุ้นเคย การจัดผังบริเวณเป็นลักษณะกระจุกตัวล้อมวงซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ครอบครัวใหญ่ แต่ละวงจะหันหน้าเข้าหากันคล้ายกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน โดยมีปัจจัยของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเป็นพื้นฐาน มีการจัดแบ่งพื้นที่ชั้นบนเป็นส่วนที่นอน ครัว และเก็บของ กิจกรรมระหว่างวันส่วนใหญ่พวกเขาจะใช้พื้นที่บริเวณใต้ถุนซึ่งมีลักษณะของการก่อกองไฟคู่ขนานกับกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การพูดคุย การทำอุปกรณ์เครื่องมือล่าสัตว์ ปลูกดอก เครื่องสาน ดื่มน้ำกาแฟ ไม่ได้มีการทำอาหาร ซึ่งเป็นเฉพาะบ้านที่เป็นจุดศูนย์รวมของสมาชิกภายในกลุ่ม หรือบ้านผู้อาวุโส ส่วนบ้านกลุ่มวัยรุ่นใช้พื้นที่ใต้ถุนไปกับการเก็บของ เครื่องมือเกษตรกรรม เนื่องจากการดำรงชีพของกลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมรับจ้างกรีดยาง ทำสวน ส่วนกลุ่มผู้อาวุโสยังคงดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์เช่นเดิม

ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรมในกลุ่มผู้อาวุโสพวกเขาจะให้คุณค่าต่อวัตถุทางวัฒนธรรม โดยกลุ่มผู้อาวุโสจะพบว่ามี บอเล และมาห็น จ้อง ตั้งหรือแขวนไว้เสมอ และยังพบว่ามี การเก็บสมุนไพรหลากหลายชนิดคล้ายกับเป็นยาสามัญประจำบ้าน ซึ่งผู้ชายกลุ่มผู้อาวุโสล้วนให้ความสำคัญต่อเครื่องมือล่าสัตว์เป็นอันดับแรก เนื่องจากกลุ่มผู้อาวุโสทั้งชายหญิงยังคงดำเนินชีพหาอาหารด้วยการขุดมัน ล่าสัตว์ตามความคุ้นเคย ซึ่งเติมเต็มความต้องการทางจิตใจ มีการรักษาโรค และบำรุงร่างกายด้วยสมุนไพร ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มวัยรุ่นที่เน้นการดำรงชีพด้วยการทำเกษตรกรรม รับจ้างกรีดยาง ทำสวน ซึ่งมีเพียงแค่อุปกรณ์การเกษตรที่แสดงถึงการเป็นสังคมเกษตรกรรมเข้ามาแทนที่วัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์ของชาวมันนิ การบริโภคอาหารเป็นเพียงการหุงข้าว ปิ้งอาหารที่ซื้อได้จากตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ซึ่งวัตถุทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีการหาของป่าล่าสัตว์จะพบได้เฉพาะกลุ่มผู้อาวุโสเท่านั้น กรณีความแตกต่างของการดำรงชีวิตที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรมระหว่างรุ่นนี้ สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตหลายประการ และอาจส่งผลถึงระเบียบเชิงกลุ่มในอนาคตด้วยเช่นกัน เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ และวิถีปฏิบัติระหว่างผู้อาวุโส กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มเด็กที่จะต้องออกไปเรียนหนังสือ ไม่ได้ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ภาษา และวิถีการดำรงชีวิตแบบชาวป่า และไม่ได้ซึมซับขนบธรรมเนียมปฏิบัติ ทั้งคติแนวความคิดในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐาน คติแนวคิดในการใช้ชีวิตในป่า ดังนั้นการดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่สะท้อนถึงสังคมวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์นั้นจะค่อย ๆ ลบเลือนจางหายไป ดังนั้นความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพวัตถุทางวัฒนธรรมจะพบได้จากกลุ่มผู้อาวุโสที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ส่วนกลุ่มวัยรุ่นเน้นการดำรงชีวิตด้านเกษตรกรรม

อย่างไรก็ตามปัจจัยการดำรงชีพของชาวมันนิทั้ง 3 กลุ่ม มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสถานที่ตั้งนั้นการดำรงชีวิตแต่ละบริบทของแต่ละกลุ่มที่ให้ความหมายบ้านไว้สอดคล้องจึงกล่าวได้ว่าสถานที่ภายในเทือกเขาบรรทัด คือการดำรงชีวิตผู้วิจัยจึงรวบรวมระหว่างการดำรงชีวิตเข้ากับสถานที่ของเทือกเขาบรรทัดแห่งนี้ในการสรุปความสัมพันธ์เชิงความหมายบ้าน

ภาพประกอบ 70 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิง
กายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมทั้ง 3 กลุ่มลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน
(ภาพโดยผู้วิจัย)

สรุปผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 6 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อบ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน จะพบว่า กลุ่มกองหრა วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, กลุ่มป่าบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ทั้ง 3 กลุ่มได้ให้ความสำคัญ และความหมายที่มีต่อบ้านในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

1) ครอบครั้ว หรือสมาชิกภายในกลุ่ม การอยู่ร่วมกันแบบกลุ่มเครือญาติของแต่ละกลุ่มในปัจจุบันนั้นยังคงมีวิถีชีวิตภายใต้ระเบียบเชิงกลุ่มซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ด้วยการอยู่อาศัยแบบกลุ่มเครือญาติทั้งจากสายเลือด และการแต่งงาน โดยกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรนั้นจะ ไม่มีการย้ายถิ่นฐานแบ่งกลุ่มเพื่อหาของป่าล่าสัตว์ในการดำรงชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก การรับจ้างทั่วไป โอกาสทางการศึกษา ความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสัมพันธ์กับสถานที่ที่เป็นอาณาบริเวณภายในขอบเขตเทือกเขาบรรทัด โดยเป็นการครอบครองทางจิตใจมากกว่าการครอบครองทางกายภาพ โดยแต่ละกลุ่มได้มีอาณาเขตในการดำรงชีวิตหาของป่าล่าสัตว์ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็สามารถเข้ามาหาของป่าล่าสัตว์ได้อาณาเขตของกลุ่มอื่น ๆ ได้รวมถึงบุคคลภายนอกวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน โดยมีแนวคิดเดียวกันที่เชื่อว่าไม่มีกลุ่มใดเป็นเจ้าของเชิงกายภาพ

2) สถานที่ แม้กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมีแนวโน้มในการดำรงชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม ซึ่งมีการใช้พื้นที่บนเทือกเขาบรรทัด เพื่อทำการเพาะปลูก และมีความต้องการขยายพื้นที่ทำกินเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการต่อการขยายตัวของสมาชิกภายในกลุ่ม และแม้ทั้ง 3 กลุ่มได้รับเสนอมอบที่ดินให้อยู่บริเวณภายในชุมชนแต่พวกเขาก็ไม่ได้ตัดสินใจย้ายไปแหล่งชุมชนเนื่องจากกลัวว่าจะถูกห้ามไม่ให้เข้าไปในเทือกเขาบรรทัด ซึ่งให้เห็นถึงความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นต่อเทือกเขาแห่งนี้

3) การดำรงชีวิต ความต้องการความมั่นคงด้านอาหาร และด้านที่อยู่อาศัยส่งผลต่อการเลือกที่จะดำรงชีวิต ในกรณีของกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมีการปรับตัวจากการดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์สู่วิถีสังคมเกษตรกรรมของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มผู้อาวุโสที่ยังคงดำรงวิถีคาบเกี่ยวกับวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์ การเติมเต็มความต้องการทางจิตใจ และความเคยชินต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม และความต้องการขยายพื้นที่ทำกินเพื่อการเพาะปลูกของกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรนั้นพวกเขามีความต้องการขยายพื้นที่บริเวณที่ตั้งเดิมเพื่อให้เพียงพอต่อสมาชิกภายในกลุ่มที่กำลังมีการขยายตัว แต่ไม่ได้มีความต้องการพื้นที่อื่น หรือพื้นที่ในชุมชนเมืองด้านล่างเทือกเขาบรรทัด กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนนั้นยังคงใช้วิธีการหาของป่าล่าสัตว์มากกว่าการออกไปรับจ้าง ตัดป่าล้ม ขึ้นหมาก เนื่องจากงานไม่ได้มีตลอดฤดูกาล และการรับการช่วยเหลือบริจาคไม่เพียงพอและไม่ยั่งยืน และกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม เน้นวิธีการหาของป่าล่าสัตว์มากกว่าการได้รับการบริจาคอาหาร ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการสำหรับสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม

ดังนั้นการให้ความสำคัญที่กล่าวมานี้ล้วนต่อผลถึงความหมายที่มีต่อบ้าน ซึ่งมีลักษณะของความผูกพันต่อสถานที่ที่พวกเขาเติบโตมา ความผูกพันต่อครอบครัว และการดำรงชีพเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม ซึ่งไม่ได้ให้ความหมายบ้านในลักษณะเชิงกายภาพบ้านเป็นส่วนสำคัญ เพียงแต่มีการปรับตัวลักษณะทางกายภาพของบ้านที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของแต่ละกลุ่ม

ผลการวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมจะพบว่า กลุ่มมกหรวา วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, กลุ่มป่าบอน วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มปลายคลองตง วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ทั้ง 3 กลุ่มได้ให้ความหมาย และความสำคัญต่อวิถีทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ได้ให้ความสำคัญต่อวิถีทางวัฒนธรรมในด้านของการดำรงชีพ โดยการพึ่งพาธรรมชาติทางตรงไม่ว่าจะเป็นการใช้วัสดุจากธรรมชาติเพื่อประดิษฐ์สร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อหาอาหาร และสมุนไพรจากธรรมชาติ โดยมีแบบแผนจากภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เช่น วิธีการประดิษฐ์สร้าง ความรู้ด้านยาพิษ ความรู้ด้านสมุนไพร เครื่องสาน ดังนั้นคุณค่าต่อวิถีทางวัฒนธรรมจึงสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต ส่งผลให้วิถีทางวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไม่สามารถละทิ้งได้หากต้องดำรงชีวิตด้วยวิถีแบบเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ได้ให้ความสำคัญต่อวิถีทางวัฒนธรรมในด้านการอนุรักษ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างตัวตนให้เป็นที่รู้จักอย่างถูกต้อง ถ่ายทอดภูมิปัญญาการล่าสัตว์ ความรู้ด้านสมุนไพรในการบำรุงรักษาสุขภาพต่อบุคคลภายนอก ซึ่งความพยายามในการอนุรักษ์วิถีชาวป่า และการอนุรักษ์วิถีทางวัฒนธรรมมีส่วนช่วยให้พวกเขาสามารถมีตัวตนในสังคมเป็นที่ยอมรับในระดับท้องถิ่น สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความมั่นคงด้านอาหารมากขึ้น และได้รับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร แม้กลุ่มนี้เริ่มเข้าสู่สังคมเกษตรกรรมของกลุ่มวัยรุ่นที่มีความพยายามพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการทำเกษตรกรรม รับจ้างทำสวนกรีดยาง แต่กลุ่มผู้อาวุโสยังคงดำรงกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วยการหาของป่าล่าสัตว์เช่นเดิม และยังคงให้ความสำคัญกับวิถีทางวัฒนธรรมซึ่งสามารถเติมเต็มความรู้สึกด้านจิตใจมากกว่าอาหารแบบชาวบ้าน อย่างไรก็ตามอาหารแบบชาวบ้านช่วยให้ความอิ่มท้อง และดำรงชีวิตอยู่ได้แต่อาหารตามธรรมชาติสามารถสนองความต้องการทางด้านจิตใจของพวกเขา ด้วยเหตุนี้ลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกันจึงส่งผลต่อการดำรงชีวิตที่ต่างกัน ซึ่งจะสะท้อนความสำคัญ และความหมายต่อวิถีทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันตามไปด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “บ้าน” ในพงไพร และการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนิแห่งเทือกเขาบรรทัด มุ่งเน้นศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมโดยมองผ่านบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม ศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สถาปัตยกรรม สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี และทัศนคติเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจในการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้งด้านความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมในมิติทางมานุษยวิทยาสถาปัตยกรรม (Architectural Anthropology) ตามแนวทางในการวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ที่มีฐานรากจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงด้วยวิธีการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Method) ของชาวมั่นนิแห่งเทือกเขาบรรทัดที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน 3 ลักษณะ คือ วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มกองหยา, วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน กลุ่มป่าบอน และวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร กลุ่มปลายคลองตง เพื่อค้นพบข้อสรุปงานวิจัยและการตอบวัตถุประสงค์งานวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1. การศึกษาความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 กลุ่ม จากการวิเคราะห์ลักษณะการให้ความหมาย และลักษณะทางกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม

ประกอบด้วยการวิเคราะห์ 5 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์การศึกษานำร่อง, ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพบ้าน และความสำคัญเชิงกายภาพ, ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความหมาย และความสำคัญเชิงความหมายของบ้าน, ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ลักษณะของวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญเชิงกายภาพ, และส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ความหมายที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรม และความสำคัญเชิงความหมาย

วัตถุประสงค์ที่ 2. ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรมในมิติความสัมพันธ์เชิงความหมาย และลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพ ทั้ง 3 กลุ่ม จากการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงลักษณะการปรับตัวการให้ความหมาย และลักษณะทางกายภาพที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม

ประกอบด้วยการวิเคราะห์ในส่วนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงการปรับตัวความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อบ้าน และวัตถุทางวัฒนธรรม

สรุปวัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อ บ้าน และวิถีทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาวมันนิแห่งเทือกเขาบรรทัด กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

ลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน

วิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มกองหยา มีการโยกย้ายถิ่นฐานไปมาภายในเทือกเขาบรรทัดระหว่างบริเวณน้ำตกนกกรำ และน้ำตกไพรวัลย์ครอบคลุมพื้นที่แหล่งอาหาร และน้ำทางธรรมชาติกว่า 50 ตารางกิโลเมตรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานต่อวิถีการดำรงชีพด้วยการหาของป่าล่าสัตว์ และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความตาย การเลือกแหล่งที่ตั้งถิ่นฐาน และการย้ายถิ่นฐานในแต่ละครั้งตามแบบฉบับวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมที่วนกลับมาอยู่ในแหล่งใกล้เคียงที่เดิม 2 แห่งนี้ คำนึงถึงความปลอดภัยจากสัตว์ร้าย โรคระบาด การเจ็บป่วย อาหาร และน้ำ แนวคิดที่มีคติทางความเชื่อในการเลือก และการตั้งถิ่นฐาน จากลักษณะทางกายภาพเป็นตัวบ่งชี้ถึงหลักเกณฑ์ของการดำรงชีวิตที่สืบทอดต่อกันมาแฝงไว้จนกลายเป็นคติทางความเชื่อ เพื่อคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ แหล่งอาหาร ลักษณะผังบริเวณที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยจากสัตว์ร้าย มีการแก้ปัญหาด้วยการตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัวล้อมวงของกลุ่มเครือญาติอย่างมีแบบแผนรวมถึงตำแหน่งของตัวอาคารแต่ละหลังที่ถูกจัดวางมาจากระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติภายในกลุ่ม และการปกป้องดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการให้ความหมายและความสำคัญเชิงกายภาพมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่สำหรับวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมต้องการดำรงชีพภายในป่าที่อันตรายผ่านหลักเกณฑ์ตามความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

ลักษณะทางกายภาพบ้าน ที่เรียกว่า “ฮายะ” เป็นลักษณะแบบเพิงพักที่สร้างขึ้นแบบเรียบง่ายด้วยวัสดุทางธรรมชาติ เพื่อการอาศัยอยู่แบบชั่วคราว โดยมีการใช้สอยพื้นที่ให้สอดคล้องกับในการดำรงชีวิตในป่า ทั้งการแบ่งผังนอกระหว่างฮายะ หยิง และลูกเชื่อมโยงกับบ้านอีกหลัง รวมถึงการปกป้องดูแลช่วยเหลือกันได้ตลอดทั้งในเวลากลางวัน และกลางคืนทั้งภายในบ้าน และระหว่างบ้านภายในกลุ่ม รวมถึงกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมทางวัฒนธรรมของการใช้พื้นที่รอยเรียงสัมพันธ์กับกองไฟ และการป้องกันภัย ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญ และเป็นหลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติในการดำรงชีวิตตามแบบฉบับของวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม

วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน การโยกย้ายถิ่นฐานเป็นปัจจัยตามความต้องการ และเงื่อนไขที่เพิ่มมากขึ้นหลังจากได้มีการปรับตัวเข้าสู่สังคมภายนอก และเข้าใกล้แหล่งชุมชนมากขึ้น การค่อย ๆ ปรับตัวเข้าสู่สังคมภายนอก จึงมีวิถีการดำรงชีวิตแบบกึ่งป่า กึ่งชุมชน ซึ่งวิถีชีวิตที่ค่อย ๆ ปรับตัวนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของอาชีพ การหารายได้ โอกาสทางการศึกษา และความมั่นคงทางด้านอาหาร แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าแหล่งที่ตั้งใหม่จะมีการถนนตัดผ่าน มีสาธารณูปโภค ที่เป็นรอยต่อ

ระหว่างป่าดิบชื้นกับชุมชน แต่แนวคิดในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานยังคงใช้แนวคิดตามคติทางความเชื่อซึ่งยึดถือตามหลักเกณฑ์ตามความเชื่อแบบดั้งเดิมพร้อมกับความต้องการในการเดินทางเข้าออกให้สะดวกสบาย รวมถึงการจัดวางผังบริเวณที่ยังใช้หลักเกณฑ์ในลักษณะกระจุกตัวแบบล้อมวง และตำแหน่งของตัวอาคารแต่ละหลังได้ถูกจัดวางมาจากระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติภายในกลุ่มแบบเดียวกันกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม

ลักษณะทางกายภาพบ้าน ที่เรียกว่า “ชนา” ที่มีการปรับตัวจากฮายะมาจากปัจจัยและความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นในเรื่องของข้าวของเครื่องใช้ความสะดวกสบาย ความปลอดภัย ส่งผลให้มีความต้องการพื้นที่ใช้สอยมากขึ้น เพื่อตอบสนองการใช้งาน แต่การจัดแบ่งพื้นที่ภายในนี้ นอกเหนือจากสัมภาระที่เกี่ยวข้องกับข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และความสะดวกสบายแล้ว ยังคงตอบสนองในเรื่องของสัมภาระทางวัฒนธรรมรวมอยู่ด้วย ซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ด้วยวิถีที่ป่า กึ่งชุมชน และกิจกรรมต่าง ๆ นี่ยังคงสัมพันธ์กับกองไฟในทุก ๆ มิติของชีวิต รวมถึงที่นอนแบบดั้งเดิมที่ยังคงใช้ในตอนกลางวันแม้ลักษณะทางกายภาพจะเป็นแบบชนาแล้วก็ตาม

วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร การโยกย้ายถิ่นฐานของกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรยังคงพบเห็นอยู่บ้างแต่เป็นการโยกย้ายในลักษณะครอบครัวเดียวซึ่งมาจากเงื่อนไข และข้อตกลงของการแต่งงาน ไม่ใช่การย้ายถิ่นฐานแบบยกกลุ่ม ชาวมนานิบางคู่เมื่อแต่งงานกันอาจตกลงกันว่า จะย้ายไปอยู่กับครอบครัวสามีหรือภรรยาอีกกลุ่ม ซึ่งอาจที่มีวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน หรือกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมก็ได้ การตัดสินใจในลักษณะนี้เกิดจากเหตุผลส่วนบุคคลไม่ได้ขึ้นอยู่กับความมั่นคงของที่อยู่อาศัย หรือวิถีชีวิตแบบใดแบบหนึ่ง แนวคิดในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานถาวรนี้เป็นการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณเดิมแห่งหนึ่งเมื่อครั้งในอดีตที่ยังคงมีวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ปฏิเสธไม่ได้ถึงการใช้แนวคิดตามคติความเชื่อแบบดั้งเดิมรวมถึงลักษณะผังบริเวณยังคงใช้ลักษณะผังกระจุกตัวแบบล้อมวง และตำแหน่งของตัวอาคารแต่ละหลังที่ถูกจัดวางมาจากระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติภายในกลุ่มแบบเดียวกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน แต่มีลักษณะแตกออกไปเป็น 3 กลุ่มย่อยตามระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติภายในอาณาบริเวณเดียวกัน

ลักษณะทางกายภาพบ้านจากฮายะสู่ชาวอุกเป็นการปรับตัวอย่างช้า ๆ ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีในการตัดสินใจลงหลักปักฐาน ปัจจุบัน และความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นในเรื่องของข้าวของเครื่องใช้ความสะดวกสบาย และปลอดภัย ส่งผลให้มีพื้นที่ใช้สอยมากขึ้นเพื่อตอบสนองการใช้งานในลักษณะถาวร จากวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมสู่วิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรส่งผลต่อการดำรงชีวิตจากการหาของป่าล่าสัตว์สู่การทำเกษตรกรรมท่ามกลางเทือกเขาบรรทัดทำให้

ลักษณะมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยเพื่อเก็บอุปกรณ์เครื่องไม้เครื่องมือเกษตรกรรม อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้อาวุโสยังคงมีกิจกรรมหาของป่าล่าสัตว์ เพื่อตอบสนองทางด้านจิตใจ ลักษณะบ้านที่ยกสูงจากพื้นดินเพื่อใช้ประโยชน์บริเวณใต้ถุนในการใช้พื้นที่ไปกับกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กับกองไฟ และที่นอนแบบดั้งเดิมที่ใช้ในตอนกลางวันเช่นเดียวกับกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน

ทั้งนี้ลักษณะของการนิยามความหมายบ้านเชิงกายภาพ คำว่า “ฮายะ” “ชนา” และ “ชาวอู” การแบ่งประเภทของบ้านที่ใช้คำที่แตกต่างกันนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการนิยามบ้านลักษณะที่มีเป้าประสงค์ในการอยู่อาศัย รวมถึงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง หรือความใหญ่โตของอาคารบ้านเรือน

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานทั้ง 3 กลุ่ม มีลักษณะที่มีความต่าง และความเหมือน แต่ปัจจัยความต้องการในแง่ของการดำรงชีวิตที่มีการปรับตัวในการใช้งานทั้ง 3 กลุ่มที่มีความแตกต่างกันส่งผลให้ลักษณะทางกายภาพของบ้านแตกต่างกันตามไปด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการใช้งาน แต่แนวคิดทางความเชื่อในการเลือกที่ตั้งถิ่นฐาน การจัดผังบริเวณ และสัมภาระทางวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลจากการตั้งถิ่นฐานในลักษณะวิถีเร่ร่อนดั้งเดิมในอดีตจากการอาศัยอยู่ท่ามกลางป่าดิบชื้น จึงส่งผลให้การจัดแบ่งพื้นที่ตอบสนองการใช้งานในกิจกรรมต่าง ๆ คล้ายคลึงกันแม้ลักษณะทางกายภาพของบ้านที่ดูจะแตกต่างกัน แต่หากพิจารณาถึงองค์ประกอบในรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ และความสัมพันธ์ทางเครือญาติจะสามารถเชื่อมโยงถึงเหตุผลที่เชื่อได้ว่ามาจากรากฐานทางคติความเชื่อในการสร้างแบบเดียวกัน

การโยกย้ายถิ่นฐานของชาวมันนิทั้ง 3 กลุ่ม มีสาเหตุ และปัจจัยในการย้ายที่ตั้งถิ่นฐานแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การย้ายที่ตั้งถิ่นฐานข้ามกลุ่ม เป็นการย้ายเมื่อมีการแต่งงานข้ามกลุ่มหรือการย้ายเพื่อเดินทางไปเยี่ยมญาติ ซึ่งการเดินทางไปเยี่ยมญาติในแต่ละครั้งอาจใช้เวลานานหลายเดือนหรือเป็นปีเสมือนการย้ายเพื่อใช้ชีวิตร่วมกันกับอีกกลุ่มและจะสร้างบ้านใหม่ชั่วคราวทุกครั้ง การย้ายลักษณะนี้จะพบได้จากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม วิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

2) การย้ายที่ตั้งถิ่นฐานทั้งกลุ่ม การเคลื่อนย้ายในลักษณะนี้เป็นการย้ายตามประเพณีการพบญาติ เพื่อเยี่ยมเยียนพบปะ พุดคุย โดยกลุ่มหนึ่งเมื่อถึงช่วงเวลาฤดูกาลผลไม้ป่าออกผลจะเดินทางไปหาอีกกลุ่ม พวกเขาจะใช้เวลาอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มหลายสัปดาห์หรือหลายเดือน หรือ การย้ายเพื่อเป็นการอยู่ให้ห่างจากอีกกลุ่มเพื่อให้การหาอาหารเพียงพอต่อการ

ดำรงชีวิต การย้ายลักษณะนี้จะพบได้จากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ขึ้นอยู่แต่ละปัจจัยของแต่ละกลุ่ม หรือการย้าย เมื่อมีผู้เสียชีวิตภายในกลุ่ม ในของกรณีกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม และการเคลื่อนย้ายเพื่อความสะดวกต่อเด็ก ๆ ที่ต้องไปเรียนหนังสือ ความต้องการในการหารายได้ รับจ้างทั่วไปในกรณีของวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน

3) การย้ายที่ตั้งถิ่นฐานแบ่งกลุ่ม เป็นการย้ายในกรณีที่จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มเพิ่มมากขึ้นทำให้การหาอาหารไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่ม จึงมีการแบ่งกลุ่มอย่างน้อย 2-3 ครอบครัวออกไปเพื่อหาอาหารในแหล่งอื่นที่อุดมสมบูรณ์เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก ซึ่งจะพบได้จากกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม

ลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อบ้าน: ความหมายบ้าน ของชาวมันนิทั้ง 3 กลุ่ม และการให้ความสำคัญของบ้านไปในทิศทางด้วยกัน แม้ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และลักษณะทางกายภาพบ้านที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งความสัมพันธ์ ทศนคติ เหตุผล ปัจจัยการดำรงชีวิต และลักษณะวัฒนธรรมที่มีการรวมกันเป็นกลุ่มเครือญาติ ความหมายบ้านของพวกเขาต่างให้คำนิยามเชื่อมโยงถึง ครอบครัว และสถานที่ บ้านจะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อมีสมาชิกภายในกลุ่ม หรือครอบครัวอาศัยอยู่ด้วย สถานที่ในอาณาบริเวณที่พวกเขาบรรพตยังถูกนิยามว่าเป็นบ้านด้วยเช่นกัน เนื่องจากเป็นสถานที่ที่พวกเขาเดิมโตมา และเป็นแหล่งหาอาหารเพื่อดำรงชีพ การย้ายที่ตั้งถิ่นฐานไปมาซ้ำที่เดิมภายในอาณาบริเวณที่พวกเขาแห่งนี้ก็นิยามสถานที่นั้น ๆ ว่าเป็นบ้านด้วยเช่นกัน ทั้งนี้หากแยกระหว่างครอบครัว และสถานที่ออกจากกัน ก็ไม่อาจนิยามได้ว่าที่แห่งนั้นเป็นบ้านอย่างแท้จริง ดังนั้นการให้ความสำคัญที่กล่าวมานี้ล้วนมีผลต่อความหมายบ้าน ซึ่งมีลักษณะของความผูกพันต่อสถานที่ที่พวกเขาเดิมโตมา ความผูกพันต่อครอบครัว และการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอดของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม ซึ่งไม่ได้ให้ความหมายบ้านในลักษณะเชิงกายภาพบ้านเป็นส่วนสำคัญ เพียงแต่มีการปรับตัวลักษณะทางกายภาพของบ้านที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของแต่ละกลุ่ม

การปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพบ้านที่แตกต่างกันของชาวมันนิ

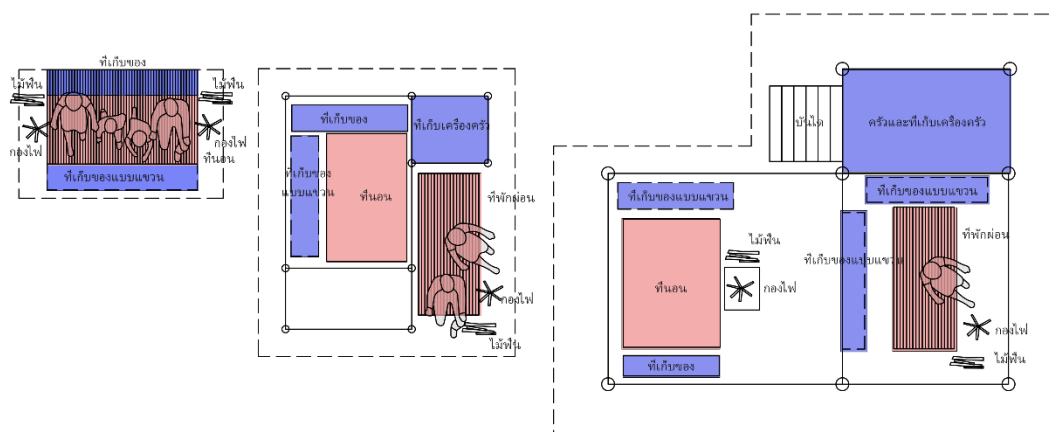
1. **กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม** ชาวมันนิที่มีลักษณะวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่ใช้ฮายะเป็นที่พักอาศัยมีลักษณะสำคัญในเรื่องของความเรียบง่ายไม่ยึดติดกับสิ่งของ และที่อยู่อาศัยใช้เพียงไม้ดิบที่เป็นวัสดุจากธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเน้นความเรียบง่าย อาศัยภูมิปัญญา และการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบเพียงเล็กน้อย ใช้กองไฟเป็นพระเอกสำคัญซึ่งเชื่อมโยงอยู่กับกิจกรรมทางวัฒนธรรม และกิจวัตรประจำวัน การจัดวางสิ่งของต่าง ๆ ขนานไปกับที่นอนควบคู่กับกองไฟที่ไม่เคยปล่อยให้มอดดับ สิ่งของที่ของหวงแหนก็มักจะแขวนไว้บนที่สูงได้หลังคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมา

หนี้ที่เป็นสิ่งที่สำคัญแต่เป็นอันตรายให้พ้นจากมือเด็ก นอกจากมาหนี้แล้วเสื้อผ้าที่มักจะไม่ได้สวมใส่หรือจะสวมใส่เฉพาะตอนจำเป็นหรือสวมใส่เฉพาะตอนเดินทางไปในชุมชนก็จะแขวนไว้เช่นเดียวกัน กิจกรรมส่วนใหญ่ทั้งชายหญิงก็มักจะเป็นกิจกรรมที่ต้องนั่งอยู่กับกองไฟทั้งตอนตื่นจนกระทั่งนอนหลับ ตำแหน่งการหลับนอนระหว่างชายหญิงที่มีนัยสำคัญต่อการเชื่อมโยงบ้านที่อยู่ติดกันและเชื่อมโยงไปถึงระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และนอกจากนี้การสร้างฮายะของวัยรุ่นชายหญิงยังบ่งบอกถึงความพร้อมของการเป็นผู้ใหญ่ การดูแลตัวเอง หรือแม้กระทั่งความพร้อมในการมีครอบครัว การกำหนดพื้นที่ใช้สอยล้วนเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่ต้องดำรงชีวิตในป่า ซึ่งปราศจากสิ่งอำนวยความสะดวก มีเพียงสัมภาระที่จำเป็น และสิ่งที่ห่วงแหนเนื่องมาจากเพราะจำเป็นต้องเดินทางย้ายที่ตั้งถิ่นฐานตามแหล่งอาหารอยู่เสมอ

2. กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน ชาวมันนิกลุ่มที่มีการปรับตัวต่อการดำรงชีวิตจากป่าสู่รอยต่อชุมชนแต่ยังคงคาบเกี่ยวอยู่ในพื้นที่สงวน การเลือกที่ตั้งเช่นนี้เพียงเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ต่อโลกภายนอก หวังจะพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างความมั่นคงทางอาหาร และที่อยู่อาศัย แต่ประเด็นสำคัญคือความผูกพันที่มีต่อธรรมชาติจึงยังไม่อาจหลีกหนีให้ตนเองกลายเป็นคนเมือง ดังนั้นลักษณะเชิงกายภาพของบ้านจึงมีการหอบหิ้วลักษณะแบบดั้งเดิมหลากหลายประการ การจัดวางพื้นที่ใช้สอยเพื่อตอบสนองกิจกรรมทางวัฒนธรรม และกิจวัตรในชีวิตประจำวัน คล้ายกับพวกเขายังคงดำเนินชีวิตอยู่ในป่า มีการนำนอนเตียงนอนแบบดั้งเดิมขนานไปกับกองไฟที่โยงเชื่อมไปกับกิจกรรมปกติเหมือนเมื่อครั้งที่เคยดำเนินชีวิตในป่า ลักษณะการนำของที่สำคัญเช่นหนี้ที่เป็นอันตรายแขวนไว้บนที่สูง และสิ่งของที่ห่วงแหนก็ยังคงไว้บริเวณเดียวกันกับในอดีต ส่วนสิ่งของอำนวยความสะดวกที่เพิ่มขึ้นมามากเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาหาร และเครื่องแต่งกายสำหรับที่ต้องพบปะผู้คนภายนอกวัฒนธรรม จึงส่งผลให้ต้องมีพื้นที่เก็บรักษาสิ่งของเหล่านั้น ตำแหน่งของการหลับนอนของชายหญิงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเชื่อมโยงตามระเบียบเชิงกลุ่มอีกต่อไป เนื่องจากมีห้องนอนที่ปิดมิดชิด แต่อย่างไรก็ตามตำแหน่งของอาคารยังคงเชื่อมโยงถึงระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติเหมือนครั้งในอดีต นอกจากนี้วัสดุที่นำมาสร้างก็เป็นวัสดุที่มีความคงทนแข็งแรงมากขึ้น ดูเป็นการลงหลักปักฐานอยู่ในน้อยแต่กระนั้นหากเกิดเหตุที่จำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานก็สามารถทิ้งไปที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ได้โดยไม่เสียดาย ความต้องการที่มากขึ้นส่งผลถึงลักษณะทางกายภาพให้มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยใดก็ตามแต่ลักษณะเชิงกายภาพยังคงสังเกตได้ถึงลักษณะแบบดั้งเดิมแฝงไว้ซึ่งมาจากทัศนคติทางความเชื่อในการตั้งถิ่นฐาน ผสมผสานความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

3. **กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร** ชาวมัณนีที่มีการปรับตัวเชิงกายภาพที่ต่อการดำรงชีวิตแบบถาวรของชาวมัณนิกกลุ่ม แม้ลักษณะเชิงกายภาพจะคล้ายกับชาวบ้านคนเมืองทั่วไป แต่สถานที่ตั้งยังคงเป็นบริเวณเดิมเหมือนครั้งในอดีตที่ยังคงอยู่ท่ามกลางป่าพื้นที่สงวนแห่งนี้ การลงหลักปักฐานเช่นนี้เป็นไปพร้อมกับการปรับตัวจากการล่าสัตว์ไปสู่เกษตรกรจึงส่งผลต่อถึงลักษณะเชิงกายภาพที่มีต่อบ้านให้เป็นบ้านที่มีความคงทนแข็งแรง การจัดวางพื้นที่ใช้สอยมีมากขึ้นซึ่งมาจากปัจจัยที่เกิดขึ้นของวัตถุนำมาความสะดวก แต่การปรับตัวนี้นั้นสามารถสังเกตเห็นถึงการหอบหิ้วลักษณะแบบดั้งเดิมหลากหลายประการเช่นกัน หากสังเกตเห็นตำแหน่งของการจัดวางอาคาร และศึกษาถึงระดับความสัมพันธ์ของบ้านแต่ละหลังจะพบว่า มีลักษณะของตำแหน่งอาคารแบบเดียวกันกับลักษณะแบบดั้งเดิมที่มาจากระดับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ รวมถึงการจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านโดยเฉพาะอย่างบริเวณใต้ถุนบ้านนอกจากที่จะอุปถัมภ์การทำเกษตรกรรมแล้วยังพบว่ามี การนำเตียงนอนแบบดั้งเดิมและคู่ขนานไปกับกองไฟรวมถึงการเชื่อมโยงต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม และกิจวัตรประจำวันก็ยังคงเป็นเช่นเดิมเหมือนครั้งในอดีต แต่การจัดวางตำแหน่งของการนอนชายหญิงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมาจากระเบียบเชิงกลุ่มเหมือนในท้องนอที่มิดชิดแล้ว นอกจากนี้วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างไม่แตกต่างไปจากบ้านไม้ในชนบททั่วไป

ทั้งนี้หากเป็นมุมมองบุคคลภายนอก เช่น คนเมือง อาจมองภาพในเชิงลบว่าลักษณะการตั้งถิ่นฐานเช่นนี้เป็นความยากลำบากไม่สะดวกสบายหรือไร้ระเบียบ และเป็นการรุกรานป่าสงวน แต่หากพิจารณาในมุมมองของชาวป่าที่อาศัยในธรรมชาติแห่งนี้มาก่อน กลุ่มใดกันที่มีความต้องการที่ไม่เคยเพียงพอไม่อาจเติมเต็มความต้องการในตนเอง เป็นเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อความผิดปกติของโลกที่กำลังเกิดขึ้น พวกเขามีความสุขมากแม้มีเพียงอาหารที่เป็นทรัพยากรเพียงเล็กน้อย มากกว่าที่จะมองว่าในชีวิตต้องการสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่มีมุมมองแห่งความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์ที่จะต้องอะไรมากไปกว่าการกินอิ่มนอนหลับ มีความสุขในชีวิตที่เหลืออยู่ มีคุณค่าในตัวเอง และครอบครัว

ภาพประกอบ 71 ลักษณะการจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านระหว่าง ฮายะ, ชน้า, ชาวอุก
(ภาพโดยผู้วิจัย)

การปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพ และเชิงความหมายที่มีต่อบ้าน สรุปลได้ ดังนี้

1) การปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน เมื่อพิจารณาในการแบ่งประเภทบ้านตามคำเรียก พบว่าเป็นการแบ่งตามวัตถุประสงค์การใช้งาน 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 ฮายะ เป็นคำเรียกบ้านในลักษณะเพิงพักที่ใช้สำหรับการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมในป่า ซึ่งปัจจุบันมีการปรับตัวให้เข้าใกล้แหล่งชุมชนมากขึ้นเนื่องจากการหาอาหารในปัจจุบันค่อนข้างยาก เพื่อความสะดวกต่อการเข้ารักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วย และการตั้งถิ่นฐานเพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกมากขึ้นเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามพวกเขายังคงเลือกที่จะใช้ชีวิตแบบอิสระท่ามกลางป่าเขามากกว่าในชุมชน ซึ่งยังคงเร่ร่อนย้ายที่ตั้งถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ ตามความเหมาะสม และยังคงอาศัยหลักเกณฑ์ทางความเชื่อในการเลือกสถานที่ตั้งรวมถึงการจัดผังบริเวณตามตำแหน่งที่เกิดจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติ นอกจากนี้การปรับตัวเชิงกายภาพในเรื่องของวัสดุเช่น ฝาใบที่นำมาผสมผสานในการก่อสร้างส่วนของหลังคาเพื่อป้องกันการรั่วซึมของน้ำฝน ซึ่งนำมาซึ่งผลเสียในเรื่องของควันไฟที่ไม่สามารถลอยออกจากหลังคาได้ซึ่งส่งผลให้มีควันไฟลอยอยู่ภายใน จึงทำให้เกิดอาการแสบจมูก แสบตา

1.2 ชน้า เป็นการค่อย ๆ ปรับตัวจากการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมสู่กึ่งสังคมชุมชน เป็นลักษณะกระท่อมโดยใช้คำเรียกตามภาษาไทยภาคใต้ท้องถิ่น เนื่องจากไม่มีคำเรียกในภาษาของตน ใช้สำหรับดำรงชีวิตแบบกึ่งสังคมชุมชน เนื่องจากมีความต้องการความมั่นคง

ทางด้านอาหาร ความมั่นคงของที่อยู่อาศัย และความต้องการพยายามในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก การทำสวน รับจ้างทั่วไป รวมถึงให้ลูก ๆ ได้เรียนหนังสือ แต่ก็ยังคงย้ายถิ่นฐานได้ตามความจำเป็นเมื่อพวกเขาต้องการไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายนอกหรือภายใน แต่ถึงอย่างไรพวกเขายังคงเลือกที่จะใกล้ชิดกับป่าเช่นกัน จึงอาศัยหลักเกณฑ์ทางความเชื่อเดียวกันในการเลือกสถานที่ตั้งรวมถึงการจัดผังบริเวณตามตำแหน่งที่เกิดจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพียงแต่จำเป็นต้องใกล้ชิดแหล่งชุมชนมากที่สุดและต้องใกล้ชิดกับป่าด้วย อิทธิพลส่วนใหญ่ที่ส่งผลต่อการปรับตัวของพวกเขาเกิดจากปัจจัยในด้านของความต้องความมั่นคงในด้านต่าง ๆ จึงเป็นแรงผลักดันที่ทำให้พวกเขาดำเนินชีวิตที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

1.3 ชาวอุก เป็นการปรับตัวจากบ้านพักแบบดั้งเดิมค่อย ๆ พัฒนาจาก ฮายะ สู่นำจนกลายเป็นชาวอุกในปัจจุบัน ซึ่งเป็นบ้านไม้ขนาดใหญ่คล้ายกับบ้านทั่วไปใช้สำหรับอยู่อาศัยแบบถาวร โดยไม่มีการย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ เหมือนในอดีต แต่พวกเขายังคงเลือกที่จะใช้ชีวิตท่ามกลางป่าเขา เนื่องจากเป็นพื้นที่ดั้งเดิมที่พวกเขาเคยอาศัยอยู่มาก่อน เพียงแต่เปลี่ยนลักษณะทางกายภาพบ้าน จากฮายะ สู่นำจนกลายเป็นชาวอุก เพื่อความมั่นคงของที่อยู่อาศัย ซึ่งแน่นอนว่าหลักเกณฑ์ทางความเชื่อในการเลือกที่ตั้ง และการจัดผังบริเวณเป็นตามความเชื่อแบบดั้งเดิมเช่นกัน

ทั้งนี้การนิยามประเภทของบ้านเชิงกายภาพจะประกอบด้วย ชนิดวัสดุในการก่อสร้าง ขนาดความใหญ่โตของบ้าน แต่วัตถุประสงค์ในการดำรงชีวิตเป็นสิ่งที่กำหนดคำเรียกเป็นส่วนสำคัญ เนื่องจากบ้านแบบชาวอุกบางหลังมีลักษณะคล้ายบ้านแต่พวกเขาก็เรียกว่า ชาวอุก ซึ่งมาจากวัตถุประสงค์ในการอยู่อาศัยแบบถาวร

2) การปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงความหมายที่มีต่อบ้าน เมื่อพิจารณาจากลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อบ้านพบว่า

2.1 กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, แม้มีลักษณะทางกายภาพบ้านเป็นลักษณะเพิงพักชั่วคราว และมีการย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ ตามปัจจัยของการดำรงชีพแต่ความหมายบ้านถูกทอดถ้อยออกมาเป็นลักษณะถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสถานที่และการดำรงชีวิต

2.2 กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน แม้มีการปรับตัวด้านลักษณะทางกายภาพของบ้านตามความจำเป็น และความต้องการเพื่อความมั่นคงในด้านต่าง ๆ แต่ความหมายบ้านก็ถูกทอดถ้อยออกมาเป็นลักษณะถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสถานที่

2.3 กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร แม้ลักษณะทางกายภาพจะมีการพัฒนาจากเร่ร่อนดั้งเดิมสู่การลงหลักปักฐานแต่ความหมายบ้านจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

กับสถานที่เช่นกัน และเมื่อพิจารณาถึงความหมายที่มีต่อบ้านของทั้ง 3 กลุ่มก็พบว่าต่างให้ความหมายที่มีบ้านต่อสอดคล้องกัน

ดังนั้นแม้ลักษณะเชิงกายภาพจะมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการในด้านต่าง ๆ แต่ความหมายที่มีต่อบ้านยังคงมีความผูกพันต่อสถานที่ และตัวบุคคลภายในกลุ่มหรือครอบครัวไม่แตกต่างกัน

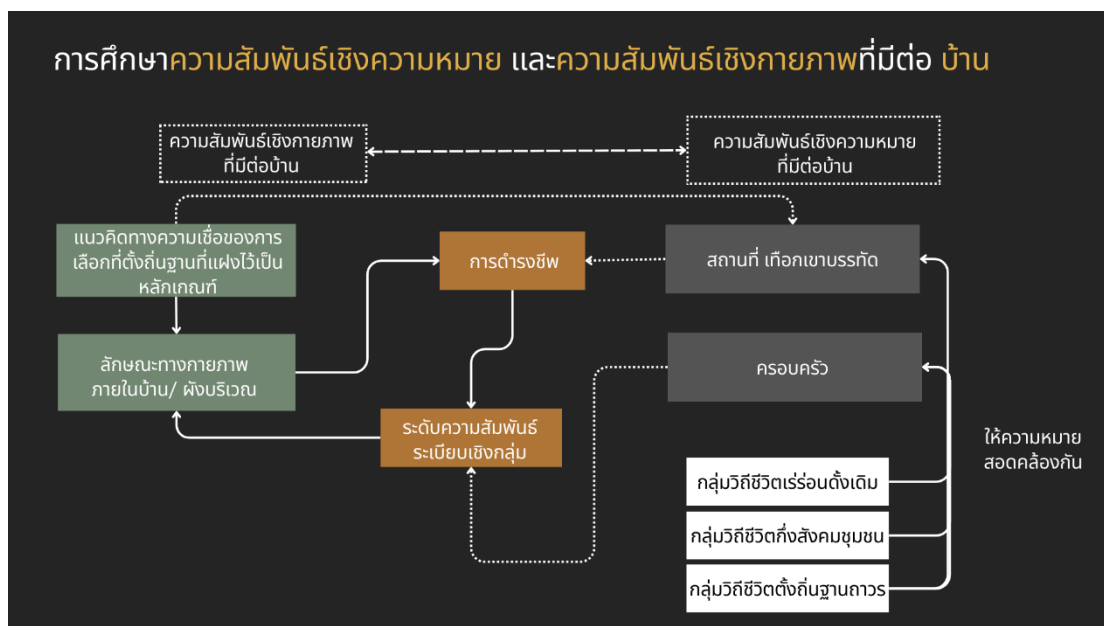
ลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรม: ลักษณะวัตถุทางวัฒนธรรมของชาวมัณนีทั้ง 3 กลุ่ม เช่น วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุแต่มีความสัมพันธ์ทางกายภาพจึงเป็นสัมภาระทางวัฒนธรรมที่พบว่าชาวมัณนีนำติดตัวมาด้วยเสมอ ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งการสรุปผลออกเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ดังนี้

1) วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ชาวมัณนีทั้ง 3 กลุ่ม มีกิจกรรมในการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับป่า การล่าสัตว์ ชุดห่มัน การเก็บสมุนไพร เครื่องเรือน เครื่องใช้ เครื่องประดับ ทุกสิ่งล้วนใช้วัตถุดิบจากป่าทั้งสิ้นแม้ในปัจจุบันโลกภายนอกจะพัฒนาไปมากแต่ชาวมัณนียังคงผลิตซ้ำถึงวัตถุทางวัฒนธรรม เช่น อุปกรณ์ล่าสัตว์แบบดั้งเดิมอยู่เสมอ ไม่พบว่าใช้อุปกรณ์ชนิดอื่น ๆ เช่น ปืนเครื่องดักสัตว์ หรือเบ็ดตกปลา เนื่องจากไม่ใช้วิธีแบบดั้งเดิมจึงไม่นิยมใช้ และไม่ต้องการพึ่งพาสังคมภายนอกในการหาซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมเหล่านี้ชี้ให้เห็นรูปแบบการดำรงชีวิตที่ยังดำเนินอยู่ในโลกปัจจุบัน เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับพวกเขาโดยเฉพาะผู้ชายที่ต้องทำหน้าที่เพื่อความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในกลุ่มกับสถานที่ที่ท่ามกลางป่าแม้กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรในกลุ่มวัยรุ่นจะหันหน้าเข้าสู่สังคมเกษตรกรรม แต่การดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมนี้ยังคงพบเห็นในกลุ่มผู้อาวุโส และพบว่ากลุ่มวัยรุ่นที่ยังคงเก็บรักษาเครื่องมือล่าสัตว์ของตนเองเป็นอย่างดีแม้ไม่ได้ออกไปล่าสัตว์ จะเห็นได้ว่าวัตถุทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องมือล่าสัตว์ยังคงมีความสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตด้วยแบบแผนทางประเพณีที่ผู้ชายต้องมีไว้เพื่อแสดงสถานะ หรือการเก็บรักษาไว้ในความทรงจำ เช่นเดียวกันกับเครื่องประกอบพิธีกรรม หรือการประดิษฐ์เครื่องดนตรีในกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนที่มีการเผยแพร่ภูมิปัญญา และกลายเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

2) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ประเพณี ความเชื่อ และระเบียบเชิงกลุ่ม ยังคงสะท้อนอยู่ในทุกมิติของชีวิตชาวมัณนีทั้ง 3 กลุ่ม แม้ความเชื่อเรื่องความตายได้เปลี่ยนแปลงไปให้เข้ากับการตั้งถิ่นฐานแบบถาวรจึงปรับตัวจากการปล่อยให้ศพเน่าสลายไปตามธรรมชาติมาเป็นการนำไปฝัง ในบริเวณใต้หินปากถ้ำ ส่วนความเชื่อเรื่องของการไล่ฝนจะพบได้จากกลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนเท่านั้น นอกจากนี้การแต่งงานแม้กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม

ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ แต่การแต่งงานของชาวมันนินั้นไม่มีกฎเกณฑ์ หรือข้อห้ามในการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม ซึ่งพวกเขาสามารถแต่งงานได้ตามอิสระประเด็นนี้เป็นอิทธิพลส่วนหนึ่งถึงลักษณะการดำรงชีวิต และการตั้งถิ่นฐาน รวมถึงภาษาที่มีการปรับตัวของกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร เนื่องจากกลุ่มอื่นยังไม่เคยมีสมาชิกคนใดแต่งงานข้ามวัฒนธรรมมาก่อนลักษณะการตั้งถิ่นฐานจึงยังไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนัก การสร้างปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มที่ได้สอดแทรก วัฒนธรรมการแบ่งปันอาหาร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่เสมอ การให้ความเคารพต่อผู้นำกลุ่ม หรือผู้อาวุโส และการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของกลุ่มจะเป็นการตัดสินใจเชิงกลุ่มมากกว่าการตัดสินใจจากเพียงคนเดียว ส่งผลให้พวกเขามีระเบียบเชิงกลุ่ม โดยไม่ต้องมีกฎเกณฑ์ หรือข้อห้ามตายตัว ซึ่งมาจากการหล่อหลอมระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ตั้งแต่เกิดส่งผลต่อการรับรู้ด้วยตนเองว่าควรปฏิบัติต่อสมาชิกภายในกลุ่มอย่างไร สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มยังคงยึดถือและปฏิบัติแม้ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และรูปแบบการดำรงชีวิตจะแตกต่างกัน

ทั้งนี้การดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัตถุ และทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ สามารถสะท้อนถึงลักษณะการดำรงชีวิต ทัศนคติ ความเชื่อ โครงสร้างทางสังคม ระเบียบเชิงกลุ่ม แต่การดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมนั้นก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของรูปแบบการดำรงชีวิต เงื่อนไข ความต้องการ ข้อจำกัด และปัจจัยที่แตกต่างกัน หากวัตถุทางวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสูญหายไปนั่นหมายความว่าความสำคัญนั้นได้ลดน้อยลงอาจเป็นเพราะไม่มีความจำเป็นที่ต้องใช้เพื่อการดำรงชีพ หรือการตอบสนองความต้องการทางด้านกายภาพ หรือการปรับตัวสู่ลักษณะทางสังคมแบบอื่น แต่หากวัตถุทางวัฒนธรรมยังคงดำรงอยู่ สาเหตุนั้นอาจเป็นการปรับตัวจากความจำเป็นที่ต้องใช้งานเพื่อการดำรงชีพสู่การเก็บรักษาไว้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือแม้แต่การเก็บไว้ในความทรงจำเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ หรือกายภาพ

ภาพประกอบ 72 ความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพที่มีต่อบ้าน

(ภาพโดยผู้วิจัย)

ลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรม: ความหมายที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรมของทั้ง 3 กลุ่ม ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ทั้งกลุ่มอาวูโต และกลุ่มวัยรุ่นของกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมีจุดร่วมกันในการเลือก คือ วัตถุทางวัฒนธรรม ครอบครัว และอาหาร การมีอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมนั้นสำคัญต่อครอบครัว และสมาชิกภายในกลุ่ม ส่งผลให้การดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นส่วนที่สำคัญในทุกมิติของชีวิต เนื่องจากความสัมพันธ์ที่เป็นระเบียบเชิงกลุ่มซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันของกลุ่ม การให้ความสำคัญต่อวัตถุทางวัฒนธรรมในกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรเป็นการตอบสนองด้านจิตใจมากกว่าด้านกายภาพแต่การมีจุดร่วมของทั้ง 3 กลุ่มระหว่างการเลือก ครอบครัว เชื่อมโยงกับวัตถุทางวัฒนธรรมจุดนี้แสดงถึงการให้ความสำคัญของวัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยหลักด้านความสัมพันธ์เชิงความหมาย และความสัมพันธ์เชิงกายภาพ ซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ยังคงดำเนินอยู่มีความสำคัญต่อการมีอยู่วัตถุทางวัฒนธรรม ดังนั้นเมื่อชาวมันนิทั้ง 3 กลุ่มที่ยังคงดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมจึงส่งผลต่อการดำรงอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรม มาจากการให้คุณค่าต่อวัตถุทางวัฒนธรรมอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้คุณค่าต่อเครื่องมือล่าสัตว์เทียมเท่ากับชีวิตของสมาชิกภายในกลุ่ม ครอบครัว ลูกและตัวเอง หากปราศจากเครื่องมือล่าสัตว์ อุปกรณ์ต่าง ๆ และองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร และยาพิษ สมาชิก

ภายในกลุ่มก็อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ยาก ทุกสิ่งล้วนเกี่ยวพันต่อการดำรงชีวิตในธรรมชาติทั้งสิ้น การดำรงชีวิตในลักษณะวิถีชีวิตแบบเร่ร่อนดั้งเดิมให้อยู่รอดได้นั้น มีความจำเป็นต้องพึ่งพาวัตถุดิบทางวัฒนธรรมที่ประดิษฐ์สร้างจากภูมิปัญญา และวัสดุจากธรรมชาติ พวกเขาให้ความสำคัญต่อเครื่องมือล่าสัตว์เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายซึ่งผู้ชายทุกคนที่ต้องมีติดตัวเสมอ รวมถึงอุปกรณ์เครื่องสาน สมุนไพรรักษาโรค ซึ่งเชื่อมโยงกับความสำคัญต่อครอบครัว สมาชิกภายในกลุ่มก่อกำเนิดเป็นระเบียบเชิงกลุ่มให้มีการดูแลช่วยเหลือแบ่งปันอาหารที่เป็นส่วนสำคัญ ทุกสิ่งล้วนสำคัญทางจิตใจ และการดำรงชีวิต

นอกจากนี้การมีอยู่ของวัตถุทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากการต้องพึ่งพาวัตถุดิบทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงชีพแล้ว ทั้งวัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ และที่ไม่ใช่วัตถุนี้หลอมรวมกลายเป็นคติความเชื่อ ระเบียบเชิงกลุ่ม เพื่อเป็นแนวทาง และหลักเกณฑ์ในการใช้ชีวิตจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของพวกเขา

การปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพ และเชิงความหมายที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

1) การปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรม สรุปแบ่งออกเป็นกลุ่มวิถีชีวิต 3 กลุ่มดังนี้

1.1 กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ยังคงการดำรงชีพท่ามกลางป่า นันกิจกรรมที่ต้องดำเนินเพื่อเอาชีวิตรอดท่ามกลางป่าเขาจึงจำเป็นต้องมองหาทรัพยากรที่อยู่รอบ ๆ เพื่อประดิษฐ์สร้างอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เช่น บอเลา มาหนิน กระจิ่ง ป่าโด่ง ถูกสร้างด้วยภูมิปัญญาที่ถูกสะสมประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางป่าเขา ดังนั้นวัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกใช้ในการดำรงชีพที่ยังคงเป็นลักษณะแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่จำเป็นต้องพึ่งพาวัสดุอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินในการแลกเปลี่ยนซื้อขาย อีกทั้งวัตถุทางวัฒนธรรมจะคงใช้งานได้ดีท่ามกลางสภาพแวดล้อมป่าเขาดังกล่าว และสามารถประดิษฐ์สร้างได้เมื่อต้องการ แต่อย่างไรก็ตามความต้องการและความจำเป็นเช่น เสื้อผ้า จาน ชาม หม้อ ไฟฉาย ก็ยังคงเป็นสิ่งที่จำเป็นกับพวกเขาด้วยเช่นกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาหาร ยารักษาโรค การหาอาหารในปัจจุบันค่อนข้างหาได้ยาก และยารักษาโรค แม้พวกเขายังคงใช้พืชพันธุ์สมุนไพรแต่ก็มีอีกหลายโรคที่รักษาด้วยยาสมุนไพรไม่หาย ดังนั้นการปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพด้านวัตถุวัฒนธรรมของพวกเขาค่อยข้างจะปรับตัวอย่างช้า ๆ เนื่องจากการดำรงชีวิตยังคงเป็นแบบดั้งเดิม

1.2 กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน การดำรงชีวิตระหว่างป่ากับชุมชนที่มักมีการติดต่อสารกับบุคคลภายนอกตลอดเวลาจึงส่งผลต่อการรับเอาสิ่งของมากมาย เช่น เสื้อผ้า ข้าวสาร อาหารแห้ง ยารักษาโรค แต่ในขณะเดียวกันการดำรงชีพด้วยการหาของป่าก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับ

พวกเขาทั้งการหาสมุนไพรมาขายให้กับชาวบ้าน และการล่าสัตว์เพื่อให้ได้รับประทานเนื้อสัตว์ โดยใช้ บอเลา มาหนิน ยังคงเป็นสิ่งสำคัญมากในปัจจุบันต่อการดำรงชีวิตในแบบกึ่งป่ากึ่งชุมชน ดังนั้นการปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพด้านวัตถุวัฒนธรรมยังเป็นส่วนสำคัญที่การดำรงอยู่ของพวกเขา การรับเอาวัตถุอื่น ๆ เพื่อความสะดวกสบายในพัฒนาคุณภาพความเป็นอยู่ไปพร้อมกัน

1.3 กลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร การดำรงชีวิตด้วยการตั้งถิ่นฐานถาวรเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ทำให้เกิดความมั่นคงของที่อยู่อาศัย แต่การลงหลักปักฐานถาวรนี้ แม้จะอยู่ท่ามกลางป่าเขาที่เป็นแหล่งอยู่อาศัยเดิมในอดีต แต่การหาของป่าล่าสัตว์ในปัจจุบันค่อนข้างหาได้ยาก และจำเป็นต้องเดินทางออกไปไกลมากขึ้นเรื่อย ๆ การลงหลักฐานแบบถาวรจึงส่งผลต่อการปรับตัวที่จำเป็นต้องหารายได้ เช่นทำสวน รับจ้างทั่วไป เพื่อนำเงินมาซื้ออาหารในการทดแทนการหาของป่าล่าสัตว์จึงส่งผลให้ความจำเป็นของวัตถุทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมลดน้อยลงในกลุ่มวัยรุ่น เว้นแต่กลุ่มผู้อาวุโสที่ยังคงดำเนินวิถีหาของป่าล่าสัตว์อยู่บ้าง แม้ไม่มีความจำเป็นมากนัก เนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นสามารถทำงานหารายได้ และจะแบ่งเป็นสิ่งที่ของ และอาหารอยู่เสมอ การดำเนินวิถีหาของป่าล่าสัตว์ของกลุ่มผู้อาวุโสเป็นเพียงความเคยชินกับอาหารป่าจึงส่งผลให้กลุ่มผู้อาวุโสยังคงผลิตวัตถุทางด้านวัฒนธรรมไว้ใช้เสมอ ดังนั้นการปรับตัวด้านวัตถุวัฒนธรรมของกลุ่มนี้ค่อนข้างปรับตัวไปมากหลงเหลือไว้แต่เพียงกลุ่มผู้อาวุโสเท่านั้น

2) การปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงความหมายที่มีต่อวัตถุทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็นกลุ่มวิถีชีวิต 3 กลุ่มดังนี้

2.1 กลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ด้วยวิถีชีวิตที่พวกเขากำลังดำเนินการพึ่งพาเครื่องมือที่สามารถผลิตขึ้นเองได้นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีพ นอกจากนี้วัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกผลิตสร้างโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บอเลา ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญทางวัฒนธรรมสำหรับความเป็นชายที่จำเป็นต้องติดตัวเสมอเมื่อออกไปหาอาหาร และเป็นเครื่องแสดงสถานะของความเป็นผู้ใหญ่ตามวิถี และประเพณีที่ผู้ต้องมีติดตัวไว้เสมอในปัจจุบัน ดังนั้นหากวิถีชีวิตที่กำลังดำเนินอยู่เป็นลักษณะวิถีดั้งเดิมความหมาย และคุณค่าของค่าวัตถุทางวัฒนธรรมของกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิมยังคงไม่เปลี่ยนแปลง

2.2 กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน การดำรงชีวิตแบบกึ่งสังคมชุมชน วัตถุทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บอเลา และมาหนิน ยังคงเป็นเครื่องแสดงสถานะของความผู้ใหญ่วจนถึงกระจ่อง ที่เป็นภาชนะที่สำคัญสำหรับการเก็บสมุนไพร และห้วยมันก็ยังคงถูกใช้ และผลิตซ้ำอยู่เสมอ เช่นเดียวกับป่าไผ่แม้ลักษณะทางกายภาพของบ้านจะเป็นชนาแล้วก็ตาม แต่ป่าไผ่ยังคงถูกใช้จนระหว่างวัน อีกทั้งพวกเขายังมีความต้องการที่จะเผยแพร่องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมการหาของป่าล่าสัตว์ การเก็บสมุนไพรตามแบบวิถีชาวป่าให้กับคนที่ไปเยี่ยมเยียน

สรุปวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์เชื่อมโยงการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน และ วัตถุประสงค์ทางวัฒนธรรม ในมิติความสัมพันธ์เชิงความหมาย และลักษณะความสัมพันธ์เชิง กายภาพ ทั้ง 3 วิธีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม วิธีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และวิธีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร

การเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ ความสัมพันธ์เชิงความหมายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน: กลุ่มวิธีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม, กลุ่มวิธีชีวิตสังคมชุมชน และกลุ่มวิธีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวร ทั้ง 3 กลุ่มได้ให้ความสำคัญ และความหมายบ้านในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

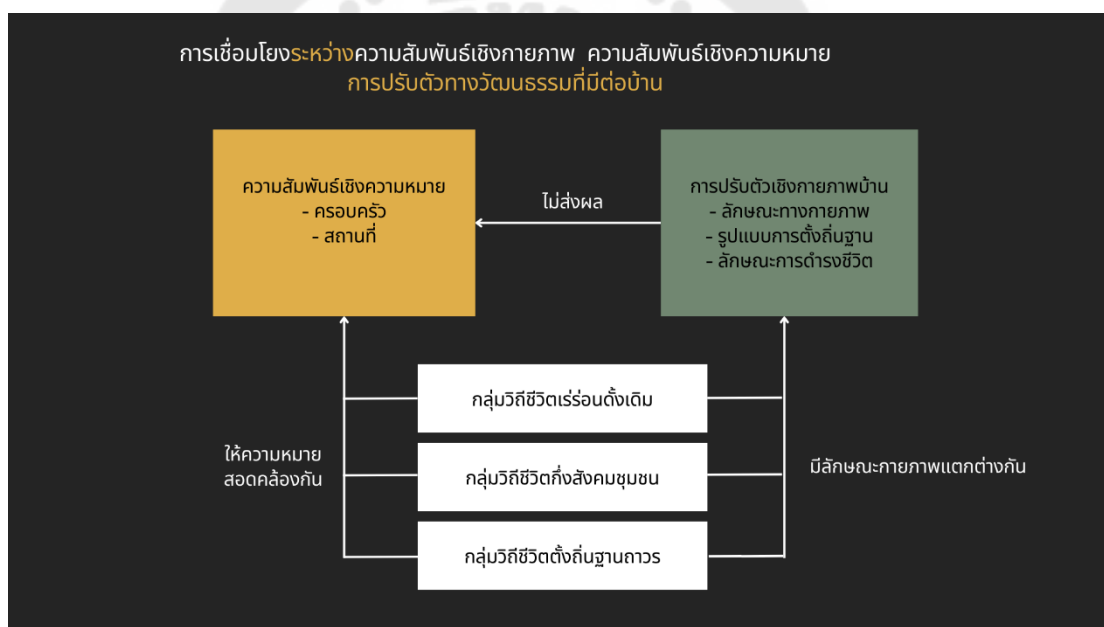
- ครอบครัว หรือสมาชิกภายในกลุ่ม การอยู่ร่วมกันแบบกลุ่มเครือญาติของแต่ละกลุ่มในปัจจุบันนั้นยังคงมีวิถีชีวิตภายใต้ระเบียบเชิงกลุ่มซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ด้วยการอยู่อาศัยแบบกลุ่มเครือญาติทั้งจากสายเลือด และการแต่งงาน โดยลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชน และกลุ่มวิธีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมันจะไม่มีการย้ายถิ่นฐานแบ่งกลุ่มเพื่อหาของป่าล่าสัตว์ในการดำรงชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก การรับจ้างทั่วไป การศึกษา ความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และผูกพันที่มีต่อสถานที่ในอาณาเขตที่พวกเขาบรรพต เป็นการครอบครองทางจิตใจมากกว่าการครอบครองทางกายภาพ โดยแต่ละกลุ่มได้มีอาณาเขตในการดำรงชีวิตหาของป่าล่าสัตว์ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็สามารถเข้ามาหาของป่าล่าสัตว์ในอาณาเขตของกลุ่มอื่น ๆ รวมถึงบุคคลภายนอกวัฒนธรรมทำให้อาณาเขตบนที่พวกเขาบรรพตไม่มีกลุ่มใดเป็นเจ้าของเชิงกายภาพ

- สถานที่ แม้กลุ่มวิธีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมีแนวโน้มในการดำรงชีพแบบสังคมเกษตรกรรมซึ่งมีการใช้พื้นที่บนที่พวกเขาบรรพตเพื่อทำการเพาะปลูก และมีความต้องการขยายพื้นที่ทำกินเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของการขยายตัวของสมาชิกภายในกลุ่ม และแม้ทั้ง 3 กลุ่มได้รับข้อเสนอมอบที่ดินให้อยู่บริเวณภายในชุมชนด้านล่างแต่ก็ไม่มีผลต่อการตัดสินใจย้ายไป ในแหล่งชุมชน ซึ่งชี้ถึงความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นต่อที่พวกเขาแห่งนี้

- การดำรงชีวิต ความมั่นคงทางด้านอาหาร และด้านที่อยู่อาศัยส่งผลต่อการเลือกดำรงชีวิตของกลุ่มการตั้งถิ่นฐานถาวรปรับเปลี่ยนจากวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์สู่วิถีสังคมเกษตรกรรมของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มผู้อาวุโสที่ยังคงมีวิถีในการดำรงชีวิตคาบเกี่ยวกับวัฒนธรรมหาของป่าล่าสัตว์ เพื่อเติมเต็มความต้องการทางจิตใจ และความเคยชินต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม และความต้องการขยายพื้นที่ทำกินเพื่อการเพาะปลูกของกลุ่มวิธีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรมันพวกเขามีความต้องการขยายพื้นที่บริเวณที่ตั้งเดิมเพื่อให้เพียงพอต่อสมาชิกภายในกลุ่มที่กำลังมีการขยายตัว แต่ไม่ได้มีความต้องการพื้นที่อื่น หรือพื้นที่ในชุมชนเมืองด้านล่างที่พวกเขาบรรพต กลุ่มวิธีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนนั้นยังคงใช้วิธีการหาของป่าล่าสัตว์มากกว่าการออกไปรับจ้าง ตัด

ปาล์ม ขึ้นหมาก เนื่องจากงานไม่ได้มีตลอดฤดูกาล และการรับความช่วยเหลือบริจาคไม่เพียงพอและไม่ยั่งยืน และกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม เน้นวิธีการหาของป่าล่าสัตว์มากกว่าการได้รับการบริจาคอาหาร ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการสำหรับสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม

จึงสรุปได้ว่าแม้ความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงกายภาพที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานของบ้านทางกายภาพ และวิถีชีวิตที่มีการปรับตัวที่แตกต่างกันแต่ไม่ส่งผลต่อลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อบ้าน นอกจากนี้ลักษณะของความผูกพันที่มีต่อสถานที่ที่พวกเขาเดิมโตมา ความผูกพันต่อครอบครัว และการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม ไม่ได้ให้ความหมายบ้านในลักษณะเชิงกายภาพบ้านเป็นส่วนสำคัญ เพียงแต่มีการปรับตัวที่มีต่อลักษณะทางกายภาพของบ้านที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของแต่ละกลุ่ม

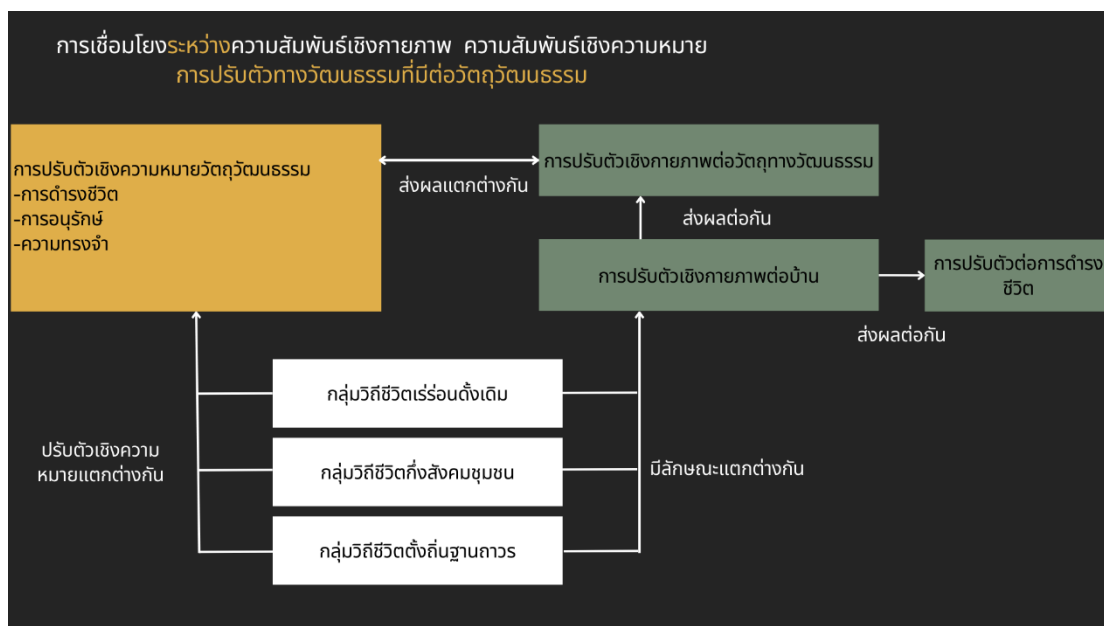

ภาพประกอบ 74 สรุปการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ ความสัมพันธ์เชิงความหมายและการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อบ้าน (ภาพโดยผู้วิจัย)

การเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมทั้ง 3 กลุ่มมีผลแตกต่างกัน โดยกลุ่มวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ได้ให้ความสำคัญต่อวิถีทางวัฒนธรรมในด้านของการดำรงชีพส่งผลให้วิถีทางวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไม่สามารถปรับเปลี่ยนหรือละทิ้งได้หากต้องดำรงชีวิตด้วยวิถีชีวิตเร่ร่อนดั้งเดิม ในขณะที่กลุ่มวิถีชีวิตกึ่งสังคมชุมชนได้ให้ความสำคัญต่อวิถีทางวัฒนธรรมในด้านของการอนุรักษ์ เพื่อเป็นการสร้างตัวตนให้เป็นที่รู้จักอย่างถูกต้องไปพร้อมกับการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิม กึ่งชุมชน และการเริ่มหารายได้จากการรับจ้างทำเกษตรกรรม และเข้ารับการศึกษเพื่อหวังจะพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางด้านต่าง ๆ ส่วนกลุ่มวิถีชีวิตตั้งถิ่นฐานถาวรแม้กลุ่มนี้เริ่มเข้าสู่สังคมเกษตรกรรมของกลุ่มวัยรุ่นที่มีความพยายามพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเกษตรกรรมแต่กลุ่มผู้อาวุโสยังคงดำรงกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วยการหาของป่าล่าสัตว์เช่นเดิม และยังคงให้ความสำคัญกับวิถีทางวัฒนธรรมซึ่งสามารถเติมเต็มความรู้สึกด้านจิตใจด้วยเหตุนี้ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันจึงส่งต่อความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และความสัมพันธ์เชิงความหมายที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้แนวคิดในการปรับตัวเรื่องของการตั้งถิ่นฐานถาวร จึงส่งผลโดยตรงให้ปรับตัวด้านการดำรงชีวิตจากการล่าสัตว์สู่วิถีเกษตรกรรมซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการความมั่นคงทางด้านอาหารและที่อยู่อาศัย ดังนั้นลักษณะการตั้งถิ่นฐานถาวรจึงส่งผลต่อวิถีชีวิตที่อยู่ภายใต้ร่มของวัฒนธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม้วิถีชีวิตจะปรับตัวแตกต่างกันแต่วัฒนธรรมบางประการยังคงสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตเช่นกัน

จึงสรุปได้ว่าการให้ความหมาย และความสำคัญที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมสอดคล้องกัน แต่มีการปรับตัวที่แตกต่างกัน โดยลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพมีการปรับตัวที่ส่งผลต่อการดำรงชีพเนื่องจากวิถีทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนีส่วนใหญ่มาจากการดำรงชีวิตในป่า ซึ่งการดำรงชีพเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปรับตัวด้านวิถีทางวัฒนธรรมทั้งเชิงความหมาย และเชิงกายภาพ โดยส่งผลต่อกันในแง่ของการดำรงชีวิต, การอนุรักษ์ด้านวิถีทางวัฒนธรรม, การเก็บรักษาในความทรงจำซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสูญหายในอนาคต

ภาพประกอบ 75 สรุปการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงกายภาพ ความสัมพันธ์เชิงความหมายและ
การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรม (ภาพโดยผู้วิจัย)

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาด้านความหมายบ้านเป็นการศึกษาความคิดเห็น และความรู้สึกรู้สึกซึ่งเป็น
ประสบการณ์มุมมองปัจเจกบุคคล หรือมุมมองของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ถูกศึกษา ซึ่งไม่อาจนำ
ผลการศึกษาไปสวมทับกับกลุ่มบุคคลอื่น หรือกลุ่มวัฒนธรรมอื่นได้ เนื่องจากในแต่ละกลุ่มบุคคลมี
ปัจจัย เงื่อนไข ความจำเป็น และความต้องการที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม
และวิถีชีวิตจึงจำเป็นต้องศึกษาเน้นเฉพาะเจาะจงในกลุ่มที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

2. การศึกษาด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรมเชิงความหมาย และการให้คุณค่าจาก
มุมมองหนึ่งสู่อีกมุมมองหนึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงสาเหตุ ปัจจัย เรื่องราวในอดีตสู่ปัจจุบัน
และความคาดหวังในอนาคต ซึ่งเป็นสาระสำคัญต่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์รวมถึงการสังเกตถึง
ลักษณะทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมประกอบตามไปด้วย

3. การศึกษาด้านมานุษยวิทยาสถาปัตยกรรม นอกจากการศึกษาศักยภาพที่เกี่ยวข้อง
ด้านสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การศึกษาด้านสังคม และวัฒนธรรม
เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งเพื่อทำความเข้าใจมนุษย์ หรือกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านเชื้อ
ชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาที่สนใจใคร่รู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ

คนชายขอบ นอกจากนี้การศึกษาลงลึกในรายละเอียดไปถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติสามารถช่วยให้ค้นพบปัจจัยบางประการซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อข้อสรุปของงานวิจัย

4. การเข้าเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมควรมุ่งเน้นเข้าพื้นที่ศึกษาเป็นระยะ ๆ เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลง หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานวิจัย และควรเข้าถึงทุก ๆ กิจกรรมในชีวิตประจำวันของกลุ่มที่ศึกษาประหนึ่งว่าเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในกลุ่มเป็นระยะเวลาให้เพียงพอต่อขอบเขตของเนื้อหาในงานวิจัย

5. การศึกษาความเป็นไปในลักษณะนี้นำไปสู่การทำความเข้าใจด้านวัฒนธรรมแห่งการดำรงชีวิตในธรรมชาติที่มีมาเนิ่นนานก่อนประวัติศาสตร์ ปัญหาการตั้งถิ่นฐานในป่าตามข้อกำหนดทางกฎหมายที่เพิ่งเกิดขึ้นอาจต้องทบทวนว่าเป็นเพียงปลายเหตุหรือเป็นการแก้ไขปัญหาที่ผิดจุดซึ่งอาจไม่ยุติธรรมสำหรับบุคคลบางกลุ่ม การศึกษาในครั้งนี้อาจเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยสำหรับการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อกำหนดกฎเกณฑ์บางประการสำหรับชาวมัณิแห่งเทือกเขาบรรทัดให้สอดคล้องกับบริบท และสภาวะการปัจจุบัน

6. การศึกษาบ้านของชาวมัณิในการวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงการจุดประกายให้กับบุคคลที่สนใจใคร่รู้เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชาวป่า และทัศนคติของชาวป่าที่มีต่อการดำรงชีวิต สังคมซึ่งมีอีกหลายสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ภูมิปัญญาต่อการดำรงชีวิตท่ามกลางป่า ภูมิปัญญาจากการนำสิ่งรอบตัวสู่งานหัตถกรรม ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและยาพิษ และทัศนคติที่ส่งผลให้เกิดโครงสร้างการจัดระเบียบเชิงกลุ่มที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ทั้งหมดทั้งมวลเหล่านี้ก็นำไปสู่งานวิจัยที่น่าสนใจในครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

- Amos Rapoport. (1969). *House Form and Culture*. Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N.J. (pp. 46).
- Bourdieu, P. (1997). The Forms of Capital in Halsey. in A.H.H. Lader, P. Brown & A.S. Wells (eds). *Education: Culture, Economy, Society*. Oxford: Oxford University Press. 50-75.
- Christopher S. Collins. (2018). The Central Role of Theory in Qualitative Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 17, 1-10.
- Christopher Tilley. (2007). *Objectification. Handbook of Material Culture*. SAGE Publications. (pp. 60- 73).
- Judith Sixsmith. (1986). The meaning of home : An exploratory study of environmental experienec. *Journal of Environmental Psychology*, 6, 281-298
- Kimberly Dovey. (1985). Home and Homelessness: Introduction. In A. Irsin & C. M. Weernee. (Eds). *Home Environments. Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research*. (pp. 8-10). New Work: Plenum Press.
- Marshall, B., Cardon, P. Podder, A., & Fontenot, R. (2013). Does sample size matter in qualitative research?: A review of qualitative interviews in is research. *Journal of computer information systems*, 54(1), 11-22.
- Memmott, P. (2013). *Integrating transactional people environment studies into architectural anthropology: a ase for useful theory building*. Papers presented to the 30th Annual Conference of the Society of Architectural Historians, Australia and New Zealand held on the Gold Coast, Queensland, Australia, July 2-5 vol. 2, (pp. 905-917).
- Dorrell, D., Henderson, J. P., Connor, G., & Lindley, T. (2018). Human Settlement. in *Introduction to Human Geography*. University of North Georgia Press. (pp.12.1.1-12.2.4).

- Supakit Yimsrual. (2013). Myth, Ritual and Architecture. *Journal of the Faculty of Architecture King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang*, 16(1), 12.
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2562). หนังสือ *Perspective* ภาววิทยาวัตถุแบบมุมมองนิยมและความเป็นซ้ำเจค. (น. 27-28). กรุงเทพฯ: อิลลูมินันส์ เอดิชันส์.
- กิตติกุล ศิริเมืองมูล. (2559). ความเชื่อกับการจัดระเบียบที่ว่างของเรือนกะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน. เจ-ดี: วารสารวิชาการการออกแบบสภาพแวดล้อม, 3(1), 114-141.
- จงกิจ วงษ์พินิจ, วิภาวดี มูลไชยสุข, และถิรพิทย์ ฤาพรผาด. (2561). รายงานการวิจัยอัตลักษณ์ร่วมด้านประเพณี และวัฒนธรรมที่สะท้อนในนิทานพื้นบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์เขมรไทยและกัมพูชา. (น. 14-19). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริม วัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- จริยา โกเมนต์. (2560). การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา: การวิจัยทางมานุษยวิทยาที่มากกว่าการศึกษากลุ่ม ชาติพันธุ์. วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน, 8(2), 194-219.
- จันทน์ เพชรานนท์. (2542). การทำรายละเอียดประกอบโครงการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน. (น. 40-52). กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- จารุวรรณ พรหมวัง. (2539). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยเชื้อสายเขมร (วิทยานิพนธ์ มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2536). หนังสือการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ทัศนียภาพและแนวปฏิบัติ. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2557). การจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับเด็กชนเผ่า โรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่ชายขอบภาคเหนือ. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 6(1), 7-14.
- ชูพงษ์ ทองคำสมุทร. (2554). สาระสำคัญเชิงวิทยาศาสตร์ในคติความเชื่อฮวงจุ้ย. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 10(1), 83-84.
- ฐาตุกร จันประเสริฐ. (2553). โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำใน โรงเรียน: กรณีศึกษา โรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตกลาง. (ปริญญานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต สาขาการวิจัย พฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- ถิรายุ ชุมสาย ณ อยุธยา. (2557). การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความปรากฏการณ์และการนำไปใช้ในงานวิจัย สถาปัตยกรรมภายใน ในประเทศไทย. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง*, 19(2), 51-63.
- ธัญญพร จิตราภิรมย์. (2558). พลวัตทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของเรือนไทใหญ่ในอำเภอขุนยวม จังหวัด แม่ฮ่องสอน จากการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์*, 20(1), 25-26.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2564). การปรับสภาพแวดล้อมโดยมนุษย์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. สืบค้นจาก <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/19>
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2564). คนพลัดถิ่น. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. สืบค้นจาก <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/34>
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2564). มานุษยวิทยาวัตถุ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. สืบค้นจาก <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/258>
- นำพวลย์ กิจรักษ์กุล. (2528). ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. (น. 2-7). สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. กรุงเทพฯ
- นัตตา ธนทาน. (2556). การวิเคราะห์ศึกษาภาพเขียนมนุษย์ของ ทวีศักดิ์ ศรีทองดี ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2554. (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- นิรุตร์ แก้วหล้า. (2562). วัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์สู่การประดิษฐ์สร้างสรรค์ ดนตรีร่วมสมัย: กรณีศึกษากลุ่ม ชาติพันธุ์ ม้ง ลีซู ลาหู่ ดาระอั้ง ปกาเกอญอ. (น. 19). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2550). เอกสารเสวนาสำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ หัวข้อ “ชุมชนกับการศึกษาเรื่องสุขภาพ”. (น. 2-12).
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2546). วิถีชีวิตคนไร่บ้าน: หลากหลาย ณ ชายของของเมือง. *วารสารปาริชาติ*, 15(2), 43-44.
- เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์. (2559). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559: การรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้. (น. 2). กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการสำนักเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร.

- ปราณี หล้าเบญจสะ. (2559). *การหาคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินผล*. (น. 1-10). โครงการบริหารวิชาการ ทำสาบโมเดล. สาขาวัดและประเมินผล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- พนาภรณ์ ศรีมูล และ เกรียงไกร เกิดศิริ. (2554). สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวอาข่า หมู่บ้านเหมืองแร่ ต.แม่คะ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่. *หน้าจั่ว: ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม*, 26(2012), 179-199.
- พรพิมล รัตนกุล. (2565). มัณนิแห่งเทือกเขาบรรทัดก้าวอย่างที่ย้ำผ่านกาลเวลา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อุดม ปัญญา.
- แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง. (2549). *แนวคิดพหุวัฒนธรรม*. (น. 20-24). กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- มิ่ง ปัญญา. (2562). *หลังมนุษย์นิยมกับวรรณคดีวิจารณ์ กรณีศึกษาด้านภววิทยาเชิงวัตถุของแกร์มฮาร์แมน. นววิถี : วิวิธวิทยาร่วมสมัยในการศึกษาวรรณกรรม*. (น. 442 - 494). สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์จำกัด กรุงเทพฯ.
- รสรินทร์ ชอว์. (2563). *ความหมายบ้าน: การเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมอย่างยั่งยืนเพื่อผู้ประสบภัยพิบัติ*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี. (2560). พลวัตสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ กรณีศึกษากลุ่มไทใหญ่ ใน อำเภอขุขันธ์ จังหวัดแม่ฮ่องสอนและกลุ่มกะเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราวแม่ละ จังหวัดตาก. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 16(1), 1-16.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2549). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. (น. 102). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- ฤทธิรงค์ จุฑาพถุมิกร, ลีตาภา อินทปันตี, ปาริฉัตร หนูแข่ง, นุชกานต์ กาญจนพันธุ์, และ สิริรัชยา วิชาศ. (2558). ความหมายของคำว่า “บ้าน” ของคนไร้บ้าน. *Veridian E-Journal*, 8(1), 1450-1460.
- วรชัย วิริยารมภ์. (2557). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยง กรณีศึกษา

- ชาไทกลุ่มตะโหนด จังหวัดพัทลุง. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 27(2), 83-103.
- วัชรินทร์ จินต์วุฒิ. (2558). คติความเชื่อ: แก่นหลักในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ กรณีศึกษาดอยมูเซอ จังหวัดตาก. หน้าจั่ว: ว่าด้วยสถาปัตยกรรมการออกแบบและสภาพแวดล้อม, 29(2015), 177-189.
- วาริกา นรคิม. (2557). การใช้พื้นที่ทางสังคมของวัดบัวขวัญ จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- วิสา เสกธีระ. (2557). การตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยของชาวมัณนิ. (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2554). จิตวิทยาสภาพแวดล้อม: มุขฐานการสร้างสรรค์และจัดการสภาพแวดล้อมน่าอยู่อาศัย. (น. 149). กรุงเทพฯ: จี.บี.พี เซ็นเตอร์.
- สดานู สุขเกษม. (2562). เรียนรู้จากการซ่อมสร้างชุมชนกระเหรี่ยงบางกลอย. (น. 112-143). กรุงเทพฯ: สำนักสื่อสารจัดการความรู้และนวัตกรรมชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน องค์การมหาชน.
- สรพงษ์ วิชัยดิษฐ์. (2547). กระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์ของผู้อพยพชาวกระเหรี่ยง: ศึกษากรณีกระเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราว บ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก. (วิทยานิพนธ์มนุษยวิทยมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้ทฤษฎีจากรากฐาน. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระราชูปถัมภ์, 10(3).
- สุนิตตา ชูสวัสดิ์. (2553). ชาไท การสร้างความเป็นอื่นในบริบทการพัฒนาของรัฐไทย. ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สรพงษ์ ลือทองจักร. (2552). หลักมานุษยวิทยาและหลักสังคมวิทยา. (น. 84). อุตรธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- สรพงษ์ วิชัยดิษฐ์. (2547). กระบวนการก่อรูปอัตลักษณ์ของผู้อพยพชาวกระเหรี่ยง : ศึกษากรณีกระเหรี่ยงในพื้นที่พักพิงชั่วคราว บ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก. (วิทยานิพนธ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2558). มัณนิ (ชาไท) ชนพื้นเมืองภาคใต้ของไทย. ดำรงวิชาการ วารสารรวม

บทความทาง วิชาการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 14(1), 34-56.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2543). ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา. (น. 204-207). กรุงเทพฯ:

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อภิญญา เฟื่องสกุล. (2546) อุตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. (น. 1-2). กรุงเทพฯ.

อรัญญา ศิริผล. (2564). พัฒนาการ แนวคิดและข้อถกเถียง ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.

(น. 22-23). เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรศิริ ปาณินท์. (2553). บ้านและเรือนพวนเชียงขวาง การย้อนกลับมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่เดิม.

หน้าจั่ว: สถาปัตยกรรม การออกแบบและสภาพแวดล้อม, 25, 45-73.

อรศิริ ปาณินท์. (2553). การเปลี่ยนถ่ายสัมภาระทางวัฒนธรรมของชาวพวน : จากเชียงขวางสู่ลุ่มแม่น้ำภาคกลางของไทย. หน้าจั่ว : ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย, 7, 108-131.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิ์รงค์ จุฑาพฤตนิกร
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสิน วิเศษศักดิ์
คณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

ที่ อว 8714 /

0817

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110

19 ธันวาคม 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญบุคลากรในหน่วยงานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย
เรียน คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายพิพัฒน์ จรัสเพชร นิสิตในหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการจัดทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง
บ้านและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้คณะศิลปกรรมศาสตร์พิจารณาแล้วเห็นว่า
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล เป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญในการทำวิจัย จึงขอเรียนเชิญ
เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอดมพันธุ์)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โทร 02 - 260-0123 ต่อ 110 หรือ 089-135-1268

ที่ อว 8714.1 / 0379

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110

24 พฤษภาคม 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญบุคลากรในหน่วยงานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายพิพัฒน์ จรัสเพชร นิสิตในหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
ศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการจัดทำ
ปริญญานิพนธ์ เรื่อง บ้านและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้คณะศิลปกรรมศาสตร์พิจารณาแล้วเห็นว่า
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพุดนิกร ซึ่งเป็นบุคลากรในหน่วยงานของท่านเป็นผู้มีความรู้ความ
ชำนาญในการทำวิจัย จึงขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอดมพันธุ์)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โทร 02 - 260-0123 ต่อ 110 หรือ 089-135-1268

ที่ อว 8714.1 / 0379

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110

24 พฤษภาคม 2565

เรื่อง ขอเรียนเชิญบุคลากรในหน่วยงานเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย
เรียน คณบดีคณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายพิพัฒน์ จรัสเพชร นิสิตในหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
ศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการจัดทำ
ปริญญานิพนธ์ เรื่อง บ้านและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้คณะศิลปกรรมศาสตร์พิจารณาแล้วเห็นว่า
อาจารย์ ดร.วศิน วิเศษศักดิ์ ซึ่งเป็นบุคลากรในหน่วยงานของท่านเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการ
ทำวิจัย จึงขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพุดมพันธุ์)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

ภาคผนวก ค
ผลการประเมินความสอดคล้อง (Index of consistency : IOC)
ของเครื่องมือวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบประเมินคุณภาพการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม บุคคลใกล้ชิดชาวมันนิ
เรื่อง “บ้าน”ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมันนิแห่งเทือกเขาบรรทัด

แบบประเมินคุณภาพการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม บุคคลใกล้ชิดชาวมันนิ เพื่อหาค่า IOC

เรื่อง “บ้าน”ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมันนิแห่งเทือกเขาบรรทัด

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามงานวิจัยนี้มุ่งตรวจสอบ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item – Objective : IOC)
2. แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจประกอบไปด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม

เกณฑ์การให้คะแนน IOC

- ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย

ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านต่อแบบสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลงในช่อง
 ความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป				
1.1 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์	✓			
1.2 ภูมิสำเนา	✓			
1.3 ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเพราะเหตุใด/ระยะเวลาที่ปี	✓			
1.4 มีส่วนช่วยเหลือด้านใดบ้าง	✓			
1.5 นอกเหนือจากการช่วยเหลือแล้วท่านได้รับประโยชน์ในด้านใดจากความสัมพันธ์นี้หรือไม่ อย่างไร	✓			
ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม				
2.1 ท่านมีข้อคิดเห็นการปรับตัวด้านการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวมันนินอย่างไร	✓			
2.2 ท่านมีข้อคิดเห็นการปรับตัวในการดำรงชีวิตกลุ่ม	✓			

ชาวมั่นนียังไร				
2.3 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม ด้านภาษา , ประเพณี , ความเชื่อ , กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคม , การดำรงชีวิต , ความรู้และภูมิปัญญา บ้านเรือนที่อยู่อาศัย , เครื่องประดับ , เครื่องแต่งกาย , เครื่องมือลำสัตว์ , สมุนไพร , อาหาร	✓			
2.4 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม , การรับของบริจาค , การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา , การซื้อขายข้าวของเครื่องใช้ , การติดต่อสื่อสาร , การรับรู้ข่าวสาร	✓			
2.5 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายในวัฒนธรรม การแต่งงานข้ามกลุ่ม , การดูแลช่วยเหลือระหว่างกลุ่ม , ภายในกลุ่ม , การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา , การซื้อขายข้าวของเครื่องใช้ , การติดต่อสื่อสาร , การรับรู้ข่าวสาร	✓			
2.6 นอกเหนือจากท่านแล้วมีบุคคลอื่นอีกหรือไม่ ที่ให้การช่วยเหลือ ด้านใดบ้าง อย่างไร	✓			
2.7 ข้อเสนอแนะ ปัญหาหรือข้อเรียกร้องที่ควรปรับปรุงในการช่วยเหลือของชาวมั่นนียังไรเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน/การดำรงชีวิต/อื่นๆ หรือไม่อย่างไร	✓			

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบประเมินคุณภาพการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม บุคคลใกล้ชิดชาวมันนี เพื่อหาค่า IOC

เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมันนีแห่งเทือกเขาบรรทัด

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามงานวิจัยนี้มุ่งตรวจสอบ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item – Objective : IOC)
2. แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจประกอบไปด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
 - ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม

เกณฑ์การให้คะแนน IOC

- ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย

ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านต่อแบบสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป				
1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์		✓		ตรงข้อบ่งชี้ว่าพบทั้งในนิตยสาร ดนตรี และข่าว
1.2 ภูมิลำเนา	✓			
1.3 ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเพราะเหตุใด/ระยะเวลากี่ปี	✓			
1.4 มีส่วนช่วยเหลือด้านใดบ้าง		✓		กลุ่มเครือข่าย
1.5 นอกเหนือจากการช่วยเหลือแล้วท่านได้รับประโยชน์ในด้านใดจากความสนับสนุนนี้หรือไม่ อย่างไร	✓			
ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม				
2.1 ท่านมีข้อคิดเห็นการปรับตัวด้านการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวมันนีอย่างไร		✓		

เพื่อหากู้ประวัติ ไม่ไว้ใจใจ หักหัว หรือ ระวังความพินัย อยู่ สภพพ
ข้ออุปสรรค ชาว มันนี นอก ก่อแล้ว ทำได้ จ้างไม่ มันนี ที่ ดินที่ปรับตัว คือ
ชาวมันนี ถูก สภพพ ควบคุม ได้ รับรู้ หรือ ได้ ศึกษากัน ฐาน หรือ อย่ง อื่นๆ
จึงมีความไม่ มันนี ๓๐ นาที “ปรับตัว” ทำได้ ๕๐ จ้างพอ ๕๐ ๖๐ ๗๐ “

2.2 ท่านมีข้อคิดเห็นการปรับตัวในการดำรงชีวิตกลุ่ม ชาวมัณนีอย่างไร		✓		
2.3 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม ด้านภาษา, ประเพณี, ความเชื่อ, กฎเกณฑ์ข้อห้ามทาง สังคม, การดำรงชีวิต, ความรู้และภูมิปัญญา บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย, เครื่องประดับ, เครื่องแต่งกาย, เครื่องมือล่า สัตว์, สมุนไพร, อาหาร		✓		
2.4 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวต่อการมีปฏิ สัมพันธ์กับคนภายนอก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม, การรับของบริจาค, การรับและการถ่ายทอดองค์ ความรู้ ภูมิปัญญา, การซื้อขายข้าวของเครื่องใช้, การ ติดต่อสื่อสาร, การรับรู้ข่าวสาร		✓		
2.5 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวต่อการมีปฏิ สัมพันธ์กับคนภายในวัฒนธรรม การแต่งงานข้ามกลุ่ม , การดูแลช่วยเหลือระหว่างกลุ่ม, ภายในกลุ่ม, การรับและ การถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา, การซื้อขายข้าว ของเครื่องใช้, การติดต่อสื่อสาร, การรับรู้ข่าวสาร		✓		
2.6 นอกเหนือจากท่านแล้วมีบุคคลอื่นอีกหรือไม่ ที่ให้ การช่วยเหลือ ด้านใดบ้าง อย่างไร	✓			
2.7 ข้อเสนอแนะ ปัญหาหรือข้อเรียกร้องที่ควร ปรับปรุงในการช่วยเหลือของชาวมัณนีเกี่ยวกับการตั้ง ถิ่นฐาน/การดำรงชีวิต/อื่นๆ หรือไม่อย่างไร	✓			

ข้อเสนอแนะอื่นๆ
เรื่องที่ทำไว้แล้ว ในงานนี้ เป้าหมายดี ตัวนี้ในพรหมนี้ที่เพื่อสังคม
ของชาวมัณนีได้ทำมา ดังที่กล่าวไว้ตอนต้นว่า "การปรับตัวทาง
วัฒนธรรม" ดังที่จัดขึ้นใน 9 และ 12 และ 15 ทางบ้าน หรือวัด หรือ หมู่บ้าน
↓
ใน พื้นที่นี้ (พื้นที่วัด รุขทพ)
ทำมาตามกลุ่ม ทำมา
ของชาวมัณนี
↑ ดังที่แบบนี้อาจจะตอบว่าไม่

ลงชื่อ..... ก.ท.ร.ร.ด. ๗๖๖๖๖๖๖๖
ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบประเมินคุณภาพการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม บุคคลใกล้ชิดชาวมันนี เพื่อหาค่า IOC

เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมันนีแห่งเทือกเขาบรรทัด

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามงานวิจัยนี้มุ่งตรวจสอบ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item – Objective : IOC)
2. แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจประกอบไปด้วย 2 ส่วน ประกอบด้วย
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
 - ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม

เกณฑ์การให้คะแนน IOC

- ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย

ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านต่อแบบสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

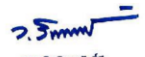
รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป				
1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์		/	อาจใช้"แค่ ผ. "ใกล้"ชื่อ"คำถามที่" 1 หรือ"อีก"ส่วน"อื่น"ไม่แน่ใจว่า"ชื่อ"หรือ"สอดคล้อง"กับ"เนื้อหา"หรือ"วัตถุประสงค์"ในการ"วิจัย"	
1.2 ภูมิลำเนา	/		ม คาม	
1.3 ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเพราะเหตุใด/ระยะเวลาที่ปี	/			
1.4 มีส่วนช่วยเหลือด้านใดบ้าง	/			
1.5 นอกเหนือจากการช่วยเหลือแล้วท่านได้รับประโยชน์ในด้านใดจากความสัมพันธ์นี้หรือไม่ อย่างไร	/			
ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม				
2.1 ท่านมีข้อคิดเห็นการปรับตัวด้านการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวมันนีอย่างไร	/			

2.2 ท่านมีข้อคิดเห็นการปรับตัวในการดำรงชีวิตกลุ่ม ชาวมั่นนืออย่างไร	/			
2.3 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม ด้านภาษา, ประเพณี, ความเชื่อ, กฎเกณฑ์ข้อห้ามทาง สังคม, การดำรงชีวิต, ความรู้และภูมิปัญญา บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย, เครื่องประดับ, เครื่องแต่งกาย, เครื่องมือล่า สัตว์, สมุนไพร, อาหาร	/			
2.4 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวต่อการมีปฏิ สัมพันธ์กับคนภายนอก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม , การรับของบริจาค , การรับและการถ่ายทอดองค์ ความรู้ ภูมิปัญญา, การซื้อขายข้าวของเครื่องใช้, การ ติดต่อสื่อสาร, การรับรู้ข่าวสาร	/			
2.5 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวต่อการมีปฏิ สัมพันธ์กับคนภายในวัฒนธรรม การแต่งงานข้ามกลุ่ม , การดูแลช่วยเหลือระหว่างกลุ่ม, ภายในกลุ่ม, การรับและ การถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา, การซื้อขายข้าว ของเครื่องใช้, การติดต่อสื่อสาร, การรับรู้ข่าวสาร	/			
2.6 นอกเหนือจากท่านแล้วมีบุคคลอื่นอีกหรือไม่ ที่ให้ การช่วยเหลือ ด้านใดบ้าง อย่างไร	/			
2.7 ข้อเสนอแนะ ปัญหาหรือข้อเรียกร้องที่ควร ปรับปรุงในการช่วยเหลือของชาวมั่นนือเกี่ยวกับการตั้ง ถิ่นฐาน/การดำรงชีวิต/อื่นๆ หรือไม่อย่างไร	/			

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

..... ไม่นับรวม "วิจัยสนใจประเด็นภาษาชนกลุ่มน้อยในไทย" ส่วนเพิ่มเติมในส่วนของ Symbol / สิ่งของ / พื้นที่ / สถาปัตยกรรม จะใช้พื้นที่ไหนถ้ามีการเปลี่ยนแปลง ในส่วนตาม "ใกล้"

..... เครื่องใช้ "วัสดุ" เปลี่ยนไป พื้นที่ "เป็นดิน"

ลงชื่อ.....

ดร. วิทธีกร
คณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

(.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบประเมินคุณภาพการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) และการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ บ้านชาวมัณนิ

แบบประเมินคุณภาพการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) และการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ บ้านชาวมัณนิ เพื่อหาค่า IOC

เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนิแห่งเทือกเขาบรรทัด

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามงานวิจัยนี้มุ่งตรวจสอบ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item – Objective : IOC)
2. แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจประกอบไปด้วย 8 ส่วน ประกอบด้วย
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
 - ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางกายภาพบ้าน
 - ส่วนที่ 3 การสำรวจการใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน
 - ส่วนที่ 4 การให้ความหมายเชิงคุณค่าและความสำคัญต่อบ้าน
 - ส่วนที่ 5 ความหมายและความสำคัญของวัตถุทางวัฒนธรรม
 - ส่วนที่ 6 การมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก
 - ส่วนที่ 7 ความหมายและความสำคัญในการดำรงชีวิต
 - ส่วนที่ 8 กิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์

เกณฑ์การให้คะแนน IOC

- ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย

ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านต่อแบบสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุง

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่ สอดคล้อง -1	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป				
1.1 รหัสให้สัมภาษณ์	✓			
1.2 จำนวนสมาชิกในบ้าน	✓			
1.3 การประกอบอาชีพ (สามารถตอบได้มากกว่า 1)	✓			
ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางกายภาพบ้าน				
2.1 ลักษณะอาคาร	✓			
2.2 ใครสร้างบ้าน		✓		ค่าเช่าไม่ชัดเจน จะหมายถึง ช่วงก่อสร้างหรือออกมาใช้เงินในการก่อสร้าง
2.3 วัสดุก่อสร้าง	✓			
2.4 เหตุผลใดจึงเลือกวัสดุในการก่อสร้าง	✓			
2.5 ระยะเวลาในการก่อสร้าง	✓			
2.6 บ้านก่อนหน้านั้นลักษณะเป็นแบบใด	✓			
2.7 การเลือกที่ตั้งของบ้าน ใครเป็นคนเลือก และเลือกที่ตั้งตำแหน่งนี้เพราะอะไร	✓			
2.8 เหตุใดจึงสร้างบ้านลักษณะแบบนี้	✓			
2.9 การหันทิศทางของบ้าน เพราะอะไร	✓			
ส่วนที่ 3 การสำรวจการใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน				
3.1 การใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวัน	✓			
3.2 การสำรวจการจัดพื้นที่ภายใน (ภาพเขียนแบบแปลนภายในและหน้าที่ของพื้นที่ใช้สอย)	✓			
3.3 กองไฟภายในบ้าน	✓			
3.4 ลักษณะของกองไฟ	✓			
3.5 ลักษณะที่นอน	✓			
3.6 การหันทิศหัวนอน ควรหันทางใดและไม่ควรหันทางใด เพราะอะไร	✓			

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่ สอดคล้อง -1	
3.7 ความเชื่อ ข้อห้ามในการเลือกพื้นที่ มีหรือไม่อย่างไร	✓			
3.8 ตอนขึ้นในการสร้างบ้านเริ่มจากส่วนใด อย่างไร เพราะอะไร	✓			
3.9 ความสำคัญ คุณค่าและประโยชน์เครื่องเรือน	✓			
3.10 การเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือ ต่าง ๆ	✓			
ส่วนที่ 4 การให้ความหมายเชิงคุณค่าและความสำคัญต่อบ้าน				
4.1 เหตุใดถึงตัดสินใจตั้งถิ่นฐานแบบนี้	✓			
4.2 พิธีกรรมก่อน-หลัง การก่อสร้างบ้าน	✓			
4.3 ขอบเขตตามความรู้สึกของความเป็นบ้าน	✓			
4.4 ความเชื่อในการอยู่อาศัย ข้อห้าม และข้อปฏิบัติในการอยู่อาศัยบ้านแบบนี้	✓			
4.5 บ้านที่ดี บ้านที่มีความสุข บ้านในฝันเป็นอย่างไร	✓			
ส่วนที่ 5 ความหมายและความสำคัญของวัตถุทางวัฒนธรรม				
5.1.1 เครื่องประดับและเครื่องแต่งกายความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.1.2 เครื่องมือสำคัญความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.1.3 สมุนไพรรักษาโรคความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.1.4 อาหารความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.1.5 เครื่องดนตรีความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.2.1 ภาษาที่ใช้	✓			

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่ สอดคล้อง -1	
5.2.2 ประเพณีที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
5.2.3 ความเชื่อที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
5.2.4 กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคมมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
5.2.5 เหตุใดจึงเลือกวิถีชีวิตแบบนี้/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
5.2.6 ภูมิปัญญาที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
ส่วนที่ 6 การมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก				
6.1 การรับของบริจาคกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.2 การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.3 การซื้อขายข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภคกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.4 การติดต่อสื่อสารกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.5 การรับรู้ข่าวสารกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.6 อื่น ๆ กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
ส่วนที่ 7 ความหมายและความสำคัญในการดำรงชีวิต				
7.1 รู้สึกอย่างไรกับวิถีชีวิตที่เลือก	✓			
7.2 มีเป้าหมายชีวิตในอนาคตอย่างไร	✓			

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่ สอดคล้อง -1	
7.3 ความหมายของชีวิตคืออะไร	✓			
7.4 ปัญหาการตั้งถิ่นฐาน สภาพแวดล้อมที่ตั้งในปัจจุบันมีหรือไม่ อย่างไร	✓			
7.5 ข้อเสนอแนะหรือข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน/การดำรงชีวิต/อื่นๆ หรือไม่อย่างไร	✓			
ส่วนที่ 8 กิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์				
กิจกรรมการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้าน 3 ภาพ	✓			

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยสิทธิ์ ต่านกิตติกุล.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบประเมินคุณภาพการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) และการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
บ้านชาวมัณนี เพื่อหาค่า IOC

เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนีแห่งเทือกเขาบรรทัด

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามงานวิจัยนี้มุ่งตรวจสอบ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item – Objective : IOC)
2. แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจประกอบไปด้วย 8 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางกายภาพบ้าน

ส่วนที่ 3 การสำรวจการใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน

ส่วนที่ 4 การให้ความหมายเชิงคุณค่าและความสำคัญต่อบ้าน

ส่วนที่ 5 ความหมายและความสำคัญของวัตถุทางวัฒนธรรม

ส่วนที่ 6 การมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก

ส่วนที่ 7 ความหมายและความสำคัญในการดำรงชีวิต

ส่วนที่ 8 กิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์

เกณฑ์การให้คะแนน IOC

- ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย

ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านต่อแบบสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลง
ในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุง

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป				
1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์		✓		ตรงตามหัวข้อหรือไม่?
1.2 จำนวนสมาชิกในบ้าน	✓			
1.3 การประกอบอาชีพ (สามารถตอบได้มากกว่า 1)	✓			ในแบบฟอร์มที่ส่งไป ระบุอาชีพที่ใช่ด้วยตัวอักษร ครบถ้วนหรือไม่?
ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางกายภาพบ้าน				
2.1 ลักษณะอาคาร				
2.2 ใครสร้างบ้าน "พื้นที่ในสวนครัว"	✓			
2.3 วัสดุก่อสร้าง	✓			
2.4 เหตุผลใดจึงเลือกวัสดุในการก่อสร้าง	✓			
2.5 ระยะเวลาในการก่อสร้าง		✓		
2.6 บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด	✓			
2.7 การเลือกที่ตั้งของบ้าน ใครเป็นคนเลือก และเลือกที่ตั้งตำแหน่งนี้เพราะอะไร	✓			
2.8 เหตุใดจึงสร้างบ้านลักษณะแบบนี้	✓			
2.9 การหันทิศทางของบ้าน เพราะอะไร	✓			
ส่วนที่ 3 การสำรวจการใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน				
3.1 การใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวัน	✓			
3.2 การสำรวจการจัดพื้นที่ภายใน (ภาพเขียนแบบแปลนภายในและหน้าที่ของพื้นที่ใช้สอย)	✓			
3.3 กองไฟภายในบ้าน	✓			
3.4 ลักษณะของกองไฟ	✓			
3.5 ลักษณะที่นอน	✓			
3.6 การหันทิศหัวนอน ควรหันทางใดและไม่ควรหันทางใด เพราะอะไร	✓			
3.7 ความเชื่อ ข้อห้ามในการเลือกพื้นที่ มีหรือไม่อย่างไร	✓			

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
3.8 ตอนขึ้นในการสร้างบ้านเริ่มจากส่วนใด อย่างไร เพราะอะไร	✓			
3.9 ความสำคัญ คุณค่าและประโยชน์เครื่องเรือน	✓			
3.10 การเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือ ต่าง ๆ	✓			
ส่วนที่ 4 การให้ความหมายเชิงคุณค่าและความสำคัญต่อบ้าน				
4.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์		✓		
4.2 เหตุใดถึงตัดสินใจตั้งถิ่นฐานแบบนี้	✓			
4.3 พิธีกรรมก่อน-หลัง การก่อสร้างบ้าน	✓			
4.4 ขอบเขตตามความรู้สึกของความเป็นบ้าน	✓			
4.5 ความเชื่อในการอยู่อาศัย ข้อห้าม และข้อปฏิบัติ ในการอยู่อาศัยบ้านแบบนี้	✓			
4.6 บ้านที่ดี บ้านที่มีความสุข บ้านในฝันเป็นอย่างไร	✓			
ส่วนที่ 5 ความหมายและความสำคัญของวัตถุทางวัฒนธรรม				
5.1.1 เครื่องประดับและเครื่องแต่งกายความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.1.2 เครื่องมือสำคัญความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.1.3 สมุนไพรรักษาโรคความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.1.4 อาหารความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.1.5 เครื่องดนตรีความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	✓			
5.2.1 ภาษาที่ใช้	✓			
5.2.2 ประเพณีที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
5.2.3 ความเชื่อที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
5.2.4 กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคมมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
5.2.5 เหตุใดจึงเลือกวิถีชีวิตแบบนี้/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
5.2.6 ภูมิปัญญาที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
ส่วนที่ 6 การมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก				
6.1 การรับของบริจาคกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร		✓		หากทางวัดเห็นใจคนใจกว้างเป็นพระอยู่ประจำวัดก็ได้
6.2 การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.3 การซื้อขายข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภคกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.4 การติดต่อสื่อสารกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.5 การรับรู้ข่าวสารกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	✓			
6.6 อื่น ๆ กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร		✓		อื่น ๆ สื่ออะไรกัน?
ส่วนที่ 7 ความหมายและความสำคัญในการดำรงชีวิต				
7.1 รู้สึกอย่างไรกับวิถีชีวิตที่เลือก		✓		ทำไมถึงเลือกวิถีชีวิตแบบนี้
7.2 มีเป้าหมายชีวิตในอนาคตอย่างไร		✓		แบบนี้
7.3 ความหมายของชีวิตคืออะไร		✓		
7.4 ปัญหาการตั้งถิ่นฐาน สภาพแวดล้อมที่ตั้งในปัจจุบันมีหรือไม่ อย่างไร	✓			

บางคนรับ บางคนไม่รับได้
บางคนรับมาก บางคนไม่รับเท่าไร
บางคนรับแล้วไม่เอา

ผู้วิจัยพบคนที่เลือกที่จะได้
มาอยู่วัดแล้วมีความสุขกับชีวิต
อยู่หรือไม่

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
7.5 ข้อเสนอแนะหรือข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน/การดำรงชีวิตอื่นๆ หรือไม่อย่างไร	✓			
ส่วนที่ 8 กิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์				
กิจกรรมการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้าน 3 ภาพ	✓			

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

↑ ควรพิมพ์ชื่อให้ทั่วๆ ภาพนี้เขาเรื่องกัน
จัดพิมพ์อย่างไร?

ในสถานที่จริง ผู้วิจัยขอแบบในพจนานุกรม-มอน หรือแบบอื่น
ที่อยู่ในหัวหนังสือ และควรเก็บแผนที่สันในใจ โดยไม่จำเป็น
หรือ ใกล้เคียง พจนานุกรม-มอน เป็นเรื่อง

ลงชื่อ

กนกพงศ์
(กนกพงศ์ กนกพงศ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบประเมินคุณภาพการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Group Interview) และการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
บ้านชาวมัณนี เพื่อหาค่า IOC

เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนีแห่งเทือกเขาบรรทัด

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามงานวิจัยนี้มุ่งตรวจสอบ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (Index of Item – Objective : IOC)
2. แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจประกอบไปด้วย 8 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางกายภาพบ้าน

ส่วนที่ 3 การสำรวจการใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน

ส่วนที่ 4 การให้ความหมายเชิงคุณค่าและความสำคัญต่อบ้าน

ส่วนที่ 5 ความหมายและความสำคัญของวัตถุทางวัฒนธรรม

ส่วนที่ 6 การมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก

ส่วนที่ 7 ความหมายและความสำคัญในการดำรงชีวิต

ส่วนที่ 8 กิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์

เกณฑ์การให้คะแนน IOC

- ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย
- ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา ตัวแปรและวัตถุประสงค์ในงานวิจัย

ขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่านต่อแบบสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลง
ในช่องความคิดเห็นของท่านพร้อมเขียนคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุง

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป				
1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	/			
1.2 จำนวนสมาชิกในบ้าน	/			
1.3 การประกอบอาชีพ (สามารถตอบได้มากกว่า 1)	/			
ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางกายภาพบ้าน				
2.1 ลักษณะอาคาร	/			
2.2 ใครสร้างบ้าน	/			
2.3 วัสดุก่อสร้าง	/			
2.4 เหตุผลใดจึงเลือกวัสดุในการก่อสร้าง	/			
2.5 ระยะเวลาในการก่อสร้าง	/			
2.6 บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด	/			
2.7 การเลือกที่ตั้งของบ้าน ใครเป็นคนเลือก และเลือกที่ตั้งตำแหน่งนี้เพราะอะไร	/			
2.8 เหตุใดจึงสร้างบ้านลักษณะแบบนี้	/			
2.9 การหันทิศทางของบ้าน เพราะอะไร	/			
ส่วนที่ 3 การสำรวจการใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน				
3.1 การใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวัน	/			
3.2 การสำรวจการจัดพื้นที่ภายใน (ภาพเขียนแบบแปลนภายในและหน้าที่ของพื้นที่ใช้สอย)	/			
3.3 กองไฟภายในบ้าน	/			
3.4 ลักษณะของกองไฟ	/			
3.5 ลักษณะที่นอน	/			
3.6 การหันทิศหัวนอน ควรหันทางใดและไม่ควรหันทางใด เพราะอะไร	/			
3.7 ความเชื่อ ข้อห้ามในการเลือกพื้นที่ มีหรือไม่อย่างไร	/			

- ปกติแล้วชื่อ "ชื่อ" มักจะนำ
จากรายชื่อของ
แม่ "ชื่อ" ของแม่ "ชื่อ"
ชื่อ "ชื่อ" ของแม่ "ชื่อ"
หรือ "ชื่อ" ของแม่ "ชื่อ"

- และชื่อ "ชื่อ" ของแม่ "ชื่อ"
ชื่อ "ชื่อ" ของแม่ "ชื่อ"
หรือ "ชื่อ" ของแม่ "ชื่อ"
หรือ "ชื่อ" ของแม่ "ชื่อ"
หรือ "ชื่อ" ของแม่ "ชื่อ"

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
3.8 ตอนขึ้นในการสร้างบ้านเริ่มจากส่วนใด อย่างไร เพราะอะไร	/			
3.9 ความสำคัญ คุณค่าและประโยชน์เครื่องเรือน	/			
3.10 การเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือ ต่าง ๆ	/			
ส่วนที่ 4 การให้ความหมายเชิงคุณค่าและความสำคัญต่อบ้าน				
4.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์		/		
4.2 เหตุใดถึงตัดสินใจตั้งถิ่นฐานแบบนี้	/			
4.3 พิธีกรรมก่อน-หลัง การก่อสร้างบ้าน	/			
4.4 ขอบเขตตามความรู้สึกของความเป็นบ้าน	/			
4.5 ความเชื่อในการอยู่อาศัย ข้อห้าม และข้อปฏิบัติ ในการอยู่อาศัยบ้านแบบนี้	/			
4.6 บ้านที่ดี บ้านที่มีความสุข บ้านในฝันเป็นอย่างไร	/			
ส่วนที่ 5 ความหมายและความสำคัญของวัตถุทางวัฒนธรรม				
5.1.1 เครื่องประดับและเครื่องแต่งกายความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	/			
5.1.2 เครื่องมือสำคัญความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	/			
5.1.3 สมุนไพรรักษาโรคความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	/			
5.1.4 อาหารความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	/			
5.1.5 เครื่องดนตรีความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร	/			
5.2.1 ภาษาที่ใช้	/			
5.2.2 ประเพณีที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
5.2.3 ความเชื่อที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
5.2.4 กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคมมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
5.2.5 เหตุใดจึงเลือกวิถีชีวิตแบบนี้/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
5.2.6 ภูมิปัญญาที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
ส่วนที่ 6 การมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก				
6.1 การรับของบริจาคกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
6.2 การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
6.3 การซื้อขายข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภคกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
6.4 การติดต่อสื่อสารกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
6.5 การรับรู้ข่าวสารกับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
6.6 อื่น ๆ กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร	/			
ส่วนที่ 7 ความหมายและความสำคัญในการดำรงชีวิต				
7.1 รู้สึอย่างไรกับวิถีชีวิตที่เลือก	/			
7.2 มีเป้าหมายชีวิตในอนาคตอย่างไร	/			
7.3 ความหมายของชีวิตคืออะไร	/			
7.4 ปัญหาการตั้งถิ่นฐาน สภาพแวดล้อมที่ตั้งในปัจจุบันมีหรือไม่ อย่างไร	/			

รายการสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
	1	0	-1	
7.5 ข้อเสนอแนะหรือข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน/การดำรงชีวิต/อื่นๆ หรือไม่อย่างไร	/			
ส่วนที่ 8 กิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์				
กิจกรรมการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้าน 3 ภาพ	/			

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ใบข้อ 3. ผม"ขอ"คิดเห็น"ถึง"สภาพแวดล้อม"สิ่ง"สำคัญ"กิจกรรม อาหาร และเร"ือนของพวกเขา เช่น "ผลิต"พลังงาน"ที่"อยู่"รอบๆ"พื้นที่"อาจมี"การสอบถาม"สำ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

ดร. วิเศษ ชาติศิริ
คณาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

(.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาคผนวก ง
เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์และการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพชาวมัณนิ เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนิแห่งเทือกเขาบรรทัด

แบบสัมภาษณ์และการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพชาวมัณนิ

เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนิแห่งเทือกเขาบรรทัด

ความสำคัญ

แบบสัมภาษณ์และการสำรวจในงานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมโดยศึกษาความหมายเชิงคุณค่าผ่าน “บ้าน” และวิถีทางวัฒนธรรมทั้งลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพ และลักษณะความสัมพันธ์เชิงความหมายด้วยการสัมภาษณ์ สํารวจ สังเกตไปพร้อมกัน เพื่ออธิบายความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ บ้าน วิถีทางวัฒนธรรมและการปรับตัวทางวัฒนธรรมทั้ง 3 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานคือ การตั้งถิ่นฐานแบบเร่ร่อนดั้งเดิม การตั้งถิ่นฐานแบบกึ่งถาวร และการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร ที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาทบทวนว่าการดำรงอยู่ของ บ้าน และวิถีทางวัฒนธรรมทั้งในแง่ประโยชน์ใช้สอยและความหมายเชิงคุณค่ามีนัยสำคัญอย่างไรต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมโยงของความหมายเชิงคุณค่าและการปรับตัวทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันทั้ง 2 มิติ โดยประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เป็นในลักษณะแบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ได้อธิบายแบบมุ่มกวางแต่ตรงประเด็น

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. คุณค่าและความสำคัญที่มีต่อบ้านในลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพและความสัมพันธ์เชิงความหมาย
 - 1.1 ขอบเขตเนื้อหาด้านคุณค่าของความหมายบ้าน ในแบบเฉพาะตัวที่ผูกพันกับวิถีชีวิต ความเชื่อ เรื่องราว สถานที่ที่เดิมโต ความผูกพันของบุคคลในครอบครัวและเครือญาติ
 - 1.2 เนื้อหาด้านความหมายบ้านที่ครอบคลุมด้านอาณาบริเวณในการครอบครองพื้นที่เชิงจิตใจ และเชิงกายภาพ
 - 1.3 ขอบเขตเนื้อหาด้านภูมิปัญญาและการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาในการปรับตัว ด้านประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ โครงสร้าง รูปร่าง รูปทรง ลวดลาย การแบ่งพื้นที่ภายในเพื่อเชื่อมโยงคุณค่า หมายความว่าบ้านและความเชื่อ
2. ความหมายเชิงคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีทางวัฒนธรรมลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพและความสัมพันธ์เชิงความหมาย
 - 2.1 ขอบเขตเนื้อหาด้านความหมายเชิงคุณค่าที่มีต่อ วิถีทางวัฒนธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิตตามวิถี ความเชื่อ ประเพณีและการสืบทอดจากบรรพบุรุษ

- 2.2 ขอบเขตเนื้อหาด้านวัตถุทางวัฒนธรรม ในการปรับตัวเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยเชิงกายภาพตามความจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน
- 2.3 เนื้อหาด้านภูมิปัญญาและการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาในการปรับตัวและประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ ความจำเป็นในการดำรงชีวิต การพัฒนาปรับปรุง และความเชื่อ
3. การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก
 - 3.1 เนื้อหาด้านการได้รับการช่วยเหลือจากรัฐและ บุคคลภายนอกในด้านต่าง ๆ
 - 3.2 เนื้อหาการรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ที่ส่งผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม ทั้งความหมายเชิงคุณค่าและด้านประโยชน์ใช้สอยความจำเป็นในการดำรงชีวิต
 - 3.3 เนื้อหาการติดต่อสื่อสาร การซื้อขายสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค
 - 3.4 การรับรู้ข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมเมือง
4. เนื้อหาด้านปัจจัยภายนอกและภายในที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม
 - 4.1 เนื้อหาด้านสังคมวัฒนธรรม ความต้องการ ความขาดแคลนที่อยู่อาศัย ความเชื่อ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ
 - 4.2 เนื้อหาด้านเศรษฐกิจ รายได้ในครัวเรือน ทุนที่ได้รับการสนับสนุน
 - 4.3 ด้านการเมือง กฎหมายและกฎระเบียบอุทยาน
 - 4.4 ด้านสภาพแวดล้อมสถานที่ตั้งและการขยายตัวของชุมชน

แบบสัมภาษณ์และการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ บ้านขามันนิ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

แบบสัมภาษณ์ของกลุ่มการตั้งถิ่นฐาน ☐ เรือร่อนดั้งเดิม ☐ กิ่งสังคมชุมชน ☐ ถาวร

1.1 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์.....เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

1.2 จำนวนสมาชิกในบ้าน..... คน

☐ พี่น้องกันทั้งหมด

☐ สามี ภรรยา รหัส..... เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

☐ แต่งงานข้ามกลุ่ม ชื่อ..... กลุ่ม.....

☐ แต่งงานข้ามวัฒนธรรม ชื่อ..... กลุ่มชาติพันธุ์.....

☐ ลูกชาย..... คน ☐ ลูกสาว..... คน

☐ ลูกเขย..... คน ☐ สะใภ้..... คน

☐ ญาติจากกลุ่มอื่น..... คน กลุ่ม.....

1.3 การประกอบอาชีพ (สามารถตอบได้มากกว่า 1)

☐ หาของป่าล่าสัตว์เพื่อรับประทานเท่านั้น.....

☐ หาของป่าล่าสัตว์เพื่อขาย.....

☐ รับจ้าง.....

☐ ทำสวนปลูกเพาะปลูกของตัวเอง.....

☐ อื่น ๆ.....

1.4 จำนวนรายได้ที่ได้รับต่อปี.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางกายภาพบ้าน

2.1 ลักษณะอาคาร ☐ ฮายะ ☐ สะหน้า ☐ ชาวอุก อายุเรือน.....ปี

☐ มีได้ถุน ☐ ไม่มีได้ถุน

2.2 ใครสร้างบ้าน ☐ สร้างด้วยตนเอง จำนวน.....คน ☐ มีชาวบ้านช่วยบ้าน จำนวน.....คน

2.3 วัสดุก่อสร้าง.....

2.4 เหตุผลใดจึงเลือกวัสดุก่อสร้าง.....

2.5 ระยะเวลาในการก่อสร้าง.....

2.6 บ้านก่อนหน้านี้นี้ลักษณะเป็นแบบใด ☐ ฮายะ ☐ สะหน้า ☐ ชาวอุก ที่ไหน.....

2.7 การเลือกที่ตั้งของบ้าน ใครเป็นคนเลือก และเลือกที่ตั้งตำแหน่งนี้เพราะอะไร.....

2.8 เหตุใดจึงสร้างบ้านลักษณะแบบนี้.....

2.9 การหันทิศทางของบ้าน เพราะอะไร.....

ส่วนที่ 3 การสำรวจการใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน

3.1 การใช้พื้นที่และกิจกรรมประจำวัน

เช้า	กลางวัน	เย็น	กลางคืน

เหตุผลในการใช้พื้นที่ต่างๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 การสำรวจการจัดพื้นที่ภายใน (ภาพเขียนแบบแปลนภายในและหน้าที่ของพื้นที่ใช้สอย)

(ผู้วิจัยเป็นผู้เขียนภาพ/ถ่ายภาพ)

3.3 กองไฟภายในบ้าน ☐ ไม่มี

☐ มี ☐ ใช้ทำอาหาร ☐ โถ้แมลง ☐ ให้ความอบอุ่น ☐ ให้แสงสว่าง

☐ โถ้สัตว์ร้าย ☐ อื่นๆ.....

3.4 ลักษณะของกองไฟ ☐ กองไฟดั้งเดิม ☐ แม่เตาไฟ ☐ เตาอังโถ้ ☐ เตาแก๊ส

ความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ ของกองไฟ.....

.....

.....
 3.5 ลักษณะที่นอน ☐ แคร่ดั้งเดิม ☐ เตียงนอน ☐ อื่น ๆ.....

ความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของที่นอน.....

3.6 การหันทิศหัวนอน ควรหันทางใดและไม่ควรหันทางใด เพราะอะไร.....

3.7 ความเชื่อ ข้อห้ามในการเลือกพื้นที่ มีหรือไม่ อย่างไร.....

3.8 ตอนขึ้นในการสร้างบ้านเริ่มจากส่วนใด อย่างไร เพราะอะไร.....

3.9 ความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์เครื่องเรือนอื่น ๆ

3.10 การเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือ ต่าง ๆ

ส่วนที่ 4 การให้ความหมายเชิงคุณค่าและความสำคัญต่อบ้าน

4.1 เหตุใดถึงตัดสินใจตั้งถิ่นฐานแบบนี้.....

.....

.....

4.2 พิธีกรรมก่อน-หลัง การก่อสร้างบ้าน.....

.....

.....

4.3 ชอบเขตตามความรู้สึกของความเป็นบ้าน.....

.....

.....

4.4 ความเชื่อในการอยู่อาศัย ข้อห้าม และข้อปฏิบัติในการอยู่อาศัยบ้านแบบนี้.....

.....

.....

4.5 บ้านที่ดี บ้านที่มีความสุข บ้านในฝันเป็นอย่างไร.....

.....

.....

ส่วนที่ 5 ความหมายและความสำคัญของวัตถุทางวัฒนธรรม

5.1 วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ

5.1.1 เครื่องแต่งกาย ☐ แบบดั้งเดิม ☐ แบบชาวบ้าน ☐ แบบผสมผสาน

☐ ประดิษฐ์สร้างเอง ☐ ซื้อจาก.....

ความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร.....

.....

.....

5.1.2 เครื่องประดับ ☐ แบบดั้งเดิม ☐ แบบชาวบ้าน ☐ แบบผสมผสาน

☐ ประดิษฐ์สร้างเอง ☐ ซื้อจาก.....

ความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร.....

.....

.....

5.1.3 เครื่องมือล่าสัตว์ ☐ แบบดั้งเดิม ☐ แบบชาวบ้าน ☐ แบบผสมผสาน

☐ ประดิษฐ์สร้างเอง ☐ ซื้อจาก.....

ความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร.....

.....

.....

5.1.4 สมุนไพรรักษาโรค ☐ แบบดั้งเดิม ☐ แบบแผนปัจจุบัน ☐ แบบผสมผสาน

ความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร.....

.....

5.1.5 อาหาร ☐ แบบดั้งเดิม ☐ แบบชาวบ้าน ☐ แบบผสมผสาน

ความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร.....

5.1.6 เครื่องดนตรี ☐ แบบดั้งเดิม ☐ แบบชาวบ้าน ☐ แบบผสมผสาน

ความหมายคืออะไรและสำคัญอย่างไร.....

5.2 วัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ

5.2.1 ภาษาที่ใช้ (ความถี่การใช้ภาษา ใส่ตัวเลข 1 น้อยที่สุด – 5 มากที่สุด)

☐ ภาษามันนั้งเดิม ☐ ภาษาไทยภาคใต้ ☐ ภาษาไทยภาคกลาง ☐ ภาษาอื่นๆ.....

สำคัญอย่างไร.....

5.2.2 ประเพณีที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

5.2.3 ความเชื่อที่สำคัญมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

5.2.4 กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคมมีอะไรบ้าง/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

.....

.....

5.2.5 เหตุใดจึงเลือกวิถีชีวิตแบบนี้/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

.....

.....

5.2.6 ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับบ้าน/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

.....

.....

ส่วนที่ 6 การมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายในและคนภายนอกวัฒนธรรม (ความถี่การใช้ภาษา ใส่ตัวเลข 1 น้อยที่สุด – 5 มากที่สุด)

6.1 การติดต่อสื่อสารกับคนภายในวัฒนธรรมเดียวกัน ☐ ภาษามันดั้งเดิม ☐ ภาษาไทยภาคใต้ ☐ ภาษาไทยภาคกลาง ☐ ภาษาอื่นๆ.....

กลุ่มใดบ้าง/เรื่องใด/เพราะอะไร/อย่างไร/สำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

6.2 การรับของบริจาค ☐ ภาษามันดั้งเดิม ☐ ภาษาไทยภาคใต้ ☐ ภาษาไทยภาคกลาง ☐ ภาษาอื่นๆ.....

กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

.....

6.3 การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ☐ ภาษามันนั้งเดิม ☐ ภาษาไทยภาคใต้ ☐
 ภาษาไทยภาคกลาง ☐ ภาษาอื่นๆ.....

กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

6.4 การซื้อขายข้าวของเครื่องอุปโภคบริโภค ☐ ภาษามันนั้งเดิม ☐ ภาษาไทยภาคใต้ ☐
 ภาษาไทยภาคกลาง ☐ ภาษาอื่นๆ.....

กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

6.5 การติดต่อสื่อสาร ☐ ภาษามันนั้งเดิม ☐ ภาษาไทยภาคใต้ ☐ ภาษาไทยภาคกลาง ☐
 อื่นๆ.....

กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

6.6 การรับรู้ข่าวสาร ☐ ภาษามันนั้งเดิม ☐ ภาษาไทยภาคใต้ ☐ ภาษาไทยภาคกลาง
☐ ภาษาอื่นๆ.....

กับใคร/เพราะอะไร/สำคัญอย่างไร.....

ส่วนที่ 7 ความหมายและความสำคัญในการดำรงชีวิต

7.1 ทำไมถึงเลือกใช้ชีวิตแบบนี้.....

.....

.....

.....

7.2 ปัญหาการตั้งถิ่นฐาน สภาพแวดล้อมที่ตั้งในปัจจุบันมีหรือไม่ อย่างไร.....

.....

.....

7.3 ข้อเสนอแนะหรือข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน/การดำรงชีวิต/อื่นๆ หรือไม่อย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 8 กิจกรรมการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการถ่ายภาพสิ่งที่สำคัญที่สุดในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์
(ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ถ่ายเอง)

(ภาพถ่าย)	(ภาพถ่าย)	(ภาพถ่าย)
-----------	-----------	-----------

1.

.....

2.

.....

3.

.....

แบบสัมภาษณ์เพิ่มเติมบุคคลใกล้ชิดชาวมัณนิ

แบบสัมภาษณ์เพิ่มเติมบุคคลใกล้ชิดชาวมัณนิ

เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมัณนิแห่งเทือกเขาบรรทัด

ความสำคัญ

งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมโดยศึกษาความหมายเชิงคุณค่าผ่าน “บ้าน” และวิถีทางวัฒนธรรมทั้งลักษณะความสัมพันธ์เชิงกายภาพและความสัมพันธ์เชิงความหมายด้วยการสัมภาษณ์ ทั้งนี้จากการสำรวจนำร่องพบว่าการสื่อสารของกลุ่มชาวมัณนิทั้ง 3 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน มีความสามารถในการสื่อสารภาษาไทยภาคกลาง และภาษาไทยใต้แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเพิ่มเติมในประเด็นคำถามของแบบสัมภาษณ์และการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพและวิถีทางวัฒนธรรมชาวมัณนิ ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางของการศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลภายนอกวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวมัณนิทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยจึงเสนอแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรมเพิ่มเติมเพื่อวิเคราะห์ร่วมในการเชื่อมโยงความเห็นจากกลุ่มเจ้าของวัฒนธรรม โดยบุคคลใกล้ชิดดังกล่าวนี้เป็นผู้ที่ชาวมัณนิให้ความไว้วางใจสนิทคุ้นเคย และให้การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดมา โดยประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เป็นในลักษณะแบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ได้อธิบายแบบมุมกว้างแต่ตรงประเด็น

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ประเด็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การตั้งถิ่นฐาน, ภาษา, ประเพณี, ความเชื่อ, กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคม, การดำรงชีวิต, ความรู้และภูมิปัญญา บ้านเรือนที่อยู่อาศัย, เครื่องประดับ, เครื่องมือล่าสัตว์, สมุนไพร, อาหาร ซึ่งองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรมเหล่านี้มีการปรับตัวหรือแนวโน้มด้านใด
2. ประเด็นการมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม, การรับของบริจาค, การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้, ภูมิปัญญา, การซื้อขายข้าวของเครื่องใช้, การติดต่อสื่อสาร, การรับรู้ข่าวสาร
3. ประเด็นปัญหาการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ กับชาวมัณนิ
4. ประเด็นด้านการขยายตัวของชุมชน และการตั้งถิ่นฐานของชาวมัณนิ

แบบสัมภาษณ์บุคคลใกล้ชิดชาวมนันิ

แบบสัมภาษณ์บุคคลใกล้ชิดของกลุ่มการตั้งถิ่นฐาน ☐ เร่ร่อนดั้งเดิม ☐ กึ่งสังคมชุมชน ☐ ถาวร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์.....เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

1.2 ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเพราะเหตุใด/ระยะเวลาที่.....

.....

.....

1.3 มีส่วนช่วยเหลือกันและกันด้านใดบ้าง.....

.....

.....

1.4 นอกเหนือจากการช่วยเหลือแล้วท่านได้รับประโยชน์ในด้านใดจากความสัมพันธ์นี้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม

2.1 ท่านมีข้อคิดเห็นการปรับตัวด้านการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวมนันิอย่างไร

.....

.....

2.2 ท่านมีข้อคิดเห็นการปรับตัวในการดำรงชีวิตกลุ่มชาวมนันิอย่างไร

.....

.....

2.3 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม ภาษา , ประเพณี, ความเชื่อ , กฎเกณฑ์ข้อห้ามทางสังคม , การดำรงชีวิต , ความรู้และภูมิปัญญา บ้านเรือนที่อยู่อาศัย , เครื่องประดับ, เครื่องแต่งกาย , เครื่องมือลำตัว , สมุนไพร , อาหาร

ทั้ง 3 รูปแบบ

.....

.....

2.4 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอก การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม , การรับของบริจาค , การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา, การซื้อขายข้าวของเครื่องใช้ , การติดต่อสื่อสาร, การรับรู้ข่าวสารทั้ง 3 รูปแบบ

.....

.....

2.5 ท่านมีข้อคิดเห็นด้านการปรับตัวต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายในวัฒนธรรม การแต่งงานข้ามกลุ่ม , การดูแลช่วยระหว่างกลุ่ม , ภายในกลุ่ม , การรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา, การซื้อขายข้าวของเครื่องใช้, การติดต่อสื่อสาร, การรับรู้ข่าวสารทั้ง 3 รูปแบบ

.....

.....

2.6 นอกเหนือจากท่านแล้วมีบุคคลอื่นอีกหรือไม่ ที่ให้การช่วยเหลือ ด้านใดบ้าง อย่างไร.....

.....

.....

2.7 ข้อเสนอแนะ ปัญหาหรือข้อเรียกร้องที่ควรปรับปรุงในการช่วยเหลือของชาวมั่นนิจเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน/การดำรงชีวิต/อื่นๆ หรือไม่อย่างไร

.....

ภาคผนวก จ

หนังสือยืนยันการยกเว้นการรับรองคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับการพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

MF-04-version-2.0

วันที่ 18 ต.ค. 61

หนังสือยืนยันการยกเว้นการรับรอง
คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(เอกสารนี้เพื่อแสดงว่าคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ ได้พิจารณาโครงการวิจัยนี้)

ชื่อโครงการวิจัย : "บ้าน" ในทงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิมแห่งเทือกเขาบรรทัด
ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นาย พิพัฒน์ จรัสเพชร
หน่วยงานต้นสังกัด : คณะศิลปกรรมศาสตร์
รหัสโครงการวิจัย : SWUEC-G-460/2565X

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยที่เข้าข่ายยกเว้น (Research with Exemption from SWUEC)

วันที่ยืนยัน : 16 มกราคม 2566

ยืนยันโดย : คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินการรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, the Belmont Report, CIOMS Guidelines และ the International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice (ICH-GCP)

ออกให้ ณ วันที่ 16 มกราคม 2566

(ลงชื่อ).....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หิณฑแพทย์หญิงณปภา เอี่ยมจิตรกุล)
กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

(ลงชื่อ).....

(แพทย์หญิงสุวิพร ภัทรสุวรรณ)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรม
สำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์

หมายเลขรับรอง : SWUEC/X/G-460/2565

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ที่ อว 8714.1 / 0575

คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110

18 สิงหาคม 2565

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลวิจัยในพื้นที่ป่ำนุรักษ์
เรียน อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำขออนุญาตเพื่อเข้าร่วมทำการศึกษาหรือวิจัยฯ (แบบ อส/ว-01) จำนวน 3 ชุด
2. ประวัติผู้ร่วมศึกษาวิจัย (แบบ อส/ว-02) จำนวน 3 ชุด
3. ข้อเสนอโครงการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ (แบบ อส/ว-03) จำนวน 3 ชุด
4. เงื่อนไขประกอบการอนุญาตให้เข้าร่วมทำการศึกษาวิจัยฯ(แบบ อส/ว-04) จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายพิพัฒน์ จรัสเพ็ชร นิสิตปริญญาเอก สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความประสงค์จะขออนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ป่ำนุรักษ์ เพื่อทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ เรื่อง “บ้าน ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวม่านนิ แห่งเทือกเขาบรรทัด” ณ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ด้วยการเก็บข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เท่านั้น โดยระยะเวลาศึกษาวิจัยตั้งแต่วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2565 ซึ่งมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงใคร่ขอให้นายพิพัฒน์ จรัสเพ็ชร และผู้ติดตามจำนวน 1 คน เข้าดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ป่ำนุรักษ์ ดังกล่าว ระหว่างวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2565 โดยจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างเคร่งครัดทุกประการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอดมพันธุ์)

คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โทร 02 - 260-0123 ต่อ 110

นายพิพัฒน์ จรัสเพชร

โทร 095-718-8842

ถ้วนที่สุด

ที่ ทส ๐๙๐๙.๒๐๔/ ๑ ๙ ๙ ๒ ๙

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
๖๑ ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

๒ ๓ กันยายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

เรียน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อ้างถึง หนังสือคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ อว ๘๗๑๔.๑/๐๕๗๕ ลงวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

ตามหนังสือที่อ้างถึง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขออนุญาต ทำการศึกษาหรือวิจัยทางวิชาการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรม ของชาวมั่นนิ แห่งเทือกเขาบรรทัด ณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด โดยมี นายพิพัฒน์ จรัสเพชร เป็นหัวหน้าโครงการ ระยะเวลาศึกษาวิจัยตั้งแต่วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๕ ถึงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๕ ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พิจารณาแล้ว โครงการศึกษาวิจัยดังกล่าว เป็นการสำรวจ และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งไม่มีกิจกรรมการสำรวจและเก็บตัวอย่างทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด เป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์ในการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการ จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๓ แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการปฏิบัติของผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าไป ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๔ อนุญาตให้คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เข้าทำการศึกษาวิจัยตามโครงการเรื่อง “บ้าน” ในพงไพรและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวมั่นนิ แห่งเทือกเขา บรรทัด ณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด โดยมี นายพิพัฒน์ จรัสเพชร เป็นหัวหน้าโครงการ ระยะเวลาศึกษาวิจัย ตั้งแต่บัดนี้ ถึงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๕ โดยให้อยู่ในการควบคุมดูแลของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด และให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ และระเบียบที่เกี่ยวข้องโดยเคร่งครัด และก่อนเข้าไปดำเนินการต้องแจ้งให้หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด ทราบก่อนทุกครั้ง และเมื่อดำเนินการ ศึกษาวิจัยเสร็จสิ้นแล้วขอให้ส่งรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ พร้อมแผ่นซีดีบันทึกข้อมูล ให้กรมอุทยานแห่งชาติ

สัตว์ป่า...

- ๒ -

สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับใช้ประโยชน์ต่อไป อนึ่ง ทรรศนะทางปัญญาที่เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยให้ถือเป็นสมบัติร่วมกันกับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และหากมีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ต้องได้รับอนุญาตจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ก่อน พร้อมทั้งต้องทำความเข้าใจความตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในภายหน้าให้กับกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นางรุ่งนภา พัฒนวิบูลย์)

รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน

อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า

โทร./โทรสาร ๐ ๒๕๖๑ ๔๘๓๕

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	พิพัฒน์ จรัสเพชร
วัน เดือน ปี เกิด	21 ธันวาคม 2531
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช
วุฒิการศึกษา	ปริญญาโท สาขาสถาปัตยกรรมภายใน
ที่อยู่ปัจจุบัน	58/157 หมู่ที่ 1 ซอยบางกรวย-ไทรน้อย ถนนบางกรวย-ไทรน้อย ตำบล บางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

